IOAN LĂCĂTUŞU

Tendințe de enclavizare a unui spațiu românesc *Covasna - Harghita*

Editura România pur şi simplu
Bucureşti 2004

Cinstire Bisericii Ortodoxe Române, protectoare prin şi peste veacuri a fiinţei naţionale, stindard al credinţei creştine, speranţă şi balsam peste răni adesea mari pricinuite de vitregiile istoriei.

Omagiu Sfintei Episcopii Ortodoxe a Covasnei şi Harghitei şi vrednicului ei Intâi Stătător, Prea Sfinţitului IOAN SELEJAN, la 10 ani de la întronizarea în scunul arhieresc.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LĂCĂTUŞU, IOAN
Tendinţe de enclavizare a unui spaţiu românesc Covasna – Harghita/ Ioan Lăcătuşu. – Bucureşti: România Pur şi Simplu, 2004
ISBN 973-86261-9-6

323.1(498-35 Covasna)+(498-35 Harghita)

CUPRINS

I. Introducere
II. Considerații privind evoluția structurii etnice şi confesionale în județele Covasna şi Harghita în perioada 1850-2002
III. Aspecte specifice ale relațiilor intercomunitare în Covasna şi Harghita, din perspectiva societății civile româneşti din aceste județe
IV. Discurs şi comportament public la liderii "minorității majoritare" maghiare față de alteritatea românească
V. Mass-media şi conviețuire interetnică. Influența mass-media asupra integrării, dominării şi segregării culturale
VI. Comunicare interculturală şi manipulare în sud-estul Transilvaniei
VII. Reconcilierea şi buna conviețuire în viziunea societății civile româneşti din județele Covasna şi Harghita
VIII. Un proiect anacronic - Statutul autonomiei Ținutului Secuiesc
IX. Comunități româneşti numeric inferioare din Covasna şi Harghita. Provocări, oportunități şi perspective de supraviețuire
X. În loc de concluzii
XI. Bibliografie
XII. Anexe:
1. Raportul Comisiei parlamentare de audiere a persoanelor care, după 22 Decembrie 1989, au fost nevoite să-şi părăsească locul de muncă şi domiciliul din județele Covasna şi Harghita, Bucureşti 1991 (fragmente)
2. Informare privind concluziile delegației parlamentare care a vizitat județele Covasna şi Harghita, în perioada 24-26 octombrie 1999 (fragmente)
3. Memoriul Asociațiilor culturale româneşti din județele Covasna şi Harghita, adresat Preşedenției, Parlamentului şi Guvernului României, în data de 31 mai 1999
4. Memorandumul adresat de reprezentanții societății civile şi filialele locale ale partidelor politice româneşti, primarului şi Consiliului Local al municipiului Sf. Gheorghe, la mitingul de protest din 13 aprilie 2000

5. Moţiune privind incapacitatea Guvernului de a asigura exercitarea autorităţii Statului pe întreg teritoriul ţării, prezentată de grupurile parlamentare ale PNL, PD, PRM, moţiune dezbătută în plenul Senatului în 17 decembrie 2001.

6. Poziţia Guvernului României, cu ocazia dezbaterii Moţiunii privind incapacitatea Guvernului de a asigura exercitatrea autorităţii Statului pe întreg teritoriul ţării, prezentată în şedinţa Senatului din 17 decembrie 2001

7. Stenograma Şedinţa Camerei Deputaţilor din 29 martie 2004, privind dezbaterea Propunerii legislative referitoare la Statutul de Autonomie al Ţinutului Secuiesc

8. Reţeaua şi populaţia şcolară din judeţele Covasna şi Harghita, pe tipuri de şcoli şi după limba de predare

9. Reţeaua muzeală şi a instituţiilor de cultură maghiare din judeţele Covasna şi Harghita

10. Situaţie statistică privind monumentele comemorative maghiare din judeţele Covasna şi Harghita

11. Mass-media maghiară, scrisă şi electronică, din judeţele Covasna şi Harghita

12. ONG-urile din judeţele Harghita şi Covasna

13. Autorităţilor publice locale şi judeţene din Harghita şi Covasna, pe naţionalităţi, după alegerile din anul 2000

14. Situaţia înfrăţirii localităţilor din judeţele Covasna şi Harghita cu localităţi din alte ţări

15. Evoluţia populaţiei judeţelor Covasna şi Harghita, între anii 1850 şi 2002, pe principalele naţionalităţi

16. Imnul Secuiesc

17. Structura pe etnii a populaţiei judeţului Covasna şi a numărului de consilieri locali, pe localităţi

18. Situaţia, pe judeţe, a localităţilor în care trăiesc comunităţile etnice numărând până în 500 de locuitori

19. O importantă şi necesară lucrare de istorie contemporană: *UDMR şi societatea contemporană românească*, de Petre Ţurlea, Editura "România Pur şi Simplu", Bucureşti, 2003

20 **.** Lista martirilor români din județele Covasna şi Harghita, căzuți pradă intoleranței, în perioada 1848 – 1989

I. INTRODUCERE

Globalizarea lumii şi integrarea Europei sunt procese definitorii ale evoluției geopolitice contemporane. Deşi globalizarea „este un proces destul de vag definit şi, de alminteri, termenul a intrat târziu în vocabularul ştiinţelor sociale" (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003), ea reprezintă o realitate incontestabilă a acestui început de mileniu, la fel ca şi integrarea europeană.

Specialiştii în geopolitică au pus în evidenţă faptul că, „odată cu fenomenul globalizării, se manifestă şi fenomenul complementar şi contradictoriu al „proliferării etnopolitice", adică resuscitarea „politicilor etnice", care împing spre „segregări", enclave, etnocratism, legiferări etnopolitice precum „legea statutului maghiarilor" (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003). Sociologul Ilie Bădescu, se întreabă, împreună cu A.D. Smith, de ce sunt reiterate cu atâta forţă procese precum „fragmentarea etnică" şi „redeşteptarea naţionalismului separatist". Ce semnificaţii au ele în pragul acestui timp şi din ce cauză s-au reaprins flăcările naţionalismului acum când au trecut 60 de ani de la „izbucnirea lor în Gotterdammerung-ul" celui de-al treilea Reich"? La aceste întrebări comune, respectiv la una şi aceeaşi „provocare", răspunsurile celor doi savanţi sunt parţial comune, dar cuprind şi direcţii diferite de interpretare. În timp ce A.D.Smith rezumă „*marea deconstrucţie globalistă*" prin cele trei sub-procese :"*redeşteptarea etnicistă"*, „*criza statului naţional*" şi curentul „*super sau supra naţional"*, Ilie Bădescu şi colaboratorii săi, în volumul „Geopolitică, Integrare, Globalizare", analizează întregul complex de factori favorizanţi, dintre care amintim: proliferarea *mişcărilor federaliste şi a celor regionaliste* rezumate în sloganuri precum "Europa regiunilor", sau "Europa etniilor"; compromisuri în aplicarea principiului naţional al *egalităţii socio-politice a tuturor cetăţenilor în faţa unei legi*, şi înlocuirea acestuia cu principiul etnocratic al *distincţiei etnopolitice a unui grup etnic în faţa legii*; atenţia acordată "minorităţilor" şi nu "majorităţilor"; dezbaterile referitoare la naţiune şi naţionalism ("*naţiunea civică*" şi "*naţiunea etnică*", la naţionalismul "bun", de tip occidental, şi la naţionalismul "rău", de tip estic); reactivarea panideilor, cu prioritate a Mitteleuropei (a unei

Europei centrale de veche nostalgie imperială) ş.a. (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003).

În acest context, o "fantomă" bântuie viaţa publică românească, la începutul secolului XXI şi al mileniului III: *autonomia aşa zisului Ţinut Secuiesc*.

Într-o perioadă când eforturile majorităţii românilor sunt canalizate spre realizarea parametrilor stabiliţi pentru intrarea, respectiv integrarea în Uniunea Europeană, opinia publică a luat cunoştinţă de noua iniţiativă a aripii radicale a maghiarilor din România - constituită în Uniunea Civică Maghiară şi Consiliul Naţional Secuiesc - de elaborare şi supunere spre dezbaterea şi aprobarea Parlamentului României a Statutului Autonomiei Ţinutului Secuiesc.

Dezideratul autonomiei pe criterii etnice a maghiarimii transilvănene a fost formulat prima dată în 1922, în programul Partidului Maghiar, care prevedea că, "acolo unde nu era posibilă autonomia teritorială să se acorde autonomie administrativă" (Edroiu, Puşcaş, 1995) şi a constituit o preocupare constantă a liderilor maghiari, în toţi anii care au urmat.

După adevăratul genocid etnic de care au avut parte românii din Transilvania de Nord, în anii care au urmat Dictatului de la Viena (1940-1944), minoritatea maghiară a beneficiat în continuare de noi privilegii, într-o Transilvanie ocupată de sovietici şi administrată de foşti funcţionari horthyişti maghiari, deveniţi proaspeţi comunişti (1944-1945).

Visul autonomiei teritoriale a "Secuimii" a fost realizat în 1952 când, sub presiunea URSS, a fost înfiinţată Regiunea Autonomă Maghiară. Creată după modelul regiunilor autonome sovietice, această formă de organizare administrativ-teritorială a creat şi perpetuat privilegii populaţiei maghiare în raport cu cea românească. În timpul Regiunii Autonome Maghiare, românilor băştinaşi li se solicita cunoaşterea limbii maghiare în relaţiile cu administraţia publică locală. Mulţi români îşi amintesc de permanenta lor ameninţare, de şicanele cărora trebuiau să le facă faţă, de modul cum li se închidea gura (acuzându-i de naţionalism) atunci când cereau anumite drepturi, de concedierile şi acuzele de "deviaţionism" la care erau supuşi (Abrudan, Racoviţan, 1991).

"Faptele ce se petrec azi (1960, n.n.) în Arcul Carpatic, unde întreaga administrație este în mâna maghiarilor, aprecia Ioan Ciolan – cel care a străbătut sat de sat, pentru cercetarea bisericilor şi şcolilor româneşti din sud-estul Transilvaniei –, dovedesc că acolo este o națiune asuprită şi împiedicată în dezvoltarea sa culturală şi religioasă, dar – de la început – această națiune este cea românească, iar asupritorii sunt tocmai maghiarii". (Ciolan, 1972).

După 1989, ca o contrareacție la centralismul excesiv al perioadei comuniste, în peisajul politic românesc îşi face prezența ideea firească de descentralizare şi, implicit, cea de autonomie administrativă locală. Redefinirea raportului dintre local şi centru, în județele Covasna şi Harghita, a căpătat, după 1989, dimensiuni specifice determinate de implicațiile raportului invers dintre majoritate şi minoritate şi de politica liderilor maghiari de realizare a autonomiei pe criterii etnice. Stadiul modificărilor structurale de regim politic şi economic din România, după decembrie 1989, a fost asociat, de exprimarea politică a minorității maghiare, unui nou demers, agresiv, de redobândire a statutului privilegiilor de grup (Edroiu, Puşcaş, 1995).

Deşi procesul democratizării din societatea românească a înscris componenta minoritară în ansamblul reglementărilor legislative şi a practicii cotidiene socio-politice, ajungându-se să se vorbească de modelul românesc al relațiilor interetnice, iată că dezideratul autonomiei pe criterii etnice este prezentat, în 2004, sub forma Statutului Autonomiei Ținutului Secuiesc, de către aripa radicală a maghiarimii transilvănene. Autonomia pe criterii etnice rămâne, în acelaşi timp, un obiectiv şi al UDMR, formațiune care are, în schimb, o altă strategie de obținere a acestei autonomii, respectiv cea a paşilor mărunți.

În perioada ce a urmat evenimentelor din decembrie 1989, problematica Harghita – Covasna (HARCOV) a fost prezentă constant în mass-media, iar la anumite intervale de timp a constituit tema unor dezbateri şi analize parlamentare şi guvernamentale. Începutul a fost făcut cu dezbaterea în Parlamentul țării a "*Raportului Comisiei parlamentare de audiere a persoanelor care, după 22 Decembrie 1989, au fost nevoite să-şi părăsească locul de muncă şi domiciliul din județele Covasna şi Harghita*", dezbatere

finalizată cu adoptarea Hotărârii Parlamentului din 12 februarie 1992 (Anexa nr. 1).

Faptul că îndeplinirea hotărârii respective nu a constituit o prioritate a clasei politice româneşti, a condus doar la sistarea dimensiunii violente a relaţiilor interetnice româno-maghiare, dar nu şi la rezolvarea problemelor de fond ale acestei convieţuiri. Discriminarea şi marginalizarea românilor din zonă a continuat, fiind puse în evidenţă de numeroasele demersuri ale societăţii civile româneşti din cele două judeţe - memorii, proteste, apeluri, scrisori deschise, audienţe ş.a. (Buletinul Ligii Cultural-Creştine "Andrei Şaguna", vol.1 şi 2), dar şi de membrii delegaţiei parlamentare care au vizitat judeţele COVASNA şi HARGHITA, în toamna anului 1997, formată din 23 de deputaţi din PDSR, PRM şi PUNR. Pentru a nu lăsa fără urmări practice vizita celor 23 parlamentari, conducerile partidelor din care făceau parte au hotărât să alcătuiască o moţiune simplă, prin care cereau Guvernului să ia măsurile ce se impuneau pentru reglementarea situaţiei românilor din Harghita şi Covasna. Pe baza propunerilor venite de la cele trei partide, textul a fost scris de către deputatul PUNR de Covasna, Petre Ţurlea.

Moţiunea pornea de la constatarea generală că în judeţele Harghita şi Covasna începând din decembrie 1989 situaţia românilor s-a degradat continuu, iar în 1997 procesul s-a accelerat ca urmare în special a accederii la guvernare a UDMR. Pornind de la concluziile trase în urma vizitei celor 23 de deputaţi, se solicita adoptarea unui program naţional special "pentru salvarea şi revigorarea comunităţii româneşti din aceste judeţe", prezentându-se obiectivele principale ale acestuia, care coincideau cu dezideratele expuse de organizaţiile culturale româneşti şi în memoriul lor înaintat Preşedenţiei României pe 17 septembrie 1997. (Ţurlea, P, 2003); (Anexa nr. 2).

Moţiunea susţinută în Parlamentul României de membrii grupurilor parlamentare PDSR, PUNR şi PRM (partide aflate atunci în opoziţie), a fost respinsă prin votul partidelor aflate la putere (PNŢCD, PNL, PD şi UDMR). De această dată, s-a pus accentul pe avantajele participării UDMR la guvernarea României, pentru prima dată, după decembrie 1989. Din nou, lucrurile au fost rezolvate doar "la suprafaţă", în realitate, tendinţele de enclavizare a zonei fiind tot mai evidente. Din nou, lucrurilor li s-au spus pe nume de către reprezentanţii societăţii civile româneşti din judeţele Covasna şi

Harghita, în numeroasele memorii adresate conducerii ţării (Anexa nr.3) şi în cadrul unui miting de protest ce a avut loc la 13 aprilie 2000, în municipiul Sf. Gheorghe (Anexa nr. 4), dar, din păcate, nici de această dată, aceste demersuri nu au fost luate în seamă.

După patru ani, dimensiunile concrete ale autonomiei pe criterii etnice, pe cale a se înfăptui în Covasna şi Harghita, au fost cuprinse în Raportul Comisiei S.R.I. din Camera Deputaţilor, prezentat de deputatul Ion Stan la sfârşitul lunii noiembrie 2001. În documentul menţionat s-a afirmat, printre altele: "(…) asistăm în prezent la crearea şi consolidarea, la nivelul judeţelor Covasna, Harghita şi parţial Mureş – spaţiu denumit generic de etnicii maghiari Pământul Secuiesc – a unor forme de autoguvernare locală care tind să-şi atribuie un control accentuat asupra principalelor segmente ale vieţii economico-sociale". În judeţele Harghita şi Covasna funcţionează deja instituţii menite a consolida o "Unitate teritorial-autonomă, fără legături majore cu Bucureştiul" (Info Eurocarpatica, nr. 2/2001). Preşedintele Comisiei SRI a afirmat că factorii de decizie de etnie maghiară doresc crearea unor "zone maghiare autoguvernabile", iar dacă executivul nu va stopa desfăşurarea unor astfel de activităţi, există riscul instaurării unei "frontiere maghiare" în interiorul ţării.

Astfel, în judeţele menţionate au fost, deja, operaţionalizate mecanisme şi instituţii a căror funcţionare este de natură să conducă la realizarea şi, chiar, consolidarea unei "unităţi teritoriale autonome capabilă să deruleze activităţi politice şi socio-economice fără a întreţine legături majore cu Bucureştiul".

Se conturează, în acest mod - se menţionează în documentul amintit - riscul ca secţiuni importante ale vieţii sociale din arealul respectiv să fie deconectate, treptat, de la fluxurile economice şi de decizie naţionale, realizându-se o separaţie de facto (în primul rând de natură economică) a regiunii, cu efecte nocive asupra dezvoltării unitare a teritoriului şi, respectiv, asupra climatul de egalitate între cetăţeni.

Indiferent de condiţionările impuse de evoluţiile obiective ale situaţiei, demersurile de această natură s-au structurat, practic, pe două dimensiuni complementare: exploatarea speculativă a procesului de descentralizare administrativă în vederea obţinerii controlului asupra unor domenii prioritare ale vieţii sociale din

această zonă; inițierea unui proces de "deromânizare" a zonei, prin excluderea elementului românesc din procesele de decizie la nivel local şi, astfel, determinarea acestora să părăsească județele în cauză (Info Eurocarpatica, nr. 2/2001).

Moțiunea « privind incapacitatea Guvernului de a asigura exercitarea autorității Statului pe întreg teritoriul țării », prezentată de grupurile parlamentare ale PNL, PD, PRM (Anexa nr. 5), moțiune dezbătută în plenul Senatului în 17 decembrie 2001, a fost respinsă prin votul parlamentarilor PSD şi UDMR, având aceeaşi soartă ca şi Moțiunea « Harghita-Covasna », inițiată şi susținută, în noiembrie 1997, de grupurile parlamentare ale PUNR, PDSR şi PRM, şi repinsă atunci prin votul parlamentarilor PNȚCD, PNL, PD şi UDMR. Poziția Guvernului, la şedința Senatului, cu ocazia dezbaterii moțiunii, a fost prezentată de Vasile Sebastian Dâncu, Ministrul Informațiilor Publice, un foarte bun cunoscător al situației reale din zonă, dar, în documentul respectiv, au avut prioritate comandamentele politice şi nu cele sociologice. (Anexa nr.6).

De fapt, nu este prima dată, după decembrie 1989, când discursul şi comportamentul partidelor politice româneşti față de problematica specifică județelor Covasna şi Harghita este într-un fel, atunci când se află în opoziție, şi cu totul în altfel, atunci când se află la putere. Nu este mai puțin adevărat că, prin acțiunile politicienilor români postdecembrişti (inclusiv cei din UDMR), în zona Covasna – Harghita au fost evitate confruntările violente şi lucrurile au evoluat spre o anumită normalitate (a cărei dimensiuni pozitive au fost pe larg reliefate de Gabriel Andreescu, Smaranda Enache, Marius Lazăr şi colaboratorii săi ş.a.). Dar la fel de adevărată este şi afirmația (cofirmată de altfel de cercetările sociologice efectuate în zonă de Ilie Bădescu, Vasile Dâncu, Maria Cobianu-Băcanu, Alina Mungiu-Pipidi, Ştefan Bruno, Claudiu Bădescu, Daniela Dumbravă ş.a.) conform căreia, în zona Covasna-Harghita, - singurele județe din România unde majoritatea românească este numeric minoritară - în lipsa unei strategii guvernamentale coerente, se fac paşi concreți şi consecvenți în direcția realizării unei autonomii pe criterii etnice.

Protocoalele încheiate între Partidul Social Democrat şi Uniunea Democrată Maghiară din România, în anii 2001, 2002, 2003 şi 2004, constituie documente care prin conținutul şi finalitatea lor şi-au propus obiective generoase (care vizau şi zona Covasna –

Harghita), printre care: « *menţinerea stabilităţii politice din ţara noastră, îmbunătăţirea relaţiilor dintre majoritate şi minorităţile naţionale, conviețuirea echitabilă şi armonioasă a diferitelor etnii, dezvoltarea identităţii naţionale a tuturor minorităţilor naţionale din România ş.a* ». Impactul acestor documente asupra vieţii publice româneşti este apreciat diferenţiat şi diferit de către partidele politice şi societatea civilă românească.

Din perspectiva românilor din Covasna şi Harghita, de prevederile documentelor repective au beneficiat, în principal, maghiarii. Din analiza protocoalelor amintite rezultă că, în timp ce liderii maghiari au avut grijă ca acestea să cuprindă prevederi concrete, punctuale, referitoare la maghiari: restituirea proprietăţilor composesorale, retrocedarea clădirilor care au aparţinut cultelor religioase şi unor asociaţii şi organizaţii maghiare, separarea învăţământului pe criterii etnice la unele licee din Tg. Mureş, Cluj-Napoca, Braşov, Satu-Mare, înfiinţarea de facultăţi şi secţii în limba maghiară la universităţile din Cluj-Napoca şi Tg. Mureş ş.a., poblemele ce privesc românii din zona în discuţie sunt generale. De fapt, există o singură menţiune expresă la situaţia din zona de referinţă, care are următorul conţinut: « *PSD şi UDMR se angajează să acorde o atenţie deosebită problemelor minorităţii române din judeţele şi localităţile unde etnia maghiară deţine o pondere majoritară, acţionând pentru egalitatea şanselor tuturor cetăţenilor români, indiferent de naţionalitate* ». În Protocoalele locale încheiate între organizaţiile judeţene Covasna ale P.S.D. şi U.D.M.R. nu şi-au găsit soluţionarea cea mai mare parte a problemelor ridicate de comunităţile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita. Astfel, în varianta finală a Protocolului încheiat între Filialele judeţene Covasna ale Partidului Social Democrat şi ale Uniunii Democrate Maghiare din România, în anul 2002, nu au fost incluse următoarele probleme, propuse din partea comunităţilor româneşti din judeţ: eliberarea autorizaţiei pentru ridicarea în parcul municipiului Sf. Gheorghe a unei troiţe închinate eroilor revoluţiei din decembrie 1989 şi foştilor deţinuţi politici, alături de celelalte două însemne de expresie maghiară existente; definitivarea şi aprobarea stemei judeţului Covasna şi a celorlalte localităţi din judeţ cu populaţie etnic mixtă prin includerea în cuprinsul acestora a însemnelor heraldice reprezentând cultura şi spiritualitatea românească; eliminarea

căştilor de traducere simultană la şedinţele Consiliului municipal Sfântu Gheorghe şi respectarea întocmai a normelor metodologice de aplicare a Legii administraţiei publice locale.

Pe parcursul elaborării Protocolului nu s-au respectat prevederile legale referitoare la situaţiile în care, prin excepţie, legea prevede şi condiţia cunoaşterii limbii maghiare (cunoaşterea limbii maghiare a fost stabilită ca şi condiţie eliminatorie pentru înscrierea la concursul pentru postul de auditor la Primaria municipiului Sfântu Gheorghe; la Consiliul judeţean, excezându-se cadrul legal, cunoşterea limbii maghiare a fost stabilită ca fiind avantaj, pentru posturi care nu au relaţii cu publicul).

Problema promovării unui studiu urbanistic în vederea punerii în valoare a Catedralei ortodoxe din Sf. Gheorghe, cuprinsă la punctul 8, litera d, nu a avut prevăzut un termen de realizare şi drept urmare a rămas doar pe hârtie. Nu a fost respectat termenul de 15 aprilie 2002, prevăzut pentru asigurarea amplasamentului în vederea construirii locuinţelor actualilor chiriaşi din imobilul situat în str. Varodi Joszef nr. 38, în vederea amenajarii Muzeului primei şcoli româneşti (deşi documentaţia putea fi aprobată în şedinţa Consiliului local din 16 aprilie 2002). Nu s-a respectat prevederea de la punctul 5, litera i, referitoare la cooptarea fundaţiilor comunităţilor româneşti între organizatorii manifestării "Zilele Sfântu Gheorghe", şi nici cea referitoare la sporirea numărului manifestărilor culturale româneşti în programul general. La punctul 8, litera c, referitor la amenajarea Pieţei Mihai Viteazul, în lipsa prevederii unui termen precis de începere şi de finalizare a lucrărilor şi a menţiunii de luarea măsurilor de protejare a ansmblului statuar prin stoparea parcărilor ilegale în zona de protecţie a monumentului, după doi ani de la data întocmirii protocolului, starea acestui spaţiu, cu importanţa lui simbolică deosebită pentru români, s-a deteriorat şi mai mult. (Fondul Asociaţii civice, CEDMNC, 2002).

Lucrurile au rămas neschimbate şi în ceea ce priveşte componenţa şi activitatea comisiei de atribuire de denumiri, problemele referitoare la învăţământ, cultură şi administraţie publică. Să adăugăm la toate acestea, insatisfacţiile trăite de români şi maghiari, deopotrivă, cauzate de creşterea numărului de şomeri, adâncirea stării de sărăcie, deteriorarea drumurilor publice şi a străzilor din mediul urban ş.a. Cu toate acestea, liderii maghiari

„moderaţi" şi-au continuat demersurile pentru constituirea unei regiuni de dezvoltare economică a Ţinutului Secuiesc, iar cei "radicali" au finalizat cadrul organizatoric necesar promovării proiectelor de autonomie teritorială a Ţinutului Secuiesc.

Astfel, Consiliul Naţional Secuiesc, întrunit în şedinţa din 17 ianuarie 2004 la Sfântu Gheorghe, a definitivat şi aprobat Statutul de autonomie a Ţinutului Secuiesc. Cu aceeaşi ocazie au mai fost adoptate hotărâri cu privire la: înaintarea proiectului de Statut al autonomiei Ţinutului Secuiesc Parlamentului României, Parlamentului Europei, Adunării parlamentare a Consiliului Europei şi Comisarului CSCE pentru drepturile omului.

Deoarece mulţi dintre participanţii la dezbaterile publice ce au şi vor avea loc pe tema autonomiei Ţinutului Secuiesc, inclusiv dintre cei chemaţi să se pronunţe asupra acestui proiect, nu au informaţiile necesare despre un subiect delicat şi, totodată, foarte important, prin implicaţiile sale pe termen lung, pentru destinul locuitorilor din arealul vizat, dar şi pentru cel al tuturor românilor, încercăm să suplinim această lipsă, fie şi parţial, prin apariţia volumului de faţă.

Lucrarea este formată din câteva studii referitoare la aspecte specifice ale relaţiilor intercomunitare în Covasna şi Harghita, din perspectiva societăţii civile româneşti, discursul şi comportamentul public faţă de alteritate a liderilor "minorităţii majoritare" din Covasna şi Harghita, influenţa mass-media asupra integrării, dominării sau segregării culturale, comunicarea, reconcilierea şi buna convieţuire în viziunea societăţii civile româneşti din zonă, comunităţile româneşti numeric inferioare din Covasna şi Harghita - provocări, oportunităţi şi perspective de supravieţuire ale acestora, cât şi la proiectul statutului autonomiei Ţinutului Secuiesc. În final, sunt redate multe anexe cuprinzând documente privind realitatea socio-etnică şi demografică din Covasna şi Harghita, recenzia volumului "*UDMR şi societatea contemporană românească"* de Petre Ţurlea, apărut la Editura România Pur şi Simplu, Bucureşti, 2003 şi Lista martirilor români din judeţele Covasna şi Harghita, căzuţi pradă intoleranţei, în perioada 1848 – 1989.

Deoarece, pe parcursul finalizării lucrării, a avut loc şi dezbaterea în Camera Deputaţilor asupra proiectului Statutului

autonomiei Ţinutului Secuiesc, redăm în Anexa nr. 7, conţinutul acestor dezbateri şi rezultatul votului pe marginea documentului respectiv.

Studiile respective au apărut în unele publicaţii de specialitate precum "Acta Musei Napocensis", "Angvstia", "Info Eurocarpatica", "Scara", în volumele editate de Muzeul din Arad - în colecţia "Minorităţi", în presa locală, respectiv în cotidianul "Cuvântul Nou" din Sf.Gheorghe şi în "Adevărul Harghitei" din Miercurea Ciuc.

Principalele concluzii formulate în studiile amintite, sunt rezultatul cercetărilor întreprinse de subsemnatul pentru finalizarea lucrării de doctorat cu tema "*Structuri etnice şi confesionale în judeţele Covasna şi Harghita*", susţinută la Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială a Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, în decembrie 2002, sub coordonarea ştiinţifică a prof. univ. dr. Traian Rotariu, lucrare care sperăm că va fi editată în perioada următoare.

Am pornit de la convingerea că numai o bună cunoaştere a problematicii specifice din judeţele Covasna şi Harghita, în devenirea sa istorică şi în întreaga sa complexitate, va permite eliminarea unor clişee şi prejudecăţi care mai circulă în literatura de specialitate şi în mass-media şi va putea constitui baza unor decizii chibzuite, adoptate spre binele tuturor locuitorilor zonei şi ai României.

Cartea îşi propune să prezinte diferenţa dintre *autonomia pe criterii etnice de jure,* pe care doresc să o înfăptuiască liderii populaţiei maghiare din România, şi *autonomia realizată deja în judeţele Covasna şi Harghita, în cele mai importante componente ale sale* (administrativ, cultural, economic ş.a.).

Se va putea astfel forma o imagine cât mai apropiată de realitate, despre condiţia şi starea efectivă a comunităţilor româneşti şi maghiare din singurele judeţe ale României unde românii sunt numeric minoritari şi maghiarii numeric majoritari, observându-se care dintre cetăţenii acestor comunităţi sunt în prezent lipsiţi de anumite drepturi, şi care dintre ei au nevoie de discriminare pozitivă, pentru a-şi păstra şi afirma identitatea.

Lucrarea nu pune în discuţie drepturile câştigate de populaţia maghiară din România, după decembrie 1989, ci îşi propune să reliefeze, din nou, ***efectele perverse ce decurg din raportul inversat***

existent în judeţele Covasna şi Harghita, între majoritate şi minoritate, şi care, în final, conduce la faptul nefiresc al asimilării majoritarilor ţării de către minoritari, într-o zonă din inima României.

Înţelegând dorinţa firească a maghiarilor din Transilvania, în general, şi al celor din arcul intracarpatic, în special, de a-şi păstra şi afirma identitatea, cât şi îngrijorările acestora faţă de provocările viitorului (în principal, faţă de scăderea populaţiei de etnie maghiară), vom arăta ***că nu lipsa autonomiei este cauza problemelor cu care se confruntă maghiarii din România.*** De fapt, prin proiectul de autonomie a Ţinutului Secuiesc, nu se doreşte obţinerea unor noi drepturi pentru maghiari ci, "***se urmăreşte crearea bazei teritoriale pentru grupul etnic maghiar***" (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003).

Faţă de naţionalismul "construcţiei naţionale" şi cel al "emancipării coloniale"- în cazul de faţă ne aflăm în faţa naţionalismului "politicilor etnice şi lingvistice", care este negativ şi dizolvant..., naţionalismul lingvistic din Harghita şi Covasna este unul care declară spaţiul respectiv, drept teritoriu etnic. **Primejdia cea mare a acestor "naţionalisme lingvistice" este să rupă din unitatea spaţiului naţional "enclave", "teritorii" pe care să le considere "spaţii ale etniei", "teritorii etnice", ceea ce duce, evident, la utilizarea "politicilor etnice" ca "politici secesioniste"** (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003).

În fond, odată cu accelerarea procesului de descentralizare şi sporirea autonomiei locale, principalele obiective ale autonomiei pe criterii etnice, dorite de liderii maghiari se consolidează, în condiţiile specifice ale judeţelor Covasna şi Harghita. Şi atunci, pe drept cuvânt, ne putem întreba: de ce mai este nevoie de a recurge la o autonomie anacronică şi care de fapt nu a existat nici până la sfârşitul secolului al XIX-lea?

Apoi, pe drept cuvânt, se pune următoarea întebare. Se poate obţine această autonomie împotriva voinţei populaţiei româneşti? Dacă era previzibil votul negativ din Parlamentul României, atunci care este obiectivul nedeclarat al acestui demers politic? Are cineva nevoie de internaţionalizarea problematicii Covasna-Harghita? Şi dacă da, cine ar avea de câştigat din toate aceste demersuri? Sunt

întrebări care preocupă deopotrivă pe toți românii şi maghiarii din România şi nu numai.

Oameni harnici, gospodari şi ospitalieri, maghiarii din Transilvania, inclusiv cei din curbura interioară a Carpaților, sunt foarte sensibili față de simbolurile naționale proprii şi strâns legați de miturile, obsesiile şi frustările întregii maghiarimi. Dar pe cât de atenți sunt cu propriile simboluri, cu atât de neatenți şi lipsiți de respect sunt față de simbolurile şi valorile româneşti.

Monitorizarea discursului public a principalilor lideri de opinie din mass-media de limbă maghiară din România, pune în evidență absența temelor referitoare la interferențele româno-maghiare, la istoria şi cultura română, în general, la ceea ce apropie cele două culturi. În schimb, sunt prezentate frecvent teme precum: apartenența minorității maghiare din Transilvania la națiunea culturală maghiară, beneficiile legitimației de maghiar, necesitatea obținerii dublei cetățenii (română şi maghiară), frustările izvorâte din "sindromul Trianon", raportarea cu reticență şi suspiciuni la instituțiile statului - necontrolate de UDMR -, raportarea negativă la Biserica Ortodoxă, prezentarea, în general, a ceea ce desparte maghiarimea transilvană de români şi o apropie de "patria mamă-Ungaria".

Principala preocupare a majorității liderilor maghiari postdecembrişti a fost aceea de a înălța ziduri între români şi maghiari, şi nu de a construi punți între cele două populații.

Predispoziția de a face din apartenența etnică o trăsătură a superiorității sociale (sau rasiale), şi deci a distincției sociale, s-a transmis la elitele maghiare din Ardeal până astăzi, când unii dintre liderii diverselor grupări etnopolitice maghiare, îndeosebi din „Secuime", nu se sfiesc să afişeze o anumită superioritate față de "valahi" (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003). Există mai multe "condeie" în presa maghiară din zonă care jignesc şi ponegresc sistematic românii (îndeosebi pe cei "indezirabili", care de regulă sunt personalități româneşti implicate în apărarea identității naționale), dar aşteaptă din partea românilor, înțelegere, apreciere, respect… Clişeele şi miturile, existente de multă vreme în istoriografia maghiară, sunt preluate şi des vehiculate de mass-media de limbă maghiară, îndeosebi cele privind absența elementului românesc din localitățile fostelor scaune secuieşti, producerea de

către statul român a unor fluxuri migratorii (forţate) de mare amploare, care ar fi schimbat structura etnică a zonei ş.a.

Este motivul pentru care, la început, vom prezenta succint câteva consideraţii privind evoluţia structurii etnice şi confesionale în judeţele Covasna şi Harghita în perioada 1850-2002 şi unele aspecte ale mişcării migratorii a populaţiei din cele două judeţe, aşa cum sunt ele redate de înregistrările statistice oficiale. Pe lângă aspectele demografice, vom reda apoi o serie de informaţii referitoare la învăţământ, accesul la cultură şi informaţii, libertatea de gândire, de conştiinţă şi confesională şi de asociere, participarea la viaţa politică, la administraţia publică locală şi regională.

Toate acestea vorbesc convingător despre faptul că în judeţele Covasna şi Harghita, **autonomia pe criterii etnice există şi are toate premisele ca, odată cu procesul de descentralizare şi sporire a autonomiei locale, să conducă la formarea unei enclave etnice, dacă statul român nu va găsi modalităţile adecvate de stopare a acestei evoluţii**.

În prezent, concomitent cu demersurile întreprinse de UDMR şi de Uniunea Civică Maghiară (UCM), pentru obţinerea *autonomiei de jure a "Ţinutului Secuiesc*", majoritatea liderilor maghiari acţionează sistematic şi eficient pentru consolidarea acestei autonomii, care, în mare măsură, *există deja.* Radicalii maghiari propun o variantă maximală, atât ca obiective cât şi ca modalităţi de obţinere a autonomiei, în timp ce moderaţii realizează această autonomie "pas cu pas", după un program bine stabilit.

Înfăptuirea autonomiei "Secuimii" bazată pe criterii etnice a început imediat după decembrie 1989, cu domeniile învăţământului, culturii şi administraţiei publice locale şi a continuat în anii următori cu realizarea "bazei economice" a autonomiei atât prin retrocedarea imobilelor, terenurilor agricole şi a pădurilor – inclusiv proprietăţile composesorale, cât şi prin privatizarea societăţilor comerciale de stat şi înfiinţarea unor noi societăţi private, cu capital maghiar, în domeniile industriei, turismului, comerţului, agriculturii ş.a.

Prin separarea şcolilor pe criterii etnice, acţiune realizată în timpul anului şcolar 1989/1990, cu efecte dramatice asupra profesorilor şi elevilor deopotrivă ("it es most - aici şi acum"), s-a pus bazele unei reţele de învăţământ în limba maghiară, de la

grădiniță până la facultate şi la învățământul postuniversitar. (Anexa nr. 8)

Procesul de învățământ din aceste şcoli are puternice trăsături etnocentriste. Mulți dintre absolvenții şcolilor cu predare în limba maghiară, deşi au obținut note mari la limba română, la terminarea studiilor nu posedă minimum de cunoştințe necesare pentru a întreține un dialog în limba oficială a statului ai cărui cetățeni sunt.

La fel s-a procedat şi cu instituțiile de cultură. Muzeele județene, municipale şi orăşeneşti au devenit muzee secuieşti, schimbându-şi nu doar denumirea, ci şi structura patrimoniului, personalului şi a programelor de cercetare (Anexa nr.9). Aceeaşi soartă au avut-o şi cele două ansambluri folclorice profesioniste din județele Covasna şi Harghita, formații care au devenit, prin voință unilaterală, "ansambluri secuieşti de stat".

Pe lângă Teatrul maghiar "Tamasi Aron" din Sf.Gheorghe, instituție înființată în 1952, în zonă au mai fost înființate, după 1990, teatrele în limba maghiară din Odorheiu-Secuiesc, Miercurea-Ciuc, Tg.Secuiesc ş.a.

Sunt şi cazuri când denumirile unor instituții de cultură au rămas neschimbate, dar activitatea lor de bază a devenit exclusiv sau preponderent maghiară. În această situație se află casele de cultură şi bibliotecile județene, municipale şi orăşeneşti din cele două județe. Dl. Kiss Jeno, directorul Bibliotecii Județene Covasna (instituție în care lucrează doar un singur salariat român), pentru a putea demonstra cât de "românizată" este instituția pe care o conduce, prezintă procentul ridicat reprezentat de cărțile în limba română, în totalul fondului de carte. Cunoscătorii ştiu însă că, această situație se datorează numărului mare de cărți cu "mesaj socialist", preluate de la fostul Cabinet județean al PCR şi a celor donate, în ultimii ani, de Ministerul Culturii şi Cultelor şi nicidecum achiziționării unor cărți valoroase apărute în ultimii ani la cele mai cunoscute edituri din țară.

Direcțiile Județene ale Arhivelor Naționale sunt printre puținele instituții care tezaurizează documente ce fac parte din fondul arhivistic național şi care nu sunt sub controlul UDMR. De aceea, reprezentanții acestei uniuni în Parlamentul României au elaborat un proiect de modificare a Legii Arhivelor Naționale nr.16/1996,

proiect, care după ce nu a fost respins de guvern, a fost prezentat pe internet şi repus în dezbaterea comisiilor parlamentare.

În cele două judeţe, continuă obstrucţionarea activităţii instituţiilor de cultură de expresie românească, precum şi a amplasării unor simboluri de istorie şi cultură românească, în paralel cu promovarea celor maghiare. A.D. Smith, emite ipoteza conform căreia "răspunsul la variaţia relaţiilor inter-etnice" şi la predispoziţia de a "invoca naţionalismul ca soluţie teritorială şi politică ultimă la relaţiile etnice într-o arie mixtă" depinde de "utilizarea populară şi intelectuală a componentelor simbolice fundamentale ale etnicităţii. O bogată pădure de simboluri, amintiri, mituri şi tradiţii în care epica bătăliilor, legendele înţelepţilor şi sfinţilor, baladele eroilor şi ale haiducilor, sunt transmise de la o generaţie la alta ca nişte tradiţii culturale vii ale poporului în sate şi în micile oraşe". (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003).

Conform unei strategii elaborate de intelectualii locali şi alţi specialişti în materie, în majoritatea localităţilor din cele două judeţe, autorităţile locale maghiare au ridicat monumente, plăci comemorative (cu texte numai în limba maghiară), troiţe şi alte însemne care marchează împlinirea a 1000 de ani de statalitate maghiară şi 1100 de la aşezarea ungurilor în Ardeal). Iată doar câteva exemple de acest fel de semne de "loialitate şi respect" faţă de statul şi poporul român.

"Ai o mie de ani în faţa ta …" , se poate citi pe monumentul dedicat Mileniului (un obelisc şi un bloc de stâncă), aşezat în faţa Bisericii reformate din cartierul Simeria al municipiului Sfântu Gheorghe. Pe obeliscul cioplit de doi pietrari din localitatea Filia (jud. Covasna) se află stema Ungariei.

Consiliul local municipal, în şedinţa sa din 8 iunie 2001, a hotărât alocarea sumei de 20.000.000 lei pentru cofinanţarea lucrării de artă monumentală comemorativă dedicat bătăliei de la Simeria din 23 iulie 1849. Monumentul reprezintă o sabie înfiptă pe una din crestele celor trei munţi susţinători ai Ungariei Mari (Matra, Tatra şi Fatra) şi a fost dezvelit în ziua de 19 august 2001 (Ziua Sfântului Ştefan, sărbătoare naţională în Ungaria).

Ziarul "Haromszek" din 26 mai 2001 informează, sub titlul "Ştiri din Brăduţ", despre faptul că "Primăria de la Doboşeni va renova postamentul de odinioară al ţării. Pe acest postament a fost

ridicat în 1941 drapelul Țării, donat locuitorilor din Doboşeni de localitatea Leva din Ținutul de Sus“ (al Ungariei de atunci, azi în Slovacia – n.n.). De menționat că, Țara la care se face referire este Ungaria anilor ’40 La sfârşitul lunii mai 2000, în localitatea Zagon (jud. Covasna), în cadrul unei impresionante ceremonii, cu participare “internațională”, a fost dezvelit şi sfințit monumentul eroilor satului din Revoluția de la 1848 şi cele două războaie mondiale, ridicat de “bisericile istorice” maghiare. Plăcile de marmură cu numele eroilor au fost amplasate pe soclul vechiului monument horthyist ridicat în anul 1941. Pe acest soclu, între anii 1941-1944, flutura drapelul Ungariei hortyiste, la care românii din sat erau adunați pentru intonarea imnului “național” şi siliți să dea onorul la drapel când treceau prin apropiere. Astăzi, românii au fost din nou umiliți, fiind “convocați” să participe la ceremonie, în numele “reconcilierii”. Dar li s-a făcut totuşi o concesie: pe placa cu eroii din primul război mondial au fost trecuți şi câțiva eroi români…

Majoritatea acestor monumente au fost înălțate pe soclul celor din perioada 1940-1944, când Ardealul de Nord a aparținut Ungariei. De fiecare dată, după oficierea slujbei religioase, întreaga ceremonie de dezvelire şi sfințire, toate cuvântările oficialităților s-au desfăşurat în limba maghiară, totul încheindu-se cu depunerea de coroane şi intonarea imnului Ungariei. Simbolistica şi textele înserate pe majoritatea acestor monumente este nostalgică, revizionistă şi antiromânească. (Anexa nr. 10)

Odată cu aplicare Legii Administrației Publice Locale, referitoare la inscripționarea denumirii localităților, a fost actualizată toponimia introdusă de administrația austro-ungară. Cercetând lista localităților cu inscripționare şi în limba maternă a minorităților, Vasile Lechințan a constatat că, inscripționarea în limba maghiară respectă denumirile maghiare ale localităților date în mod artificial (pentru foarte multe) în perioadele de conflict maxim între români şi maghiari: sfârşitul epocii dualiste şi perioada Dictatului de la Viena. Astfel, prin legea ungară IV/1898 şi prin reglementările şi ordinele ulterioare ale Ministerului de Interne Ungar, referitoare la aplicarea acestei legi, s-a lovit în interesele româneşti, schimbându-se numeroase denumiri româneşti de localități cu denumiri artificiale maghiare sau care să nu mai amintească de existența istorică a românilor, saşilor, germanilor, slovacilor etc. prin acea denumire.

Formele date atunci, în perioada 1898 – 1918 au fost apoi îmbrăţişate cu căldură şi de guvernele hortyiste din perioada Dictatului de la Viena şi reactualizate în 2001, odată cu aplicarea legii amintite.

În mod artificial - constată Vasile Lechinţan - sunt adăugate după 1898 la denumirea istorică a unor localităţi etnonimele **Magyar** şi **Szekely.** În toate epocile istorice, până la guvernarea şovină dualistă de după legea din 1898 (până la 1919 şi în epoca Dictatului de la Viena) următoarele localităţi din lista guvernamentală nu au avut în denumirea lor etnonimul **Magyar-** (în forma maghiară a denumiri): Sânbenedic (AB), Şoimuş (AB) etc. şi nici etnonimul **Szekely-** (tot în forma maghiară a denumirii), în: Jimbor (BV), Doboşeni (CV), Peteni (CV), Tămaşfalău (CV), Fâncel (HR), Sâncrai (HR), Tămaşu (HR), Poloniţa (HR), Păuleni (HR), Vidacut (HR), Mihăileni (HR), Nicoleni (HR), Corbeşti (MS), Vălureni (MS), Căluşeri (MS), Abud (MS), Hodoşa (MS), Bozeni (MS), Bereni (MS) etc.

Tot după legea ungară din 1898 s-a adăugat în mod artificial la denumirea istorică a unor localităţi şi un apelativ referitor la zona în care localitatea respectivă se încadrează: Maros-, Aranyos-, Koros-, Mezo-, Kezdi-, Csik-, Torda-, Sepsi-, Szatmar-, Orbai-, Kukullo-, Szamos-, Nyarad-, Szilagy- etc. astfel, localităţile din lista guvernamentală care nu au avut aceste apelative (în forma maghiară) sunt: – pentru *Sepsi*- Bodoc (CV)*, Pădureni (CV), Măgheruş (CV), Valea Crişului (CV); pentru *Orbai*- Telechia (CV) –; pentru *Kezdi* - Mărcuşa (CV), Mărtineni (CV), Albiş (CV) (folosirea denumirii Kezdialbis maschează astfel oarecum forma românească a localităţii), Mereni (CV), Petriceni (CV), Valea Seacă (CV) –; pentru *Csik* - Ineu (HR), Armăşeni (HR), Bancu (HR), Dăneşti (HR), Mădăraş (HR), Bârzava (HR), Păuleni-Ciuc (HR), Delniţa (HR), Şoimeni (HR), Mesentea (HR), Ciucani (HR), Sânsimion (HR), Racu (HR), Vrabia (HR). (Lechinţan, 2001)

Strategia de acaparare a spaţiului public a cuprins şi redenumirea instituţiilor publice şi a străzilor din majoritatea localităţilor urbane şi rurale din judeţele Covasna şi Harghita. După decembrie 1989, acţiunea de personalizare a oraşelor a avut loc în întreaga ţară, cinstindu-se astfel memoria unui mare număr de personalităţi locale şi naţionale, pe nedrept uitate în timpul regimului comunist. În cele două judeţe, actele de recuperare a

memoriei colective s-au făcut în detrimentul elementului românesc şi cu lipsă de respect faţă de istoria şi cultura românească. Sunt cunoscute cazurile de înlocuire a denumirii unor străzi, precum 1Decembrie 1918 (la Sf. Gheorghe şi Tg. Secuiesc), sau când au fost atribuite numele unor personalităţi ca Vass Albert, generalul Joszef Bem ş.a., ori când s-a refuzat acordarea numelui unor personalităţi româneşti (Mihai Eminescu, Aurel Nistor) unor străzi din Sf.Gheorghe. O analiză detaliată a acestui aspect, aşa cum a fost abordat de presa locală, pune în evidenţă şi alte elemente, precum: sunt preferate numele unor personalităţi maghiare cunoscute prin "radicalismul" lor faţă de români (Kosuth, Petofi, Bem,Orban Balazs ş.a.) şi nicidecum cele care au trudit pentru apropierea dintre cele două naţiuni (Bela Bartok, Bitay Arpad, Andrei Veress ş.a.); atunci când au fost aceptate unele denumiri româneşti, acestea au fost acordate unor străzi mici şi mărginaşe (ex.: str. I.L.Caragiale, în Sf. Gheorghe ş.a.); denumirea unor grădiniţe mixte cu nume "comune", dar numai în varianta maghiară ("Csipike"- Piticot, din Sf.Gheorghe ş.a.); acordarea numelui Apaczi Cserei Janos unei instituţii judeţene, respectiv Casa Corpului Didactic a judeţului Harghita şi multe altele.

Alte componente importante ale autonomiei pe criterii etnice, existentă în judeţele Covasna şi Harghita, sunt reprezentate de: numărul mare al editurilor şi tipografiilor, reţeaua densă de librării (majoritatea fiind filiale locale ale unor librării din Ungaria), de magazine şi chioşcuri de difuzare a presei (aprovizionate printr-o structură special constituită în acest scop), precum şi de magazine ce comercializează obiecte de artizanat şi a celor care ţin de tradiţia populară maghiară.

O expresie elocventă a climatului de libertate a cuvântului, existent în România, care permite exprimarea opiniilor tuturor cetăţenilor ţării, fără deosebire de etnia sau confesiunea lor, o constituie posibilitatea editării unui mare număr de publicaţii cu o structură variată – de la cele cotidiene de informaţie, până la cele periodice de cultură, religioase, economice şi de divertisment – majoritatea acestora fiind finanţate de la bugetele locale sau din bugetul central. Totodată, trebuie amintită posibilitatea procurării nestingherite a cărţilor şi publicaţiilor editate în Ungaria.

Mass-media în limba maghiară cuprinde pe lângă presa scrisă şi un important număr de posturi locale şi regionale de radio şi

televiziune, la care se adaugă posibilitatea recepționării emisiunilor posturilor de radio şi televiziune din Ungaria, inclusiv cele ale postului DUNA TV (post finanțat de Uniunea Mondială a Maghiarilor).(Anexa nr. 11). De reținut faptul că societățile de televiziune prin cablu au procedat la traducerea în limba maghiară a emisiunilor principalelor canale internaționale de televiziune.

Unul dintre stâlpii de bază ai *autonomiei* existente în sud-estul Transilvaniei îl reprezintă Biserica. Fie că sunt romano-catolice, reformate, unitariene sau evanghelice, toate bisericile de expresie maghiară, când este vorba de apărarea şi afirmarea identității etnice, trec peste diferențele de ordin teologic şi acționează în mod unitar, în interesul maghiarimii. Aproape în toate aceste lăcaşuri de cult, tricolorul maghiar este nelipsit. Majoritatea predicilor rostite de preoții maghiari abordează constant tematica "obsesivă" a păstrării identității lingvistice şi culturale maghiare. Deseori accentele radicale ale discursurilor publice pornesc de la anvonul bisericilor maghiare şi nu de la credincioşii laici. Cazul pastorului Laszlo Tokes este edificator în acest sens.

În contradicție cu perceptele biblice ale iubirii aproapelui, majoritatea preoților maghiari din zonă refuză să rostească în limba română o parte din predica lor, atunci când oficiază slujbele prilejuite de botezul, căsătoria sau înmormântarea unor membri din familii etnic mixte. De remarcat rolul deosebit de important pe care îl au bisericile "istorice maghiare" în întărirea vieții comunitare, cât şi importantele lor funcțiuni culturale şi de asistență socială.

O parte însemnată a obiectivelor autonomiei pe criterii etnice din județele Covasna şi Harghita este realizată de către societatea civilă de expresie maghiară, de multitudinea asociațiilor civice, culturale, sportive, turistice ş.a. (Anexa nr 12) care beneficiază de susținerea financiară constantă şi substanțială din partea consiliilor locale, Guvernului României, Guvernului Ungariei şi a diasporei maghiare din țările occidentale. Sunt foarte puține asociații şi fundații maghiare care militează pentru promovarea multiculturalității şi a dialogului interetnic. Majoritatea au obiective generoase în plan educațional, cultural şi religios, motivate formal prin necesitatea prezervării tradițiilor şi a specificului național, dar destinate, în realitate, consolidării statutului minorității maghiare din zonă, ca parte a națiunii maghiare, precum şi obținerii autonomiei în

diversele sale forme – personală, culturală, administrativă şi, finalmente, teritorială.

Beneficiind din plin de politica statului român de descentralizare şi sporirea autonomiei locale, Consiliile Judeţene şi cele Locale din judeţele Covasna şi Harghita, formate şi conduse în permanenţă de membrii unor partide şi formaţiuni etnice maghiare (UDMR, UCM, ş.a.), asigură autonomia, care în condiţiile demografice şi politice din zonă dobândesc inevitabil conotaţii etnice.

Structura etnică a consilierilor, primarilor şi viceprimarilor majorităţii localităţilor din cele două judeţe vorbeşte convingător despre faptul că deţinătorii efectivi ai puterii locale sunt maghiarii, românii nefiind reprezentaţi în Consiliile locale din localităţile etnic mixte, şi astfel neavând posibilitatea de a-şi susţine şi promova interesele şi valorile identitare proprii (Anexa nr 13)

Pentru atingerea scopurilor vizând autonomia pe criterii etnice, în judeţele Harghita şi Covasna s-au distins prin frecvenţă şi incisivitate, demersurile întreprinse de UDMR pentru instituţionalizarea colaborării dintre instituţii ale administraţiei publice din cele două unităţi administrativ-teritoriale (consiliile judeţene, primării), în perspectiva înfiinţării, cu sprijin financiar şi logistic ungar, a "Regiunii de Dezvoltare de pe Pământul Secuiesc". Astfel, factori de decizie de etnie maghiară din instituţiile administraţiei publice locale din cele două judeţe participă activ la constituirea în zonă a unui sistem de tip "microregiune-regiune", care, prin diminuarea rolului statului român, să faciliteze realizarea obiectivelor autonomist-separatiste şi să ducă la crearea unor "zone maghiare autoguvernabile".

Un proces important, din acest punct de vedere, îl reprezintă încercările de realizare a unui sistem de administrare comună a composesoratelor din judeţele Covasna şi Harghita (şi parţial Mureş), considerat "un prim pas" spre constituirea unui "Fond Funciar şi Forestier al etnicilor maghiari din Transilvania".

O altă prioritate o reprezintă favorizarea, (la nivel local), a penetrării capitalului ungar în sectoare economice de interes din Transilvania şi sprijinirea unor organizaţii profesionale constituite pe criteriul etnic în vederea dezvoltării economice a zonelor compact maghiare. Din monitorizarea activităţii compartimentelor de

integrare europeană din cadrul Consiliilor Judeţene Covasna şi Harghita, rezultă că, în principal, acestea acţionează pentru integrarea judeţelor menţionate în … Ungaria.

Un rol însemnat îl are în acest sens, sistemul de înfrăţire dintre localităţile celor două judeţe, aproape exclusiv cu localităţi din Ungaria, sau cu localităţi cu populaţie maghiară din Slovacia, Ucraina, Serbia ş.a. Sunt numeroase semnalele din mass-media locală despre desele excursii ale unor grupuri numeroase de consilieri sau funcţionari locali maghiari, făcute pe banii tuturor contribuabililor. (Anexa nr. 14)

Celor care pun accent doar pe latura pozitivă a participării la putere a UDMR şi a bunelor relaţii cu Budapesta, Ilie Bădescu, le reaminteşte şi următoarele implicaţii geopolitice: « …Invocând colaborarea în probleme referitoare la minoritatea maghiară din România, Budapesta utilizează acest argument până la a obţine din partea Bucureştiului adeziunea la un model de relaţii transfrontaliere între ungurii din România şi cei din Ungaria fără nici un amestec al Bucureştiului, lăsând totul sub controlul aproape exclusiv al relaţiei dintre Budapesta şi UDMR. Prin urmare, Bucureştiul a delegat un atribut al său Budapestei în chestiunea relaţiilor maghiaro-maghiare, încât între maghiarii « dinăuntru » şi cei « din afară » funcţionează un continuum etno-politic şi etno-spaţial nestingherit ». (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003).

Toate cele prezentate, demonstrează fără tăgadă faptul că, în situaţia în care ***minoritatea maghiară din zonă domină politic, dar şi economic şi cultural, necesitatea de a beneficia de o protecţie juridică specială dispare. În aceste condiţii, cei care au nevoie de protecţie pentru a-şi conserva şi afirma identitatea etnică sunt românii şi nu maghiarii din judeţele unde aceştia sunt numeric majoritari.***

Deoarece în toate guvernările post-decembriste, fie că s-a aflat sau nu la guvernare, UDMR a reuşit să-şi îndeplinească pas cu pas obiectivele de realizare a "Ţării Secuilor" concepută în forma de dinainte de 1 Decembrie 1918. Este însă timpul ca ***statul român să-şi exercite autoritatea şi în acest spaţiu din inima României şi să asigure cadrul legislativ, instituţional şi logistic pentru înlăturarea acestor practici anacronice şi asigurarea unui climat de convieţuire interetnică în consens cu legislaţia şi practica europeană***.

O viitoare strategie, în acest sens, va trebui să cuprindă măsuri precum: sporirea rolului statului în noile condiții; redescoperirea şi revigorarea sentimentului identității comunitare; direcționarea acțiunilor spre prezent şi viitor; formarea capitalului de încredere în forțele proprii; asigurarea cadrului de realizare profesională şi materială a tinerilor români la ei în țară; punerea în valoare a valențelor solidarității naționale a românilor din toate regiunile istorice ale României, a celor din românitatea apropiată şi din diasporă.

II. Consideraţii privind evoluţia structurii etnice şi confesionale, în judeţele Covasna şi Harghita, în perioada 1850-2002

Judeţele Covasna şi Harghita, situate pe cursul superior al Oltului, în zona interioară a Carpaţilor de curbură, au o poziţie centrală în cadrul ţării. Această poziţie geografică a făcut ca sud-estul Transilvaniei să constituie întotdeauna o zonă de întrepătrunderi şi confluenţe culturale şi demografice. Din cele mai vechi timpuri până în prezent, viaţa comunităţilor umane din acest teritoriu a fost şi rămâne marcată de strânse legături între cele trei provincii româneşti, iar într-o viziune mai largă, între Bazinul Carpatic, arealul balcano-dunărean şi spaţiul nord-pontic.

Împreună cu o parte din judeţul Mureş, judeţele Harghita şi Covasna formează o zonă relativ compactă locuită de maghiari (fostele scaune secuieşti), reprezentând o "insulă bine colorat maghiară" înconjurată de judeţe cu populaţie românească. Harghita şi Covasna sunt singurele judeţe din România în care, potrivit rezultatelor recensământului din anul 2002, locuitorii de naţionalitate maghiară formează majoritatea populaţiei: Harghita – 84,57% şi Covasna – 73,8 %. (Anexa nr.15)

În înţelegerea modului de formare şi evoluţie a acestei concentrări trebuie avute în vedere condiţiile geografice şi climaterice ale teritoriului celor două judeţe, precum şi condiţiile specifice din zonă, după stabilirea secuilor în faţa pasurilor carpatice (sec. XIII). După aşezarea secuilor în curbura interioară a Carpaţilor (în sec. XIII), documentele medievale amintesc, alături de aceştia, şi pe români având rosturi militare. Treptat, pe măsura erodării statutului de egalitate, şi sporirii privilegiilor secuilor, **în arealul sud-est transilvan a avut loc un intens "proces de secuizare", desfăşurat mai întâi, în mod natural, pe cale paşnică, în condiţiile unui spaţiu de interferenţe pe mai multe planuri. Procesul de secuizare a românilor** (analizat pe larg de Nicoale Iorga, George Popa-Lisseanu, Sabin Opreanu, Ion I. Russu, Ştefan Manciulea, Teodor Chindea, Ioan Ciolan, Ioan Ranca, Mihai Racoviţan, Ioan Bolovan, Vasile Lechinţan, Gheorghe Şişeştean, Anton Coşa, Pal Edith, Liviu Boar, Olah Şandor ş.a.) **s-a produs deci, de-a lungul secolelor, lent, pe cale paşnică şi naturală,**

datorită sistemului privilegial din zonă. Au existat însă şi presiuni şi constrângeri de natură etnică şi confesională. Spre deosebire de acesta, procesul de maghiarizare, s-a desfăşurat şi pe cale violentă, de constrângere, de trecere forţată a românilor vorbitori de limbă maghiară din satele etnic mixte la religii de expresie maghiară, maghiarizarea fiind un demers conceput şi implementat de factorii politici, începând cu prima jumătate a sec. al XIX-lea.

Pentru a surprinde principalele caracteristici ale evoluţiei structurilor etnice şi confesionale din cele două judeţe în ultimul secol şi jumătate, vom reda capitolul referitor la această problematică, din lucrarea de doctorat cu tema "Structuri etnice şi confesionale în judeţele Covasna şi Harghita" (Lăcătuşu, 2002)

În această perioadă de 150 de ani (1850-2002), în afară de momentul 1867, au avut loc trei schimbări teritoriale (1918, 1940, 1944), înregistrându-se intervale favorabile afirmării identitare şi demografice româneşti (1849-1867, 1918-1940, 1968-1989) şi intervale favorabile populaţiei maghiare (1867-1918, 1940-1944, 1952-1968). Din perspectiva comunităţilor româneşti din zona de referinţă, această evoluţie ciclică (fiecare perioadă fastă pentru români fiind urmată de o perioadă de maximă intoleranţă), s-a înscris în procesul de secuizare şi maghiarizare a românilor produs de-a lungul ultimelor secole. Din cele 10 valuri de asimilare imediată şi de alungare a românilor din ceea ce istoric s-a denumit „Secuime", puse în evidenţă de Nicolae Edroiu, cinci sunt înregistrate între 1850-1992, fiind documentate de recensămintele moderne, fie că ele au fost efectuate sub administraţie austriacă, unguresc㠠sau românească.

Timp de peste 100 de ani (1850-1956), ponderea populaţiei româneşti în totalul populaţiei celor două judeţe a rămas aproape aceeaşi sau a crescut nesemnificativ (de la 14.1% la 18,2 % în Covasna şi de la 8,5% la 9,4% în Harghita). Pierderile etnice româneşti din toamna anului 1941 sunt puse în evidenţă şi de faptul că ponderea populaţiei româneşti, în totalul populaţiei din cele două judeţe, în 1941 a fost mai mică decât cea înregistrată în 1850 (12,9%, faţă de 14,1%, în judeţul Covasna, şi 6,2% faţă de 8,2% în judeţul Harghita). Pierderile etnice româneşti din perioada ce a urmat Dictatului de la Viena au fost cu greu recuperate. Ponderea cea mai

mare a românilor din anul 1930 în totalul populaţiei a fost atinsă în judeţul Covasna după 47 de ani (19,9 % în 1930 şi 19,6 % în 1977) şi în judeţul Harghita după 36 de ani (10,0 % în 1930 şi 10,8 % în 1966). Aşa zisa "românizare a ţinuturilor secuieşti" (de fapt o uşoară sporire a populaţiei româneşti, ca urmare a sporului natural mai ridicat înregistrat în localităţile monoetnice româneşti dar şi a sporului natural migratoriu înregistrat în principal în oraşele din zonă - de la 19,3% la 25,4 %, în judeţul Covasna şi de la 11,1% la 14,0 %, în judeţul Harghita) a avut loc după reorganizarea administrativ-teritorială din anul 1968, când au luat fiinţă judeţele Covasna şi Harghita**.**

Între 1850-1992, populaţia judeţului Covasna s-a dublat, crescând de la 114.000 la 223.000. Componenta românească a populaţiei a cunoscut o dinamică mai accentuată decât cea maghiară, respectiv de 3,38 ori, faţă de 1,85 ori. Creşterea cea mai importantă a populaţiei s-a înregistrat în mediul urban (6,14 ori, faţă de 1,7 ori în mediul rural). Pe etnii, în oraşe, populaţia românească a crescut de 11,4 ori faţă de 5,46 ori cea maghiară. Şi în mediul rural, românii au crescut în perioada la care ne referim de 1,78 ori faţă de maghiari, a căror creştere a fost de doar 1,09 ori.

În judeţul Harghita, în aceeaşi perioadă s-au înregistrat valori foarte apropiate, atât în ceea ce priveşte populaţia totală (în urban şi rural), cât şi în ceea ce priveşte cele două etnii principale. Între 1850-1992, populaţia judeţului Harghita s-a dublat, crescând de la 163.184 la 348.335 locuitori.Urmărind modificarea ponderii populaţiei româneşti şi maghiare a celor două judeţe, se observă că, în timp ce în judeţul Harghita populaţia de etnie română din mediul rural a rămas aproximativ la aceeaşi pondere, în judeţul Covasna aceasta a crescut de la 14,2 % la 21,6 %.

Pentru a putea surprinde corelaţia dintre evoluţia populaţiei totale a localităţilor judeţului Covasna şi structura etnică a acestora în perioada 1850-1992, am împărţit localităţile judeţului în trei categorii: localităţi monoetnice cu populaţie de etnie română, localităţi cu populaţie etnic mixtă şi localităţi monoetnice cu populaţie de etnie maghiară. S-a avut în vedere structura etnică a localităţilor judeţului la recensământul din ianuarie 1992.

Datele prezentate pun în evidenţă o **evoluţie demografică diferenţiată pe cele trei categorii de localităţi.** Localităţile

monoetnice cu populație de etnie română au cunoscut, în perioada de referință, o creştere de aproape 5 ori (fără oraşul Întorsura Buzăului, de doar 4 ori). Populația din cele 9 localități etnic mixte a crescut de 3,8 ori, iar fără cele două oraşe, Sf. Gheorghe şi Covasna, de 3 ori. Grupul cel mai numeros al localităților monoetnice cu populație de etnie maghiară a crescut doar de 1,3 ori, iar fără oraşele Tg. Secuiesc şi Baraolt, creşterea este aproape nesemnificativă (de 1,04 ori). Pentru comune situația este astfel: ponderea românilor a crescut în 10 localități, a rămas constantă în 10 şi a scăzut în 13; ponderea maghiarilor a crescut în 15, a rămas aceeaşi în 9 şi a scăzut în alte 9.

Ca urmare a unor procese demografice complexe şi interdependente **legate de mişcarea naturală şi geografică a populației, asistăm, pe de o parte, la creşterea populației româneşti, îndeosebi în mediul urban şi în localitățile monoetnice româneşti, iar pe de altă parte, la scăderea sa substanțială în multe localități ale județului Covasna.**

În perioada 1850-1992, în 32 de localități rurale din județul Covasna, elementul românesc a pierdut teren în aceeaşi perioadă, în 11 localități numărul românilor s-a redus substanțial, iar în alte 21, românii, practic, au dispărut. Asimilarea s-a realizat, în principal, în localitățile etnic mixte, în care ponderea românilor era sub 10% din totalul populației. De remarcat, totuşi, că în 22 de localități în care românii au fost asimilați, procentul lor în totalul populației, în 1850, era de peste 10%. Dacă urmărim dispersia teritorială a localităților monoetnice româneşti şi a celor etnic mixte, în care românii nu au fost asimilați, putem constata că toate acestea se află la poalele munților de curbură, pe linia Brețcu-Zăbala-Covasna-Zagon-Valea Mare-Depresiunea Întorsurii Buzăului-Mărcuş-Dobârlău-Băcel şi terminând cu zona Vâlcele-Araci-Hăghig, aflată în vecinătatea localităților româneşti din județul Braşov. Toate celelalte comunități rurale româneşti situate în interiorul județului au fost asimilate**.**

Populația de etnie maghiară din județul Covasna a crescut numeric între 1850-1992, de 1,85 ori. Creşterea cea mai mare a avut loc în mediul urban (5,46 ori). Ponderea maghiarilor a crescut în 15 comune, respectiv cele în care ponderea românilor a scăzut. Din totalul de 23 de comune cu populație monoetnică maghiară, numai în 10 populația a crescut în 1992 față de 1850.

În județul Harghita au cunoscut creşteri însemnate doar localitățile urbane, cele etnic mixte de 7,51 ori şi cele monoetnice maghiare de 6,06 ori. Specific județului Harghita este câştigul etnic realizat, în câteva localități cu populație majoritar românească, de către populația de etnie maghiară. În localitățile etnic mixte din județul Harghita, doar în 4 comune etnic mixte ponderea populației româneşti a crescut între 1850-1992. În perioada de referință, ponderea românilor a crescut în 4 localități, în 12 a rămas constantă şi în 33 a scăzut; ponderea maghiarilor a crescut în 32 localități, a rămas aceeaşi în 9 şi a scăzut în 8 localități.

Şi în cazul județului Harghita cele mai vulnerabile la asimilare au fost comunitățile româneşti cu o pondere de sub 10% din totalul populației. Se observă, totuşi, diferența dintre numărul de localități în care practic românii au dispărut (36 sate) şi cele în care numărul acestora s-a redus substanțial (11 sate). În această perioadă, în județul Harghita au dispărut, prin pierderea identității etnice româneşti, mai mult de 20 de localități, cu peste 100 de persoane, inclusiv comunități mari.

Principalii indicatori demografici (evoluția populației, compoziția pe vârste sau sexe, rata natalității şi mortalității etc.) specifici satelor din județele Covasna şi Harghita, în perioada 1850-2002, pun în evidență o evoluție demografică (conform celor două modele explicative - modelul demografic echilibrat şi modelul dezechilibrat). Pentru perioada 1992-2002 se constată o anumită stagnare a depopulării majorității localităților rurale şi, în unele cazuri, chiar sporirea populației ca urmare a colapsului marilor intreprinderi industriale din oraşe şi întoarcerii la sate a unei părți din foştii muncitori industriali.

Studiile mai vechi şi mai noi pe tema mişcării migratorii din arealul studiat au reliefat faptul că emigrația în şi din Ardeal, şi în cadrul acestuia, din şi în aşezările "secuieşti", a fost continuă şi de mari proporții, de-a lungul secolelor, perioade îndelungate, nefiind legată de factorul etnic. Mişcarea migratorie a cuprins deopotrivă pe secui, ca şi pe români, saşi, armeni, țigani sau alte naționalități. În funcție de conjunctura politică, favorabilă sau mai puțin favorabilă, internațională, regională sau locală, îndeosebi din Transilvania, Muntenia şi Moldova au avut loc mişcări de populație de o parte şi de alta a Carpaților, fluxuri migratorii ce au circulat pe "străzi cu

sens dublu". Amploarea şi intensitatea acestor fluxuri au fost favorizate de aşezarea geografică, respectiv de statutul de "ţinuturi de graniţă", graniţă care multe secole nu a avut un traseu stabil. Intensele mişcări de populaţie de o parte şi de alta a Carpaţilor au fost favorizate de economia complementară, schimburi economice vitale, multiplele şi statornicele raporturi interumane (colaborare, ajutor reciproc, solidaritate umană, căsătorii mixte).

Prelucrând datele demografice referitoare la migraţie din recensămintele anilor 1966, 1977 şi 1992, în domeniul amintit, Traian Rotariu şi Elemer Mezei formulează aprecierea conform căreia judeţele Covasna şi Harghita nu au constituit centre de imigrare cu indice de atracţie mare. Proporţia celor ce s-au născut în alte judeţe este sub media pe ţară (17%), în judeţul Covasna fiind de 15,7%, iar în judeţul Harghita de 10,6%. Nivelul de imigrare calculat, luând ponderea celor domiciliaţi în alt judeţ în rândul celor ce s-au născut în judeţul respectiv a fost, pentru judeţul Covasna, de 20,6% în 1966, 20,4% în 1977 şi 15,1% în 1992, situând judeţul pe locurile 11, 15 şi 26 în rândul judeţelor ţării.

Aria de atracţie în ordinea numărului imigranţilor, la recensământul din 1992, pentru judeţul Harghita este: Mureş, Bacău, Covasna, Neamţ, Braşov, iar pentru judeţul Covasna: Harghita, Braşov, Mureş, Bacău, Cluj. Rezultă că în Covasna şi Harghita nu apare nici pe departe o imigraţie masivă din judeţele Moldovei care să modifice ponderea majoritară a populaţiei urbane maghiare din zonă. Făcând bilanţul acestor mişcări, Traian Rotariu şi Mezei Elemer formulează o concluzie clară: Covasna ajunge, la recensământul din 1992, judeţ de imigraţie (e drept cu cifre foarte modeste), după ce anterior era, clar, unul de emigraţie. Nivele asemănătoare caracterizează şi mişcarea migratorie din judeţul Harghita.

Analiza proceselor şi schimbărilor demografice ce au avut loc după înfiinţarea judeţelor Covasna şi Harghita, şi ca urmare a dezvoltării lor economice, sociale şi urbanistice, trebuie să evidenţieze şi următoarele aspecte: creşterea populaţiei româneşti a avut loc în principal în oraşele din zonă, îndeosebi în cele două reşedinţe de judeţ: Sf.Gheorghe şi Miercurea Ciuc; structura etnică şi confesională a majorităţii comunelor monoetnice maghiare a rămas neschimbată (în fiecare localitate s-a stabilit un număr mic de

intelectuali români – profesori, medici, polițiști, specialişti în agricultură – veniți prin repartiție la absolvirea instituțiilor de învățământ superior); odată cu dezvoltarea economică şi urbanistică şi crearea unor noi locuri de muncă, s-au întors acasă foarte mulți maghiari, plecați în anii 1948-1968 în alte zone industriale ale țării; după cum s-a văzut, schimbul de populație s-a făcut în primul rând cu județele vecine, apoi cu județele din Transilvania şi în mică măsură cu cele din Moldova şi Muntenia. Problema românizării secuimii, prin colonizarea românilor de peste Carpați, este o temă falsă, întreținută şi astăzi artificial în mass-media maghiară.

Din datele preliminare ale recensământului din 2002 rezultă că, în perioada 1992-2002, numărul absolut al populației județelor Covasna şi Harghita scade (ca de altfel şi al populației României), ca efect conjugat al emigrației şi al unui spor natural negativ. **Dacă, în ceea ce priveşte populația stabilă totală, descreşterea înregistrată se înscrie în trendul general al societății româneşti de după 1989, modificările din structura etnică şi confesională a populației celor două județe nu au fost "spectaculoase". Se poate observa o anumită inerție şi o evoluție lineară a proceselor demografice, diferită de percepțiile specifice cunoaşterii comune, sau celor care circulă îndeosebi în mass-media.**

În perioada celor două recensăminte, populația județului Covasna a fost de 222274 locuitori şi a scăzut cu 10982 persoane, adică cu 4,7%. Populația de naționalitate română înregistrată a fost de 51665 persoane, reprezentând 23,2% din populația județului; față de recensământul din 1992 numărul românilor a scăzut cu 2921 persoane (-5,4%). Un număr de 164055 persoane aparțin etniei maghiare (inclusiv secui) şi reprezintă 73,8% din populația județului, numărul acestora a scăzut cu 11447 persoane (-6,5%). Numărul rromilor a înregistrat o creştere importantă în perioada recenzată, de la 2641 la 6022 persoane şi reprezintă 2,7% din populația județului. La recensământul din 2002, structura populației după limba maternă este apropiată structurii pe etnie: 24,9% vorbesc limba română, 74,9% au declarat că vorbesc limba maghiară. Față de 51665 români, 55328 au declarat, ca limbă maternă, româna, iar față de 164055 maghiari, 166473 au declarat, ca limbă maternă, maghiara. De remarcat că, din 6022 rromi doar 180 persoane vorbesc limba

romani, ceilalți au declarat ca limbă maternă, ori româna ori maghiara.

La 18 martie 2002, potrivit rezultatelor preliminare ale recensământului, populația stabilă a județului Harghita a fost de 326020 locuitori, cu 22315 locuitori mai puțin decât la recensământul din 1992, respectiv 6,4%. În ceea ce priveşte structura populației pe sexe, ca şi la recensămintele anterioare, în 2002 se menține o uşoară predominare numerică a populației de sex feminin. În prezent, raportul între sexe este de 1014 persoane de sex feminin la 1000 persoane de sex masculin.

Pe medii de viață socială, se constată, în 2002, comparativ cu anul 1992, creşterea ponderii populației rurale (de la 54,33% la 55,87%), concomitent cu scăderea ponderii populației urbane (de la 45,67% la 44,13%). Distribuția teritorială a populației a înregistrat modificări importante, în perioada 1992-2002, sub influența combinată a nivelului diferențiat al sporului natural, al fluxurilor migratorii interne şi a intensității migrației externe.

Numărul persoanelor care s-au declarat români la recensământ a fost de 45850, reprezentând 14,06% din populația județului, cel al persoanelor care s-au declarat de etnie maghiară a fost de 275722, reprezentând 84,57% , iar cel al persoanelor care s-au declarat de altă etnie se ridică la 4448, respectiv 1,37% din populația totală, ponderi care se mențin aceleaşi ca la recensământul din 1992. Numărul populației de etnie română a scăzut cu 6,3% în ultimii 10 ani, iar numărul populației de etnie maghiară s-a redus cu 6,5%. La recensământul din 2002, structura populației după limba maternă este în concordanță cu structura după etnie. Rezultatele preliminare ale recensământului din 2002 evidențiază faptul că 46377 persoane, respectiv 14,23% din populație, au declarat ca limbă maternă, limba română. Un număr de 278119 persoane (85,31% din populația județului) au declarat ca limbă maternă limba maghiară, iar un număr de 1524 persoane, altă limbă maternă (0,46%). Se constată că numărul persoanelor care au declarat ca limbă maternă limba română este mai mare decât numărul celor care s-au declarat de etnie română (cu 527 de persoane), iar numărul persoanelor care au declarat ca limbă maternă limba maghiară întrece pe cel al celor care s-au declarat de etnie maghiară (cu 2397 persoane).

Rezultatele preliminare ale Recensământului din martie 2002, din județele Covasna şi Harghita, au dat răspuns unor obsesii precum "contorizarea etnică", "schimbarea compoziției etnice", întreținute de mass-media locală, arătând, în acelaşi timp, efectele perverse ale unor demersuri politice de genul "legitimației de maghiar".

III. Aspecte specifice ale relaţiilor intercomunitare în Covasna şi Harghita din perspectiva societăţii civile româneşti din aceste judeţe

Zona Covasna - Harghita este o zonă cu o compoziţie etnică deosebită, în care "minoritarii" sunt, numeric, majoritari, iar "majoritarii" sunt, numeric, minoritari. Românii, care la nivel naţional sunt majoritari, sunt aici minoritari, din punct de vedere numeric, iar maghiarii, care la nivel naţional sunt minoritari, aici sunt, din punct de vedere numeric, majoritari. De-a lungul timpului, **raportul majoritate-minoritate** în zona Covasna-Harghita a cunoscut o evoluţie contradictorie, influenţată de schimbările organizării teritoriale şi politice.

După 1848/1849, din punctul de vedere al elitei româneşti, caracteristica dominantă a climatului de convieţuire interetnică a fost intoleranţa care venea din partea maghiară (secuiască), numeric majoritară faţă de românii din zonă. "Nicăieri nu este ameninţată naţionalitatea şi credinţa noastră ca în Secuime" - Andrei Şaguna (Lăcătuşu, 1995); "Secuimea este un ţinut vrăjmaş de moarte faţă de tot ceea ce este românesc" (Nistor, 1939).

În acelaşi timp au existat percepţii nefavorabile faţă de românii din Secuime ale unor fruntaşi maghiari: astfel, în memoriul baronului Ştefan Daniel de Vargyas asupra relelor interne ale Transilvaniei şi remediile necesare, datat Sibiu, 3 mai 1744, după ce enumeră câteva probleme economice, administrative, juridice, autorul trece la problemele politice ale Transilvaniei, ocupându-se mai îndelung de problema românească. Apreciind că sistemul principatului Transilvaniei din strămoşi îl constituie trei naţiuni şi patru religii recepte, în uniunea lor stând fericirea şi bunul mers al ţării, baronul Daniel din Vârghiş afirma: *"Se găsesc totuşi şi cetăţeni neruşinaţi care, nesocotind fericirea ei de obşte şi legile ei fundamentale, vor să introducă acea josnică plebe românească drept a patra naţiune receptă, străduindu-se cu toată nelegiuirea să sfarme uniunea, să introducă silnic o naţiune străină".* (Lăcătuşu, 1995)

Peste 150 de ani, cu ocazia serbărilor milenare, în Raportul Sfatului deputaţilor oraşului Sfântu Gheorghe, referindu-se la români, primarul Godri Ferenc spunea, cu aroganţă şi cinism: "*Cu*

toate astea suflete de servitori, pipernicіți, mărunți, degenerați, cu un trecut istoric dubios, pe care le place să-l tăgăduiască, ei, care sub aripile noastre s-au adăpostit şi s-au întărit, acum, cu neruşinare, caută să parvină şi să pătrundă ca nație între națiile lumii şi cu îndrăzneală să apară în nobila noastră societate: turbați de ruşine, că nu demult au fost servitorii noştri şi mai mult nimic, fiindcă din îndurarea noastră au trăit şi de la masa noastră domnească pe ascuns şi-au însuşit rămăşițele cu care s-au îngrăşat". După 1990, o stradă centrală din Sfântu Gheorghe şi o şcoală dintr-un cartier nou al oraşului poartă numele Godri Ferencz…(Lăcătuşu, 1995)

Cronica protopopului Boian, relevă prezența unor clişee negative despre români, întreținute de unii maghiari din Cristuru Secuiesc, precum : "*Acest lucru numai un român îl poate face", "Numai la ortodocşi",* sau *"Numai la ei se poate întâmpla aşa ceva"*. (Boian, 2001).

Prejudecățile față de români sunt prezente şi în lucrări "ştiințifice". Deşi studiile întreprinse de Traian Rotariu şi colaboratorii săi au clarificat problema aportului sporului migratoriu la configurația etnică actuală a județelor Covasna şi Harghita (faptul că majoritatea celor stabiliți în zonă provin din județele vecine – Braşov, Mureş, Bacău), A.Varga afirmă: "În ținuturile secuieşti e un lucru cert că dintre cei sosiți în această perioadă din alte județe majoritatea o formează cei de dincolo de Carpați. (Varga, 1998)

În planul discursului şi comportamentului public al unor lideri maghiari din zonă față de români şi românitate se poate sesiza o raportare "în două trepte": una favorabilă față de românii trăitori în afara "ținutului secuiesc" şi alta cu accente de intoleranță față de românii locuitori ai zonei şi îndeosebi față de cei care se stabilesc definitiv în "secuime" şi care, în viziunea liderilor etnocentrişti maghiari ar contribui la "schimbarea structurii etnice şi confesionale a zonei".

Procesul de maghiarizare pe cale naturală a fost favorizat de faptul că peste jumătate din numărul total al comunităților româneşti au fost comunități mici, sub 200 de membri, ceea ce a făcut ca acestea să fie foarte "vulnerabile".

Pe parcursul anilor, relația dintre cele două etnii - română şi maghiară - a fost tulburată de mai multe ori de evenimente

regretabile; în toată această perioadă, în localităţile mixte au existat conflicte interetnice mocnite, care au izbucnit cu violenţă în 1848, 1916, 1940, 1989 ş.a.; confruntările mai mari au apărut când s-au schimbat radical raporturile politice, sociale, economice, bunurile materiale şi simbolice au fost reîmpărţite; în localităţile cu populaţie mixtă este absolut firesc să existe o competiţie, o rivalitate, simbolică sau reală. (Pozsony, 2000)

În ultimul secol şi jumătate, perioadele de pace interetnică relativă, care în fond acumulau "conflicte etnice înăbuşite", au fost însoţite de răbufniri, unele de o maximă violenţă împotriva comunităţilor româneşti. Aceste momente au fost 1848-1849; 1816-1918; 1940-1944;1944-1945; 1989-1990. De fiecare dată s-a aplicat un scenariu aproape identic: treceri forţate la confesiunile de expresie maghiară a românilor asimilaţi lingvistic, dar nu şi confesional; îndepărtarea liderilor (îndeosebi a preoţilor, învăţătorilor şi a funcţionarilor administrativi) - prin detenţie, expulzare sau marginalizare; eliminarea sau slăbirea instituţiilor generatoare de identitate: biserică, şcoală, cultură; "curăţirea" spaţiului public de tot ce simbolizează prezenţă şi cultură românească (biserici, monumente, denumiri de străzi etc.).

Există o diferenţă esenţială dintre comportarea majorităţii românilor faţă de maghiari şi cea a majorităţii maghiarilor faţă de români, în momentele de schimbare a apartenenţei de la un stat la altul, sau de regim politic. Astfel, momentele Unirii din 1918, cel al revenirii Ardealului de Nord la Patria mamă din 1944, nu au fost însoţite de acte de răzbunare ale românilor la adresa maghiarilor pentru suferinţele şi umilinţele reale trăite "sub stăpânire maghiară".

Aceste evenimente, resimţite atât de dureros de maghiari, în plan simbolic şi cel al psihologiei colective, au fost indiscutabil urmate de anumite greşeli şi excese în gestionarea de către autorităţile româneşti a unei zone cu o populaţie maghiară numeric majoritară. Dar, la nivelul comunităţilor locale, românii nu au comis acte de violenţă asupra persoanelor sau instituţiilor identitare maghiare. Nu a fost dărâmată nici o biserică maghiară, nu au avut loc expulzări, deportări, acte de tortură ş.a.

În schimb, evenimentele ce au urmat Dictatului de la Viena (septembrie 1940), instalării administraţiei sovietice (noiembrie 1944) şi revoluţiei din decembrie 1989, au fost însoţite de acte de o

maximă intoleranță față de români şi românitate. Şi de fiecare dată, elita maghiară caută cele mai diverse justificări. Până în prezent nu a existat o exprimare clară a regretului pentru cele întâmplate, sau aşa cum au procedat alte națiuni şi naționalități în situații asemănătoare, nu s-au cerut scuze românilor pentru suferințele pricinuite.

Lucrările maghiare care abordează aceste aspecte, diminuează la maxim suferințele românilor (sau chiar contestă existența lor, considerându-le "opera" naționaliştilor români), punând accentul exagerat pe "suferințele şi umilințele maghiarilor" suportate din partea "statului român" în perioadele 1919-1940 şi 1968-1989.

Aşa cum "catedralele ortodoxe ce au răsărit pretutindeni în oraşele mai de seamă ale Transilvaniei – constituie în acelaşi timp un simbol al stăpânirii româneşti şi în centrele urbane bisericile ortodoxe şi greco-catolice înălțate în perioada interbelică în localitățile din zonă, defineau, în plan simbolic, noile raporturi dintre românii şi maghiarii din spațiul est-transilvan. (Marica, 1997)

După schimbările teritoriale din toamna anului 1940, maghiarii, recâştigându-şi statutul pierdut în 1918, nu au "suportat" prezența simbolurilor "stăpânirii româneşti" în centrul acestor localități şi au trecut la demolarea lor.

O analiză comparativă a situației românilor din județele Covasna şi Harghita, din anii 1940-1944, şi din perioada de după 1989, oferă surprinzătoare similitudini şi motive de reflecție.

Pentru prima perioadă am folosit date şi aprecieri cuprinse în Raportul asupra Comisiilor speciale italo-germane trimise în Ungaria şi România – notate cu A - (Raportul Comisiei Roggeri-Hencke – 8 februarie 1943) - (Transilvania şi aranjamentele europene, 1995), iar pentru perioada prezentă, documente ale societății civile româneşti şi mass-media locale- notate cu B.

Iată câteva exemple:

A1- "Românii s-au simțit în mod deosebit atinşi de atacurile presei ungare, în special ale celei din provincie, adresate Armatei Române, cât şi de publicații ungare în domeniul istoric şi cultural".

B1- "Tonul arogant şi lipsit de respect față de istoria, cultura şi civilizația românilor este o prezență constantă în publicațiile de limbă maghiară din zonă. Ex. … Presa locală de limbă maghiară practică un discurs hiperetnicizat şi o politică identitară agresivă,

care alimentează sentimente de intoleranţă şi acţiuni discriminatorii faţă de etnicii români.

A2- Un alt motiv al crescândei nemulţumiri a populaţiei române din Transilvania de Nord este politica de maghiarizare desfăşurată de autorităţile maghiare, care urmăresc în mod evident să şteargă, cât mai mult posibil, urmele celor 22 de ani de dominaţie română, punând serioase piedici cetăţenilor de origine etnică română, în drepturile lor.

B2- Asistăm la lansarea deschisă a unei strategii politice speciale pentru "Ţinutul Secuiesc, menită a asigura puritatea etnică şi enclavizarea prin autonomizarea zonelor în care UDMR râvneşte a-i fi recunoscută calitatea de autoritate statală autonomă".

A3- Un alt motiv al plângerilor tot mai numeroase din partea românilor trebuie căutat în neîncrederea generală şi profundă ce separă autorităţile ungare şi poporul ungar de concetăţenii lor români… Pe de altă parte, românii trăiesc cu impresia înrădăcinată că sunt lipsiţi de tutelă legală.

B3- În zonă, a fost iniţiat un proces de "deromânizare", prin excluderea elementului românesc din procesele de decizie la nivel local şi, astfel, determinarea acestora să părăsească judeţele în cauză.

… Se constată o diminuare a capacităţii de a asigura exercitarea autorităţii statului pe întreg teritoriul ţării …..

A4- Este vorba apoi de o politică de retorsiuni contra elementului etnic român. Se recurge mereu şi în orişice domeniu la represalii pentru a se obţine ca să fie revocate măsuri româneşti contra ungurilor, considerate inechitabile.

B4- Din analiza discursului şi comportamentului public al liderilor UDMR, rezultă faptul că o serie de acţiuni întreprinse faţă de români sunt un "răspuns" la acţiuni asemănătoare ale românilor faţă de etnicii maghiari unde aceştia sunt numeric minoritari.

Autorităţile maghiare locale întreprind constant măsuri de intimidare, descurajare şi anihilare a acţiunilor de menţinere şi cultivare a identităţii româneşti. Atitudinea agresivă a majorităţii autorităţilor maghiare din estul Transilvaniei faţă de populaţia românească din zonă se defineşte şi prin următoarele aspecte: practicarea de măsuri discriminatorii de ordin politic, economic, social şi cultural faţă de români; atitudini de indiferenţă şi încercări de împiedicare a "manifestărilor naţionaliste" româneşti; acţiunile

identitare româneşti, de regulă, generează "iritarea" şi "adversitatea" autorităţilor locale maghiare, care, în mod consecvent, tergiversează sau descurajează finalizarea unor asemenea acţiuni.

Liderii românilor din estul Transilvaniei, cât şi o parte a funcţionarilor de stat de etnie română nu au reuşit întotdeauna să facă o demarcaţie clară între activitatea firească a intelectualilor maghiari de prezervare şi afirmare a identităţii etnice şi acţiunile care urmăresc scopuri separatiste şi izolaţioniste.

Liderii maghiarilor din arealul menţionat, în majoritatea cazurilor apreciază activitatea intelectualilor români pentru promovarea culturii şi spiritualităţii româneşti ca având o finalitate antimaghiară.

Şi astfel, se întreţine neîncrederea şi suspiciunile reciproce: românii îi suspectează pe unguri că doresc enclavizarea zonei şi înfăptuirea autonomiei etnice, maghiarii îi acuză pe români că urmăresc schimbarea compoziţiei etnice şi "românizarea ţinutului secuiesc".

De obicei, când mass-media centrală aminteşte de zona judeţelor Harghita şi Covasna ca fiind o "problemă", relaţiile dintre românii şi maghiarii din zona respectivă se tensionează. (Pozsony, 1999)

Principalele teme prezente în discursul public maghiar din Transilvania referitoare la convieţuirea interetnică sunt: contestarea statului naţional românesc, socotit ca un stat balcanic conjunctural, opus modelului "statului de tradiţie şi inspiraţie europeană"; definirea identităţii: transilvanism versus românism, minoritate etnică şi culturală; tema cuceririi etnice româneşti, preponderent urbane, prin mari fluxuri migraţioniste extracarpatice dirijate spre Transilvania; ambiguitatea sociologică a ideii autonomiste; separaţia şcolară reprezintă o recuperare a identităţii etnice sau segregaţionism; diferenţe în percepţia sinelui etnic. (Şişeştean, 2002)

Cercetătoarea Maria Cobianu-Băcanu de la Institutul de Sociologie al Academiei Române din Bucureşti a studiat ani de zile relaţiile interetnice din judeţele Covasna şi Harghita. Concluziile cercetării au fost publicate în două volume şi în numeroase studii şi articole apărute în revistele de specialitate.

Iată câteva concluzii din volumul "S.O.S.-românii din Covasna şi Harghita", Editura Petru Maior, Târgu Mureş, 1998:

- Diversitatea etnoculturală sau plurietnicitatea este incompatibilă cu tendința de constituire de asociații monoetnice: exclusive, cu caracter de enclave.

- Modelul mental de conlocuire al românilor diferă fundamental de cel maghiar. Românii îşi doresc şi propun o convieţuire armonioasă, paşnică, bazată pe respectul identităţii etnice şi culturale, maghiarii acţionează în sensul segregării fizice, sociale, culturale pe principii etnice.

- Societatea românească nu manifestă propensiunea sau tendința de izolare sau respingere a ungurilor, nici prin români, nici prin celelalte minorităţi. Tendința de autoseparare, de autoizolare a grupului etnic maghiar vine din interiorul lui, din ideologia liderilor grupului, inoculată şi transpusă în practică la nivelul grupurilor şi a indivizilor.

- Limba română, din această perspectivă, ca limbă a populației majoritare, este limba națională, iar pentru minoritățile naționale este limba de contact şi nu mai puțin limbă de cultură. Însuşirea ei de către orice minoritar nu constituie în nici un fel o amenințare la identitatea proprie, națională sau etnică, ci, dimpotrivă, o deschidere spre societatea şi cultura română ca mediu integrator. Ea permite integrarea reală, profundă, autentică în societatea largă românească, nu ca un acord formal asupra regulilor unui joc, ci ca proces bivalent – român şi maghiar, deopotrivă – de interacțiune organică a experiențelor naționale proprii, de articulare şi conjugare a intereselor şi priorităților comune în cel mai deliberat stil democratic. Învingând tendințele centrifuge, orientate spre segregare, autonomizare, integrarea lingvistică şi culturală reală trebuie să consolideze forțele comunitare cu spirit integrator, cooperant, conştient formulat..

- Pe românii minoritari din secuime, jocul democrației nu-i favorizează. Ei nu au nici drepturile fraților lor majoritari, nici drepturile “de care se bucură toți ceilalți minoritari din țară. Ei sunt dincolo de toate drepturile”. De aceea, nu pot supraviețui decât dacă sunt sprijiniți. Altfel, se declară maghiari, ca să trăiască bine şi liniştiți. Şi dacă ajung aici, nu ei sunt de vină. Cauzele rezidă în slăbiciunea măsurilor de protejare a lor, în lipsa de control a modului cum se aplică legile în această zonă a țării, în lipsa de fermitate în aplicarea Constituției.

- Spiritul de frondă, de nerespectare a hotărârilor de guvern şi a legalităţii de către oficialii maghiari, aşa cum se observă din raportul Prefectură/Consiliu Judeţean, este una din multiplele forme de manifestare a politicii de forţă, de intimidare pe care liderii maghiari intenţionează s-o impună pe întreaga scară ierarhică, de la Parlament, Guvern, Prefectură, până la Consiliul Local, în structurile administrative şi politice ale ţării. El începe să se constituie ca o trăsătură, model cultural etnic post-decembrist, mai ales în viaţa socială şi politică, sesizată de toţi cetăţenii ţării şi de subiecţii cercetării.

- Destinul românilor şi al românităţii din zona Covasna şi Harghita rămâne sub zodia incertitudinii, atâta vreme cât Puterea şi Ţara nu intervin în păstrarea şi menţinerea lor prin dezvoltarea economică şi culturală a zonei, ca şi prin formarea unei intelectualităţi puternice, conştientă de identitatea sa naţională, dornică să contribuie la dăinuirea şi înflorirea peste veacuri a acestei identităţi. Împlinirea nevoii de demnitate a românilor, departe de a împieta asupra identităţii naţionale maghiare, va deveni un liant al bunei convieţuiri şi înţelegeri ca şi în celelalte zone cu populaţie etnică mixtă din ţară.

- Modelul cultural al relaţiilor interetnice din Covasna şi Harghita este unul piramidal, cu vârful format din structuri de conducere politice, etnice, administrative, bântuite de aspiraţii şi acte separatiste, discriminatorii, iar la bază constituit din oameni care convieţuiesc în înţelegere, bună vecinătate cu românii, ca şi cu cei de alte etnii. (Cobianu-Băcanu,1998).

Acest model de convieţuire interetnică, pus în evidenţă şi de alte cercetări sociologice, îndeosebi de cele întreprinse de Centrul de cercetare al Relaţiilor interetnice din Cluj-Napoca, poate constitui baza pentru o viitoare şi necesară normalizare a relaţiilor interetnice. Trebuie menţionat faptul că unele cercetări efectuate în acelaşi areal, pe tema convieţuirii interetnice de către Marius Lazăr, Horvath Istvan, Irina Culic, Ştefan Bruno ş.a., au surprins şi alte dimensiuni ale relaţiilor interetnice din Secuime, formulând aprecieri referitoare la existenţa unei anumite stări de normalitate, pentru această perioadă de tranziţie.

Principalele aspecte care vizează fondul problemei convieţuirii interetnice, existentă în judeţele Covasna şi Harghita, în

toată complexitatea ei, sunt cunoscute de cercuri relativ restrânse de specialişti şi reprezentanţi ai autorităţilor publice locale şi centrale.

În lipsa unor studii cuprinzătoare interdisciplinare, care să permită o diagnoză pertinentă a realităţilor din zonă şi, pe această bază, să surprindă evoluţiile viitoare posibile, în condiţiile prezenţei insuficiente în mass-media a problemei din sud-estul Transilvaniei şi ale manipulării, la nivelul opiniei publice se operează cu judecăţi de valoare aparţinând cunoaşterii comune ce cuprind multiple distorsiuni.

În acest mod, asistăm frecvent la situaţii de percepere denaturată a realităţii, de perpetuare a unor prejudecăţi şi şabloane confuze privind adevăratele cauze ale unor stări de lucruri sau, pur şi simplu, de necunoaştere ori falsificare a adevărului. Nu lipsesc, din păcate, cazurile de tratare politicianistă şi de folosire a unui limbaj neadecvat şi neagreat, atât pe plan intern cât şi pe cel european.

Aşa după cum s-a arătat, realităţile din judeţele Covasna şi Harghita **nu sunt cunoscute în întreaga lor complexitate şi profunzime**. Multe instituţii ştiinţifice şi de cultură, dar şi personalităţi marcante ale vieţii publice româneşti ocolesc zona, considerând-o "delicată" şi aşteptând ca starea de normalitate să se instaleze de la sine.

Repetatele demersuri pe care societatea civilă românească din Covasna şi Harghita le face către autorităţile centrale ale statului vin să suplinească lipsa reprezentării legale la nivel parlamentar şi guvernamental şi se doresc a contribui la normalizarea climatului de convieţuire interetnică în consens cu normele democratice promovate de Guvernul României în realizarea interesului naţional. Majoritatea acestor demersuri nu şi-au găsit din păcate ecoul scontat.

Cercetările recente (Dâncu, 1995-1998) au pus în evidenţă **o fractură identitară determinată de modul în care se trăieşte efectiv statutul simultan de majoritate-minoritate în acelaşi timp**. Populaţia românească majoritară în România, în judeţele Covasna şi Harghita are statut de minoritate şi este supusă unei presiuni puternice de către tendinţa autonomistă manifestată la toate nivelele societăţii maghiare. De fapt aceste judeţe funcţionează autonom, doar formal ele se supun administraţiei centrale. Sunt zădărnicite toate tendinţele centraliste ale administraţiei centrale, de la amplasarea unei cazărmi de jandarmi până la funcţionarea unui aşezământ de asistenţă socială

patronat de un ordin religios condus de călugărițe de etnie română. (Vasile Dâncu, 1999).

De fiecare dată argumentul rostit oficial sau nu este acelaşi – **păstrarea echilibrului, de fapt dezechilibrului etnic existent. Programul segregaționist** promovat politic şi administrativ a prins foarte bine la nivelul opiniei publice maghiare din județ. În plus, visul Ungariei mari sau unei Ungarii mici, în mijlocul României mari, este o himeră întreținută continuu dinspre clasa politică şi elita intelectuală.

Sunt invocate obsedant unele **"drepturi istorice" exclusive, de fapt unele privilegii.** Aşa cum sublinia publicistul Ion Ciurea, în zonă există falsa percepție a realității configurată în aberanta schemă potrivit căreia integrarea europeană ar putea însemna şansa localnicilor de a se înfrupta din roadele întregului continent pe care să se deplaseze şi să se aşeze nestingherit fără ca "alții", "străinii" să aibă dreptul să pună piciorul pe tărâmul propriu, dorit numai al lor. Împrejurare absurdă şi revelatoare se regăseşte în formula: "**România, țara tuturor cetățenilor ei, aşa zisul "pământ secuiesc"- numai al secuilor. (**Ioan Ciurea, 2000**).** Apelarea la argumente ce aparțin trecutului secuimii, reprezintă de fapt o încercare de **transfer în viitor a unui trecut favorabil**"

Liderii maghiari din zona Covasna-Harghita folosesc o "inflație de concepte neconstituționale şi tendențioase: "autonomie comunitară", "autodeterminare internă", "autoguvernare locală", "ținut secuiesc", "secui-român" (Maria Cobianu-Băcanu, 2000). În zonă, liderii maghiari practică un cult al etnicității, care "exagerează diferențele, intensifică resentimentele şi antagonismele, adâncind separările dintre etnii. Rezultatul înseamnă autocompătimire şi autoghetoizare (A. Schlesinger).

Existența **partidului constituit pe criterii etnice şi a "votului etnic" stimulează separatismul etnic** şi prin aceasta există o mare diferență între discursul cu tentă europeană al unor lideri maghiari şi etnocentrismul, naționalismul şi intoleranța promovate în fapt în cele două județe. Există o diferență între comportamentul maghiarilor din zonele unde aceştia sunt minoritari şi cei din aceste județe unde sunt numeric majoritari.

În cele două județe există trei situații distincte: **zone cu localități monoetnice româneşti; aşezări etnic-mixte; localități**

monoetnice maghiare în care trăiesc mici comunităţi româneşti supuse unui puternic proces de deznaţionalizare.

Preocupările pentru conservarea etnicului, împreună cu cele îndreptate spre izolaţionism, separatism, autarhie, alunecă frecvent spre intoleranţă etnică, cu atât mai grav spre şovinism. Populaţia românească trăieşte mai intens frustrarea, românii ştiindu-se minoritari deşi sunt majoritari. Astfel românii ezită în a cere statutul de minoritari şi protecţia de care beneficiază celelalte etnii (au nevoie de apartenenţă simbolică la majoritate) care nu are însă acoperire în protecţie sau avantaje diferite de statul român.

Există o comunicare cu sens unic. La memoriile (demersurile) întreprinse de către reprezentanţii societăţii civile româneşti, de regulă nu se primeşte nici o reacţie de la Bucureşti (în mod deosebit după participarea UDMR la guvernare). În această situaţie românii din zonă se victimizează, simţindu-se părăsiţi de administraţia centrală, trăind un acut sentiment de frustrare.

Pentru evoluţia raporturilor interetnice din cele două judeţe, constituie un lucru pozitiv faptul că forţele politice româneşti s-au pronunţat împotriva autonomiei pe criterii etnice. Este, de asemenea, tonifiant sentimentul solidarităţii românilor din celelalte judeţe ale ţării faţă de cauza românească din judeţele Covasna şi Harghita. Deşi ţara este "cu ochii pe zonă", dorinţele şi intenţiile de ajutor rămân, de multe ori, la nivel afectiv, emoţional şi nu la cel pragmatic, nematerializându-se într-un sprijin concret şi eficient (cu excepţiile cunoscute).

Cu toate că, în ultima perioadă este unanim acceptată ideea unei strategii unitare referitoare la problematica păstrării identităţii naţionale, culturale şi religioase a românilor din zonă, ceea ce s-a întreprins este departe de ceea ce trebuie înfăptuit.

În ceea ce priveşte dezbaterea problemelor referitoare la convieţuire, la nivelul fiecărui judeţ încă nu s-a găsit cadrul adecvat desfăşurării unui dialog pe tema convieţuirii interetnice. Există încă tendinţe de neîncredere şi suspiciune, dublate de o necunoaştere a dorinţelor concrete ale "celuilalt". Nu s-a întocmit un inventar de probleme ce se cer soluţionate, din punctul de vedere al fiecărei părţi, într-o anumită ordine de prioritate. Sau, mai exact, aceste "inventare" – sub forma unor memorii şi petiţii – au fost înaintate unor foruri

naţionale şi internaţionale (îndeosebi de către reprezentanţii populaţiei de etnie maghiară).

Insistenţele conducerii UDMR pe aspectele ce ţin de autonomia pe criterii etnice, cât şi raporturile interetnice deteriorate au condus, în unele cazuri, printre altele, la un mod negativ de reacţie a populaţiei din celelalte zone ale ţării faţă de judeţele Covasna şi Harghita, manifestat spontan prin suspiciuni şi rezerve faţă de zonă, cât şi la perpetuarea unor stări de lucruri în convieţuirea de zi cu zi.

Astfel, în prezent, cazurile de violenţă fizică ce s-au manifestat în perioada decembrie 1989 - martie 1990 faţă de populaţia românească au fost înlocuite cu persuasiunea psihologică, ce urmăreşte crearea unor stări de disconfort şi frustrare şi conduce la izolarea în familie şi în cercul de prieteni sau la plecarea din zonă a românilor.

Există, în continuare, o atmosferă antiromânească în unele localităţi şi colective de muncă din cele două judeţe. În satele cu populaţie majoritară maghiară se manifestă o reacţie negativă faţă de intelectualii şi funcţionarii români care ar urma să se stabilească în localitate, motivată prin teama modificării compoziţiei etnice şi *"românizării"* comunităţilor respective. Această stare de lucruri, asociată cu plecările masive de după revoluţia din 1989, a condus la o lipsă acută a intelectualilor în majoritatea satelor din judeţele Covasna şi Harghita.

Presa locală de limbă maghiară promovează o stare de nemulţumire permanentă. Anumite greutăţi inerente perioadei de tranziţie sunt prezentate cu o satisfacţie nedisimulată. Mesajul majorităţii editorialelor şi al celorlalte articole este de a convinge cititorii despre tradiţiile istorice ale autonomiei secuieşti şi despre justeţea dezideratului stabilit de conducerea UDMR.

În contrast cu realităţile din zonă este prezentată denaturat condiţia prezentă şi de perspectivă a cetăţeanului maghiar din România, cetăţean ameninţat permanent de *"teroarea paşnică a românilor, care poate transforma viaţa intelectualului maghiar într-un adevărat iad"*.

Statul român naţional unitar este prezentat ca un stat intolerant, dominat de obiceiuri balcanice. De regulă, se manifestă repulsie împotriva a tot ceea ce este *"naţional"* şi se pune în evidenţă incompatibilitatea dintre semnificaţia ce o are Ziua Naţională a

României pentru cetăţenii români de naţionalitate română şi pentru cei de naţionalitate maghiară.

"Pentru una din naţiuni - ţine să precizeze publicistul Szilvester Lajos de la cotidianul „Haromszek" din Sfântu Gheorghe – *Ziua de 1 Decembrie este sărbătoare naţională, pentru celălalt grup etnic însă, o traumă greu suportabilă... Numai că pentru noi, legat de 1 Decembrie, Dictatului de pace de la Trianon i se asociază faptul că şi-au încălcat propriul cuvânt şi, de atunci, fiecare Constituţie se naşte sub semnul nesocotirii propriilor angajamente. Încălcarea cuvântului şi neîncrederea fac imposibilă şi convieţuirea între oameni* (*1 Decembrie*, în "Haromszek" nr. 1601 din 1. 10. 1995)".

Acuzaţia de nerespectare a promisiunilor şi de minciună, însoţită de altele referitoare la agravarea dramatică a drepturilor ce li se cuvin maghiarilor, sunt frecvente în paginile ziarului la care ne referim: *"Minciuna în România este un fenomen de masă", "Zilnic pierdem câte ceva", "Dacă lucrurile ar fi depins de actualii demnitari, ne-ar fi gazat de mult sau ne-am aştepta la raţia de hrană în vreun gulag"*.

Tonul arogant şi lipsit de respect faţă de istoria, cultura şi civilizaţia românilor este o prezenţă constantă în publicaţiile de limbă maghiară din zonă: *"Impunerea limbii de stat este absurdă", "Românii sunt dominaţi de complexele lor de inferioritate istorică şi de xenofobia lor nemărginită", "Maghiarimea din Transilvania este de orientare occidentală, deci nu putem accepta o altă influenţă, în special balcanismul"*. *1 Decembrie*, în "Haromszek" nr. 1601 din 1. 10. 1995)".

Se recunoaşte că multe din neîmplinirile şi stările de lucruri anormale existente în Harghita şi Covasna sunt cauzate de propriile slăbiciuni ale societăţii civile româneşti. S-a formulat dezideratul potrivit căruia până la începerea dialogului local româno-maghiar trebuie să se asigure desfăşurarea dialogului româno-român.

Nu este mai puţin adevărat că există numeroşi factori care nu doresc o evoluţie pozitivă a raporturilor interetnice din zonă şi se pronunţă din ce în ce mai clar pentru statuarea unei enclave etnice maghiare în ţinuturile Covasnei şi Harghitei.

Dacă admitem definiţia conform căreia "minoritatea este un grup social ai cărui membri consideră că suferă din partea altor

grupuri prejudicii – discriminare, segregare, persecuţie sau orice combinaţie a acestora şi dacă ne însuşim şi observaţia că **minoritatea nu este aşa cum pare să arate numele ei, o categorie statistică, ci una social-politică – fiind deci definită prin statutul ei, nu prin cantitate (**Camil Mureşan, 1996**)**, atunci putem constata că şi în zona Covasna-Harghita există o interpenetraţie a condiţiei minoritate şi majoritate, a unui individ sau a unui grup. Încercând o concluzie, apreciem că **românii din Covasna şi Harghita reprezintă o majoritate cu status scăzut, o comunitate dezavantajată, supusă unor numeroase discriminări instituţionale şi de facto, care poate deveni o "minoritate de jure" odată cu transferul în sfera de competenţă locală a unor prerogative sporite în domeniul administrativ, economic, cultural ş.a. Maghiarii din zonă reprezintă o minoritate cu status ridicat, o comunitate aflată în situaţia de minorat simbolic (Achim Mihu, 2002) şi nu unul efectiv, o comunitate dominantă, aflată perpetuu la putere pe plan local, ce deţine monopolul resurselor şi are puternice trăsături etnocentriste.** În situaţia în care minoritatea maghiară din zonă domină politic, necesitatea ca ei să beneficieze de protecţie juridică specială dispare. În aceste condiţii, cei care au nevoie de protecţie, pentru a-şi conserva identitatea etnică, sunt românii şi nu maghiarii.

Aprecierile făcute de Gheorghe Şişeştean referitoare la **dimensiunile definitorii ale convieţuirii româno-maghiare din Transilvania** sunt, în mare, valabile şi pentru judeţele în care raportul majoritate-minoritate este inversat. În timp ce diferenţa dintre cele două etnii s-a manifestat cu precădere la nivelul lingvisticului şi religiosului, similitudinile sunt vizibile peste tot, la nivelul tehnicilor de habitat, organizarea teritoriului, practicile economice, inclusiv cele ale universului economiei tradiţionale. Dacă la nivel comunitar, pe lungi perioade istorice se poate constata dominanţa toleranţei şi coabitării în termenii similitudinilor şi complementarităţilor, la nivelul elitelor politice, cu intensităţi şi variabilităţi istorice se poate constata modelul cultural-politic divergent, resuscitat periodic şi reconfigurat societal în mentalul colectiv de către unele elite politice şi intelectuale maghiare.

Cu cât realităţile din judeţele Covasna şi Harghita vor fi cunoscute în întreaga lor complexitate, inclusiv prin apelul la

cercetarea ştiinţifică interdisciplinară, cu atât situaţia va putea fi stăpânită şi influenţată în sensul dorit, cel al unei convieţuiri normale într-un areal caracterizat prin pluralism etnic şi confesional, convieţuire bazată pe legislaţia românească privind autonomia teritorială şi pe normele europene în materie, unanim acceptate în statele cu tradiţie democratică.

Există o întreagă bibliografie maghiară despre problematica interetnică din Secuime. În schimb sunt mai puţin cunoscute punctele de vedere ale liderilor populaţiei româneşti din judeţele Covasna şi Harghita despre convieţuirea interetnică din zonă. De aceea am considerat util să prezentăm opiniile, frământările şi poziţia acestora despre tema în dezbatere, aşa cum rezultă din analiza discursurilor prezentate în presa locală şi în documentele societăţii civile.

IV. Discurs şi comportament public la liderii "minorității majoritare" maghiare față de alteritatea românească

Vom prezenta câteva aspecte ale discursului şi comportamentului public al unor lideri ai *"minorității majoritare"* din județele Covasna şi Harghita față de alteritate, în primul rând față de concetățenii de naționalitate română. Precizăm, de la început, că acest discurs este diferențiat, în funcție de structura etnică a populației din localitățile zonei: într-un fel în localitățile monoetnice româneşti, situate în cele două bazine – al Topliței şi al Întorsurii Buzăului; în altfel în localitățile etnic mixte, în care ponderea populației de etnie română şi maghiară este relativ echilibrată; şi în altfel în localitățile locuite majoritar de populație maghiară şi în care sunt comunități mici de români (de regulă sub 100 de persoane).

Poziția față de alteritate (în cazul nostru, față de români) exprimată în discursurile şi comportamentul unor lideri ai populației maghiare şi concretizată în acceptarea celuilalt o vom prezenta diferențiat, urmărind raportarea acestora față de: valorile culturale româneşti; instituțiile identitare specifice şi instituțiile fundamentale ale statului; limba română, însemnele oficiale ale statului, persoanele de etnie română, aşa cum rezultă din observația participativă, analiza discursurilor şi acțiunilor unor lideri locali ai UDMR, exprimate în: programe politice, hotărâri ale unor consilii locale, presa scrisă şi electronică ş.a.

Pe fondul disputei între instituțiile descentralizate ale guvernului în teritoriu şi instituțiile alese locale se înregistrează frecvente cazuri de: contestarea rolului prefectului ca reprezentant al Guvernului; pretenția ca la numirea conducerilor instituțiilor județene descentralizate, în afara criteriilor de competență, să aibă loc şi "*negocieri cu comunitatea locală"*; raportarea negativă la instituții precum Armata, Poliția, Jandarmeria, S.R.I., denumite în media locală "*forțe de ocupație*".

Din discursul public al unor lideri maghiari:

1. Programe politice. În nici un program politic al UDMR, referitor la cele două județe, nu sunt prevederi referitoare la românii din zonă şi la conviețuirea cu aceştia. Un exemplu în acest sens îl

constituie *Programul autoguvernării UDMR Sfântu Gheorghe, pentru perioada 2000-2004.*

2. Documente adoptate la Forumurile civice, de exemplu *Charta autodeterminării Transilvaniei,* adoptată la Forumul civic de la Cernat la 10 mai 1997, din care citãm *"...Din anul 1918, poporul maghiar-secui din Transilvania, care numără 2 milioane de oameni, nu poate exercita drepturi care se cuvin unor popoare întemeietoare de stat. Maghiarii, germanii, slavii şi ţiganii sunt expuşi unei puternice asimilări forţate ori sunt nevoiţi să emigreze în masă. În perioada care a trecut din decembrie 1989, această situaţie nu s-a schimbat. Dimpotrivă, din mai multe puncte de vedere ea s-a înrăutăţit. Politica românească, tradiţional xenofobă, antiminoritară şi agresivă, menţinând şi folosind structurile de stat ale lui Ceauşescu împiedică exercitarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului…În România s-au schimbat ideologii, regimuri, guverne, dar au rămas neschimbate xenofobia, politica de omogenizare, asimilarea forţată, ca teorie şi practică politică dominantă" (Cobianu-Băcanu, 2000)*.

3. În alte documente oficiale sau oficioase, de exemplu *Documentul pirat prezentat în mapele participanţilor la Adunarea Regiunilor Europei*, din 4 iunie 1998*,* prin care se cere *autonomie pentru Ţara Secuilor*, se spune, printre altele: *"Am dori să avem la nivel regional autonomie teritorială pentru regiunea noastră, adică Ţara Secuilor, împreună cu judeţele Covasna şi Mureş, care au fost de asemenea, membre ale fostei regiuni autonome a Ţării Secuilor"* (Cobianu-Băcanu, 2000).

4. Reuniuni culturale şi ştiinţifice, de exemplu *Székelyföld (Pământul Secuiesc, 2000),* simpozion cu participare internaţională ce s-a desfăşurat la Băile Tuşnad în vara anului 2000, unde atât în cadrul dezbaterilor cât şi al documentelor elaborate, problematica românilor din *"secuime"* a lipsit.

5. Studii şi lucrări de specialitate şi de popularizare. Majoritatea lucrărilor monografice, albumelor, studiilor şi articolelor maghiare referitoare la judeţele Covasna şi Harghita prezintă lucrurile ca şi cum istoria acestor locuri începe cu secuii şi este numai istoria acestora, tot ce ţine de trecutul nesecuiesc este neglijat, omis, minimalizat sau deformat. Prezentăm doar două exemple:

a).Omisiunile monografiilor maghiare despre județul Covasna

Cu sprijinul autoguvernării județului Vesprem din Ungaria, în 1997 a apărut lucrarea monografică "Megyenk Kovaszna-Haromszeki tudnivalok (Județul nostru Covasna. Informații despre Trei Scaune).

O monografie a județului Covasna, care să prezinte o istorie adevărată a acestei zone din inima României, netendențioasă şi fără iz propagandistic, este de mult aşteptată. Dar lucrarea la care ne referim este departe de a îndeplini asemenea exigențe.

Referindu-se la conținutul ei, eruditul universitar clujean, prof. univ.dr. Dumitru Protase, face următoarele precizări:

" Totul este prezentat de parcă județul nu ar fi în România, ci o zonă separată;

Necontenit se susține că, şi în perioada interbelică şi după aceea, a avut loc românizarea forțată. Deci, iată premisa acțiunilor după "cotitura" (aşa e numită în lucrare!) din 1989;

Tot ce ține de trecutul nesecuiesc este neglijat, omis, deformat, iar partea de preistorie şi istorie dacică, romană şi românească se trece sub tăcere;

Lucrare tendențioasă, incompletă, superficială, cu vădită tentă antiromânească".

Aceleaşi concluzii se desprind şi din recenzia făcută lucrării de către cunoscutul arhivist clujean Vasile Lechințan:

"Lucrarea este întocmită de pe pozițiile propagandei maghiare, pe următoarele direcții: ideea autonomiei secuieşti; rolul "nefast" al statului român, atât în perioada interbelică (1919-1940), cât şi în perioada "socialistă", dar şi după 1989, în dezvoltarea zonei; minimalizarea rolului şi prezenței românilor în istoria județului; omisiunea totală asupra rolului negativ pe care secuii (respectiv conducătorii lor) l-au avut în anumite momente şi epoci istorice (maghiarizarea şi asuprirea românilor şi saşilor, distrugerea satelor româneşti şi săseşti din calea lor la 1848-1849, atacurile armate asupra românilor din 1919 şi 1940-194, etc); ideea autonomiei cultural-spirituale secuieşti etc."

Continuând cu încă câteva reflecții şi considerații pe această temă, să menționăm mai întâi că lucrarea amintită a apărut prin grija Consiliului județean Covasna, cu o *"urare"* semnată de preşedintele

Consiliului, Orban Arpad. Volumul a fost elaborat fără consultarea specialiştilor de etnie română din judeţ, gest plin de aroganţă, greu de calificat. Prezentând şi alte puncte de vedere despre *"obiectivitatea"* informaţiilor referitoare la românii din zonă, precizăm că nu este prima apariţie editorială de acest gen, după decembrie 1989, în care se eludează, se minimalizează sau se denaturează adevărul referitor la rolul şi prezenţa românilor din istoria judeţului Covasna.

Astfel, în monografia oraşului Covasna (apărută cu titlul KOVASZNA), în 1995, în trei limbi – maghiară, română şi germană – lucrare întocmită de dr. Benko Gyula şi Fabian Erno, cu un cuvânt înainte de Malnasi Laszlo Levente, primarul localităţii, la pagina 70 se apreciază că *"cercetarea nu şi-a spus ultimul cuvânt referitor la originea cetăţii din apropierea localităţii"*, cu toate că lucrările de specialitate, de largă circulaţie şi incontestabilă reputaţie, precizează că aceasta este o cetate dacică. La pagina 72 din aceeaşi lucrare, se face afirmaţia că *"populaţia românească conviețuieşte cu majoritatea maghiară (71%), se presupune, din sec. al XVIII-lea, şi majoritatea ei provine din zona Vrancei"*, deşi, cu o pagină mai înainte, sunt menţionate printre cele mai vechi familii de viţă nobilă ale aşezării, numele Vajna, Kozma, Albu.

Albumul oraşului Târgu Secuiesc, tipărit din ordinul primăriei, în anul 1997, nu aminteşte nimic despre vechea comunitate a negustorilor români din oraş. Prezentarea bisericilor romano-catolică şi a celei reformate nu este continuată, aşa cum ar fi fost firesc, de cea a bisericii ortodoxe din oraş, constituită în anul 1754.

Incursiunea în istoria judeţului, ce însoţeşte Catalogul de prezentare a unor societăţi comerciale din judeţul Covasna, tipărit la EUROPRINT, Braşov, 1995, nu aminteşte nimic despre prezenţa românilor din zonă. Frumoasele ilustraţii reprezentând monumente istorice locale nu cuprind nici una din bisericile ortodoxe din lemn din Chichiş, Zăbala, Păpăuţi, Belin, Poian, Zagon sau de piatră din Căpeni, Bixad, Breţcu, Covasna, Valea Mare, Întorsura Buzăului etc.

În scurta prezentare istorică a municipiului Sfântu Gheorghe, din cuprinsul hărţii municipiului, tipărită la TOPOGRAF Odorheiu Secuiesc, în 1997, ceasul istoriei este oprit *"întâmplător"* la începutul acestui secol. Ceea ce s-a întâmplat în viaţa oraşului

reşedinţă de judeţ, în ultimii 80 de ani, este redat într-o singură propoziţie.

Reeditarea cunoscutelor lucrări monografice, scrise la sfârşitul secolului trecut de Orban Balasz şi alţi autori secui, în atmosfera euforică a sărbătoririi *"mileniului"*, s-a făcut fără menţionarea (conform uzanţelor consacrate) rezultatelor cercetărilor întreprinse în perioada de la editarea şi reeditarea lor.

b). Un exemplu îl reprezintă în acest sens volumul *Harghita cu 250 de hărţi şi 135 de imagini*, editat în 1997 de către Consiliul Judeţean Harghita. În buna tradiţie a lucrărilor lui Orban Balasz, lucrarea prezintă o multitudine de informaţii istorice, demografice, economice, culturale, sociale despre *"Ţara Secuilor"*, dar aproape nimic despre români. Cele 135 de superbe imagini color nu redau nici o biserică sau monument românesc, din localităţile româneşti fiind prezentate doar imagini generale sau peisaje din zonele înconjurătoare. Cât de *"integrată"* este istoria locală în cea naţională rezultă din capitolul referitor la municipiul Odorheiu Secuiesc, din care aflăm că perioada interbelică a fost pentru urbea amintită "*o letargie ce a durat nu mai puţin de două decenii"*, în timp ce anii 1940-1944 au însemnat "*un nou avânt plin de speranţe, curmat de cel de al doilea război mondial"*, iar dezvoltarea din perioada 1968-1989 a fost " *în mare măsură o speranţă înşelătoare"* (Consiliul Judeţean Harghita, 1997).

Din perspectivă geopolitică, respectiv a *reprezentării colective asupra spaţiului*, lucrarea urmăreşte fixarea în conştiinţa publică a "*hărţii mentale*" a Ţinutului Secuiesc. (Bădescu, I.; Mihăilescu, I.; Sava, N.I, 2003). În contradicţie flagrantă cu adevărul istoric, acest mod de prezentare, atât din punct de vedere *etnoistoric*, cât şi *etnoreligios*, *etnodemografic* şi *entopolitic*, conduce la concluzia că teritoriul judeţului Harghita, aparţine doar secuilor (maghiarilor) şi nici într-un caz şi românilor venetici.

6. Instituţii şi ONG-uri cu denumiri zonale, dar cu activitate etnică maghiară. De exemplu *Institutul Cultural Judeţean Harghita* (cel din Covasna este în curs de formare), *Institutul Naţional pentru Dezvoltarea Ţării Secuilor*, bibliotecile judeţene, casele municipale şi orăşeneşti de cultură, muzeele locale sunt instituţii finanţate de la bugetele celor două judeţe, dar deservesc exclusiv sau prioritar doar populaţia de etnie maghiară. Asistăm la excluderea românilor din

mediu de afaceri, prin înființarea *Asociației Întreprinderilor Mici şi Mijlocii din județul Covasna-ASIMCOV,* cuprinzând numai întreprinzători de etnie maghiară şi constituirea de asociații profesionale pe criterii etnice (exemplu *Asociația Inginerilor şi Tehnicienilor Maghiari, Asociația Economiştilor Maghiari*)

Poziția unor lideri locali ai UDMR față de interesele, aspirațiile şi valorile populației de etnie română din județele Covasna şi Harghita:

- neacceptarea unui vicepreşedinte al Consiliului Județean Covasna de naționalitate română, la care românii aveau dreptul, deoarece 1/3 din totalul consilierilor județeni sunt români; neacceptarea unui viceprimar român la Sfântu Gheorghe;
- neacceptarea în stema celor două județe şi în cele ale localităților cu populație etnic mixtă a unor simboluri heraldice, altele decât cele secuieşti, respectiv includerea în configurația noilor steme a oricărui element simbolic reprezentativ pentru comunitățile şi cultura românească;
- refuzul de a elibera autorizații pentru ridicarea unor troițe în locul bisericilor dărmate în toamna anului 1940 (Ditrău) - timp în care aproape în fiecare localitate s-au ridicat monumente, plăci comemorative (cu texte numai în limba maghiară), troițe şi alte însemne care marchează împlinirea a 1000 de ani de statalitate maghiară şi 1100 de la aşezarea ungurilor în Ardeal);
- indiferența autorităților locale față de bisericile, cimitirele şi monumentele româneşti din majoritatea localităților cu populație majoritar maghiară;
- poziția intolerantă a Consiliului Municipal din Odorheiu Secuiesc față de prezența edificiului orfelinatului gestionat de călugărițele greco-catolice din Congregația Inimii Neprihănite; Odorheiul fiind o regiune în care maghiarii constituie majoritatea copleşitoare, elita face din orăşel un fel de capitală a naționalismului conservator maghiar; aici se organizează sărbătoriri pentru oaspeți de 15 martie; aici s-a născut inițiativa de a organiza un referendum pe tema constituirii maghiarimii în *"subiect politic separat"*; aici e fieful unei

organizaţii din cadrul UDMR care este împotriva căsătoriilor mixte etc (Mungiu-Pippidi, 1999) ;

- schimbarea denumirilor româneşti de străzi care au încărcătură afectivă pentru români (exemplu 1 Decembrie 1918 cu Petofi Sandor şi Nicolae Iorga cu Generalul Bem, în Sfântu Gheorghe ş.a.);
- eliminarea reprezentanţilor românilor din conducerea Fundaţiei "Pro Giorgio Sancto" şi dintre organizatorii manifestării "Zilele Sfântu Gheorghe", ignorându-se faptul că iniţiativa constituirii fundaţiei şi organizării acestei manifestări a aparţinut societăţii civile româneşti, ca modalităţi de exprimare în comun a tradiţiilor şi valorilor cultural-artistice specifice fiecărei etnii, precum şi a acelora care le apropie (în prezent manifestarea a fost *"confiscată"* de etnia maghiară, românii fiind marginalizaţi, iar limba română disprețuită);
- acordarea discriminatorie a titlului de cetăţean de onoare "Pro Urbe" a municipiului Sfântu Gheorghe, fără consultarea reprezentanţilor comunităţilor româneşti.

Toate aceste aspecte sporesc insatisfacţiile, dezamăgirile, lipsa de orizont pentru condiţia şi viitorul românilor într-o zonă în care monoculturalitatea maghiară se impune tot mai mult. Absorbită într-o asemenea enclavă, populaţia de naţionalitate română este condamnată la un proces de asimilare foarte rapid.

Poziţia ONG-urilor maghiare

Există obstacole în comunicarea interculturală, cauzate de utilizarea unor coduri semantice diferite. Astfel se poate aprecia că în ciuda încercărilor unor organizaţii reprezentative ale celor două comunităţi, dialogul interetnic este modest, adeseori fiind mediat de la *"centru"*.

Există o lipsă de interes pentru dialogul interetnic. ONG-urile româneşti au organizat un simpozion cu tema "*Mari prietenii între oamenii de cultură şi ştiinţă români şi maghiari"* şi au adresat "*Apelul Ligii cultural-creştine Andrei Şaguna şi a Despărţământului ASTRA Covasna–Harghita la dialog interetnic"*, la care nu s-a primit nici un răspuns din partea reprezentanţilor U.D.M.R. (Buletinul Ligii Cultural-Creştine "Andrei Şaguna", 2002)

Alte aspecte ale convieţuirii interetnice, rezultate din discursul şi comportamentul public al liderilor locali români şi maghiari

Practica condiţionării ocupării posturilor din administraţia publică (practică generalizată şi la societăţi comerciale) de cunoaşterea limbii maghiare sau condiţionarea stabilirii românilor în *"Ţinutul Secuiesc"* de cunoaşterea limbii maghiare (Kolumban Gabor) împiedică accederea tinerilor şi intelectualilor români la posturi de specialitate, amplificându-se, astfel, golul lăsat de exodul masiv al specialiştilor de naţionalitate română de după decembrie 1989. Pe acest fond sporesc insatisfacţiile, dezamăgirile şi lipsa de orizont a populaţiei româneşti privind condiţia şi destinul ei într-o zonă în care fortificaţia numită monoculturalitatea maghiară se impune tot mai mult.

Acestea au fost şi motivele care au stat la baza organizării, în municipiul Sfântu Gheorghe, a mitingului de protest din 13 aprilie 2000, la care au participat peste 2.000 de români. *"Participanţii la adunarea publică organizată de societatea civilă românească* – se spune în Memorandum-ul înaintat cu această ocazie primarului urbei - *constatând lipsa de disponibilitate la dialog, disprețul şi şantajul practicat în mod sistematic faţă de unele aspecte fundamentale care vizează păstrarea şi afirmarea identităţii şi spiritualităţii proprii, cât şi lipsa totală de interes pentru găsirea unor soluţii menite să promoveze un climat de convieţuire paşnică şi nediscriminatoriu, consideră că aceste manifestări au ca finalitate marginalizarea şi eliminarea elementului românesc din zonă, fapt ce ne determină să protestăm"* (În memorandum sunt menţionate 18 probleme punctuale din domeniul culturii, învăţământului, economic şi social).

Conceptul de *"multiculturalitate"*, concept confuz, practicat de maghiari ca separaţie culturală; neutralitatea, atunci când există, este puternic descurajată şi extrem de dificilă, neutrii riscând expulzarea din grup dacă nu se conformează naţionalismului taberei lor (Mungiu-Pippidi, 1999).

Între cele două comunităţi, română şi maghiară, se duce o luptă simbolică pentru ancorarea într-un trecut cât mai prestigios. Viaţa culturală a celor două comunităţi se desfăşoară într-un paralelism conflictual, simţind fiecare o ameninţare din partea celuilalt. Din drept la diferenţă, multiculturalismul devine drept la

indiferenţă (Vintilă Mihăilescu). Vorbim de convieţuire, dar de fapt, am trăit şi trăim - în Covasna şi Harghita – unii lângă alţii fără să convieţuim – trăim paralel, folosind, fiecare separat, acelaşi spaţiu.

Se poate observa o anumită duplicitate în comportamentul unor lideri UDMR: faţă de autorităţile centrale se practică un discurs european, modern, iar pe plan local sunt adoptate decizii care îngrădesc afirmarea alterităţii, îndeosebi a culturii româneşti.

Un aspect specific al comunicării lingvistice din judeţele Covasna şi Harghita îl reprezintă comportamentul majorităţii maghiarilor faţă de cei care nu cunosc limba maghiară. Atât în spaţiul public, cât şi în cel privat, tendinţa generală este cea a desfăşurării conversaţiilor în limba maghiară, fără a se ţine cont de prezenţa unor persoane care nu sunt vorbitori de limbă maghiară.

În cele mai multe cazuri, discuţiile se desfăşoară "spontan", dar există şi multe situaţii în care acestea au o tendenţionalitate evidentă. Românii şi alţi cetăţeni din afara zonei rămân surprinşi de faptul că în unităţile comerciale, în instituţii şi societăţi publice, lucrătorii şi funcţionarii li se adresează în limba maghiară, şi doar în maghiară, nu şi în română.

Această practică, generalizată în toate localităţile cu populaţie numeric majoritară maghiară este relevantă pentru modul specific de raportare la alteritate şi faţă de sensibilităţile populaţiei româneşti din zonă şi din întreaga ţară.

Majoritatea liderilor etniei maghiare au obsesii, precum: "forţele de ocupaţie", "schimbarea compoziţiei etnice", "naţionalimul extremist" (referitor la români). Ei lansează şi întreţin câteva clişee care structurează anumite comportamente, creând o aroganţă, mândrie şi infatuare puţin propice unui dialog firesc. Cel mai frecvent clişeu este cel al superiorităţii maghiare. Din această pretinsă superioritate derivă o serie de aprecieri negative la adresa românilor. Din complexul de superioritate derivă datoria de a civiliza şi culturaliza pe locuitorii din preajma lor… Datoria civilizatoare reclamă drepturi teritoriale, justificate istoric... Visul Ungariei Mari este inoculat oricărui maghiar din primii ani de şcoală. Aceste stereotipuri cu caracter general maghiar sunt însoţite de o serie de clişee mentale specifice secuilor: *"secuii au fost primii veniţi aici"*; *"superioritatea instituţiilor secuieşti în comparaţie cu cele româneşti" (Bruno, 1999)*.

Pentru naţionalismul lor pragmatic, de multe ori cu accente de intoleranţă faţă de alteritate, intelectualii maghiari din judeţele Covasna şi Harghita, primesc consistente recompense, morale şi materiale – premii diverse, titluri academice şi de cetăţean de onoare, burse, excursii şi alte însemne de respect şi recunoştinţă din partea comunităţii maghiare. În acelaşi timp, intelectualii români, mult mai puţini şi mai slab organizaţi, pentru aceeaşi activitate pe tărâm naţional, sunt etichetaţi ca "naţionalişti", cu toate consecinţele "tratamentului" ce decurge din această "ingrată" postură.

Strategia identitară ofensivă şi chiar agresivă promovată de UDMR, prin izolare şi excludere, riscă să transforme minoritatea maghiară din zonă dintr-o *"minoritate inclusă"*, într-o *"minoritate exclusă"*. Enclava etno-teritorială pe cale de a se realiza în Covasna şi Harghita (favorizată şi de prevederile legii administraţiei publice şi autonomiei locale şi a legii statutului maghiarilor care trăiesc în afara Ungariei, adoptată de către Parlamentul maghiar) este contrafaţa sistemului etno-totalitar, care se naşte spontan din condiţia de minoritate exclusă, respectiv minoritate etnocratică.

"De fapt, aceste două departamente (judeţe) funcţionează autonom, doar formal ele se supun administraţiei centrale", apreciază sociologul Vasile Sebastian Dâncu (Dâncu, 2000) şi, de aceea, reprezentanţii societăţii civile româneşti apreciază că *"în această zonă, în care un electorat stabil şi disciplinat prin motivare etnică determină perpetuarea inexorabilă la putere pe plan local a partidului etnic maghiar, indiferent de alternanţele la putere la nivel naţional, nu se mai poate vorbi de democraţie, ci de etnocraţie…"* (Scrisoare deschisă adresată Preşedinţiei, Senatului, Camerei Deputaţilor şi Guvernului României, în 31 mai 1999 de către: Liga Cultural-Creştină Andrei Şaguna, Despărţământul ASTRA Covasna-Harghita, Fundaţia Cultural-Creştină Miron Cristea şi Liga Tineretului Creştin Ortodox, filiala Sfântu Gheorghe).

O minoritate românească ar rămâne izolată în interiorul zonei cu statut special,… autorităţile se eschivează de regulă când e vorba de a face din limba oficială limbă minoritară şi din grup etnic majoritar un grup etnic minoritar. Practic, situaţiile de la Livezi şi de la Odorheiu Secuiesc au arătat că echilibrul unor asemenea regiuni este fragil şi destabilizările majore - prin schimbarea fundamantală şi

bruscă a regulilor jocului - tind mai curând să creeze probleme decât să le rezolve (Mungiu-Pippidi, 1999).

Relaţiile româno-maghiare pot fi definite, conform părerii exprimate de Alina Mungiu-Pippidi, drept un conflict etnic, conflict definit ca o *"luptă între grupuri etnice care caută să atingă unele obiective şi simultan să neutralizeze sau să elimine grupuri rivale"*. Aici sunt necesare mai multe precizări: diferendul principal este mereu între statul român şi reprezentanţii politici ai maghiarimii. Există drepturi de grup ale maghiarilor perfect îndreptăţite şi a căror acordare nu afectează populaţia românească (educaţie, cultură, folosirea limbii materne în administraţie şi justiţie). Alte revendicări însă se îndepărtează de campania pentru şanse egale şi capătă un aspect de rivalitate evident. În această categorie intră dorinţa de a crea două reţele separate de învăţământ, română şi maghiară; cererea de a reorganiza sistemul administrativ şi politic românesc pentru a crea o regiune secuiască autonomă, creând o minoritate românească în interiorul regiunii (Mungiu-Pippidi, 1999).

Românii din judeţele Covasna şi Harghita nu dispun de cadrul legal, instituţional şi logistic pentru a contracara prin forţe proprii efectele politicii etnocentriste şi exclusiviste ale administraţiei locale aflată sub administraţia perpetuă a UDMR. Cu toate că în ultima perioadă este unanim acceptată ideea unei strategii unitare referitoare la problematica păstrării identităţii lingvistice, culturale şi religioase, nu s-a depăşit faza abordării afective. În elaborarea acestei strategii nu s-au găsit modalităţile adecvate de aplicare a prevederilor Memorandum-ului explicativ al Recomandării 1201 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, care precizează că "*drepturile protejate în acest protocol se aplică tuturor, inclusiv unei etnii majoritare când ea este minoritară într-o regiune a ţării lor. Spre exemplu: minoritatea maghiară este majoritară în anumite regiuni ale României. Românii minoritari în aceste regiuni trebuie să fie protejaţi prin dispoziţiile acestui protocol"*.

Pentru aceste zone sensibile este nevoie de elaborarea unei strategii speciale, cu grija unei dezvoltări social-economice echilibrate şi a unor investiţii de excepţie, care să oprească migrarea românilor de acolo, atâţi cât mai sunt, ceea ce presupune o schimbare de mentalitate a clasei politice româneşti şi trecerea de la intenţii la fapte şi acţiune legală.

Asociaţiile culturale româneşti din judeţele Covasna şi Harghita, prin demersurile întreprinse la autorităţile centrale de stat, au subliniat nevoia de configurare a unor politici speciale care să se plieze pe problematica lor şi să-i ferească totodată de experimente de tipul celor trăite în ultimii 12 ani, deoarece dacă inima ţării este un laborator de încercare, sau "poligon de experienţă" atunci toată România poate deveni un cobai pentru forţe exterioare intereselor ei.

Cadrul legislativ creat pentru acest spaţiu are nevoie de o fizionomie juridică bine definită care să abordeze diferenţiat problematica din judeţele Covasna şi Harghita. Cu alte cuvinte, trebuie să se ţină cont de anumite variabile politice, culturale, economice şi sociale care construiesc un cod de comunicare special între locuitorii acestei zone: români şi maghiari, cod cerut de raportul inversat majoritate – minoritate.

Lipsa unui sistem eficient de protecţie a identităţii etnice a românilor din comunităţile reduse numeric, împreună cu existenţa unui climat de convieţuire interetnică refractar la prezenţa alterităţii, a determinat perpetuarea şi accentuarea sentimentelor de frustrare şi marginalizare a românilor din foarte multe localităţi din judeţele Covasna şi Harghita.

Lucrurile au mers atât de departe încât, în 1992, un român din Aita Seacă, comuna Băţani, judeţul Covasna, vorbind despre vremurile când românii nu erau marginalizaţi a spus : "Aşa ceva nu s-a mai întâmplat din 1938, când eram în România".

Capacitatea liderilor populaţiei maghiare de a gestiona situaţiile specifice din fiecare perioadă istorică: elaborarea şi implementarea teoriei transilvanismului, din perioada interbelică a sec. XX ; "virajul" spre stânga, după 1945, a principalilor lideri maghiari din Transilvania; metamorfoza accelerată după 1989 a comuniştilor în "democraţi" – parteneri credibili ai forţelor politice democratice; găsirea unor concepte, instituţii şi structuri adecvate pentru realizarea propriilor deziderate, fără a ţine cont de interesele şi "sensibilităţile" majorităţii româneşti.

În Covasna şi Harghita, maghiarii şi-au câştigat dreptul de a fi "grup majoritar" nu numai ca număr, ci şi ca statut, în timp ce românii riscă să devină "grup minoritar" nu numai numeric, ci şi din punct de vedere al statutului.

Realităţile politice postdecembriste din Covasna şi Harghita ne arată că instituţiile generatoare de identitate, respectiv principalii agenţi de socializare (biserica, şcoala, mass-media, muzeele, teatrele) nu trebuie să depindă de subvenţiile acordate de Consiliile locale conduse permanent de consilierii UDMR.

Condiţia relaţiei interetnice, ca fundament al convieţuirii multietnice în Ardeal, se referă la "condamnarea" tuturor celor care locuiesc în Transilvania, din totdeauna sau de mai multe veacuri, de a sta sub semnul raporturilor şi al convieţuirii multietnice şi mai mult decât atât, de a trăi sub semnul relaţiei interetnice. (Bucur, 2002)

Preocuparea pentru soarta minorităţilor etnice şi religioase este necesară şi pozitivă. Excesul în acest sens ridică însă problema dacă nu cumva este necesară şi protecţia majorităţii. În cazul judeţelor Covasna şi Harghita acest fapt este mai mult decât necesar. Ori dacă nu se asigură cadrul legislativ, instituţional şi logistic pentru prezervarea identităţii românilor din arealul menţionat, românii riscă să devină cetăţeni de rangul doi ai propriei lor ţări.

După stilul abordărilor emise redăm cuvintele unuia dintre subiecţii cercetării: "În Harghita şi Covasna, românii, ca oameni, nu o duc rău. O duc bine. Chiar foarte bine că sunt harnici şi muncitori şi mai ales dacă cunosc şi limba maghiară. Dar este ameninţată obştea naţională în ansamblul ei, adică şcoala românească, biserica ortodoxă, limba română şi cultura română". "Deci, am spune noi – completează coordonatoarea cercetării – este ameninţată ROMÂNITATEA ca REALITATE ETNICĂ DISTINCTIVĂ, ca STARE CULTURALĂ specifică purtătorilor ei, ca MOD SPECIFIC DE MANIFESTARE PE PALIERUL VIEŢII, MUNCII ŞI CREAŢIEI ". (Cobianu-Băcanu, 1998)

De la o "cultură" a revendicărilor unilaterale şi a conflictului, va trebui să trecem la una a negocierilor şi a compromisului, dar pentru aceasta este mai întâi nevoie să ne clarificăm opţiunile, să ne delimităm interesele generale şi cele specifice. (Oprescu, 1999).

Şi în estul Transilvaniei, convieţuirea româno-maghiară a condus la formarea "uneia dintre cele mai laborioase, mai cristaline şi mai fecunde sinteze culturale, care dau astăzi expresie şi imagine la ceea ce s-a putut săvârşi aici, într-o relaţie cu adevărat interetnică. (Bucur, 2002).

Modelul de coabitare etnică promovat de liderii UDMR în județele Covasna şi Harghita este un model etnocentrist, caracterizat prin opțiunea pentru o separare clară a habitării etnice şi o atitudine de respingere şi refuz față de valorile şi instituțiile româneşti.

Putem concluziona că nu prezența românilor în zonă generează cele mai acerbe conflicte, deoarece în acest caz se activează în inconştientul mentalului ambelor comunități mecanismul concurenței etnice ce stimulează dimensiunea pozitivă a oricărui conflict de existență (creşterea cantitativă şi calitativă a argumentelor identitare, amplificarea şi individualizarea manifestărilor identității etc.), ci absența acestora din localități dimensionează negativ conflictul prin activarea mecanismului asimilării (în lipsa adversarului etnic comunitatea doar se conservă, nu se şi dezvoltă social). (Suditu, Nițescu, 1998)

Se vorbeşte de modelul divergent al stabilităților de competiție. După Gheorghe Şişeştean, acest model va fi principalul instrument generator al conflictelor, care nu întotdeauna a avut o dominantă exclusiv etnică, ci o puternică dominantă politic-etatistă. Sociologul menționat punctează câteva elemente ale acestui model cultural-politic divergent, resuscitat periodic şi reconfigurat societar în mentalul colectiv de către unele elite politice şi intelectuale maghiare.

V. Mass-media şi convieţuire interetnică. Influenţa mass-media asupra integrării, dominării sau segregării culturale

Analiza discursului şi comportamentului public al liderilor locali şi formatorilor de opinie, aşa cum rezultă din conţinutul şi mesajul materialelor apărute în presa de limbă română şi maghiară, evidenţiază perpetuarea unui deficit de comunicare şi de relaţionare la nivelul comunităţilor maghiare şi române, nesemnalându-se în intervalul de referinţă interferenţe culturale, viaţa culturală a celor două comunităţi desfăşurându-se în paralel, în acelaşi areal. În presa din judeţele Harghita şi Covasna apare tot timpul un discurs paralel, intens etnicizat.

Asupra principalelor teme mediatice prezente în publicaţiile locale există mediatizări diametral opuse, în presa de limbă maghiară şi în cea de limbă română. Accesul limitat la limba maghiară (deci şi la presa respectivă) a populaţiei majoritare din România, dar şi modul de enclavizare mediatică a populaţiei minoritare în cauză, au ca rezultat un proces de segregare informaţională. Prin subiectele abordate şi mai ales interpretarea acestora, mass-media maghiară enclavizează în România o "zonă nostalgică" ideii pan-hungariste. Este un război informaţional ce mizează la nivelul minorităţii maghiare (dar local majoritare) pe psihologia masei, iar la nivelul majorităţii populaţiei statului român pe testarea capacităţii de reacţie a acesteia.

Pentru concretizare prezentăm analiza făcută asupra presei locale de limbă română şi maghiară, din judeţele Covasna şi Harghita în trimestrul IV/2001 şi trimestrele I şi II/2002.

În ultimul trimestru al anului 2001, problematica specifică judeţelor Covasna şi Harghita a fost prezentă în mass-media centrală din România cu o frecvenţă care depăşeşte media pe întregul an. Teme precum "Manifestul PSD pentru Transilvania", "Raportul Comisiei de Control al SRI privind situaţia din judeţele Harghita şi Covasna", „Moţiunea Harghita-Covasna" au fost subiecte de prima pagină pentru majoritatea publicaţiilor centrale, focalizând, în acelaşi timp, atenţia

factorilor de putere în Stat. Realitatea din cele două județe a fost prezentată într-o imagine mult mai complexă, multidimensională, cu componente pozitive şi negative. Deşi nu au lipsit abordările politicianiste şi cele care au plasat dezbaterea în zona discursului naționalist, au sporit analizele echilibrate şi cele în care se căutau finalități pragmatice.

În perioada de referință, mass-media din județele Covasna şi Harghita a fost centrată pe următoarele evenimente şi teme mediatice: *Manifestul PSD pentru Transilvania, Raportul Comisiei SRI referitor la situația din județele Covasna şi Harghita, Moțiunea Harghita-Covasna, Legea statutului, Legea Administrației Publice Locale (inclusiv Normele Metodologice referitoare la folosirea însemnelor şi simbolurilor în Stat), vizita delegației guvernamentale condusă de premierul Adrian Năstase cu ocazia deschiderii noului an şcolar (problema folosirii manualelor şcolare editate în Ungaria), înființarea Universității particulare în limba maghiară „Sapientia", conlucrarea PSD-UDMR, ceangăii din Moldova, sărbătorirea Zilei Naționale a României la Miercurea-Ciuc, dezbaterile privind regionalizarea României, modificarea Constituției, aplicarea legilor referitoare la retrocedarea pământului, pădurilor şi clădirilor* ş.a.

S-au bucurat de o mediatizare pozitivă din partea întregii prese locale, teme ca: integrarea europeană a României, aderarea la NATO, eliminarea vizelor ş.a. Au existat abordări asemănătoare şi asupra unor subiecte precum: greutățile tranziției, sărăcia, şomajul, scumpirile repetate etc. De remarcat prezența redusă în spațiul mediatic local a temelor privind dialogul interetnic, conviețuirea în medii multietnice, interferențe etno-culturale româno-maghiare, aspecte din viața culturală a celeilalte comunități ş.a

În presa de limbă maghiară au avut o prezență sporită teme referitoare la: legea statutului, retrocedarea bunurilor ce au aparținut bisericilor "istorice" maghiare şi a pădurilor fostelor composesorate, problema ceangăilor din Moldova, "expansiunea forțată" a Bisericii Ortodoxe pe "pământul secuiesc", dezbaterile privind regionalizarea României (inițiativa intelectualilor de la „Provincia" şi intenția lui Sabin Gherman de a transforma Liga Ardeal-Banat într-un partid ardelean) ş.a.

Publicaţiile de limbă română au dezbătut prioritar teme ca: gestionarea defectuoasă a realităţilor socio-culturale şi politico-economice din judeţele Covasna şi Harghita, traiectoria discontinuă şi lipsa unei strategii a Statului Român adaptată la specificul celor două judeţe, probleme punctuale rezultate în urma aplicării Legii Administraţiei Publice Locale, lipsa de fermitate faţă de unele încălcări ale prevederilor legale (îndeosebi cazurile de condiţionare a ocupării posturilor din administraţia publică locală şi din alte instituţii şi societăţi comerciale, de cunoaşterea limbii maghiare şi cele din planul simbolurilor - imn, drapel ş.a.).

Presa de limbă maghiară a prezentat distorsionat recomandarea premierului Adrian Năstase de monitorizare a presei locale din judeţele Covasna şi Harghita, "confundând" monitorizarea cu "încercarea de cenzură şi suprimarea presei libere". De fapt, "slujitorii acestei prese, în majoritatea cazurilor, imprimă un comportament versatil şi partinic, promovând abordări părtinitoare, lipsite de obiectivitate. Se continuă campaniile mediatice pe teme specifice acestei „zone nostalgice": prezentarea sistematică a frustrărilor populaţiei maghiare din Transilvania rezultate din "nedreptăţile Trianonului"; folosirea curentă a unor denumiri istorice, azi dispărute („Szekelyfold – pământul secuiesc, Haromszek - Treiscaune, denumirile fostelor scaune secuieşti – ex.: Kezdi pentru zona Tg. Secuiesc, Orbai pentru zona Covasna, Sepsi pentru zona Sf. Gheorghe, Csik pentru zona Miercurea-Ciuc ş.a.) şi a unor "concepte" străine realităţilor româneşti (exp. "*autoguvernarea locală", "comunitate naţională" - cu referire la minoritatea maghiară* ş.a); promovarea unei stări de nemulţumire continuă a acestei populaţii; mesajul negativ al materialelor referitoare la realităţile româneşti şi conviețuirea cu românii; suspiciuni privind dorinţa sinceră a "majorităţii" româneşti de rezolvare a problemelor specifice comunităţii maghiare; folosirea dihotomiei "*Ei-Noi*", de regulă "*Ei*" fiind "ţapul ispăşitor", pentru toate neîmplinirile "*Noastre*"; o grijă excesivă faţă de sensibilităţile specifice maghiarilor, însoţită (în multe cazuri) de o lipsă elementară de respect faţă de România şi românitatea ca stare etno-culturală (nu ne referim la persoane fizice) ş.a. Nu au existat explicit critici

dure la adresa primăriilor şi consiliilor locale (deşi există destule probleme nerezolvate în gospodărirea localităţilor).

În publicaţiile de limbă română sunt mult mai prezente teme specifice "jurnalismului civic" şi cele privind tratarea politicianistă a problemelor de fond referitoare la păstrarea şi afirmarea identităţii naţionale a românilor din estul Transilvaniei. Un spaţiu mare, în aceste publicaţii, îl ocupă subiectele preluate de la agenţiile de presă, în detrimentul abordării vieţii comunitare locale (Info Eurocarpatica nr.2/2001).

În trimestrul I a anului 2002, mass-media din judeţele Covasna şi Harghita, a fost centrată pe următoarele evenimente şi teme mediatice: aplicarea legii statutului (Legea facilităţilor); încheierea protocolului dintre PSD şi UDMR la nivel central şi mai ales etapele negocierilor la nivelul judeţului Covasna; aspecte punctuale, consecinţe şi efecte perverse ale aplicării Legii administraţiei publice locale; pregătirea şi desfăşurarea recensământului populaţiei şi a locuinţelor; dezbateri privind modificarea Constituţiei; integrarea euro-atlantică a României; problematica romano-catolicilor din Moldova (a ceangăilor) etc.

Presa de limba română a acordat spaţii mari frământărilor societăţii civile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita referitoare la păstrarea şi afirmarea identităţii naţionale a "minorităţii române" din cele două judeţe. Dezbaterile au fost prilejuite de negocierile dintre organizaţiile locale ale PSD şi UDMR în vederea încheieri protocolului, de adunarea festivă consacrată marcării a 10 ani de la înfiinţarea Ligii Cultural-Creştine "Andrei Şaguna" şi de constituirea, cu acest prilej, a Forumului societăţii civile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita. Aceleaşi ziare, au mediatizat negativ probleme precum: condiţionarea ocupării posturilor din administraţia publică locală de cunoaşterea limbii maghiare; folosirea instalaţiei de traducere simultană la şedinţele Consiliului local Sf. Gheorghe; lipsa unor fapte concrete-din partea primăriilor şi consiliilor locale controlate de UDMR - care să vorbească despre o schimbare vizibilă şi reală de atitudine a acestor autorităţi faţă de problemele identitare specifice ale comunităţilor româneşti (un exemplu elocvent îl constituie în acest sens "tratamentul" de care s-au bucurat proiectele asociaţiilor culturale

româneşti din partea Consiliului local Sf. Gheorghe); modificarea Legii Statutului poliţistului, conform căreia, în localităţile în care minorităţile naţionale reprezintă peste 20% din populaţie, poliţiştii trebuie să cunoască şi limba maghiară (reliefând practicile locale care pot transforma pe "*şi"* în "*obligatoriu")* ş.a.

Presa de limbă maghiară a comentat pozitiv: aplicarea Legii facilităţilor, adoptarea H.G. privind folosirea însemnelor naţionale de către minorităţi, sărbătorirea zilei de 15 martie 2002 (şi mesajul adresat cu acest prilej cetăţenilor maghiari din România, de către prim ministrul Adrian Năstase), eliminarea vizelor Schengen, încheierea protocolului dintre PSD şi UDMR, transformarea în partid politic a Ligii Transilvania-Banat (condusă de Sabin Gherman), implementarea unor proiecte de dezvoltare economică şi comunitară, sprijinirea învăţământului superior în limba maghiară, retrocedarea pădurilor şi a clădirilor ce au aparţinut bisericilor "istorice" maghiare ş.a.

Au existat poziţii şi moduri de abordare diametral opuse - între presa de limbă română şi cea de limbă maghiară - asupra unor probleme referitoare la: situaţia comunităţilor româneşti din cele două judeţe; activitatea privind controlul legalităţii desfăşurată de Prefectura judeţului Covasna; ocuparea posturilor de conducere în instituţiile judeţene şi locale, pe criterii etnice; configuraţia stemelor judeţelor şi a altor localităţi din zonă; identitatea romano-catolicilor din Moldova etc. Atât din presa de limbă română, cât şi din cea de limbă maghiară, lipsesc articolele în care sunt mediatizate pozitiv evenimente ale celeilaltei etnii.

Publicaţiile de limbă maghiară prezintă discursuri duplicitare referitoare la integrarea euroatlantică a României: pe de o parte, declaraţiile favorabile ale unor lideri marcanţi ai UDMR şi pe de altă parte, poziţii ostile la adresa României, în contextul demersurilor de aderare la NATO şi Uniunea Europeană, ale unor lideri maghiari locali, formatori de opinie. Din aceleaşi ziare, se desprind aspecte privind alteritatea în percepţia unor lideri de opinie (poziţii dure, faţă de cei care au altă părere despre realităţile din zonă - ex. Dan Voiculescu, preşedintele PUR - şi intolerante faţă de românii stabiliţi recent în unele oraşe de pe "pământul secuiesc"). Nu lipsesc articolele în care sunt actualizate unele simboluri de sorginte horthyistă, cele care întreţin "nostalgia" despre vremurile când estul

Transilvaniei aparţinea altui stat şi cele care prezintă "importanţa simbolică a Legitimaţiei de maghiar, ca pe "cel mai important document din ultimii 80 de ani, care poate fi considerat primul pas important făcut pe cale unificării naţiunii fără modificarea graniţelor".

Recensământul populaţiei, considerat ca o problemă prioritară a comunităţii maghiare din România, s-a bucurat de spaţii ample, în care au fost publicate articole cu titluri semnificative: "Declararea maghiarimii este de o importanţă vitală pentru noi", "Marko despre recensământul populaţiei", "Să ne declarăm maghiari", "Ceangăul este maghiar ?", "Circulară ecumenică", "Observatori alături de recenzori". O caracteristică generală a materialelor apărute pe această temă este neîncrederea în corectitudinea recenzorilor de naţionalitate română şi teama că numărul populaţiei de etnie maghiară va scădea.

Una din problemele ridicată sistematic de către reprezentanţii societăţii civile româneşti, în ultimii 12 ani, respectiv cunoaşterea necorespunzătoare a limbii române de către o mare parte a populaţiei maghiare din judeţele Covasna şi Harghita, a fost recunoscută ca fiind un mare handicap pentru tinerii din zonă, cu ocazia unui seminar organizat la Miercurea –Ciuc, de către Universitatea Sapientia. Profesorul Balasz Lajos, a afirmat cu acest prilej că „*aproape 60% dintre elevii din judeţele Harghita, Covasna şi Mureş nu pot să treacă cu succes examenul de capacitate din cauza predării necorespunzătoare a limbii române* (…) *predare care pe "pământul secuiesc" nu se desfăşoară pe baze didactice, ci pe baze politice* (…), *de către mulţi profesori suplinitori (numai în judeţul Harghita, numărul acestora este de 350)*".

Şi în perioada de referinţă, problematica civică, comunitară, economică şi socială a fost prezentă în mass-media din zonă, cu teme prioritare precum: privatizarea, reconstituirea dreptului de proprietate asupra pământului şi pădurilor, şomajul, salarizarea profesorilor, descentralizarea şi finanţarea instituţiilor de cultură, majorarea unor preţuri şi tarife, datoriile către furnizorii de energie termică, starea necorespunzătoare a străzilor şi drumurilor comunale şi judeţene, integrarea populaţiei de rromi etc.

De remarcat prevederile din proiectul de protocol dintre organizaţiile PSD şi UDMR din judeţul Covasna, prin care cele două

părți se angajează că vor "stimula dialogul interetnic între reprezentanții societății civile ale populației de etnie română şi maghiară" şi că vor "evita atacurile în mass-media locală şi națională". Prin atitudinea lor, cele două părți, se angajează "să descurajeze discursurile şi atitudinile publice intolerante, să se delimiteze de asemenea practici şi să le condamne" (Info Eurocarpatica nr.3/2002).

În cursul trimestrului II al anului 2002, în presa locală din județele Covasna şi Harghita au fost prezente teme mai vechi şi "accente" mai noi.

Probleme specifice comunității maghiare în presa maghiară: activitatea instituțiilor generatoare de instabilitate (biserică, şcoală, cultură, ONG-uri); solidaritatea maghiarilor din Ungaria şi alte țări cu maghiarii din România; activitatea lobby-ului maghiar din occident în favoarea ungurilor din România; alegerile din Ungaria – implicarea partizană de partea guvernului Victor Orban; pagini de istorie locală "secuiască": o sută de ani de la Congresul secuiesc de la Tuşnad, pregătirea celei de-a treia conferințe asupra pământului secuiesc; nostalgii revizioniste prilejuite de comemorarea Trianonului; autovictimizare, cuprinsă în aprecieri precum: "existența altor pericole" pentru maghiarimea ardeleană, decât cele trecute"; "nu este uşor să fii maghiar ardelean" etc.; disensiuni în rândul maghiarimii ardelene (critica celor care sunt împotriva UDMR); raportarea negativă la acțiunile guvernului privind integrarea în NATO; prezentarea deformată, "ironică" şi "malițioasă" a unor dimensiuni ale societății civile.

Probleme specifice comunităților româneşti în presa de limbă română: activitatea Bisericii ortodoxe, a şcolilor şi instituțiilor româneşti, a ONG-urilor pentru afirmarea identității naționale; îngrijorările față de problemele comunităților româneşti rămase nesoluționate; încercările de coagulare a societății civile, prin crearea Forumului societății civile româneşti; stadiul şi implicațiile practice ale încheierii protocolului PSD-UDMR; disputa diferită asupra realităților din județ dintre PSD şi PRM; evenimente şi manifestări culturale româneşti; publicarea în serial a lucrării "*Românii din Covasna şi Harghita. Biserică. Istorie. Şcoală. Cultură*" (Ioan Lăcătuşu, Vasile Lechințan, Violeta Pătrunjel); aspecte ale activității economice, sociale şi urbanistice; spații mari pentru informațiile

trimise de agenţiile naţionale de ştiri; poziţii diametral opuse. În presa de limba română şi cea maghiară faţă de acelaşi evenimente: episodul cu drapelul românesc de pe Primăria Sf. Gheorghe; cel al plăcuţei bilingve de pe Prefectură; activitatea inspectoarei şcolare Kerestzely Irma; separarea elevilor de la Liceul Bolyai Farkas din Tg. Mureş etc. (Info Eurocarpatica nr.4/2002).

Se poate observa cum unii formatori de opinie din presa de limba maghiară întreţin "nişte mituri care generează frustrări şi anume tendinţe xenofobe, ceea ce face ca cititorii cărora se adresează să înţeleagă mai greu realităţile unei lumi foarte complexe". (Galfalvy,Zsolt, 2002).

Presa de limbă maghiară din "Secuime" este avangarda presei maghiare din Transilvania şi din Ungaria în problema contenciosului maghiaro-român. Ea reprezintă un segment dintr-o acţiune mai amplă, bine concepută şi orchestrată. În acţiunea de a modela conştiinţa obştească, în ultimii optzeci de ani, propaganda ungară este alimentată de o impresionantă fabrică de publicaţii, destinate să dirijeze spiritul obştesc spre complexul imperial, cu un cinism necunoscut nouă şi cu sugestii de moarte. Tonul general al acestei desfăşurări propagandistice, în ceea ce îi priveşte pe români, este de o brutală agresivitate şi dispreţ. Suntem văzuţi ca elemente imprecise ale unei colectivităţi improvizate, oameni fără trecut şi fără rădăcini, un fel de adunătură neconsolidată şi infructuoasă social, lipsită de contururi etnice caracteristice. (Şorban, 2001)

O componentă importantă de promovare a "multiculturalismului" o constituie presa etnică. Din analiza de conţinut a presei locale în limbile română şi maghiară rezultă "anevoiosul drum către jurnalismul civic". În presa de limbă maghiară, îndeosebi, controlul "comunităţii" este total. În numele şi pe altarul "intereselor comunităţii maghiare" redacţiile publică doar materialele care se înscriu în politica redacţională cu puternice accente etnocentriste. Nici în presa de limbă română nu lipsesc abordările de acest fel. După Vasile Dâncu, problema prezentată are două soluţii: *autoreglementarea şi jurnalismul civic.* (Info Eurocarpatica nr.2/2002)

Autoreglementarea ar fi o soluţie în contextul în care Europa şi lumea nu acceptă, din punct de vedere cultural, constrângeri în privinţa exprimării, numai că din cele 33 de coduri deontologice

cercetate, doar cinci interzic identificarea socială sau etnică a celor care comit infracțiuni- şi doar şase prevăd delictul inventării de personaje şi declarații. A doua soluție ar fi jurnalismul civic, aflat oarecum în fază de experiment, care doreşte să iasă din reguli chiar de la definirea noțiunii de ştire - în sensul că aceasta să adeverească atât consensul cât şi conflictul, atât succesul cât şi eşecul dintr-o comunitate, creând, chiar artificial, un echilibru. S-ar adăuga aici *intrarea în dialog* cu comunitatea şi provocarea punctului de vedere, inclusiv unde el nu există.

VI. Comunicare interculturală şi manipulare în sud-estul Transilvaniei

Într-un editorial, intitulat *Kosovo – sub teroarea instinctului primar*, apărut în cotidianul "Bună ziua, Covasna", publicista Nina Ţânţar caută să răspundă la întrebarea: *Cum de se pot întâmpla toate aceste atrocităţi în Kosovo, respectiv în Iugoslavia?*

Apreciind că *"un război"* începe încet, gradual, mai întâi prin crearea unui duşman sau prin dezgroparea unuia mai vechi, apoi prin prezentarea lui ca pe o ameninţare… autoarea relevă responsabilitatea ce revine oamenilor care mânuiesc *"arma"* cuvântului (jurnalişti, istorici, poeţi, scriitori) şi ne îndeamnă să reflectăm la toate acestea cu atât mai mult cu cât, *"avem şi noi naţionaliştii noştri, care şi-au făcut o meserie din întreţinerea duşmăniei"*.

Realităţile din zona Covasna-Harghita, mai ales din ultimii ani, în mod paradoxal au condus la discreditarea şi dezavuarea numai a naţionaliştilor români. În timp ce aceştia sunt puşi la zidul infamiei, suportând toate consecinţele *"tratamentului"* ce decurge din ingrata postură care le-a fost atribuită, pentru naţionalismul lor învederat, intelectualii maghiari din zonă primesc respectul şi recunoştinţa comunităţii, premii ale libertăţii culturii, titluri de cetăţean de onoare, diplome şi medalii, burse, excursii şi multe, multe alte onoruri.

Pentru cei care trăim aici, şi nu numai pentru noi, nu mai constituie un secret faptul că în ani de după decembrie 1989 s-au accentuat obstacolele în comunicarea interculturală, cauzate de limbajul diferit folosit în plan semantic de membrii celor două etnii. În acest *"dialog al surzilor",* fiecare decodifică mesajul celuilalt prin intermediul propriului limbaj, adică nu *"aude"* decât ceea ce gândeşte el însuşi, nu ceea ce gândeşte interlocutorul său.

Acest blocaj este accentuat de bariera lingvistică. Indiscutabil că majoritatea maghiarilor sunt avantajaţi de cunoaşterea ambelor limbi şi prin urmare de accesul direct la informaţia scrisă şi vorbită. Presa locală de limbă română are mari datorii faţă de cititorii săi necunoscători ai limbii maghiare care se află în imposibilitatea de a cunoaşte modul de gândire al liderilor de opinie, de expresie maghiară, despre ei şi despre convieţuirea interetnică româno-maghiară.

S-a ajuns astfel ca, în această *"existență paralelă",* majoritatea românilor trăitori în arcul intracarpatic să nu cunoască aproape nimic despre discursul hiperetnicizat al formatorilor de opinie din mass-media maghiară locală, despre politica identitară agresivă şi naţionalismul exacerbat promovat cu consecvenţă şi profesionalism în aceeaşi presă, despre obsesia schimbării compoziţiei etnice vehiculată asiduu în opinia publică internă şi internaţională, despre pretinsele *"suferinţe"* pricinuite de Statul naţional unitar român etnicilor maghiari.

În cele două judeţe *"secuieşti"* (numite recent *"patria mamă din interior",* pentru maghiarii din *"diaspora românească"* – adică din celelalte judeţe) funcţionează edituri şi apar cărţi şi publicaţii care promovează sistematic teoriile roesleriene şi contestă, într-un mod ce nu are nimic comun cu spiritul ştiinţific, continuitatea românilor în spaţiul lor de etnogeneză. Numitorul comun al sutelor de lucrări, studii şi articole îl constituie discursul naţionalist centrat pe exacerbarea trecutului maghiar al *"Ţinutului secuiesc"*. Se invocă cu obstinaţie *"nedreptatea Dictatului de la Trianon"*, *"apăsătorul destin minoritar"*, fiind alimentate sentimentele de intoleranţă faţă de tot ceea ce este nemaghiar şi în primul rând faţă de români, prezentaţi în continuare ca venetici răspunzători de drama *"pământului secuiesc"*.

La început de mileniu trei, când globalizarea devine o realitate a existenţei noastre, când libertatea de circulaţie a persoanelor înlesneşte stabilirea în orice colţ al lumii, aşezarea românilor pe *"pământ secuiesc"* este percepută în continuare ca o încercare de schimbare a compoziţiei etnice şi reclamată ca un atac la existenţa etniei maghiare. Suferinţele pricinuite concetăţenilor maghiari din *"secuime"* de către *"naţionaliştii"* români sunt aduse la cunoştinţa opiniei publice interne şi internaţionale prin documente oficiale şi *"pirat"* la Adunarea Consiliului Europei, interviuri şi articole în marile cotidiene, pagini pe Internet, manifestări "ştiinţifice" şi multe alte eficiente modalităţi. În acest timp, *"fioroşii naţionalişti români"* sunt prezentaţi în continuare ca nostalgici, cripto şi neo-comunişti, oameni care, în lipsă de altceva mai bun, şi-au făcut din promovarea naţionalismului un mod de existenţă.

Într-o lume a informaţiilor, importantă este imaginea transmisă şi nu realitatea efectivă, iar unii naţionalişti ştiu acest lucru

şi îl aplică cu susţinerea financiară a unor forţe *"dezinteresate"*, în timp ce alţii rămân la stadiul de intenţii şi nimic altceva.

Redăm mai jos doar câteva exemple:

"Noi suntem maghiari din România sau dacă le convine maghiari, maghiari. Suntem de naţionalitate maghiară, aparţinem comunităţii naţionale maghiare – iar cetăţenia noastră este română până când nu va deveni şi aceasta dublă sau multiplă. Există români de etnie maghiară, însă de genul Iuliu Furo. Acest cuvânt de deznaţionalizare nu s-a încetăţenit numai la noi. Naţiunea iugoslavă a avut iugoslavi de etnie sârbă, iugoslavi de etnie croată, iugoslavi de etnie bosniacă, albaneză. Spun: au fost: Nu vor mai fi (...). Aşa ca să fim lăsaţi ca maghiari de etnie maghiară şi despre pretenţia noastră la autonomie să nu se uite, nici după evlavia de Paşti. Bine?"

SYLVESZTER LAJOS, *Maghiar de etnie română* , "Haromszek" nr. 2623/17.04.1999

"...În pofida tragediilor care lovesc ţara, Societatea Trianon, înfiinţată în 1996 (de care Tökés László s-a delimitat încă de la începutul săptămânii trecute) s-a întrunit. Participanţii au dorit să atragă atenţia asupra faptului că nu este adevărat ceea ce susţin miniştrii de externe, ungar şi român, şi anume că relaţiile dintre cele două ţări sunt lipsite de probleme, ele putând fi considerate un succes. Istoricul Raffay Erno, unul din fondatorii societăţii, a declarat că organizaţia lor «luptă pentru revizuire teritorială»"

SIMON ERZSEBET, *Oglinda ungară*, "Haromszek" nr. 2500/17.11.1998

"...Din cauza periclitării existenţei maghiarimii din Transilvania (şi din Moldova), Ungaria ar trebui, deci, să pună problema împărţirii teritoriale cinstite a Transilvaniei, pe cale paşnică, bineînţeles, paralele cu un contract internaţional. Dacă există o reconciliere istorică româno-ungară, ea nu poate fi imaginată decât pe această linie,...susţine istoricul Raffay Erno, cunoscut specialist în problema Trianonului... Nimeni să nu se supere pe Raffay sau pe alţii care atenţionează: cârpăcelile de la Trianon s-au dărâmat peste tot...Dacă nu ne vor mai fi ciopârţite drepturile noastre fireşti, acest lucru va da naştere în cei două milioane şi jumătate de maghiari din ţară şi la alte sentimente..."

SYLVESZTER LAJOS, *Este posibilă reconcilierea?*, "Haromszek" nr. 1624 din 4.01.1996

"România nu va putea câştiga sufleteşte Transilvania – care, din acest punct de vedere, nu i-a aparţinut niciodată, decât dacă îi va reda maghiarimii, cea mai mare etnie minoritară din Europa, drepturile pe care să şi le poată exercita liber.

(...) Fără aceste drepturi, această ţară nu ar putea fi reprezentată pe hartă ca stat unitar, în nici un caz. Dacă maghiarimea îşi va primi toate drepturile sale, dacă schimbarea compoziţiei etnice a zonelor locuite de maghiari şi promisiunile false vor înceta, atunci România nu va avea un Kosovo, nu va fi ameninţată de intenţii de deznaţionalizare".

SYLVESZTER LAJOS, *Fiecare stat are un Kosovo*, "Haromsek" nr. 2663/6.06.1999

"Alegerile din România de la cumpăna mileniului par a fi serioase, bolnave de meningită (...) Iliescu şi Năstase promit alegătorilor că vor vindeca mulţimea de bozgori prin tratament de tip Vlad Ţepeş.

...Am pentru domnul Năstase şi oamenii lui o bună propunere de politică electorală. Este oare întâmplător că toate fenomenele postvulcanice din ţară s-au concentrat aproape în exclusivitate asupra Ţinutului secuiesc?

S-ar putea ca vulcanii Har-Cov să se prefacă doar că sunt în stare latentă şi, în cazul în care UDMR face un semn, să erupă, să înalţe Carpaţii pentru ca de dincolo să nu se mai poată vedea federalizarea Transslaviei– aceasta îi va fi noua denumire".

SYLVESZTER LAJOS, *Ploaie cu sulf*, "Haromszek" 2719/0708 1999

"... Nu trebuie să suferim prea mult pentru o nouă palmă primită de la aceea naţiune care de-a lungul existenţei sale tulburi, de atâtea ori nu şi-a ţinut cuvântul. În politica balcanică sau europeană, în situaţii de război, ea şi-a vândut şi înşelat de nenumărate ori, în mod ruşinos, aliaţii, aşa cum a procedat acum cu UDMR–ul. Universitatea maghiară de stat din România a fost o momeală bună în mâna Bucureştiului doar în campania electorală şi în perioada când a sperat la aderarea la NATO. Acum, ea nu mai este decât o povară (un vierme)."

GALFALVI CSABA, *Ce va fi acum?*, din "Szekely Hirmondo" nr. 35/11-17.09.1998, Târgu Secuiesc.

În mass-media locală se enunţă doar teoretic *"destinul comun"*, invocându-se sloganul *"suntem condamnaţi să trăim împreună"*, dar lipsesc proiectele care vizează păstrarea identităţii culturale şi lingvistice specifice mediilor plurietnice cu accentuarea *"diferenţei de includere",* şi nu a *"diferenţei de excludere"*. Totodată, nu sunt puse în evidenţă *"momentele luminoase"* ale convieţuirii interetnice, manifestate de regulă în situaţii de criză.

Presa locală de limbă maghiară practică un discurs hiperetnicizant şi o politică identitară agresivă, care alimentează sentimente de intoleranţă şi acţiuni discriminatorii faţă de etnicii români (spicuim, la întâmplare, câteva *"perle"* privind acceptarea alterităţii, exprimate de către unii lideri maghiari în presa locală: *"ei* – adică românii - *au voie să existe, dar să nu se extindă"* sau *"se aude în continuare vorbindu-se prea mult româneşte în Miercurea – Ciuc" etc.*).

În ziarele care apar în limba maghiară, şi în mod deosebit în cele două cotidiene *Haromszek* şi *Harghita Nepe*, o bună parte din articolele cu tematică interetnică se referă la relaţiile cu *românii în general*, articolele cu tematică istorică ocupând în continuare un spaţiu mult mai mare (ex.: Ziua Sfântul Ştefan, Revoluţia de la 1848, Tratatul de la Trianon etc.).

Formatorii de opinii, semnatarii editorialelor, practică de regulă un discurs naţionalist, centrat pe exacerbarea trecutului maghiar al Transilvaniei, cu deosebire al *Ţinutului Secuiesc*. Spaţii largi sunt alocate prezentării discursurilor unor liderii ai comunităţilor maghiare din ţară sau din Ungaria, ce cuprind o retorică nostalgică.

O bună parte din articolele acestor publicaţii pledează excesiv şi obsesiv pe specificul local, pe regionalism, pe integrarea europeană a *regiunilor şi nu a naţiunilor*.

Sunt predominante articolele care pun accentul pe forţele centrifuge, atomizatoare, autonomiste şi nu cele armonizatoare, integrative, care au ca obiectiv comunicarea interculturală, respectiv pluralismul culturilor.

Sunt încurajate programele şi proiectele care îşi propun să gestioneze *monoculturalitatea maghiară, şi nu diversitatea etnoculturală*.

Asistăm, pe de o parte, la unele discursuri teoretice despre *"spiritul naţional şi cultural de tradiţie europeană"* ce ar caracteriza zona, iar pe de altă parte la persistenţa unor *"obsesii etnocratice provinciale care percep în perfect stil balcanic orice imixtiune ca pe o încercare de alterare a purităţii etnice" (*Pavel*,* 1996*)*. *"În ţinuturile secuieşti* - a constatat Alina Mungiu-Pippidi - *mai ales în oraşele mici şi la ţară, ne confruntăm cu un fenomen destul de special, cu regresia spre o comunitate arhaică, parohială, ca reacţie la nemulţumirea de a împărţi aceeaşi societate cu românii"*. *(*Mungiu-Pippidi*,*1999*)*

Presa locală maghiară intoxică populaţia cu informaţii despre o conspiraţie românească, menită de a schimba compoziţia etnică a regiunii.

Pagina WEB a Primăriei Sfântu Gheorghe, pe antetul căreia tronează culorile drapelului Ungariei, prezintă oraşul ca şi cum nu ar fi în România şi în el nu ar trăi români. Există o violenţă simbolică, chiar un *"război"* axat pe exagerarea trecutului maghiar al Transilvaniei, cu deosebire a *"Ţinutului Secuiesc"*, prin invadarea internetului cu albume, hărţi, lucrări monografice cu conţinut iredentist şi revizionist.

VII. Reconcilierea şi buna convieţuire în viziunea societăţii civile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita

Reconcilierea româno-maghiară, deziderat istoric al cărui realism este ilustrat de experienţa altor ţări, presupune, printre altele, şi normalizarea climatului de convieţuire din judeţele Covasna şi Harghita.

Deşi rămân în continuare de clarificat şi soluţionat o serie de aspecte ale relaţiilor interetnice în această zonă din inima României, în care populaţia de naţionalitate română are o pondere mai mică faţă de populaţia română de naţionalitate maghiară, sunt tot mai mulţi cei care au ajuns la concluzia că singura alternativă posibilă şi necesară o reprezintă buna convieţuire.

Pentru a putea asista la normalizarea raporturilor interetnice este nevoie, şi aici, de voinţa ambelor părţi, urmată de eliminarea suspiciunilor şi neîncrederii şi de întronarea respectului reciproc probat prin fapte.

Şi în acest caz, convieţuirea se poate construi numai pe adevăr. Indiferent cât de dureroase ar fi unele momente ale istoriei comune, ele trebuie cunoscute, pentru ca aşa ceva să nu se mai repete niciodată. Aceasta cu atât mai mult cu cât, trecerea a peste 60 de ani de la *"mutilarea teritorială şi sufletească a neamului românesc",* încă nu este cunoscută în întregime drama românilor din sud-estul Transilvaniei. Multe suferinţe, umiliri şi nedreptăţi trăite atunci de populaţia românească sunt consemnate în documente de arhivă nevalorificate şi în amintirea bătrânilor, al căror număr se împuţinează tot mai mult.

Deosebit de grav este faptul că s-a strecurat şi menţinut în sufletul oamenilor sentimentul de nesiguranţă, teama unei posibile repetări a acelor dramatice momente.

Problematica înlăturării consecinţelor perioadei ocupaţiei horthysto-fasciste a fost considerată, în toţi aceşti ani, o temă *"delicată", "gingaşă"*, şi, ca atare, a fost ocolită cu bună ştiinţă, lăsându-se ca timpul să vindece o parte a dureroaselor răni produse atunci românilor, dar mai ales românismului. Pentru că în acei ani de tristă amintire s-a atentat nu numai la viaţa şi avutul românilor ca persoane fizice, ci însuşi la statutul, la condiţia de cetăţean român de

naţionalitate română trăitor în satele cu populaţie românească împuţinată de vitregiile vremii şi la instituţiile fundamentale care le asigurau păstrarea identităţii culturale, religioase şi naţionale specifice -Biserica şi Şcoala.

Lipsiţi de aceste instituţii şi de sprijinul fraţilor întru limbă şi credinţă, trăind cu amintirea a ceea ce au îndurat în anii 1940-1944, românii trecuţi cu forţa la alte confesiuni nu au mai revenit la matcă, găsindu-şi *"liniştea în sânul noilor biserici şi al culturii care i-a adoptat"*.

Trăind într-un climat în care toleranţa, acceptarea pluralismului etnic şi confesional rămân încă deziderate, majoritatea acestor cetăţeni nu-şi mai declină apartenenţa la Biserica şi cultura română, amintindu-şi cu nostalgie de perioada interbelică, perioadă când aveau sentimentul că trăiesc realmente în România.

Necunoaşterea adevărului despre întreaga dimensiune a dramelor ce au avut loc în acei patru ani, care au durat *"cât patru secole"* - cum obişnuia să spună mitropolitul Nicolae Colan, a condus la o percepţie denaturată şi chiar la încercări de a găsi justificări pentru unele atrocităţi şi samavolnicii săvârşite atunci de horthyişti împotriva românilor. După revoluţia din decembrie 1989, nu de puţine ori în presa de limba maghiară din zonă au apărut materiale despre perioada 1940-1944, în care drama populaţiei româneşti a fost eludată în întregime, sau minimalizată. Parohiile ortodoxe desfiinţate în toamna anului 1940, prin trecerea forţată a credincioşilor la alte confesiuni, nu şi-au recăpătat încă fostele lor terenuri şi proprietăţi. Ruinele bisericilor ortodoxe din Herculian şi Doboşeni stau mărturie despre intoleranţa acelor ani.

Atât la nivel judeţean, cât şi la nivel local, nu există preocupare şi interes pentru cunoaşterea istoriei reale a acestor meleaguri, pentru punerea în evidenţă şi racordarea la circuitul turistic a numeroaselor vestigii dacice şi romane şi a tuturor urmelor culturii şi spiritualităţii româneşti din zonă.

Se încearcă a se extinde ideea după care există o diferenţă esenţială între românii ardeleni şi cei din celelalte provincii româneşti, consideraţi *"venetici"* pe aceste meleaguri şi cauza tuturor răutăţilor.

Mijloacele de comunicare în masă de expresie maghiară din judeţele Covasna şi Harghita nu mai prezintă aproape nimic din ceea

ce apropie cele două etnii. Asistăm la o surprinzătoare *"amnezie"* în ceea ce priveşte reliefarea legăturilor secuilor cu românii de peste Carpaţi şi, în general, despre interferenţele dintre cultura, tradiţiile, obiceiurile românilor şi secuilor.

Deşi, conform sondajelor de opinie, UDMR nu reprezintă interesele şi aspiraţiile întregii populaţii de etnie maghiară din România, această formaţiune politică constituită pe criterii etnice, deţine monopolul emisiunilor în limba maghiară de televiziune, radio şi aproape în totalitate pe cel al presei scrise.

Opinia publică internă şi internaţională este informată sistematic despre acţiunile *"naţionaliştilor"* români. Dar, cu câteva excepţii, nu se cunoaşte nimic despre activitatea naţionaliştilor români de naţionalitate maghiară, mulţi dintre ei ajunşi în conducerea unor instituţii judeţene şi locale, deveniţi lideri de opinie cu răspunderi deosebite în adoptarea unor decizii ce privesc convieţuirea în zonă.

Consiliile locale din localităţile cu populaţie majoritară de etnie maghiară, care, prin componenţa etnică a consilierilor sunt adevărate *"maşini de vot"*, nu manifestă interes pentru soluţionarea problemelor referitoare la păstrarea identităţii culturale şi religioase a românilor din aceste localităţi.

În multe cazuri, acţionând pentru promovarea culturii şi valorilor proprii, reprezentanţii populaţiei de etnie maghiară nu ţin seama de trebuinţele, aspiraţiile, valorile, simbolurile populaţiei româneşti din judeţele Covasna şi Harghita.

Iată câteva exemple semnalate în presa locală de limbă română:

- Decizia Prefecturii judeţului Covasna de a înfiinţa secţii în limba română în şcolile generale din judeţ, unde există copii de naţionalitate română, a fost răstălmăcită, bănuită de scopuri ascunse, primită cu proteste şi neaplicată în multe localităţi din judeţ;

- La instalarea primului Episcop ortodox al Eparhiei Covasnei şi Harghitei - Prea Sfinţia Sa Ioan Selejan - la 25 septembrie 1994, în Miercurea Ciuc au fost difuzate manifeste ale organizaţiei locale UDMR, în care se reproşa Bisericii Ortodoxe faptul că *"nu a cerut cu smerenie"* aprobarea *"autoguvernării locale"* pentru înfiinţarea Episcopiei;

- Pentru a acorda unei şcoli din Sfântu Gheorghe denumirea "Nicolae Colan" - personalitate marcantă a culturii şi spiritualităţii româneşti, fost mitropolit al Ardealului, ministru al Învăţământului şi Cultelor, membru al Academiei Române, născut în localitatea Araci, judeţul Covasna, Liga cultural-creştină "Andrei Şaguna" a făcut numeroase demersuri, timp de un an de zile. Deoarece Comisia de denumiri a Inspectoratului Şcolar Judeţean nu a sprijinit iniţiativa, a fost nevoie, în final, de aprobarea Ministerului Învăţământului;

- Instituţiile judeţene de cultură, Biblioteca Judeţeană, Centrul de Creaţie Populară, muzeele nu acordă atenţia cuvenită promovării culturii, tradiţiilor populaţiei româneşti din zonă.

Aşa după cum s-a arătat, aproape că nu este localitate din Arcul Carpatic care să nu fie înfrăţită cu 1-2-3 localităţi din Ungaria sau din zone locuite de etnici maghiari din Ucraina, Slovacia şi Iugoslavia, ceea ce nu este un lucru rău. Este cel puţin surprinzătoare absenţa raporturilor de înfrăţire şi cu localităţi cu populaţie românească din ţările respective.

La atâţia ani de la revoluţia din decembrie 1989, nu s-a găsit cadrul organizatoric adecvat discutării de către reprezentanţi autorizaţi ai celor două etnii a problemelor de fond care vizează buna convieţuire, cu luciditate şi realism, fără încrâncenare şi fără patimă.

Asistăm la o optică foarte curioasă, după care reprezentanţii populaţiei de etnie maghiară din judeţele Covasna şi Harghita care militează pentru promovarea intereselor şi valorilor specifice sunt apreciaţi şi respectaţi, fiindu-le trecute cu vederea anumite aspecte ale comportamentului lor sau apartenenţa la structurile vechiului regim, dar pentru aceleaşi eforturi, - aşa după cum am mai văzut - unii reprezentanţi ai populaţiei româneşti din zonă sunt taxaţi şi etichetaţi ca *"naţionalişti, şovini, nostalgici şi criptocomunişti, venetici care nu şi-au găsit căminul şi rostul în noua societate"*.

Prin tehnici rafinate de manipulare a opiniei publice, de multe ori cei care îndrăznesc să-şi expună public părerea în problemele majore ce vizează raporturile interetnice, şi a căror poziţie nu este conformă cu *"linia oficială locală"*, sunt prezentaţi ca neprieteni ai populaţiei de naţionalitate maghiară.

În locul unor opinii sincere exprimate cu demnitate şi franchеţe sunt preferate punctele de vedere *"comode", "neutre",* care de cele mai multe ori sunt conjuncturale şi nesincere. Din acest punct

de vedere s-a făcut un pas înapoi faţă de înaintaşi. Iată ce spunea profesorul Levai Ludovic din Odorhei, în articolul *"Problema minorităţilor"* din săptămânalul "Secuimea" nr. 71, din 9 septembrie 1932: *"Nu stimez pe acel român care nu jertfeşte orice pentru cultura, pentru viaţa naţiunii sale sau pentru limba, arta sau viitorul ei... Aceasta şi pretind însă şi de la conducătorii intelectuali ai României faţă de noi. Să ne iubească, să ne stimeze pentru că apărăm şi ţinem la naţiunea noastră"*.

O cercetare atentă a sistemului de relaţii şi raporturi interpersonale, a contextului şi climatului socio-politic din judeţele Covasna şi Harghita ar depista existenţa unui sistem sui-generis de recompense şi sancţiuni aplicat populaţiei româneşti după aprecierea *"este cu noi"* sau *"împotriva noastră"*.

În comparaţie cu populaţia de naţionalitate maghiară din judeţele Covasna şi Harghita, care dispune de structuri proprii consolidate, un sistem eficace de asociaţii şi fundaţii culturale, consistent sponsorizate din exteriorul ţării, şi de unul informaţional modern, populaţia de naţionalitate română din cele două judeţe nu dispune de aceste avantaje.

Nu există cadrul organizatoric adecvat care să permită cunoaşterea problemelor cu care se confruntă comunităţile româneşti în diversitatea lor şi coordonarea eforturilor pentru soluţionarea unitară a problemelor specifice zonei.

Înainte de 1 Decembrie 1918, viaţa comunităţilor româneşti din satele aflate în Curbura interioară a Carpaţilor se concentra în jurul unor instituţii fundamentale precum: Biserica strămoşească, şcoala confesională, cercurile culturale ASTRA, iar, la nivel zonal, băncile româneşti, Partidul Naţional Român şi Sinoadele Arhiepiscopiilor din Sibiu şi Blaj. În perioada interbelică, la acestea se adaugă şi organele administraţiei locale.

Astăzi, în multe localităţi cu populaţie mixtă, nici una din instituţiile enumerate nu mai există sau se află în imposibilitatea de a-şi îndeplini funcţiunile, ca să nu mai vorbim de lipsa de reprezentare în consiliile locale şi în aparatul funcţionăresc al acestora.

Reconcilierea ca bază a unei convieţuiri normale de lungă durată nu poate avea loc fără o legislaţie, structuri şi instituţii care să permită românilor - indiferent de numărul lor din fiecare localitate -

să se manifeste nestingherit ca români în propria țară, să-şi mențină şi să-şi afirme identitatea culturală şi religioasă specifică.

Reconcilierea este de neconceput în absența unei atitudini de maximă receptivitate din partea administrației publice județene şi locale față de trebuințele şi aspirațiile românilor. Reconcilierea presupune cu necesitate prezența în conducerea județului, localităților şi instituțiilor publice a unor oameni integri, echilibrați, democrați autentici şi înlăturarea prin voința opiniei publice a celor şovini şi extremişti.

Reconcilierea şi buna conviețuire nu este posibilă fără curajul de a lua atitudine împotriva unor situații, acte şi fapte ale concetățenilor noştri care pot leza interesele, simbolurile şi demnitatea celeilalte etnii, fără curajul de a opri *"isteriile colective",* de genul celei din primăvara anului 1990 de la Baraolt, când românii din oraş, pentru faptul că şi-au declinat apartenența la organizația culturală "Vatra Românească", au fost urcați pe platforma unui camion, jigniți, înjosiți şi umiliți, sub privirile aprobatoare sau cel puțin de complicitate ale unui oraş întreg.

Reconcilierea şi buna conviețuire se vor manifesta plenar atunci când fiecare cetățean din zonă va avea curajul să-şi exprime public opiniile şi convingerile chiar şi atunci când acestea nu sunt în concordanță cu doctrina unui partid sau a altuia.

Astăzi suntem în situația descrisă de Cseh Istvan, în publicația bilingvă "Ținutul Secuiesc" din Odorheiu Secuiesc, în nr. 2 din februarie 1932: *"Nevoia de a trăi mai departe împreună ne porunceşte o înțelegere mai dreaptă a lucrurilor... Aceasta o dorim cu toții, fără excepție, dar nu cutezăm să vorbim despre dorința noastră pentru că unii ne-ar considera renegați sau vânzători de neam"*.

Din necesitatea reconcilierii şi a bunei conviețuiri trebuie să fie convinşi tot mai mulți cetățeni. Formarea de convingeri profunde pe această problematică, schimbarea unor prejudecăți şi şabloane preluate de la înaintaşi, constituie un proces dificil care nu poate avea loc în afara influenței societății civile şi a mijloacelor de comunicare în masă. Ori, prin mesajul transmis şi finalitatea urmărită de unele publicații şi emisiuni radio-TV locale şi centrale şi din afara țării, care, după o recentă declarație, fac parte dintr-un *"program întocmit pe 500 de ani"* - numai convingeri şi comportamente favorabile

reconcilierii şi bunei convieţuiri nu se vor forma în conştiinţa publicului receptor.

Şi, nu în ultimul rând, reconcilierea şi buna convieţuire presupun luarea măsurilor care să conducă la eliminarea urmărilor Diktatului de la Viena în toate localităţile judeţelor Covasna şi Harghita, în domeniile cele mai afectate - Biserica strămoşească, învăţământul şi cultura în limba română.

Un semn concret că s-a schimbat ceva în atitudinea faţă de cele petrecute în perioada 1940-1944 l-ar constitui scuzele cerute în mod public de către reprezentanţii populaţiei de etnie maghiară, populaţiei româneşti din cele două judeţe pentru suferinţele îndurate între anii 1940-1944, aşa cum au făcut-o în ultima perioadă reprezentanţii altor popoare care au pricinuit suferinţe foştilor inamici din cel de-al doilea război mondial.

Înţelepciunea înaintaşilor ne arată că prea multe lucruri comune ne leagă; prea mulţi strămoşi comuni îşi dorm somnul de veci în cimitirele noastre, prea apropiaţi suntem ca să nu putem trăi în linişte şi pace. Ceea ce ne apropie este infinit mai mult decât ceea ce ne desparte. Avem şansa ca generaţia noastră să-şi aducă contribuţia la aplanarea unui diferend ce durează de o mie de ani şi să înfăptuiască reconcilierea istorică dintre români şi maghiari. În consens cu aceste convingeri reprezentanţii societăţii civile româneşti din Covasna şi Harghita au făcut un apel adresat liderilor maghiari la bună convieţuire şi pace interetnică.

Există o serie de factori obiectivi care favorizează o evoluţie viitoare spre normalitate: aşezarea geografică a celor două judeţe în inima ţării; o viaţă economică complementară cu zonele limitrofe, integrată în complexul economic naţional; tradiţiile convieţuirii normale în cursul istoriei; consensul referitor la faptul că *"vrem, nu vrem, suntem sortiţi la convieţuire paşnică"*; învăţămintele care se desprind din consecinţele nefaste ale conflictelor interetnice din alte ţări ale lumii; *"modelul cultural interetnic de convieţuire în înţelegere, armonie şi bună vecinătate existent la nivelul de bază al colectivităţilor locale"*, experienţa convieţuirii româno-maghiare din zonele în care populaţia maghiară este minoritară şi cea asemănătoare din zonele Europei; existenţa unui mare număr de familii mixte, precum şi a altor câtorva fundaţii şi asociaţii care militează pentru apropierea şi prietenia româno-maghiară; atitudinea

latentă, nemanifestată, de devotament faţă de statul român şi încrederea în Biserica Ortodoxă a unei părţi a românilor maghiarizaţi şi a urmaşilor acestora (mărturie stau sutele de pomelnice cu nume maghiare înmânate preoţilor ortodocşi din parohiile eparhiei Covasnei şi Harghitei); scăderea influenţei UDMR în rândul populaţiei maghiare, realitate confirmată de cercetările sociologice recente, de apariţia unor formaţiuni politice ale cetăţenilor români de etnie maghiară şi de creşterea numărului maghiarilor în cadrul formaţiunilor politice româneşti.

Nu putem face abstracţie de dorinţa ţărilor europene de înfăptuire a reconcilierii româno-maghiare şi nici de interesele celor două ţări, după integrarea lor în NATO şi Uniunea Europeană.

VIII. Un proiect anacronic – Statutul autonomiei Ținutului Secuiesc

Consiliul Național Secuiesc, întrunit în şedința din 17 ianuarie 2004 la Sfântu Gheorghe, a definitivat şi aprobat Statutul de autonomie a Ținutului Secuiesc. Cu aceeaşi ocazie au mai fost adoptate hotărâri cu privire la: înaintarea proiectului de Statut al autonomiei Ținutului Secuiesc Parlamentului României, Parlamentului Europei, Adunării parlamentare a Consiliului Europei şi Comisarului CSCE pentru drepturile omului; aprobarea simbolurilor (stemei şi drapelului) Consiliului Național Secuiesc; participarea Consiliului Național Secuiesc în Comisia Permanentă Maghiară (rugând fondatorii organismului respectiv cât şi Guvernul Ungariei să asigure Consiliului Național Secuiesc "un loc cu drepturi egale"?); adoptarea unei propuneri de completare a proiectului de Constituție europeană cu introducerea "drepturilor colective ale minorităților naționale".

Repere istorice ale conviețuirii româno- secuieşti (maghiare) din sud-estul Transilvaniei.

Inainte de a analiza conținutul acestor documente, este necesară o scurtă incursiune în istoria sud-estului Transilvaniei**.**

Județele Covasna, Harghita şi parțial Mureş, situate la izvoarele Mureşului şi Oltului, în zona interioară a Carpaților de curbură, au o poziție centrală în cadrul țării. Prin poziția geografică, aceste locuri au jucat un rol important în cursul istoriei, fiind aşezate la întretăierea drumurilor care legau sud-estul Transilvaniei de ținuturile Moldovei şi Munteniei, prin pasurile din Carpații Răsăriteni.

Acest areal a început să fie locuit încă din paleolitic, înscriindu-se, după cum o dovedesc săpăturile arheologice, în **rândul zonelor cele mai locuite de daci (**repertoarele arheologice menționează existența a peste 200 de aşezări deschise ori cetăți întărite cu valuri de pământ sau ziduri de piatră). În perioada romană, pe cuprinsul județelor amintite, a pulsat o intensă viață, pusă în evidență de numeroase castre, iar după retragerea stăpânirii romane, cercetările arheologice pun în evidență permanența elementului

autohton, daco-roman cât şi prezența popoarelor migratoare (carpii, goții, avarii, gepizii, slavii). (Cavruc,1998 şi 2000)

În secolul XII-XIII, pentru paza trecătorilor din Carpați, în estul Transilvaniei sunt colonizați secuii, o populație de războinici subordonată puterii centrale. La **venirea lor în sud-estul Transilvaniei, secuii au găsit aici o populație românească ce trăia dispersată în toată regiunea, sub conducerea unor cnezi proprii**, cu o religie pe care secuii o numesc până azi "religia valahă" sau a românilor. Documentele medievale amintesc alături de secui şi pe români având rosturi militare. (Edroiu, 1998)

Istoria secuilor, de la colonizare până astăzi, a beneficiat de numeroase cercetări, concretizate de-a lungul timpului într-un număr însemnat de lucrări, care îmbogățesc istoria noastră națională, bineînțeles cele care au tratat acest subiect cu seriozitate şi rigoare ştiințifică, şi nu de pe poziții tendențioase, exclusiviste, unilaterale. Istoriografia chestiunii scaunelor secuieşti cuprinde un mare număr de lucrări, studii, articole, contribuții documentare, publicate în special începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea, atât de istorici români, dar mai ales de istorici maghiari. Majoritatea istoricilor maghiari, atât cei de dinainte de Unirea de la 1 Decembrie 1918, cât şi cei de după, au abordat istoria scaunelor secuieşti din punct de vedere instituțional, istoric, etnografic, lingvistic, cultural, aproape în exclusivitate prin prisma elementului secuiesc, a populației numeric majoritare. Românii, atâți câți au mai rămas, au fost ori trecuți cu vederea, ori tratați cu superficialitate, fiind amintiți în treacăt.

Pentru apărarea granițelor sud-estice ale Regatului maghiar, secuii au obținut privilegii importante: libertate colectivă, iar teritoriul nu le putea fi înstrăinat de către nici un nobil. Toate acestea au avut drept consecință **fenomenul asimilării în timp a vechii populații româneşti băştinaşe**, populația zonei devenind astfel una majoritar secuiască/ungurească, înconjurată din toate părțile de teritorii locuite de români.

Treptat, pe măsura erodării statutului de egalitate şi sporirii privilegiilor secuilor, în arealul sud-est transilvan a avut loc un intens "proces de secuizare", desfăşurat mai întâi, în mod natural, pe cale paşnică, în condițiile unui spațiu de interferențe pe mai multe planuri,

iar mai târziu şi pe căi violente, prin numeroase constrângeri şi discriminări. (Coşa, 2002)

După Sabin Opreanu, întâile cronici zic secuilor şi zekel şi zaculk (Siculus). De reţinut faptul că secil în limba turcă înseamnă ales, fapt ce a fost reţinut şi de istoriografia maghiară. Székely este noţiunea desemnând paznic în limba ungurilor. Sabin Opreanu apreciază că, paznic şi székely erau cuvinte sinonime, păstrate până la mijlocul secolului al XVIII-lea (la 1217 îi găsim organizaţi în centuria Sceculzas). În primele secole ale stăpânirii maghiare în Pannonia şi în Dacia, „numele de Secui însemnând o profesiune şi nu un popor".

Asupra **originii secuilor, istoricii nu au ajuns la un consens**, în decursul timpului existând mai multe teorii (unele susţin descendenţa din huni, altele din avari sau din pecinegi, cabari, gepizi; unele teorii susţin faptul că secuii sunt unguri de baştină, în timp ce altele apreciază că secuii ar fi un popor deosebit de unguri). Aceleaşi controverse există şi privind limba şi scrierea lor iniţială; după Simon de Keza "secuii, la sosirea lor între Blachi au luat în folosinţă literele acestora", iar după lingviştii maghiari moderni, înainte de stabilirea lor în Transilvania, secuii foloseau limba maghiară. (Lisseanu, 2003)

Astfel, despre limba şi scrierea lor iniţială a scris Ioan Puşcariu în 1905: "Secuii care au împrumutat literele de la Români n-au uitat scriptura cea veche, ce au adus-o din Scythia". Ne-o spune la fel de frumos spre finele mileniului al doilea, după amar de secole, şi Nicolae Densuşianu. Cât şi – la început chiar de mileniu al doilea – Simon de Keza ca preot şi istoric renumit "Blakis comunixti literis eorum uti perhibentur" (Secuii, la sosirea lor între Blacki au luat în folosinţă literele acestora). Cât priveşte numele pe care secuii le poartă, în ortografia impusă, Antigona Grecu apreciază că acestea sunt identice cu ale românilor, asupra cărora ei acţionează, la rândule, în acelaşi scop – al maghiarizării impuse.

De menţionat şi faptul că, potrivit Memorandum-ului final al Delegaţiei maghiare la Conferinţa de Pace de la Paris din 1919, ungurii au declarat că "secuii sunt de origine avară, o populaţie care în Evul Mediu a încheiat un Pact cu ungurii şi saşii în Transilvania, fiecare din aceste naţiuni având putere deplină asupra teritoriului pe care îl ocupau – Unio Trium Nationum.

Legendele despre originea enigmatică a secuilor transilvăneni, legende transmise prin cântece şi datini populare, ca şi prin poezii şi prin literatura pentru tineret, nu sunt nici în ziua de azi lipsite de un important impact psihologic, reliefează Paul Lendvai. Ele aparţin cercului de legende despre Attila şi Arpad, despre pasărea Turul şi calul alb, despre pretinsa identitate străveche dintre huni şi maghiari. Jokai Mor ajunge la concluzia că legenda şi istoria se întreţin, aşa că ori trebuie să le acceptăm în întregime, ori să le respingem în realitate. Totuşi, după P.Lendvai, teza sa despre o identitate dintre huni şi maghiari, merge, desigur, prea departe. (Ledvai, 2002)

Oricum ar fi, sigur este că secuii au mai folosit şi la începutul epocii moderne o variantă a scrierii turceşti. Ei au vorbit - ne spune acelaşi Paul Ledvai - ce-i drept, chiar de timpuriu ungureşte, dar de-a lungul veacurilor şi-au păstrat structura socială distinctă şi poziţia lor specială.

La început – susţine Pal Antal Alexandru – întreaga Secuime a avut o singură denumire "Terra Districtus Siculorum" derivată dintr-o organizare teritorială băştinaşă sau "diocesis" după împărţirea bisericească, fără ca hotarele şi organizarea să fi fost bine conturate. Regiunile ocupate care au fost denumite probabil după conducători sau după mediul geografic, care aveau un rol hotărâtor în formarea scaunelor secuieşti. Termenul de secui nu a fost nici el, iniţial, un etnonim, arătând tot o însuşire, o calitate, e drept privilegiată, căpătată în schimbul anumitor prestaţii, de regulă militare şi economice. (Ranca, 1997)

Tot în consens cu logica istorică atât de importantă şi cu sursele ei demne de luat în seamă, se pronunţă şi Bako Geza când afirmă : "Dar nu putem uita nici faptul că în Transilvania, cu mult înainte de apariţia obştii teritoriale secuieşti existau puternice începuturi statale. Deja Notarul Anonim al lui Bela pomeneşte de Voievodatul lui Gelu, ducele Vlahilor.

Cu toate că înjghebarea scaunelor secuieşti, apreciază Ioan Ranca, este un fenomen ce s-a desfăşurat în secolul al XIV-lea, atestarea lor documentară cunoscută azi este doar din secolul al XV-lea, când li se conturează, concomitent cu acelea ale comitatelor (autorităţi similare scaunelor), atribuţiile.

Aşadar, istoria şi instituţiile secuilor se cunosc numai din epoca feudalismului matur. În această epocă, societatea lor, scutită de obligaţii feudale, se compunea din trei categorii de militari: primores (főrendek, conducătorii), primipili (lófők, călăraşii) şi pixidarii (gyalogok, infanteriştii sau dorobanţii). Particularitatea care le-a conservat secuilor identitatea a fost asigurată, prin privilegii distincte, precum acela al conducerii comunităţii lor prin **adunarea generală** (naţională), forum în care îşi alegeau singuri conducătorii**, cu excepţia comiţilor care erau numiţi de rege**, iniţial dintre familiarii săi sau dintre magnaţii din Ungaria, ulterior şi dintre cei transilvăneni, **dar niciodată dintre secui**. (Ranca, 1997)

Între aceşti comiţi se numărau, la sfârşiul secolului al XIV-lea şi nobilii români Balc (Baliţa) şi Drag, voievozi ai Maramureşului şi Ioan Olahus (1390). Iancu de Hunedoara, ca voievod al Transilvaniei, inaugurează cumularea concomitentă şi a demnităţii de comite al secuilor.

Dar, pe măsură ce se consolida autoritatea locală scăunală, puterea centrală reprezentată prin comitetele secuilor, îşi lua asupra ei unele din atribuţiile ce constituiau domenii definitorii ale orânduirii feudale, dispărând treptat, odată cu generalizarea acestui demers, vestigiile spirituale ale alcătuirilor lor gentilice.

În afară de scaunul Mureş, de-a lungul vremii, în sud-estul Transilvaniei au mai existat următoarele scaune secuieşti: Scaunul Odorhei, care a fost, timp îndelungat, scaunul matcă al tuturor scaunelor secuieşti numit din acest motiv şi scaunul-mamă (Anya Szek), Scaunul Şepşi (reşedinţa la Sf.Gheorghe), Scaunul Orbai (cu reşedinţa la Covasna), Scaunul Chezdi (cu reşedinţa la Tg. Secuiesc), toate contopite ulterior în scaunul Trei Scaune (reşedinţa la Sf. Gheorghe), împreună cu scaunul filial Micloşoara şi Brăduţ, Scaunul Ciuc (reşedinţa la Miercurea-Ciuc), Giurgeu (reşedinţa la Gheorghieni) şi Casin. (Ranca, 1997)

O vreme secuii au fost consideraţi **o "naţiune" distinctă de cea maghiară, ("naţiune" în accepţiune medievală, de naţiune/stare privilegiată)**, dovada apartenenţa lor la **Unio Trium Naţionum**, alături de maghiari şi saşi. După formarea scaunelor secuieşti, pe măsură ce se consolida autoritatea locală scăunală, puterea centrală, reprezentată prin comitele secuilor, îşi lua asupra ei

unele dintre atribuţiunile ce constituiau domenii definitorii ale orânduirii feudale.

Secolul XV aduce schimbări în structura proprietăţii în sud-estul Transilvaniei în sensul împroprietăririi unor nobili pe pământurile secuilor şi implicit o restrângere a drepturilor şi privilegiilor acestora din urmă de către voievodul Transilvaniei. O parte a secuilor care şi-au pierdut drepturile specifice, împreună cu un însemnat număr de români maghiarizaţi, au fost nevoiţi să emigreze în Moldova şi Muntenia. (Coşa, 2002)

În colectivitatea sătească din secuime - ne spune istoricul Imreh Istvan - viaţa era reglementată de norme de comportament bazate pe tradiţii, modele ancestrale, o anumită ierarhie a valorilor, cristalizată de-a lungul timpului, în care la loc de frunte se afla interesul obştesc şi conştiinţa responsabilităţii reciproce faţă de comunitate. În societatea secuiască s-a menţinut o pătură liberă destul de largă, cu funcţie militară, deţinând rămăşiţele vechilor "drepturi şi libertăţi secuieşti", din "epoca gentilică". Cu timpul s-a produs o stratificare dar şi o diversificare a aristocraţiei locale. O evoluţie sinuoasă au cunoscut şi raporturile dintre marii proprietari de pământ şi ţăranii liberi, iobagi şi jeleri. (Imreh, 1982)

După colapsul regatului ungar (1527 şi 1541), respectiv după naşterea Principatului Transilvaniei, în cadrul marilor transformări sociale, societatea secuiască a intrat într-o criză permanentă, ce s-a manifestat prin apariţia şi răspândirea relaţiilor feudale şi prin răscoalele devenite endemice, împotriva impunerii acestor relaţii. Cu toată desfăşurarea de mai târziu a feudalizării, numărul nobililor, iobagilor şi jelerilor nu a depăşit 1/3 din numărul total al populaţiei, restul populaţiei păstrându-şi statutul de soldat-ţăran. (Ranca, 1997)

Ca urmare**, secuii – au provocat dese revolte** împotriva acestora pe parcursul întregului mileniu (la 1453, 1465, 1492 şi mai apoi în anii 1506, 1510, 1513, iar noaptea de 7 ianuarie 1762, o adevărată Noapte a Sfântului Bartolomeu, în istoria lor este cunoscută sub numele de Siculicidium – împotriva hotărârii austriecilor de a înfiinţa regimentele grănicereşti). Aceste relaţii se menţin şi după ce administraţia habsburgică înfiinţează, după 1764, regimentele grănicereşti din Transilvania şi Banat – şi dispar abia după 1848.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, societatea secuiască a câştigat în complexitate şi policromie. Translatarea de la identitatea "secuiască" la cea maghiară, este reliefată nu numai de limba vorbită şi scrisă (începând cu secolul al XVI-lea) ci şi de recensământul de la 1850, când diferențierea maghiar – secui nu s-a făcut pe criterii etnico-lingvistice, ci datorită specificului situației lor juridice. (Csortan, 2001)

Poziția secuilor față de românii de peste Carpați

De remarcat faptul că aşezarea geografică în vecinătatea Moldovei şi Muntenei a avut o influență constantă, complexă şi profundă asupra întregii fizionomii a societății secuieşti. Secuii au trebuit să trăiască în bune relații cu populația românească care îi înconjura şi să relaționeze viața lor economică şi chiar politică cu aceşti vecini cu care au avut legături fireşti şi paşnice.

Trăind alături de români - menționează I.I.Russu - secuii au împrumutat de la ei, în cursul secolelor, o serie de instituții şi forme de viață publică, precum şi o serie de noțiuni privitoare la viața agricolă şi pastorală. Însăşi organizarea administrativă a secuilor în "scaune" (adică reşedințe), a fost împrumutată de la "scaunele" romane; organizarea respectivă era formată din 12 membri, ca şi la români, o treime aleşi de bătrânii satului, iar restul de adunarea satului. Alături de "dreptul secuilor" (jus siculicale), se face mereu amintire, în această regiune, şi de "dreptul românilor" (jus valachicale sau olachicale) (Russu, 1990)

"Datorită faptului că secuii au avut un statut propriu şi o organizare militară ce le aparțineau numai lor - consemnează Al. Lapedatu - ei au avut o dezvoltare istorică deosebită de cea a maghiarilor din Transilvania. Prinşi într-un asemenea mediu şi conjuncturi, secuii au trebuit să trăiască în bune relații cu populația românească care o înconjura şi să relaționeze viața lor economică şi chiar politică cu aceşti vecini cu care au avut legături fireşti şi paşnice. Aşa se explică faptul că, în decursul convieţuirii lor multiseculare, istoria nu înregistrează nici un conflict politic sau militar, mai accentuat şi mai durabil între ei şi românii, atât cei din Ardeal, cât şi cei constituiți politiceşte în statele naționale din Moldova şi Țara Românească." (Chindea, 1938)

Evidențiind legăturile permanente şi trainice ale secuilor cu românii, stabilite de-a lungul timpului, într-un articol apărut în

perioada interbelică, Teodor Chindea, spunea: *"Legăturile secuilor cu Principatele Române n-au fost numai de ordin economic şi cultural. Cunoaştem perioade, în care părţi din Săcuime au stat sub ascultarea politică a Domnilor români de dincolo de Carpaţi. Vechile documente vorbesc de unele prestaţii şi servicii militare făcute voevozilor şi pomenesc de danii de moşii şi odoare ale unora dintr-înşii, ca o chezăşie şi dovadă mai mult de bunele raporturi. Multe scaune săcueşti făceau servicii militare şi plăteau dijmă mai bucuros Domnilor români, decât celor maghiari, ştiind că astfel vor fi mai puţin ameninţaţi în posesiunile, drepturile şi libertăţile lor seculare. Astfel Săcuii din Ciuc şi Odorhei plăteau (1471) dijmă lui Ştefan cel Mare, Domnul Moldovei şi ascultau de dânsul "ca de Domnul lor". Sub steagurile acestui Domn viteaz şi-au vărsat sângele Săcuii, luptând din tot sufletul alături de Români, la Podul Înalt, contra turcilor.*

Cu aceeaşi credinţă şi dragoste au servit Săcuii pe Petru Rareş, Mihai Viteazul şi pe alţi domnitori din Principatele Române. Petru Rareş a găsit sprijin şi adăpost printre Săcui, şi atunci, când nu mai era domn al Moldovei, iar Mihai Viteazul a fost susţinut mereu de aceştia, până când mâna criminală de la Turda i-a curmat zilele. Vitejii n-au lăsat nici un moment singur pe viteaz şi pentru a putea intra în graţiile lui, au suprimat pe principele-cardinal, Andrei Bathori, duşmanul lui Mihai, fără să cruţe în persoana acestuia pe slujitorul altarului…

Serviciile bune ale Săcuilor, natural, n-au rămas niciodată fără răsplată. Voevozii de peste munţi nu numai că i-au luat sub protecţia lor, intervenind pentru ei şi asigurându-le adeseori existenţa şi viaţa, dar le-au restituit toate drepturile şi libertăţile ce le aveau din străbuni, drepturi pe care nobilii maghiari, în înţelegere cu unii regi unguri şi principi ardeleni, adesea le-au ştirbit.

Abuzuri şi mici încăierări s-au făcut şi din partea unor Domni români; ele n-au dus niciodată la ruperea definitivă a bunelor raporturi. Săcuii n-au luptat nici când de bună voie contra Principatelor Române, cu care s-au silit să trăiască mereu în bună înţelegere şi prietenie. Luptele duse de ei, în aceste părţi, sunt făcute din ordine regale sau princiare…

În situaţia sumar arătată, nu e de mirare că Săcuii, spre cea mai mare durere a Ungurilor, cu toate străduinţele puse de aceştia,

nu s-au îndreptat niciodată spre soare apune, spre Ungaria. Privirile lor au fost ațintite mereu spre răsărit, spre Principatele Române, fiind gata în timpurile mai noi, când cu mari greutăți puteau trece hotarul, după mărturia fostului ministru de finanțe ungur Hegedus Lorant, "să roadă granița" ce-i despărțea de România veche.

Mărturia e bine de reținut fiindcă ne arată mentalitatea secuiască față de Principatele Române unite, față de "belfold", adică față de pământul lor; cu un cuvânt față de "Patrie", cum numeau ei pământul Moldovei şi Munteniei spre deosebire de Ungaria, căreia i-au dat numele de "varmegye", adică de "kulfold", pământ în afară de pământul lor, cu care n-au nimic comun…

Scriitorul Szoke Mihaly, un eminent cunoscător al problemelor săcuieşti ne confirmă întocmai cele susținute de fostul vistiernic al statului de la apus. Cutreerând Săcuimea, el constată că Săcuii cunosc mai bine Bucureştii, decât Budapesta, despre care au auzit în timpul din urmă, mai ales de la serbările mileniului încoace; iar despre localități, ca Seghedinul şi Debreținul, abia se găseşte câte un Săcui care să fi auzit ceva, în timp ce, despre: Brăila, Galați, Ploieşti, Sinaia, Doftana şi alte centre mai însemnate din Principatele Române, au cunoştință şi copiii, care se joacă în țărână.

Tot acest conducător personal al Săcuilor ne spune că, Săcuiencele îşi lasă mai bucuros, ca servitoare, fetele în Moldova, decât în Ungaria, având credința că, acolo, în Moldova, totuşi nu sunt între "străini".

Am amintit aceste câteva constatări făcute de oameni de seamă unguri, cu privire la mentalitatea săcuiască, înainte de unirea cu Țara mamă, din care se poate uşor desprinde, că Săcuii au fost totdeauna binevoitori neamului românesc şi că, după cum arată şi Dr.Sabin Manoilă, n-au manifestat, încă odată subliniem, tendințe centrifugale pentru Unguri.

Este dureros însă că, în timpul din urmă această mentalitate, în urma unei activități sistematice, ce se depune în această direcție de anumite cercuri străine, interesate, a început să se schimbe şi unii dintre Săcui-din fericire-prea puțini deocamdată, să-şi întoarcă privirile către apus.

E bine să se ştie însă că acele cercuri maghiare, care desfăşoară această activitate în sânul poporului săcuesc liniştit şi

cuminte, nu-i fac nici un serviciu bun. Ura şi duşmănia nu apropie pe oameni, ci totdeauna îi depărtează în paguba lor. Şi cum pământul pe care s-a născut poporul românesc şi pe care s-au aşezat mai târziu Săcuii, nu se poate despărți şi nici nu se poate muta din România pe veci întregită, acei Săcui, care înțeleg să rămână şi să trăiască pe acest pământ, suntem siguri că nu se vor lua după iluzii deşarte, ci urmând tradiția strămoşilor, se vor încadra cu trup şi suflet, în realitatea politică de azi şi de totdeauna". (Chindea, 1938)

Istoricul B.Garda Dezso, abordând problema legăturilor secuilor cu românii evidențiază la rândul său prezența celor cinci mii de oşteni secui în luptele de la Podul Înalt-Vaslui, purtate de Ştefan cel Mare cu turcii, în anul 1475, contribuția lor la victoria domnitorului Petru Rareş de la Feldioara din 1529, precum şi prezența luptătorilor secui în oastea lui Mihai Viteazul în luptele din Țara Românească din anul 1595 şi cele din Transilvania din 1599-1601.

După participarea secuilor la lupta de la Şelimbăr de partea domnului român, Mihai Vodă, la data de 28 XI 1599 redă vechile libertăți secuieşti: "De acum încolo - se poate citi în actul de libertăți ***- secuii să aibă a se bucura de acele drepturi şi libertăți de care s-au bucurat strămoşii lor***". Acest act întărea situația socială a secuilor de rând. Diploma din 17 martie 1600 favoriza însă păturile înstărite din secuime. Aceştia vor avea un rol important în luptele domnului din Moldova. Oricum - apreciază B.Garda Dezso - diplomele acordate secuilor de către Mihai Viteazul reprezintă o ridicare generală a secuimii din stare aservită în stare liberă.(B.Garda, 1987)

Sunt cunoscute bogatele legături economice şi culturale dintre secui şi românii de peste Carpați, aportul negustorilor secui, români şi armeni din Brețcu, Tg.Secuiesc, Frumoasa, Gheorghieni şi Toplița la dezvoltarea comerțului dintre Transilvania şi Moldova. Din cele aproape 100 de scrisori publicate de Nicolae Iorga în lucrarea "Acte româneşti din Ardeal privitoare în cea mai mare parte la legăturile secuilor cu Moldova", majoritatea provenind din depozitul de la "Oşorheiul" – Tg.Secuiesc, 32 se referă la activitatea negustorilor, 23 la păşunatul munților de la granița cu Moldova, iar celelalte la o multitudine de aspecte ce pun în evidență diversitatea

legăturilor interumane stabilite între secui şi români, trăitori de o parte şi de alta a Carpaţilor. (Lăcătuşu, 1995)

Într-unul din primele sale studii, referitoare la legăturile secuilor cu românii, Nicolae Iorga menţiona: "*locuind împreună cu românii şi înconjuraţi din toate părţile de către aceştia, secuii au avut relaţii multiple economice, sociale, politico-militare, atât cu românii din sudul Transilvaniei, cât şi cu cei din Moldova şi Muntenia, înregistrându-se în permanenţă o circulaţie asiduă cu deplasări de populaţie dintr-o parte în alta a munţilor*", realitate pusă în evidenţă atât de documente, cât şi de bogatul fond de antroponime şi de toponime. (Russu, 1990)

Într-un alt studiu, Nicolae Iorga preciza: "*Timp de şapte veacuri după stabilirea secuilor în estul Transilvaniei, secuii au avut cele mai intense legături şi amestecuri etno-lingvistice, de influenţări reciproce cu românii conlocuitori; cu secuii avem o simbioză, adică o viaţă împreună, cu ungurii numai o vecinătate. Deosebirea este esenţială*" (Russu, 1990). Rezultatul acestei convieţuiri a condus la numeroase interferenţe şi similitudini privind locuinţa, felul de lucru, îmbrăcămintea, datinile şi obiceiurile, folclorul, practicile familiale şi organizarea habitatului.

Studiile pe tema mişcării migratorii din arealul la care ne referim au reliefat faptul că emigraţia în şi din Ardeal, şi în cadrul acestuia, din şi în aşezările "secuieşti", a fost continuă şi de mari proporţii, de-a lungul secolelor, perioade îndelungate, nefiind legată de factorul etnic. Mişcarea migratorie a cuprins deopotrivă pe secui, ca şi pe români, armeni, ţigani sau alte naţionalităţi. În funcţie de conjuctura politică, favorabilă sau mai puţin favorabilă, internaţională, regională sau locală, îndeosebi din Transilvania, Muntenia şi Moldova, au avut loc mişcări de populaţie de o parte şi de alta a Carpaţilor, fluxuri migratorii ce au circulat pe "străzi cu sens dublu".

Amploarea şi intensitatea acestor fluxuri au fost favorizate de aşezarea geografică, respectiv de statutul de "ţinuturi de graniţă", graniţă care multe secole nu a avut un traseu stabil. Intensele mişcări de populaţie de o parte şi de alta a Carpaţilor au fost favorizate de economia complementară, schimburi economice vitale, multiplele şi statornicele raporturi interumane, (colaborare, ajutor reciproc, solidaritate umană, căsătorii mixte). Raporturile bune ale secuilor cu

românii, sunt puse în evidenţă şi de stabilirea a numeroşi secui în Bucureşti şi în majoritatea marilor oraşe de peste Carpaţi unde, atât bărbaţii cât şi femeile, erau apreciaţi pentru priceperea, hărnicia şi cinstea lor. (Lăcătuşu, 2002)

Adevărul despre sfârşitul autonomiei secuieşti şi implicaţiile asupra românilor din zonă

Sub raport religos, până în secolul al XVI-lea, secuii erau catolici. Reforma acestui veac pătrunde la ei sub forma calvinismului (pe văile Mureşului şi ale Târnavelor, de unde înaintează pe Olt până în Trei Scaune); în Odorhei şi în unele sate din jur s-a răspândit unitarianismul. Totuşi, o bună parte au menţinut catolicismul. La recensământul din 1930, reformaţii formau majoritatea populaţiei judeţului Covasna (40,2% din totalul populaţiei judeţului, iar romano-catolicii doar 32,3%.). În 1992, din totalul populaţiei judeţului Covasna, 65,25% şi-au declarat apartenenţa la religia romano-catolică şi numai 12,66% la religia reformată, în timp ce în judeţul Harghita, romano-catolicii, au format şi formează majoritatea populaţiei judeţului (65,7%, iar reformaţii doar 13,6%, la recensământul din 1992); (Lăcătuşu, 2002).

În vremuri mai bune, sau mai vitrege, având o elită locală formată din numeroase şi vrednice personalităţi, prin hărnicie, pricepere şi spirit gospodăresc, secuii, alături şi împreună cu românii, au construit în localităţile din arcul intracarpatic un bogat patrimoniu cultural şi spiritual, parte integrantă a patrimoniului naţional.

Prezervarea şi afirmarea identităţii lingvistice, culturale şi confesionale a tuturor locuitorilor din această parte de ţară reprezintă indiscutabil, un drept şi o datorie a reprezentanţilor acestora, cât şi a statului român. Formele prin care se urmăreşte obţinerea acestui deziderat, trebuie aliniate însă la practica de astăzi şi de mâine şi nu la cea de ieri.

Autonomia "Ţinutului Secuiesc", la care astăzi se face atât de insistent trimitere, a fost, înainte de Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, doar simplă organizare administrativă pe scaune, apoi pe comitate. Secuii nu au avut niciodată o autonomie şi o autoadministraţie în regiunea locuită preponderent de ei, aşa cum au avut saşii.

În epoca "luminii", Curtea de la Viena a vrut să desfiinţeze privilegiile secuimii şi astfel în 1764, după înăbuşirea în sânge a răscoalei din Siculeni-Ciuc, a **trecut cu forţa la organizarea regimentelor grănicereşti din Ciuc şi Trei Scaune**. Din cauza

opresaliilor, mulţi secui s-au refugiat în Moldova, stabilindu-se mai ales în satele catolice.

După înfrângerea Revoluţiei de la 1848-1849, vechea formă de organizare administrativ-teritorială a ţării, **Scaunele- care nu presupunea o autonomie politică şi administrativă-, a fost desfiinţată**, instaurându-se timp de aproape 5 ani stare de asediu şi o administraţie militară, care a durat până la 4 iunie 1850, când teritorial Transilvania a fost împărţită în 10 Prefecturi, secuii fiind înglobaţi în Prefectura Odorhei, cuprinzând o populaţie de 174.127 locuitori din 200 de localităţi. În 1860 s-au reînfiinţat vechile Scaune, dar restauraţia a durat puţin, deoarece după dualismul austro-ungar, prin Legea XXXIII din 1876, teritoriul Transilvaniei a fost reorganizat în Comitate (judeţe), pe teritoriul Secuimii luând fiinţă Comitatele Mureş, Ciuc, Odorhei şi Trei Scaune.

Un alt argument folosit de către cei care astăzi susţin autonomia "Ţinutului Secuiesc", îl constitue existenţa în zonă a unui "**bloc compact" de populaţie de etnie maghiară**. O analiză atentă a evoluţiei demografice evidenţiază faptul că un **asemenea bloc compact nu a existat şi nu există.** În timpul pretinsei autonomii, dar şi după aceea, după cum s-a mai arătat, în zonă a avut loc un intens proces de asimilare etnică, prin maghiarizare, care a cuprins deopotrivă atât pe români, cât şi pe ţigani, evrei, armeni, germani.

În ceea ce-i priveşte pe români, procesul de secuizare a lor s-a produs de-a lungul secolelor lent, pe cale paşnică şi naturală, dar au existat şi **presiuni şi constrângeri de natură etnică şi confesională,** cum au existat şi momente de constrângere, de trecere forţată a românilor vorbitori de limbă maghiară din satele etnic mixte la religii de expresie maghiară. Cronologic, aceste momente de maximă intoleranţă faţă de confesiunea şi etnia românilor din "Secuime" au avut loc după cum urmează: anii 1848/1849, toamna anului 1916 (după retragerea Armatei române din Ardeal), lunile ce au urmat retragerii administraţiei româneşti; anii care au urmat după Dictatul de la Viena (1940-1944), perioada de după instalarea administraţiei Comisiei aliate de Control (noiembrie 1944-martie 1945), primăvara anului 1990. Prezente în memoria colectivă a românilor din Covasna şi Harghita, aceste momente reprezintă, o *"piatră grea"* a convieţuirii interetnice, manifestându-se ca o adevărată *"teroare a istoriei."* (Pătrunjel, 1999)

Dacă la nivel comunitar, pe lungi perioade istorice se poate constata dominanța toleranței şi coabitării în termenii similitudinilor şi complementarităților, la nivelul elitelor politice, cu intensități şi variabilități istorice se poate constata modelul cultural-politic divergent, resuscitat periodic şi reconfigurat societal în mentalul colectiv de către unele elite politice şi intelectuale maghiare.

Din cercetările noastre, rezultă că există o diferență esențială dintre comportarea majorității românilor față de maghiari şi cea a majorității maghiarilor față de români, în momentele de schimbare a apartenenței de la un stat la altul, sau de regim politic. Astfel, momentele Unirii din 1918, cel al revenirii Ardealului de Nord la Patria mamă din 1944, nu au fost însoțite de acte de răzbunare ale românilor la adresa maghiarilor, pentru suferințele şi umilințele reale trăite "sub stăpânire maghiară". Aceste evenimente, resimțite atât de dureros de maghiari, în plan simbolic şi cel al psihologiei colective, au fost indiscutabil urmate de anumite greşeli şi excese în gestionarea de către autoritățile româneşti a unei zone cu o populație maghiară numeric majoritară. Dar, la nivelul comunităților locale, românii nu au comis acte de violență asupra persoanelor sau instituțiilor identitare maghiare. Nu a fost dărâmată nici o biserică maghiară, nu au avut loc expulzări, deportări, acte de tortură ş.a. În schimb, aşa cum s-a arătat, evenimentele ce au urmat Dictatului de la Viena (septembrie 1940), instalării administrației sovietice (noiembrie 1944) şi revoluției din decembrie 1989, au fost însoțite de acte de o maximă intoleranță față de români şi românitate, urmate de adevărate epurări etnice.

Cele mai mari şi dramatice schimbări produse în configurația etnică şi confesională a românilor din zonă au avut loc după **Dictatul de la Viena, din septembrie 1940.** Prin arestări, maltratări, terorizări şi expulzări forțate de populație, însoțite şi de măsuri de convertire şi trecere de la religia ortodoxă şi greco-catolică, la alte confesiuni de expresie maghiară, numărul românilor a fost atunci drastic diminuat, producându-se o adevărată "**purificare etnică" a "ținutului secuiesc".**

Aşa stând lucrurile, se poate aprecia că **zona este un "melting pot" (creuzet), în care mai multe etnii au fost asimilate de către cea maghiară**. Şi astăzi, realitatea etno-demografică din județele Covasna şi Harghita este departe de imaginea unui grup

etnic compact. În cele două județe există un număr însemnat de persoane cu dublă ascendență identitară (provenite din familii etnic mixte), grupuri cu apartenență controversată (cel mai numeros fiind format din țigani) ş.a.

La acestea mai trebuie adăugată concluzia cercetărilor recente conform căreia, *cultura maghiară din zonă este puțin deschisă la interschimburi culturale reciproce, puțin permisivă şi ospitalieră față de nevoia celorlalți de a-şi prezerva şi afirma propria identitate pe care o apreciază ca pe o amenințare la identitatea maghiară***. (**Cobianu-Băcanu, 2000)

După ce a trebuit să renunțe la poziția dominantă ca urmare a destrămării monarhiei austro-ungare şi formării României Mari, **liderii maghiarilor din acest spațiu au avut şi au dificultăți să accepte noua poziție de minoritate, continuând să lupte pentru menținerea sau recâştigarea privilegiilor şi pozițiilor lor dominante.** Aşa au procedat, după instaurarea comunismului când, cu sprijinul lui Stalin au reuşit să înființeze **Regiunea Autonomă Maghiară**, "experiment socialist" de tristă amintire pentru români.

Implicații geopolitice ale autonomiei şi enclavizării

O analiză din perspectivă geopolitică a realităților din județele Covasna şi Harghita arată că ne aflăm în fața unei **zone nostalgice a unei pan-idei.** După K.Haushofer – Pan-ideile sunt acele idei cu care operează populațiile pentru a desemna un spațiu şi o direcție de expansiune considerate legitime. Altfel privită panideea este o agregare între o etnie şi ceea ce ea consideră că este teritoriul ei de expansiune legitimă. Apare astfel o **ideologie etnospațială**.

Profitând de contextul internațional favorabil şi de greutățile prin care a trecut România în ultimii ani, o parte a elitei maghiare locale este de părere că **"nedreptatea istorică pricinuită de Trianon" poate şi trebuie să fie corectată acum, prin crearea unui statut special**. În aceste condiții, "autoguvernarea" concepută cu mult peste **autonomia locală şi autogospodărire, cu pretenții de a accede la atribute inalienabile statului, conduce la transformarea grupului etnic într-un "stat în stat".**

Pornind de la faptul că sunt numeric majoritari, majoritatea liderilor maghiari din Covasna şi Harghita acționează ca un grup etnocultural care se foloseşte de prerogativele democrației şi se mobilizează din punct de vedere etnopolitic, dar felul în care

încearcă promovarea intereselor proprii, vine adesea în conflict cu cele ale majorității românești.

Pentru liderii populației maghiare, sud-estul Transilvaniei, reprezintă nu numai o panidee, o zonă nostalgică, dar în acelaşi timp, o **"redută".** A existat şi există un interes deosebit pentru păstrarea unei majorități maghiare în zonă. După pierderea majorității maghiare în principalele oraşe din Transilvania, susțin liderii respectivi, trebuie împiedicată o asemenea evoluție demografică în localitățile urbane şi rurale din secuime. În concepția elitei maghiare locale, şi nu numai, "autoguvernărilor" din Covasna şi Harghita le revin răspunderi în păstrarea şi afirmarea **identității maghiare a populației din "diasporă"- (prin aceasta înțelegând populația maghiară din celelalte localități ardelene), precum şi pentru "maghiarimea" din Moldova (ceangăii maghiari).** Modul cum este concepută autonomia de către unii lideri UDMR tinde să ducă la instaurarea de facto a unei frontiere interne asupra căreia Statul Român nu-şi mai exercită integral autoritatea. Ultimele recensăminte ale populației înregistrează un număr mic de "nostalgici" ce declară că aparțin etniei "secuieşti".

Cert este că, astăzi, urmaşii secuilor de ieri se consideră maghiari şi nimic mai mult, autoidentificându-se întru-totul cu etnia maghiară. La nivelul mentalităților colective din zonă este prezentă încă prejudecata, conform căreia maghiarii din Ungaria nu întotdeauna se raportează pozitiv la secui (la maghiarii din Secuime), ci dimpotrivă, cu o anumită malițiozitate.

Maghiarii din zonă au caracteristici distincte izvorâte din condiția de "minoritate majoritară".

Secuii, deveniți maghiari, ca şi ungurii în general, se luptă pentru un trecut mai bun şi nu pentru un viitor mai bun. (Adrian Severin).

În prezent, denumirile "secuime", "ținut secuiesc", "secui", folosite în continuare în discursul public, semnifică regiunea în care trăiesc cetățeni de etnie maghiară caracterizați prin anumite particularități de limbă, port, tradiții, obiceiuri etc

Sentimentul de mândrie, despre ceea ce au fost cândva secuii şi secuimea, se manifestă, nostalgic, prin organizarea unor forme asociative pe criterii etnice (după 1989 a existat chiar un partid al secuilor), manifestări ştiințifice (Conferința internațională

"Szekelyföld – Pământ secuiesc, 2000), acordarea de denumiri "secuieşti" unor publicaţii, instituţii de cultură (Muzeul Naţional Secuiesc-Sf.Gheorghe, Muzeul Secuiesc al Ciucului, Ansamblul folcloric secuiesc "Haromszek" ş.a.).

Recent, la Sfântu Gheorghe a fost înregistrată ca persoană juridică Asociaţia "Prosperitas", al cărei obiectiv principal în constituie "înfiinţarea Institutelor de Cercetare şi Dezvoltare a Ţinutului Secuiesc", care urmează să unească diferitele grupuri de cercetare existente în "secuime".

Pentru întreaga zonă a fost conceput şi realizat un amplu **program de stăpânire a spaţiului public** prin ridicarea a numeroase statui şi plăci comemorative cu mesaje revizioniste şi prin denumirea cu personalităţi maghiare a majorităţii străzilor, şcolilor şi instituţiilor publice. La acestea trebuie adăugată **acţiunea brutală de separare pe criterii etnice a învăţământului şi a instituţiilor de cultură**.

Demersurile pentru realizarea unei autonomii pe criterii etnice în sud-estul Transilvaniei au început practic, imediat după decembrie 1989. La început, ele au fost formulate mai voalat (este perioada când, pentru opinia publică românească, erau invocate frecvent greşelile de traducere din maghiară în română), apoi din ce în ce mai explicit. Redăm doar câteva exemple, dintr-un lung şir:

Astfel, în iulie 1992, în Memorandumul lui Csapo Jozsef, autorul proiectului autodeterminării, la definiţia grupului etnic maghiar se precizează : **"***grupul etnic maghiar din România reprezintă o parte a naţiunii maghiare şi, în calitate de subiect politic, este un factor constitutiv al statului, care dispune de autonomie***".**

În februarie 1993, guvernul maghiar declara că sprijină punctul de vedere al UDMR, iar în mai 1995, congresul al IV-lea al UDMR întăreşte şi completează astfel definiţia minorităţii maghiare: *"Maghiarii, constituind o minoritate autohtonă, se consideră factor constitutiv în stat, subiect politic de sine stătător, şi ca atare, partener egal al naţiunii române. În ceea ce priveşte limba, etnia, conştiinţa identităţii, cultura şi tradiţiile proprii, comunitatea maghiară este parte organică a naţiunii maghiare*". Din această dublă ipostază – pe de o parte minoritatea maghiară este factor constitutiv al statului român şi pe de altă parte ea este parte organică

a naţiunii maghiare – rezultă indirect că România este parte a Ungariei !

În 1998 are loc, la iniţiativa episcopului Laszlo Tokes, „Forumul Secuimii pentru reînnoirea UDMR", forum la care episcopul a cerut „*trezirea maghiarimii din letargie*". În acest cadru, personalităţi ale societăţii civile maghiare şi lideri UDMR au cerut autonomia teritorială. Borbely Imre, fost deputat UDMR, a propus şi formula de autonomie a secuimii pe Pământul Secuiesc, lucru ce s-ar putea realiza (a precizat el) prin federalizarea României.

În discursul public al liderilor UDMR, autonomia apare sub formă etnicizată: "**autonomie comunitară", "autonomie etnică", "autoguvernare**"- în general existând o ambiguitate a conceptului de autonomie. Conceptul de autonomie în variantă UDMR a devenit pe de o parte un concept demonetizat în mass-media românească (o sperietoare cu efecte sigure asupra cititorilor de naţionalitate română), iar pe de altă parte o sursă de frustrare în comunitatea maghiară (dacă lucrurile merg prost, motivul este că nu există autonomie).

Realizarea autonomiei "Ţinutului Secuiesc" reprezintă ţelul atât al "moderaţilor"- reprezentaţi de UDMR, cât şi a "radicalilor"- reprezentaţi de Uniunea Civică Maghiară. Diferă doar stategia de realizare: primii fiind adepţii politicii "paşilor mărunţi", iar ceilalţi ai unor "acţiuni în forţă".

O fomă "subtilă" promovată de "moderaţi" este reprezentată de numeroasele demersuri întreprinse pentru realizarea unei regiuni de dezvoltare economică a "Ţinutului Secuiesc".

De menţionat faptul **că** toate aceste demersuri s-au întreprins fără consultarea populaţiei româneşti**,** populaţie care în cele trei judeţe- Covasna, Harghita şi Mureş- reprezintă mult peste 30% din totalul populaţiei zonei.

Din analiza mass-media în limba maghiară, rezultă că atât "moderaţii", cât şi "radicalii" se bucură de sprijinul unor forţe politice din Ungaria. Pentru Ungaria, existenţa unei zone cu populaţie majoritar maghiară în estul Transilvaniei a prezentat un interes geo-strategic încă înainte de Unirea Transilvaniei cu România, de la 1 Decembrie 1918. Acest interes s-a materializat, printre altele, printr-o serie de acţiuni economice, culturale şi de propagandă, întreprinse la sfârşitul sec. al XIX-lea şi începutul sec.

XX, pentru stoparea migraţiei secuilor, respectiv "salvarea Secuimii" de la "românizare". A existat apoi o preocupare constantă din partea Budapestei pentru crearea unui culoar de legătură între "Secuime" şi Ungaria, prin colonizări de populaţie în Câmpia Transilvaniei. Problemele s-au acutizat, după ce în 1918 "Secuimea" din provincie de graniţă a Ungariei şi Austro-Ungariei a devenit zonă din centrul României. (Ranca, 1997)

Problema "intrândului secuiesc" a fost invocată în faţa lui Hitler şi Musolini, înaintea Dictatului de la Viena. Soluţionarea "problemei secuieşti" a dus la "deciziunea nefirească de la Viena". Preocupările pentru soluţionarea realizării unei legături între Secuime şi Ungaria sunt prezente şi în presa maghiară din anii ce au urmat Dictatului de la Viena.

Analizând presa maghiară din anii 1940, Raoul Şorban, reliefează poziţia liderilor maghiari faţă de soluţionarea "problemei secuieşti". În centrul României se află Secuimea, cu o populaţie care declară şi simte tot mai viguros că aparţine naţiunii maghiare. O insulă flancată spre vest de cca. 6 milioane – şi înconjurată de centura celor peste 20 de milioane – de români. **Izolarea pământului secuiesc de Ungaria este, prin urmare, evidentă. Într-o asemenea situaţie cum s-ar putea "include organic" Secuimea în** "trupul ţării ungureşti"? Proiecte au apărut totuşi încă de la sfârşitul secolului XIX. În monografia judeţului Solnoc-Dăbâca (1902) se fac referiri la un culoar ce ar urma să lege Secuimea de Ungaria. Istoricul Makkay aminteşte şi el de un asemenea coridor care ar urma să traverseze, pornind de la Mureş, zonele Someşului, spre şesul Tisei prin Satu Mare. (Şorban, 2002)

În programul Partidului Maghiar Ardelean, din 1940, mai există două menţionări aluzive cărora merită să li se acorde atenţie. Două probleme care au acţionat viguros în istoria Ardealului cedat, fără ca cineva să le fi remarcat. La paragraful V, pct. 1, se găseşte următoarea frază : "Iar în relaţia generală maghiară cu ajutorul Reformei agrare şi a colonizării…"etc. Apoi la paragraful X pct. 1 se formulează necesitatea urgentă de " **încadrare organică a Secuimii în trupul ţării maghiare** !?". Problema colonizării Transilvaniei, după septembrie 1940, a fost abordată de mai mulţi lideri maghiari, printre care de Miko Imre, această temă fiind prezentă, într-o fomă sau alta, în discursul public maghiar. (Şorban, 2002)

După peste 60 de ani, în acelaşi scop a fost concepută întreaga acţiune referitoare la **"legitimaţia de maghiar".** Acestui obiectiv îi sunt circumscrise tezele pan-hungarismului. Prin această prismă nu este de mirare că la începutul anului 2000, "Cotidianul Mondial Ungar difuzat pe Internet" ("NAŢIUNEA", în traducere românească), program sponsorizat de Uniunea Naţională a Maghiarilor din America (AMOSZ), publică un apel al dr. Pellionisz Andras pentru elaborarea unui "program naţional", constituirea unei Adunări Naţionale a ungurilor de pretutindeni, care să jure pe sfânta Coroană (a apusului imperiu maghiar), o "naţiune" ai cărei membri să primească şi "carnet de membru al naţiunii" (un fel de "legitimaţii de maghiar") şi ale cărei hotare sunt prevăzute a fi cele ale Ungariei Mari (deci incluzând şi Transilvania).

Ori de câte ori se referă la minorităţile ungureşti, Budapesta invocă principiile europene… "*Cu legea statutului, însă*- apreciază Ilie Bădescu- *Budapesta se pare că a trecut peste pragul ei de competenţă, acela al unor legiferări şi instituţii valabile pentru spaţiul economic şi social aflat sub exclusiva ei jurisdicţie. În acest caz, "procedeul" standardului dublu nu avea cum să mai rămână ascuns"*. (Bădescu I, Mihăilescu I, Sava N.I, 2003).

Referindu-ne la proiectul Statutului autonomiei Ţinutului Secuiesc, vom prezenta câteva prevederi comentate ale acestuia.

O analiză sumară a proiectului Statutului autonomiei Ţinutului Secuiesc, pune în evidenţă faptul că acest document a fost elaborat cu sprijinul unor "consilieri" buni cunoscători ai legislaţiei europene în materie, urmărind să "reînvie" o falsă autonomie de tip feudal, anacronică, retrogradă, discriminatorie şi nefucţională, "racordând-o" la legislaţia şi practica europeană contemporană.

Majoritatea principiilor menţionate în Preambulul documentului, referitoare la: subsidiaritate, autonomie locală, asigurarea drepturilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale ş.a, sunt prevăzute în legislaţia românească actuală.

Foarte multe formulări, prevăzute în cele 131 de articole ale statutului sunt neclare, voit sau nu, ambigue…

Articolul 1, în cele patru aliniate ale sale, subliniază necesitatea unei noi "ordine administrative" şi a unei "autonomii", în "*interesul asigurării egalităţii şanselor cetăţenilor, pentru apărarea*

identității naționale maghiare". .. De identitatea românilor din zonă nu se vorbeşte.

Din cuprinsul art.2, aflăm că "*Ținutul Secuiesc este o regiune autonomă ce beneficiază de personalitate juridică aflată în cadrul Republicii România… ale cărei* ***competențe specifice sunt reglementate şi pot fi puse în discuție, respectiv limitate, doar pe baza legii sau a dreptului internațional".*** Iată cum regiunea în discuție, nu mai este numai o problemă internă a României, ci, deopotrivă, devine şi una "internațională".

Deşi la art. 3 se precizează că "*Autonomia administrativ-politică a regiunii nu lezează integritatea teritorială şi suveranitatea României*", atunci când coroborăm această prevedere cu cele de la alte articole, observăm că această prevedere este lipsită de conținut. Astfel, în capitolul XXII- Relația regiunii cu statul, la art. 123, alin (3), se prevede că: "*Legile, decretele Parlamentului şi ale Guvernului României aflate în vigoare şi în Ținutul Secuiesc pot fi adoptate de către Consiliul Autoguvernării Ținutului Secuiesc, în funcție de împrejurările din regiune, respectiv poate fi exercitat dreptul de veto, prin hotărârea unei majorități de 2/3 din Consiliul Autoguvernării*". Despre ce fel de suveranitate vorbim atunci, când pe un teritoriu din mijlocul țării, legile sale se aplică doar condiționat?

Articolul 4, stabileşte "granițele" (nu limitele) şi localitățile Ținutului Secuiesc autonom. În locul actualelor județe Covasna, Harghita şi Mureş, sunt menționate 8 scaune cu denumirile istorice şi reşedințele la Tg.Secuiesc, Covasna, Sf.Gheorghe, Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni, Tg.Mureş şi Baraolt.

Din art.6 şi 7, aflăm că *"Parlamentul" Ținutului Secuiesc, se va numi Consiliul Autoguvernării*, şi va fi ales pe o perioada de 4 ani, iar "*Guvernul*" desemnat de acesta, se va numi *Comisia Autoguvernării*.

Art.8, menționează că de "binefacerile" autonomiei Ținutului Secuiesc, vor beneficia "*toți cetățenii români care au reşedința permanentă în orice localitate a Ținutului Secuiesc, dar şi cei care locuiesc în străinătate, dacă ultima reşedință legală a lor a fost într-o localitate a Ținutului Secuiesc"…*

Conform art.10, alin (1), "*În Ținutul Secuiesc limba maghiară este de acelaşi rang cu limba oficială a statului", iar*

conform alin (3), "în acele localităţi, în care cetăţenii ce aparţin unor comunităţi cu altă identitate naţională, ..dacă numărul lor depăşeşte 100, în comune, 1000, în oraşe, 5000 în municipii, 10 000 pe teritoriu scaunului, limba acestor comunităţi este de asemenea de rang egal cu limba oficială a statului".

Despre cum va fi respectat statutul "limbii oficiale a statului", ne putem forma o imagine după modul cum s-au desfăşurat lucrările de constituire a Consiliului Naţional Secuiesc şi cele în care a fost aprobat prezentul statut. Toate documentele şi discuţiile s-au purtat doar în limba maghiară, ziariştii români fiind umiliţi, într-un mod foarte "european".

Art.1, cuprinde descrierea drapelului şi a stemei Ţinutului Secuiesc, precizând în aliniatul 4 că "*prezentul statut al autonomiei garantează utilizarea liberă în Ţinutul Secuiesc a simbolurilor naţionale maghiare şi a simbolurilor naţionale ale altor comunităţi naţionale aflate în minoritate numerică".*

Deşi, în alin 5 din acelaşi articol se prevede că "pentru utilizarea simbolurilor statului sunt valabile reglementările statului (român)", să menţionăm că la aceleaşi întruniri menţionate anterior ale Consiliului Naţional Secuiesc, steagul României nu a fost arborat, iar primarii UDMR din zonă încalcă frecvent prevederile legale referitoare la purtarea eşarfei tricolore la anumite ceremonii oficiale.

Cât despre steagul şi stema Ţinutului Secuiesc, acestea, la fel ca şi vechea stemă a celor două judeţe şi a majorităţii localităţilor din zonă, nu cuprind nici un însemn heraldic care să simbolizeze cultura şi spiritualitatea românilor.

Cu toate că nu a fost aprobat, toate adunările maghiarilor din zonă încep, ori se termină, cu intonarea imnului secuiesc şi cu cel al Ungariei, dat niciodată cu cel al României. O posibilă explicaţie a neaprobării imnului, prin statut, ar putea fi "mesajul foarte actual " al acestui imn. (Anexa nr.16)

Art.18, prezintă "instituţiile regiunii autonome" (pe lângă "parlament", "guvern", autoguvernarea mai are şi un "Preşedinte al Ţinutului Secuiesc"), "instituţiile scaunelor" (consiliu, comisie şi preşedinte) şi "instituţiile autoguvernărilor locale" (consilii comunale, orăşeneşti şi municipale şi primari).

Majoritatea articolelor care reglementează atribuţiile instituţiilor regiunii autonome -la nivel de Ţinut Secuiesc, Scaun şi

localitate- sunt cele prevăzute în actuala legislație referitoare la activitatea administrației publice locale. Există, bineînțeles, prevederi ce decurg "din statutul special al Ținutului Secuiesc", cum există şi foarte multe aspecte rămase în suspensie, în principal cele referitoare la raporturile "autoguvernărilor" cu instituțiile deconcentrate ale statului, dar şi cu cele care aparțin Armatei, Jandarmeriei, Serviciilor de Informații ş.a.

Din rândul prevederilor "dubioase", menționăm câteva:

- art.23, alin (e), "*Consiliul Autoguvernării înființează serviciile de carte funciară"* ?- Dar aceste servicii există şi în prezent.
- art.25, "*Consiliul Autoguvernării poate înființa Poliție în propria sferă de competență*"- Dar cu Poliția actuală ce se întâmplă?
- art.32, alin (16), Comisia Autoguvernării, are în sfera sa de competență "*încheierea convențiilor şi contractelor internaționale cu privire la regiune*"- Să înțelegem de aici că viitorul Ținut Secuiesc, va fi subiect de drept internațional?
- art.32, alin (18), Comisia Autoguvernării asigură "*funcționarea rețelei de învățământ de stat şi a rețelei de învățământ în limba maghiară din cadrul acesteia"*- De aici, rezultă că vor exista două rețele de învățământ distincte ?
- art.34, alin (1 şi 2), prevede că: "Sarcina comisiei Autoguvernării este ***numirea în funcție a personalului care lucrează la cartea funciară, a funcționarilor publici, judecători, procurori, arhivari, cu condiția "cunoaşterii temeinice a limbii române şi maghiare***"..
  Din prevederile articolului rezultă că funcțiile publice vor fi ocupate "corespunzător cu principiul reprezentării proporționale a populației". **Ne aflăm în fața unei prevederi retrograde şi discriminatorie care, odată aplicată va conduce la eliminarea românilor din viața publică a zonei**.
- art.42, în textul jurământului preşedintelui ales al Ținutului Secuiesc se menționează că acesta va "*reprezenta şi apăra interesele poporului Ținutului*

Secuiesc"- Ce cuprinde oare acest "popor" şi care este raportul său cu poporul român?

- art.49, "*Consiliul Scăunal poate emite dispoziţii privind supravegherea poliţiei locale, colaborarea cu poliţia locală, numirea şi schimbarea efectivului, respectiv înfiinţarea poliţiei proprii…Toţi membrii efectivului poliţiei scaunului trebuie să cunoscă, în cel mult trei ani, limbile română şi maghiară, iar ofiţerii şi o limbă de circulaţie internaţională. Componenţa efectivului poliţiei trebuie să oglindească proporţiile etnice ...*" Este prevederea pe care UDMR nu a putut să o introducă în actuala Lege de organizare şi funcţionare a Poliţiei române.
- art.73, "*În baza dreptului la autonomie locală, puterea locală executivă şi decizională delegată de stat aparţine autoguvernărilor locale, care îşi desfăşoară activitatea prin excluderea influenţei statului"*???
- art.76, "*Competenţele prin care se materializează statutul juridic specific al autoguvernărilor locale se referă la următoarele: alin.(11), " împiedicarea aspiraţiilor ce vizează modificarea forţată a componenţei etnice a localităţilor"; alin (17) "stabilirea şi organizarea sărbătorilor naţionale ale comunităţilor din localitate*"?
- art.77, "*În ceea ce priveşte soluţionarea problemelor locale de interes local, autoguvernarea locală garantează egalitate deplină şi efectivă locuitorilor de naţionalitate română de pe teritoriu ei, precum şi celor care aparţin altor comunităţi naţionale, etnice şi lingvistice"* . Da, dar cu condiţia cunoşterii limbii maghiare şi a unui comportament "adecvat", aşa cum au trăit înaintaşii românilor de astăzi, în timpul imperiului austro-ungar.
- art.87, "*Potrivit cerinţelor şi necesităţilor, funcţionează un sistem de învăţământ separat în limba maternă a cetăţenilor*". În realitate, acest sistem există şi în prezent, prin aceasta el fiind "legalizat".

- Art.89, alin.(2), "*În învățământul primar, gimnazial, liceal cu predare în limba maghiară, limba şi literatura română se predă conform unor manuale şi programe şcolare întocmite conform unor puncte de vedere particulare*". Prin aceasta, ministerul de resort este exclus.
- Art.94, "*…În Ținutul Secuiesc, inspectorul şcolar general şi conducătorul inspectoratului şcolar scăunal sunt de naționalitate maghiară. Componența etnică a angajaților inspectoratelor şcolare corespunde procentajului etnic rezultat din datele recensământului*". Şi în acest caz, se propune "legalizarea" situației existente în prezent.
- art.100, "*Pentru utilizarea fără obstacole a limbii materne în administrația publică regională şi locală şi în instituții, trebuie numite, respectiv angajate persoane care cunosc limba comunităților naționale, etnice, lingvistice, care trăiesc pe teritoriu regiunii, corespunzător proporțiilor naționalităților rezultate în urma recensământului populației"*. Aici discriminarea n-are limite. Chiar dacă românii cunosc limba maghiară, ei nu vor putea fi angajați decât în raport cu ponderea pe care o reprezintă în totalul populației. Sau mai au o cale; să se declare maghiari, aşa cum au făcut majoritatea strămoşilor acestora, în perioadele când în zonă funcționau privilegiile secuieşti.
- art.105, alin (1 şi 2) "*Cetățenii Ținutului Secuiesc pot utiliza liber limba maternă în cadrul proceselor penale, civile şi în contecios administrativ… Procesul se desfăşoară în limba maternă a cetățeanului, documentele procesului sunt înregistrate în limba maternă a persoanei în cauză, respectiv în limba oficială a statului*". Ca şi în administrația publică şi poliție, românii care nu cunosc limba maghiară nu vor mai putea lucra nici în justiție (pe nici un post, de vreme ce actul de justiție se va desfăşura în limba maghiară). (Fondul Asociații civice, CEDMNC, 2002).

Doar simpla enumerare a acestor câteva prevederi, ne arată că ne aflăm în fața unei **provocări care depăşeşte cu mult limite a ceea ce poate oferi rezonabil unei "minorități numeric majoritare" care beneficiază şi aşa de majoritatea punctelor solicitate**.

Izvorât din teama scăderii numărului populației de etnie maghiară din zonă, scădere care este cauzată de sporul natural negativ, numărul mare de sinucideri (cele două județe ocupă, din acest punct de vedere, primul loc pe țară) şi de migrarea populației de etnie maghiară în Ungaria şi în alte țări, deci nu de lipsa drepturilor şi libertăților democratice, proiectul statutului autonomiei Ținutului Secuiesc trebuie să primească replica cuvenită din partea tuturor celor ce sunt conştienți de implicațiile negative pe termen mediu şi lung, asupra conviețuirii paşnice româno-maghiare. Problema autonomiei etnice, colective, teritoriale, aşa cum este prevăzută în statutul autonomiei Ținutului Secuiesc, pune în discuție un proces de înaintare şi edificare a unei noi frontiere. În cazul României, este vorba de procesul de constituire a unei frontiere maghiare interne, situație cu implicație geostrategică şi geopolitică evidentă.

La începutul milenilui III, nu pot fi inventate forme anacronice de organizare comunitară, care amintesc românilor de vremea când ei erau lipsiți de cele mai elementare drepturi cetățeneşti şi supuşi unor procese dure de deznaționalizare. Foarte atenți cu propriile sensibilități etnice, culturale şi lingvistice, autorii proiectului Statutului autonomiei Ținutului Secuiesc nesocotesc total sensibilitățile populației româneşti din zonă şi din întreaga țară. Ei **nu realizează "efectul de bumerang" pe care îl produce demersul lor şi care vor fi efectele asupra minorității maghiare, din celelalte localități ale Transilvaniei.**

Preocupați de a finaliza oficializarea proiectului "la termenul stabilit", inițiatorii şi susținătorii Statutului autonomiei Ținutului Secuiesc, trec cu vederea **prezența slabă a cetățenilor la adunările de constituire (au fost localități în care aceste adunări s-au reprogramat, din lipsa celor convocați) şi faptul că din concluziile cercetărilor sociologice întreprinse recent, rezultă că**

autonomia Ținutului Secuiesc nu se află printre prioritățile cetățenilor de etnie maghiară din România.

În al 12-lea ceas, câțiva importanți lideri maghiari (Albert Almos, Demeter Janos, Marton Arpad) au rostit un adevăr care se impunea a fi fost invocat de mai multă vreme de autoritățile competente ale statului român, şi anume faptul că "județul Covasna este întreținut de Bucureşti, respectiv primeşte mai mulți bani decât dă la stat**". Cei amintiți, au făcut această afirmație în ideea "în care mai întâi este nevoie de o fortificare a situației economice şi numai după aceea se poate cere autonomia".**

Acestora şi tuturor celor care şi-au stabilit ca țel obținerea autonomiei teritoriale a "secuimii", le reamintim câteva argumente care, adăugate la cele prezentate mai înainte, vorbesc convingător despre imposibilitatea obținerii vreodată a autonomiei teritoriale a unor județe din inima României: racordarea localităților din zonă la sistemul energetic național, la rețeaua de gaze naturale, la cea de căi ferate şi de drumuri naționale, economia complementară (există sute de firme comerciale a căror existență depinde de piața românească, situație în care se află şi stațiunile balneo-climaterice), relațiile interumane apropiate, căsătoriile mixte ş.a.

"*Secuilor le-aş sugera să nu uite că sunt în România. Şi pentru un astfel tip de uitare se va da seamă - este de părere Costion Nicolescu. Să-şi păstreze străvechea personalitate şi disponibilitate secuiască. Nu vor fi niciodată puternici şi siguri maghiarii din Covasna şi Harghita dacă românii nu vor fi şi ei siguri şi puternici. Ei, secuii, ar trebui să fie cei dintâi care să se străduiască a asigura condițiile unei bunei conviețuiri cu românii din zonă".*

Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât, după aprecierea lui Vasile Sebastian Dâncu, de fapt "*aceste două departamente (județe) funcționează autonom, doar formal, ele se supun administrației centrale***". De aceea, reprezentanții societății civile româneşti consideră că "în această zonă, în care un electorat stabil şi disciplinat prin motivare etnică determină perpetuarea inexorabilă la putere pe plan local a partidului etnic maghiar, indiferent de alternanțele la putere la nivel național, se poate vorbi de etnocrație…"** şi în aceste condiții**,** cei care au nevoie de o

discriminare pozitivă, în scopul prezervării şi afirmării identităţii lor specifice, sunt românii şi nu, maghiarii.

Enclavizarea şi seccesiunea minorităţii maghiare, respectiv expansiunea frontierei ungare în interiorul teritoriului României ar putea constitui un model exploziv, un precedent susceptibil a pulveriza stabilitatea întregii Europe. Majoritatea statelor sunt plurietnice, multiconfesionale şi pluriculturale, în consecinţă, acceptarea enclavizărilor, a fărâmiţărilor, ar distruge bazele juridice ale statelor suverane, readucând haosul şi conflictele interetnice în inima Europei.

IX. Comunităţi româneşti numeric inferioare din Covasna şi Harghita. Provocări, oportunităţi şi perspective de supravieţuire.

A. Aspecte specifice ale convieţuirii interetnice, izvorâte din raportul inversat majoritate-minoritate, existent în judeţele Covasna şi Harghita.

În localităţile monoetnice româneşti din întreaga ţară, inclusiv cele din judeţele Covasna şi Harghita, locuitorii formează, de regulă, comunităţi omogene din punct de vedere lingvistic, cultural şi, în majoritatea cazurilor, confesional. În calitate de cetăţeni ai localităţii ei îşi achită obligaţiile cetăţeneşti ce le revin (de la plata impozitelor şi taxelor, până la paza obştească, întreţinerea şi buna gospodărire a aşezării ş.a.).

Conducerea localităţii, prin consilierii aleşi şi funcţionarii publici asigură pentru toţi cetăţenii satisfacerea principalelor trebuinţe, interese şi aspiraţii ale acestora, inclusiv cele identitare - învăţământ, cultură, spiritualitate. Activitatea instituţiilor locale - Biserică, şcoală, cămine culturale, biblioteci ş.a. - este completată de societatea civilă, care prin programele şi proiectele promovate de ONG-uri (singure, sau în parteneriat cu instituţiile locale şi judeţene), caută să pună în valoare, în primul rând, ceea ce este specific şi reprezentativ pentru patrimoniul cultural-spiritual local, moştenit de la înaintaşi.

La fel se întâmplă şi în localităţile monoetnice maghiare, unde condiţia de minoritar este estompată de existenţa unei concentrări de populaţie de aceeaşi etnie, comunitatea fiind capabilă, prin intermediul cadrului legislativ şi instituţional românesc, prin autoorganizare comunitară şi cu sprijinul statului ungar, să-şi păstreze şi să-şi afirme identitatea lingvistică, culturală şi confesională specifică.

În localităţile etnic mixte, din ţară şi din zonă, în care ponderea etnicilor este aproximativ egală, interesele generale cetăţeneşti sunt soluţionate la fel ca şi în localităţile monoetnice, iar cele identitare specifice fiecărei etnii, într-un mod aparte. În aceste localităţi există, de regulă, posibilitatea unei reprezentări echitabile a tuturor etniilor în conducerea locală, având loc o monitorizare

reciprocă şi un spirit de competiţie interetnică privind accesul la resursele locale, desfăşurarea vieţii economice, culturale şi comunitare, prezenţa în spaţiu public, afirmarea valorilor reprezentative ale fiecărei etnii.

O serie de cercetări sociologice realizate în zonă au pus în evidenţă faptul că, în localităţile etnic mixte din judeţele Covasna şi Harghita, cu populaţie maghiară numeric majoritară, în care există comunităţi româneşti reduse numeric, interesele generale cetăţeneşti ale românilor de aici sunt soluţionate la fel ca şi a celorlalţi locuitori ai aşezării, iar cele identitare specifice, în majoritatea cazurilor nu-şi găsesc o rezolvare corespunzătoare. (Lăcătuşu, 2002)

În cazurile similare din localităţi aflate în afara ţării, românii, având statutul de minoritate, beneficiază (sau ar trebui să beneficieze) de cadrul legislativ şi instituţional necesar prezervării şi afirmării identităţii lingvistice, culturale şi confesionale. În situaţiile asemănătoare, existente în celelalte judeţe ale ţări, unde populaţia românească este majoritară la nivelul judeţului (ex. jud. Braşov), populaţia minoritară la nivel naţional, dar numeric majoritară la nivelul unor localităţi, manifestă grija cuvenită pentru prezervarea identităţii populaţiei româneşti.

În comunităţile româneşti cu un număr mic de membri din localităţile etnic mixte din judeţele Covasna şi Harghita, românii au probleme cu şcolarizarea copiilor în limba română, cu asigurarea asistenţei religioase, cu reprezentarea în organele administraţiei locale, ei fiind marginalizaţi, de cele mai multe ori, în mod deliberat. Cei care încearcă "să ridice glasul" se confruntă cu presiuni, ameninţări, şicane, fiind expuşi riscului de a fi etichetaţi "naţionalişti". De obicei se urmăreşte discreditarea puţinilor lideri români cunoscuţi pentru activitatea lor pe linia afirmării identităţii naţionale. În aceste condiţii, majoritatea membrilor comunităţilor româneşti reduse numeric adoptă o "strategie de supravieţuire" care presupune eliminarea oricăror urme de viaţă naţională.

Pe lângă comunităţile româneşti constituite ca atare, grupate în jurul unor biserici proprii, în majoritatea localităţilor monoetnice maghiare din cele două judeţe există mici grupuri de români, alcătuite din câteva familii (unele etnic mixte), cât şi români care trăiesc izolaţi. Majoritatea acestora sunt "integraţi" lingvistic şi cultural în comunităţile maghiare din localităţile în care trăiesc. La

fel ca şi în cazul românilor din Ungaria, în multe localităţi din judeţele Covasna şi Harghita, în care maghiarii deţin ponderi însemnate în totalul populaţiei, membrii micilor comunităţi româneşti suferă încă de "complexul de a fi român". Dintre cauzele unei asemenea stări de fapt enumerăm: atitudinea refractară faţă de alteritate din partea maghiară, lipsa solidarităţii românilor din zonă şi din ţară cu membrii acestor mici comunităţi şi nu în ultimul rând slăbirea suportului comunitar al populaţiei româneşti din aceste localităţi. (Bădescu, Ilie, 2002). ONG-urile româneşti nu reuşesc să polarizeze atenţia conaţionalilor, micşorându-şi aderenţa în rândurile populaţiei de condiţie mijlocie, care reprezintă segmentul majoritar, mai ales în localităţile rurale.

Trecând în revistă problemele actuale cu care se confruntă comunităţile româneşti din Covasna şi Harghita, Ioan Roman enumeră câteva dimensiuni negative ale vieţii comunitare româneşti din arealul menţionat: pierderea conştiinţei identităţii naţionale prin renunţarea la limbă şi la tradiţii (îndeosebi a românilor din localităţile etnic-mixte); amplificarea discriminărilor obiective-derivate din statutul de minoritate numerică şi din lipsa unei politici coerente a guvernelor româneşti de după 1989; dispersia energiilor pozitive ale comunităţii româneşti pe obiective individuale, ceea ce conduce la existenţa în sine în locul existenţei pentru sine; atomizarea idealurilor prin fixarea unor obiective mărunte, uşor de atins, care "să nu deranjeze", de cele mai multe ori idilic-sămănătoriste, care nu contribuie cu nimic la îmbunătăţirea stării economice a membrilor comunităţii; sustragerea profesorilor şi a intelectualităţii tehnice româneşti din oraşe şi declinarea preocupărilor privind interesele comunitare şi naţionale; limitarea activităţii preoţilor numai la programul liturgic şi neimplicarea în mobilizarea credincioşilor la schimbarea stării de lucruri necorespunzătoare în care se complac; lipsa exerciţiului democratic care face ca majoritatea cetăţenilor de etnie română din zonă să nu ştie să ceară administraţiei să-i satisfacă cerinţele existenţei normale, iar dacă aceasta nu o face, să-i ceară socoteală; gestionarea defectuoasă, chiar neştiinţa exploatării statutului de minoritate; incapacitatea societăţii civile româneşti de a gestiona drepturile şi libertăţile

oferite de legile proprii şi documentele internaţionale la care a aderat România. (Roman, 2001)

Din cercetarea noastră a rezultat că, în ultimele două secole, **românii din fostele scaune secuieşti şi-au construit, şi le-a fost indus, un mod specific de supravieţuire, un comportament adecvat convieţuirii cu majoritatea locală maghiară**, caracterizat prin: cunoaşterea limbii maghiare, întreţinerea unor relaţii bune cu instituţiile şi personalităţile administraţiei locale, practicarea unui discurs şi a unui comportament "moderat" de afirmare a identităţii româneşti, compromisuri şi concesii făcute, în numele bunei convieţuirii. Activismul redus al românilor din comunităţile mici şi-a pus amprenta şi asupra capacităţii lor de a întreprinde acţiuni eficiente pentru susţinerea propriilor interese identitare, sporindu-le vulnerabilitatea la procesul de maghiarizare. La nivelul memoriei colective, sunt prezente actele de maximă intoleranţă din anii 1944-1945, 1956, 1989-1990, ele reprezentând "cicatrici nevindecate", ce exercită o adevărată "teroare a istoriei". Ne aflăm deci, în faţa unei "românităţi rănite" care are nevoie urgentă de un "tratament adecvat" pentru însănătoşirea ei. Pentru reuşita muncii "medicilor de familie" din zonă este nevoie de sprijinul calificat, competenţa şi autoritatea "medicilor" de la Bucureşti. (Lăcătuşu, 2002)

B. Câteva provocări ce aşteaptă o gestionare corespunzătoare şi soluţii durabile:

1. Stoparea procesului de asimilare a românilor din Covasna şi Harghita.

O primă şi deosebit de importantă consecinţă a neasigurării unui cadrul legislativ, instituţional şi logistic adecvat, desfăşurării unei vieţi comunitare proprii care să permită prezervarea şi afirmare identităţii naţionale româneşti în judeţele Covasna şi Harghita, o constituie continuarea procesului de asimilare a românilor din această zonă, aflându-ne în faţa "*unui fapt penibil şi tragic al "asimilării" etnice a românilor care îşi duc viaţa în zone-enclave, cum este cea a Covasnei şi Harghitei, ceea ce reprezintă unul din cele mai nefireşti şi mai absurde fenomene dinlăuntrul unui stat: asimilarea majoritarilor de către minoritari".* (Bădescu, Ilie, 2002)

Asimilarea, ca proces complex, este compus din numeroase faze succesive ce se suprapun unele altora, în timpul cărora are loc renunţarea la propria limbă şi adoptarea alteia în loc, ca şi un complicat mixaj şi o adaptare a codurilor culturale, caracteristicilor structurii sociale şi specificităţilor afective. Dizolvarea totală în organismele informale ale societăţii acceptate este precedată de etapa aculturalizării, preluarea limbii comunităţii acceptate, însuşirea codurilor culturale de bază, urmate de integrarea structurală şi socială, când în sistemele de relaţii publice mecanismele de integrare devin preponderente faţă de cele antagonice.

Analiza mobilităţii interetnice şi interconfesionale, din spaţiul istoric denumit Secuime, a permis punerea în evidenţă a diferenţei dintre "procesul de secuizare", desfăşurat în mod natural, pe cale *"paşnică"*, de-a lungul secolelor, în condiţiile unui spaţiu de interferenţă pe mai multe planuri şi datorat în principal sistemului privilegiat din zonă, iar mai târziu, determinat de dezinteresul sau de lipsa totală a sprijinului moral şi material acordat de către oficialităţile şcolii, bisericii şi a altor instituţii ale comunităţii respective, şi procesul de maghiarizare, care s-a desfăşurat pe cale violentă, de constrângere, prin măsuri legislative (vezi legile Trefort, Appony etc.), sau de purificare, din care nu lipsesc mijloacele teroriste (cazul extremei violenţe din timpul Diktatului de la Viena).

La mijlocul secolului trecut, fenomenul deznaţionalizării românilor era foarte avansat, aproape încheiat în localităţile din zona centrală. Despre vechile comunităţi româneşti dispărute prin deznaţionalizare mai vorbesc doar urmele activităţii materiale şi vestigiile documentare.Pentru cunoaşterea dimensiunilor procesului de deznaţionalizare şi asimilare a românilor din judeţele Covasna şi Harghita în secolele XVII-XX, sunt revelatoare însăşi datele statistico-demografice oficiale din această perioadă. (Lăcătuşu, 2002). Din analiza acestor date rezultă că, aproape jumătate din comunităţile româneşti din judeţul Covasna au fost comunităţi mici, sub 200 de membri, iar în Harghita peste 75%, ceea ce a făcut ca acestea să fie foarte *"vulnerabile"* la procesul de maghiarizare desfăşurat atât pe cale *"paşnică"* şi legislativă, cât şi violentă (îndeosebi în anii 1848, 1867, 1914-1918, 1940-1944, 1989-1990). (Lăcătuşu, 2002).

Câteva dimensiuni concrete şi relevante ale procesului de asimilare a românilor din *"secuime"* sunt redate de scăderea drastică a numărului acestora în majoritatea localităţilor din cele două judeţe.

După perioada când a avut loc această descreştere sau chiar după dispariţia populaţiei de naţionalitate română, ca urmare a deznaţionalizării celor 124 de comunităţi, se grupează astfel pentru judeţul Covasna: în sec. al XVIII-lea - 20 comunităţi (21% din totalul celor dispărute); în sec. al XIX-lea - 34 comunităţi (37%, din care 11 după 1848 şi 20 după 1867); în sec. al XX-lea - 39 comunităţi (42%), din care 32 după 1940 (în urma intoleranţei faţă de români practicată de către autorităţile maghiare instalate după Dictatul de la Viena) şi 7 după 1944 până în zilele noastre.

Pentru judeţul Harghita, situaţia este următoarea: cele 144 de comunităţi româneşti reduse drastic din punct de vedere numeric sau dispărute se grupează astfel: în secolul al XVIII-lea - 37 de comunităţi (26 % din total); în secolul al XIX-lea - 63 de comunităţi (44% din total), din care 48 după 1940 şi 15 după 1944.

Se observă în mod clar că marile lovituri aduse dăinuirii româneşti în aceste vetre au avut loc în perioada dualismului austro-ungar (1867-1918), când acţiunea şovină de deznaţionalizare era ridicată la rangul de politică de stat, şi în perioada de teroare a ocupaţiei ungare din anii 1940-1944.

Printre comunităţile judeţului **Covasna** care, în sec. al XVIII-lea aveau o populaţie românească numeroasă iar astăzi este drastic diminuată sau chiar dispărută, sunt: Ghelinţa (600 români în 1760, iar în 1992 doar 60), Sânzieni (de la 200 în 1760, la 4 în 1992), Valea Crişului (de la 180 la 7), Boroşneul Mic (de la 180 la 5), Moacşa (de la 171 la 11), Dalnic (de la 155 la 17), Bodoc (de la 130 la 54), Măgheruş (de la 124 la 0), Brateş (de la 115 la 6), Chilieni (de la 113 la 26), Zălan (de la 105 la 2), Dobolii de Sus (de la 100 la 3) ş.a.

În continuare, aceleaşi triste exemple pentru comunităţile româneşti din judeţul Covasna, dispărute în sec. al XX-lea: Micfalău (de la 851 în 1900, la 23 în 1992), Bixad (de la 674 la 37, în aceeaşi perioadă), Dobolii de Jos (de la 926, maximul demografic, la 192), Belin (de la 685 la 170), Comandău (de la 418 la 79), Chichiş (de la 433 la 154), Lisnău (de la 484 la 23), Aita Seacă (de la 316 la 44), Cernat (235 la 44), Băţanii Mari (de la 207 la 77), Lemnia (de la 185 la 11), Valea Zălanului (de la 172 la 7), Bicfalău (de la 164 la 19), Sântionlunca (de la 159 la 20), Turia (de la 145 la 19), Ilieni (de la 131 la 11), Reci (de la 128 la 26), Poian (de la 111 la 1) ş.a.

Pentru județul **Harghita,** situația este următoarea pentru secolul al XVIII-lea: Bodogaia (300 în 1750, 5 în 1992), Porumbenii Mari (200 în 1750, 10 în 1992), Brădeşti (121 în 1750, 9 în 1992), Caşinu Nou (110 în 1750, 4 în 1992), Ciucsângiorgiu (178 în 1750, 3 în 1992), Ditrău (300 în 1750, 6 în 1992), Filiaş (100 în 1733, 5 în 1992), Joseni (286 în 1750, 71 în 1992), Mărtiniş (105 în 1760, 5 în 1992), Plăieşii de Sus (325 în 1733, 64 în 1992), Satu Nou (300 în 1750, 1 în 1992), Sândominic (258 în 1750, 19 în 1992), Vidacut (400 în 1750 la 216 în 1992).

Pentru secolul al XIX-lea: Tomeşti (240 în 1850, 5 în 1992), Mereşti (431 în 1850, 1 în 1992), Lăzăreşti (259 în 1850, 4 în 1992), Valea Strâmbă (147 în 1850, 15 în 1992), Eliseni (182 în 1850, 6 în 1992), Suseni (110 în 1850, 14 în 1992), Cuşmed (115 în 1850, 0 în 1992), Ciumani (127 în 1850, 17 în 1992), Crăciunel (106 în 1850, 2 în 1992), Ocland (355 în 1869, 7 în 1992). Pentru secolul al XX-lea: Frumoasa (588 în 1900, 13 în 1992), Mihăileni (493 în 1930, 4 în 1992), Armăşeni (101 în 1930, 0 în 1992), Cristuru Secuiesc (333 în 1930, 110 în 1992), Lăzarea (286 în 1910, 37 în 1992), Vlăhița (644 în 1930, 62 în 1992). (Lăcătuşu, 2002) .

Dacă urmărim dispersia teritorială a localităților monoetnice româneşti şi a celor etnic mixte în care românii nu au fost asimilați, constatăm că toate acestea se află la poalele munților de curbură, începând de la Brețcu – Zăbala – Covasna – Zagon –Valea Mare – Depresiunea Întorsurii Buzăului – Mărcuş –Dobârlău – Băcel şi terminând cu zona Vâlcele – Araci – Hăghig – aflată în vecinătatea localităților româneşti din județul Braşov. Toate celelalte comunități rurale româneşti situate în interiorul județului au fost deznaționalizate.

Grăitoare este şi dispunerea spațială în cadrul localităților etnic-mixte a cartierelor locuite de români, situate, de regulă, la marginea dinspre pădure a satului, împreună cu modestele lor biserici de lemn (Brețcu, Mărtănuş, Ojdula, Ghelința, Zăbala, Covasna, Păpăuți, Zagon, Lisnău, Aita Medie, Belin, Vârghiş ş.a.). Bisericile ortodoxe construite în perioada interbelică în centrul localităților, cu sprijinul statului şi a forurilor eclesiastice superioare, reprezentând şi un alt raport al conviețuirii interetnice, au fost toate dărâmate în toamna anului 1940 (11 în județul Covasna şi 6 în județul Harghita). Aceeaşi situație este valabilă şi pentru județul Harghita. Satele româneşti sunt concentrate la poalele munților şi în depresiunea Toplița.

O asemenea desfăşurare a procesului de maghiarizare este confirmată şi de rezultatele recensământului populaţiei din 1910. Astfel, din corelaţia apartenenţei religioase şi apartenenţei etnice din localităţile aparţinând celor două judeţe, rezultă următoarea situaţie: în judeţul Covasna erau, în 1910, un număr de 19.434 români, 25.020 ortodocşi şi 3.110 greco-catolici, înregistrându-se o diferenţă de 8.696 persoane între cetăţenii aparţinând celor două confesiuni româneşti şi cei înregistraţi ca români după limba maternă. În judeţul Harghita, la acelaşi recensământ, s-au înregistrat 15.061 români, 4.583 ortodocşi şi 17.378 greco-catolici, înregistrându-se o diferenţă de 6.900 persoane. (Lăcătuşu, 2002) .

În fostele judeţe Ciuc, Treiscaune şi Odorhei (actualele judeţe Covasna şi Harghita), la recensămintele populaţiei de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea au fost înregistraţi *"maghiari de religie română"* (ortodoxă şi greco-catolică), respectiv români maghiarizaţi, după cum urmează: 1880 – 13.047 persoane; 1890 – 13.506; 1900 – 15.838; 1910 – 16.854. (Lăcătuşu, 2002).

Pornind de la accepţiunea unanimă asupra faptului că confesiunile ortodoxă şi greco-catolică sunt religiile *"româneşti"* tradiţionale, am reconstituit şirul datelor statistice prin însumarea numărului credincioşilor celor două biserici, din conscripţii, şematisme şi recensăminte. Concluziile acestor studii ne arată pe de o parte amplul proces de deznaţionalizare a populaţiei româneşti din localităţile situate în zona centrală a "secuimii", iar pe de altă parte sporul natural peste media judeţelor, înregistrat în localităţile monoetnice româneşti situate în principal în Depresiunea Întorsurii Buzăului şi Depresiunea Topliţei. Se remarcă creşterile semnificative înregistrate de populaţia românească după 1968 în oraşe, în mod deosebit în reşedinţele de judeţ - Sfântu Gheorghe şi Miercurea-Ciuc (Lăcătuşu, 2002).

Procesul de erodare în timp a comunităţilor româneşti din satele etnic mixte din judeţele Covasna şi Harghita este pus în evidenţă şi de rezultatele preliminare ale recensământului din 18 martie 2002. Astfel, peste 60% din localităţile judeţului Harghita (38 de localităţi) şi aproape 50% din cele ale judeţului Covasna (16 localităţi) au comunităţi sub 100 de locuitori. Doar 11 localităţi din judeţul Covasna au comunităţi româneşti între 101 şi 1000 locuitori,

alte 11 între 1001 şi 10000 de locuitori şi numai în una singură (Sfântu Gheorghe) sunt înregistrați peste 10000 de locuitori. În județul Harghita, în 38 de localități (65% din totalul localităților), comunitățile româneşti au sub 100 de locuitori, în 8 localități există comunități româneşti între 101 şi 1000 locuitori, în alte 11 între 1001 şi 10000 şi numai în una singură (Toplița) există peste 10000 de români (Lăcătuşu, 2002).

Tabelul nr. 1
Gruparea localităţilor judeţului Covasna după numărul de români declaraţi la recensământul din 2002 (date preliminare)

Nr. locuitori	*Nr. localităţi*	Observaţii
Până la 50 locuitori	10	Brateş, Catalina, Ghidfalău, Lemnia, Moacşa, Poian, Reci, Sânzieni, Turia, Vârghiş
Între 51-100 locuitori	6	Băţani, Bodoc, Cernat, Comandău, Ghelinţa, Valea Crişului
Între 101-500	7	Aita Mare, Baraolt, Brăduţ, Boroşneul Mare, Ilieni, Malnaş, Ojdula
Între 501-1000	4	Chichiş, Hăghig, Ozun, Zăbala
Între 1001-2000	5	Belin, Breţcu, Târgu Secuiesc, Valea Mare, Vâlcele
Între 2001-5000	5	Barcani, Covasna, Dobârlău, Sita Buzăului, Zagon
Între 5001 -10000	1	Întorsura Buzăului
Peste 10000	1	Sfântu Gheorghe

Sursa: Tabelul a fost întocmit după datele cuprinse în lucrarea "Recensământul populaţiei şi al locuinţelor 2002", editată de Direcţia de Statistică Covasna.

Tabelul nr. 2
Gruparea localităţilor judeţului Harghita după numărul de români declaraţi la recensământul din 2002 (date preliminare)

Nr. locuitori	***Nr. localităţi***	**Observaţii**
Până la 50 locuitori	28	Atid, Avrămeşti, Brădeşti, Ciucsângoirgiu, Căpâlniţa, Ciumani, Cârţa, Corund, Dăneşti, Dealu, Dârjiu, Feliceni, Lueta, Lunca de Jos, Lupeni, Mărtiniş, Mereşti, Mugeni, Ocland, Păuleni Ciuc, Remetea, Sândominic, Sânmartin, Simoneşti, Tuşnad, Ulieş, Vărşag, Zetea
Între 51-100 locuitori	10	Ditrău, Joseni, Lăzarea, Lunca de Sus, Praid, Sâncrăieni, Sânsimion, Secuieni, Suseni, Vlăhiţa
Între 101-500	6	Băile Tuşnad, Cristuru Secuiesc, Frumoasa, Plăieşii de Jos, Săcel, Siculeni
Între 501-1000	2	Borsec, Mihăileni
Între 1001-2000	4	Corbu, Subcetate, Odorheiu Secuiesc, Voşlobeni
Între 2001-5000	5	Bilbor, Gălăuţaş, Gheorghieni, Sărmaş, Tulgheş
Între 5001-10000	2	Bălan, Miercurea Ciuc
Peste 10000	1	Toplița

Sursa: Tabelul a fost întocmit după datele cuprinse în lucrarea "Recensământul populaţiei şi al locuinţelor 2002", editată de Direcţia de Statistică Harghita.

Analizând repartiția etnică în teritoriu la recensământul din 2002, în județele Covasna şi Harghita, se pot pune în evidență următoarele zonări etnice: Grupa I – cuprinde localitățile în care maghiarii sunt majoritari; Grupa a II-a – cuprinde localitățile cu populație mixtă, în care ponderea românilor este aproximativ egală cu a maghiarilor; Grupa a III-a – cuprinde localitățile cu o covârşitoare majoritate românească, dar cu mici comunități maghiare; Grupa a IV-a – cuprinde localitățile fără nici un maghiar; Grupa a V-a – cuprinde localitățile fără nici un român.

Dacă judecăm etniile în raport cu adevăratul lor suport care este comunitatea, prezenta cercetare ne duce la concluzia tristă că suportul comunitar al populației româneşti din zonă slăbeşte, nu se întăreşte. În aceste condiții, propunem ca politicile sociale să reflecte situația comunităților caracterizate prin fenomenul "minimului demografic", fiindcă numai aşa se poate garanta prezervarea identității la acest nivel. Politicile macrosociale sunt cu totul ineficiente în fața unor astfel de situații (Bădescu, Ilie, 2002).

Această configurație etnică a rețelei de localități din județele Covasna şi Harghita constituie un argument convingător pentru necesitatea elaborării unor măsuri de stopare a procesului de asimilare şi de prezervare şi afirmare a identității româneşti. În actualul sistem, odată cu sporirea autonomiei locale (care în cazul celor două județe, are evidente conotații etnice), micile comunități româneşti nu dispun de pârghiile concrete pentru a-şi apăra, numai prin forțe proprii, interesele şi valorile identitare.

2. Continuarea înregistrării unui spor natural superior al populației româneşti față de populația de etnie maghiară.

Unul din **"punctele tari" ale românilor din cele două județe l-a reprezentat sporul natural superior față de populația de etnie maghiară**. În acest sens sunt elocvente datele referitoare la numărul românilor din județele Covasna şi Harghita, în perioada 1699-2002.

Tabelul nr. 3 Numărul credincioşilor români din județele Covasna şi Harghita în perioada 1699-2002

A. Total județ Covasna

1699	1733	1750	1760	1805	1850	1857
2 818	5 468	4 360	9 433	7 053	17 628	19 972

1869	1890	1900	1910	1930	1992	2002
20 764	22022	23 332	25 756	31 431	50 857	50029

B. Total județ Harghita

1733	1750	1760	1835	1850	1857	1869	1880
2942	4749	6457	4395	14161	15745	17669	18274

1890	1900	1910	1930	1992	2002
18710	20087	21015	26300	45911	43793

Sursa: Conscripțiile din anii 1699,1733,1750,1760-1762,1835; Rotariu, 1996, Varga, 1998, Anuarele Direcțiilor județene de Statistică Covasna şi Harghita, 2002

În legătură cu numărul românilor din cele două județe, în intervalul 1699-2002, se impun câteva precizări: cifrele din perioada 1699-1850, consemnate în conscripțiile confesionale trebuie luate cu rezervă, având în vedere diferența foarte mare dintre anul 1805 şi 1850 (anul primului recensământ oficial); datele reprezintă credincioşii ortodocşi şi greco-catolici, ele fiind mult mai apropiate de ceea ce a însemnat comunitățile tradiționale româneşti din zonă; pe fiecare localitate în parte, informațiile statistice trebuie coroborate cu tipul aşezării (monoetnice sau etnic mixte).

Din datele prezentate se poate observa faptul că, între 1850-1992, populația județului Covasna s-a dublat, crescând de la 114.000 la 223.000. Componenta românească a populației a cunoscut o dinamică mai accentuată decât cea maghiară, respectiv de 3,38 ori față de 1,85 ori. Creşterea cea mai importantă a populației s-a

înregistrat în mediul urban (6,14 ori faţă de 1,7 ori în mediul rural). Pe etnii, în oraşe, populaţia românească a crescut de 11,4 ori faţă de 5,46 ori cea maghiară. Şi în mediul rural, românii au crescut numeric în perioada la care ne referim de 1,78 ori faţă de maghiari, a căror creştere a fost de doar 1,09 ori.

În judeţul Harghita, în aceeaşi perioadă s-au înregistrat valori foarte apropiate, atât în ceea ce priveşte populaţia totală (în urban şi rural), cât şi cele două etnii principale. Între 1850-1992, populaţia judeţului Harghita s-a dublat, crescând de la 163.184 la 348.335 locuitori. Urmărind modificarea ponderii populaţiei româneşti şi maghiare a celor două judeţe, se observă că, în timp ce în judeţul Harghita populaţia de etnie română din mediul rural a rămas aproximativ la aceeaşi pondere, în judeţul Covasna aceasta a crescut de la 14,2 % la 21,6 % (Lăcătuşu, 2002).

Din cercetarea mişcării migratorii şi a celei naturale a populaţiei celor două judeţe, se observă că la "sporul natural" al comunităţilor monoetnice româneşti se adaugă sporul migratoriu al oraşelor din zonă datorat ariilor învecinate şi nicidecum migraţiilor de lungă distanţă. Astfel teoria "românizării ţinuturilor secuieşti" este şi falsă şi politiceşte riscantă, fiindcă readuce în actualitate o viziune medievală care raportează teritorii întregi la un aşa-zis drept istoric unguresc în Transilvania (Lăcătuşu, 2002).

În schimb datele statistice demonstrează cu prisosinţă faptul că, în zonă au existat două strategii etnoidentitare diferite. Astfel, în localităţile etnic mixte românii au recurs pentru prezervarea lor ca etnie la pârghia "sporului natural", pe când creşterea populaţională la comunităţile maghiare a provenit mai ales din asimilarea etnică a altor etnii (români, evrei, armeni, ţigani).

Pentru români, important este ca şi în condiţiile prezente, când populaţia întregii ţări are o tendinţă de scădere - atât unui spor natural relativ mai scăzut, cât şi unui spor migratoriu extern ridicat - să păstreze acelaşi comportament demografic, iar în localităţile etnic mixte să asigure menţinerea unui "minim demografic", fiindcă numai aşa se poate garanta prezervarea identităţii la acest nivel.

3. Asigurarea unor strategii de dezvoltare economico - socială a zonei care să asigure o fizionomie multietnică şi pluriconfesională.

Într-o comunicare prezentată la un simpozion dedicat conviețuirii intreetnice din „Secuime", manifestare organizată de Fundația Pro Europa, în octombrie 2002, la Sfântu Gheorghe, Kolumban Gabor a prezentat teza conform căreia liderii UDMR se află în fața următoarei alternative: ori acceptă şi promovează strategiile de dezvoltare economică a zonei, care inevitabil vor conduce la un aflux de populație şi la modificarea actualei structuri etnice a populației, ori nu dezvoltă economic cele două județe, pentru a rămâne cu actuala structură etnică a populației neschimbată (Forumul Intercultural,...2002).

Puşi în fața acestei alternative, liderii populației maghiare numeric majoritare din județele Covasna şi Harghita caută şi alte soluții bazate în principal pe stăpânirea celor mai importante resurse economice şi extinderea controlului accentuat asupra principalelor segmente ale vieții economico-sociale. Se conturează, în acest mod, riscul ca secțiuni importante ale vieții economico-sociale din arealul la care ne referim să fie deconectate, treptat, de la fluxurile economice şi de decizie naționale, realizându-se o separație de facto (în primul rând de natură economică) a regiunii, cu efecte nocive asupra dezvoltării unitare a teritoriului şi, respectiv, asupra climatului de egalitate între cetățeni (Info Eurocarpatica nr.2/2002).

Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie prevederile Legii nr.1/2000 referitoare la reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor cu vegetație forestieră către fostele composesorate, a căror aplicare a condus la reînvierea unor privilegii istorice asupra urmaşilor fostelor comunități secuieşti, în detrimentul populației româneşti din zonă, prin statuarea, la începutul mileniului trei, a unei inacceptabile inegalități, oferind astfel o bază economică puternică adâncirii discrepanțelor şi discriminărilor etnice (Lăcătuşu, 2002) .

Singurele semnale trase asupra gravelor consecințe, pe termen lung, ale aplicării acestei legi au fost cele ale societății civile româneşti, care din păcate nu au fost luate în seamă de clasa politică românească. S-a ajuns astfel ca "acest pas înainte uriaş, din perspectiva autodeterminării maghiarimii din Transilvania", dar care din perspectivă românească reprezintă "întoarcerea roatei istoriei cu peste 80 de ani în urmă", să devină nouă şi durabilă criză de adâncire a inechităților şi discriminărilor pentru românii din estul Transilvaniei. Deputatul Kelemen Hunor are dreptate atunci când

afirmă: **„***Am spus cu mai multe ocazii - şi nu vom obosi să o repetăm - că în legătură cu proprietatea publică se poate vorbi de o a doua ocupare de țară (a doua descălecare) în Ardeal, dat fiind că o suprafață de aproape un milion de hectare a fost retrocedată în proprietate maghiară. Aceasta este o avere uriaşă, o avere de mai multe miliarde de dolari - şi cu aceasta se pot obține bune rezultate economice în următorii ani şi decenii"* (Groza, 2002).

Dar şi aprecierile publicistului harghitean Mihai Groza, referitoare la această problemă, îndeamnă la reflecție şi la necesare corecții. "Sentimentul de insatisfacție e generat însă de faptul că politicienii români nu realizează nici azi că au comis un gest istoric. Pozitiv sau negativ - asta tot istoria va hotărî. Păcatul e însă că "retrocedarea" nu s-a ridicat la înălțimea ideii politice, rămânând la nivelul derizoriu al tranzacției politice. Dovadă stă tocmai realitatea că acest gest nici măcar n-a fost observat de Europa. Dacă ar fi fost prezentat în adevăratele sale dimensiuni - ca gest suprem de reconciliere româno-maghiară - optica Europei asupra țării noastre ar fi trebuit să fie alta. E greu de priceput de ce un gest de căpătâi care trebuia făcut vizibil în toată lumea a fost lăsat la discreția unui politician mediocru precum Vasile Lupu, care n-a ştiut să extragă din el decât o efemeră notorietate personală de "luptător împotriva structurilor postcomuniste**"** (Groza, 2002)**.**

În paralel cu "finalizarea şi încheierea amplului proces de soluționare a problemelor proprietății", liderii UDMR acționează pentru favorizarea (la nivel local) a penetrării capitalului ungar (sau a unor firme din alte țări europene aparținând unor etnici maghiari) în sectoare economice de interes din Transilvania şi sprijinirea unor organizații profesionale constituite pe criteriu etnic în vederea dezvoltării economice a zonelor compact maghiare. Asociații precum, ASIMCOV din județul Covasna, sau Asociația Micilor Întreprinzători Maghiari din județul Harghita, sunt asociații cu un caracter etnic maghiar, unde românii nu sunt acceptați, fiind astfel "eligibile" pentru diverse facilități acordate de Budapesta (Popescu Login, 2003)**.**

Sprijinul guvernamental poate fi direcționat în rezolvarea următoarelor probleme prioritare din sectorului economic: **punerea în valoare a potențialului agro-turistic al județului; elaborarea unor programe de reabilitare a stațiunilor balneare din zonă:**

Vâlcele, Malnaş, Covasna, Balvanyos; cuprinderea în proiectele finanțate în anul 2004 a lucrărilor de alimentare cu gaz metan a localităților din depresiunile Întorsura Buzăului şi Topliţa; respingerea demersurilor autorităților locale prin care se urmăreşte diminuarea suprafețelor aflate în administrarea Stațiunii de Cercetare şi Producție a Cartofului din Tg. Secuiesc, din subordinea Academiei de Ştiințe Agricole şi Silvice "Gheorghe Ionescu Siseşti"; aprobarea proiectelor de Hotărâri de Guvern inițiate de Prefecturile Județelor Covasna şi Harghita vizând alocarea de fonduri pentru: reabilitarea drumurilor județene, alimentarea cu apă potabilă a localităților rurale.

În aceste condiții este imperios necesar ca Statul român, în consens cu practica europeană, să elaboreze şi să implementeze acele strategii de dezvoltare economico-socială a zonei care să asigure o fizionomie multietnică şi pluriconfesională, concomitent cu întărirea capitalului social, prin refacerea încrederii cetățenilor din toate zonele țării în zona Covasna-Harghita, în beneficiul tuturor locuitorilor de aici.

4. Soluționarea reprezentării populației româneşti în Consiliile locale şi în Parlamentul țării

A. Reprezentarea în Consiliile locale.

O sumară trecere în revistă a reprezentării populației de etnie română din județul Covasna în consiliile locale, după alegerile locale din anul 2000, permite surprinderea următoarelor aspecte:

În 24 de localități administrative, din totalul de 39, românii nu au reprezentanți în consiliile locale. Comunitățile româneşti cele mai numeroase, care nu au reprezentanți în consiliile locale sunt: **Târgu Secuiesc**- 1595 locuitori de etnie română (7,80% din totalul populației municipiului); **Zăbala** - 896 români (18,66% din totalul populație comunei); **Baraolt** - 298 români (3,10%); **Aita Mare** - 298 români (9,23%); **Brăduț** - 194 români şi rromi vorbitori de limbă română (26,26%); **Ojdula** – 185 români (5,26%); **Malnaş** - 143 români (2,93%); **Bățani** – 140 (2,19 %) ş.a.(Anexa nr.17)

De remarcat situația din localitățile Belin şi Zagon, unde românii împreună cu rromii de limbă română formează - în cazul **Belin**, 58,48% din totalul populației - şi au doar 6 consilieri (46,15%

din total), iar primarul este membru U.D.M.R, iar la **Zagon** 50,42% din totalul populaţiei, şi au doar 5 consilieri (33,33% din totalul consilierilor), iar primarul este membru U.D.M.R. În judeţul Harghita, românii nu au reprezentanţi în consiliile locale ale municipiilor Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, ale oraşelor Gheorghieni, Cristuru Secuiesc, Vlăhiţa, Băile Tuşnad şi în majoritatea comunelor etnic mixte, cu un număr mic de locuitori români (Lăcătuşu, 2002) .

În condiţiile sporirii autonomiei locale şi ale reformei din administraţia publică, consiliile locale capătă noi competenţe, în conducerea şi administrarea localităţilor. În acest context, este firească şi necesară preocuparea pentru asigurarea cadrului legislativ care să asigure reprezentarea comunităţilor româneşti din judeţelor Covasna şi Harghita, în consiliile locale din toate localităţile celor două judeţe. Într-un recent interviu, un bun cunoscător al zonei ţine să avertizeze: "Dacă nu se schimbă modul de abordare a vieţii politice din zonele în care românii sunt minoritari în ţara lor, la viitoarele alegeri nu vom mai avea consilieri români. Pragul de 5% nu e bun pentru o zonă ca asta… Noi românii ar trebui să luăm exemplu de la maghiari, cel puţin în politică. În judeţele noastre (Covasna şi Harghita -n.a) ar trebui să existe un singur partid: Partidul Românilor şi nu 10-15 formaţiuni care se ambiţionează să-şi depună liste separate." (Popescu Longin, 2002)

Asociaţiile culturale româneşti din cele două judeţe, cu mai multe ocazii au propus amendarea Legii nr. 70/1991, republicată, privind alegerile locale în vederea asigurării reprezentării populaţiei româneşti în consiliile locale şi la nivel de viceprimar şi vicepreşedinţi de consilii judeţene, în unităţile administrativ-teritoriale unde acestea deţin o pondere de minim 5%. (Buletinul Ligii Cultural-Creştine "Andrei Şaguna" nr.2/2002)

Ca urmare, prin consultarea specialiştilor din administraţia publică locală şi a celor din cadrul Centrului European de Studii Covasna-Harghita, propunem următoarele variante de modificare a legii 70/1991:

I. Varianta privind reprezentarea comunităţilor etnice româneşti din localităţile în care acestea sunt numeric inferioare şi nu ating pragul minim necesar pentru obţinerea unui mandat de consilier.

În circumscripțiile electorale în care numărul locuitorilor de naționalitate română este de cel puțin 1%, dar fără a atinge pragul necesar atribuirii unui mandat de consilier local, conform legii 70/1991, se va acorda câte un mandat de consilier candidaților de pe listele de candidați sau candidaților independenți din rândul locuitorilor prevăzuți la începutul aliniatului, care au obținut cele mai multe voturi.

Aceste mandate vor fi atribuite, peste numărul total de consilieri, fiind stabilite pentru fiecare localitate în parte, conform prevederilor legii.

II. Varianta privind reprezentarea comunităților etnice româneşti şi a minorităților naționale, legal constituite, din localitățile în care acestea nu ating pragul minim necesar pentru obținerea unui mandat de consilier.

În circumscripțiile electorale în care numărul locuitorilor de naționalitate română şi/sau a celor aparținând minorităților naționale, legal constituite, este de cel puțin 1%, dar fără a atinge pragul necesar atribuirii unui mandat de consilier local, conform legii 70/1991, se va acorda câte un mandat de consilier candidaților de pe listele de candidați sau candidaților independenți din rândul locuitorilor prevăzuți la începutul aliniatului, care au obținut cele mai multe voturi.

Aceste mandate vor fi atribuite, peste numărul total de consilieri, fiind stabilite pentru fiecare localitate în parte, conform prevederilor legii.

Adoptarea acestei variante ar permite atât generalizarea sistemului de reprezentare a minorităților naționale, existent în Parlamentul României, la nivelul tuturor localităților administrative (municipii, oraşe şi comune) cât şi soluționarea reprezentării populației româneşti din localitățile vizate.

Principalii beneficiari ai acestei propuneri legislative vor fi cetățenii români de etnie rromă. Prin această măsură legislativă se va contribui la realizarea câtorva din prioritățile cuprinse în programul guvernamental de integrare a rromilor. După stabilirea numărului de localități administrative în care conviețuiesc un număr mai mare de comunități de minorități naționale care ar beneficia de prevederile acestor propuneri se vor putea stabili măsuri legislative diferențiate de reglementare a reprezentării lor în consiliile locale. (Anexa 18)

III. Varianta privind reprezentarea comunităţilor etnice româneşti şi a minorităţilor naţionale, legal constituite, din localităţile în care acestea nu ating pragul minim necesar pentru obţinerea unui mandat de consilier, prin alegerea unor delegaţi ai acestora.

Locuitorii comunităţilor etnice româneşti şi a minorităţilor naţionale, legal constituite, din localităţile în care acestea nu ating pragul minim necesar pentru obţinerea unui mandat de consilier şi care nu au consilieri aleşi în cosiliile locale, vor fi reprezentaţi în şedinţele de consiliu de un delegat.

Delegatul fiecărei comunităţi şi/sau minorităţi naţionale este ales pe perioada mandatului consiliului local de către o adunare a comunităţii sau minorităţii, constituită din câte un reprezentant al fiecărei familii, convocată şi organizată de primar şi desfăşurată în prezenţa primarului sau a viceprimarului.

La discutarea problemelor privind comunităţile respective, delegaţii acestora vor fi invitaţi în mod obligatoriu. Votul acestora va avea caracter deliberativ.

Delegaţilor comunităţilor le vor fi aplicate în mod corespunzător prevederile art. 52, alin. 5 şi 6, din Legea 215/2001 (referitoare la încasarea indemnizaţiei de şedinţă şi decontarea cheltuielilor efectuate în îndeplinirea mandatului)

Menţionăm că această variantă reprezintă o adaptare a textului art. 55 din Legea 215/2001 a Administraţiei Publice Locale.

IV. Deputatul Adrian Vlad Căşunean a propus modificarea art.77 din Legea nr.70/1991, modificată şi republicată, în sensul introducerii unui nou aliniat (10) cu umătorul conţinut: "*În situaţia în care, în urma constatării rezultatelor alegerilor în circumscripţiile electorale ale unităţilor administrativ teritoriale în care populaţia de naţionalitate română are o pondere de minim 1% din totalul locuitorilor, nici un candidat de naţionalitate română de pe lista unui partid politic, alianţă politică sau alianţă electorală, altele decât cele ale partidului sau organizaţiei minorităţii naţionale, majoritare etnic în circumscripţia respectivă, nu a realizat pragul electoral, se repartizează un mandat de consilier local, din cele rămase din prima etapă, candidatului de pe lista partidului politic, alianţei politice sau alianţei electorale care a obţinut cel mai mare număr de voturi valabil exprimate, altele decât ale partidului sau*

organizației minorității naționale majoritare etnic în circumscripțiile electorale respective".

În motivarea amendamentului propus se menționa: "În prezent, datorită inexistenței unei asemenea reglementări, populația de etnie română numeric minoritară în majoritatea localităților din județele Covasna şi Harghita, nu are, din motive independente de voința ei, nici o reprezentare în consiliile locale, fapt ce împiedică asigurarea condițiilor de existență a drepturilor şi tratamentul egal cu ale restului populației, contravenind flagrant cu dispozițiile art. 13 din Recomandarea nr. 1201/1993 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind un protocol adițional la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, privind drepturile minorităților naționale".

Până în prezent, partidele politice nu au dat curs acestor demersuri, iar atunci când le-au dezbătut în Parlament (martie 2004), amendamentul propus a fost respins.

În conceperea şi desfăşurarea campaniei electorale pentru alegerile locale din luna iunie 2004 şi a celor din anii următori, partidele româneşti trebuie să țină seama de concluziile ce se desprind în urma alegerilor locale din iunie 2000, din județul Covasna.

Din analiza rezultatelor obținute de UDMR, în județul Covasna, la alegerile respective rezultă următoarele aspecte: s-a dărâmat un mit, şi anume renumita disciplină a electoratului maghiar nu s-a mai confirmat. În multe localități monoetnice maghiare prezența la urna de vot a fost foarte scăzută, ex: Tg. Secuiesc 39,4%, Sf. Gheorghe 49,9%, Ghelința 42,4%, Baraolt 46,6%, Sânzieni 49,9% etc; numai în 6 localități din județul Covasna primarii şi consilierii maghiari au primit un vot de sută la sută; în 11 localități cu majoritate maghiară, sau etnic mixte, primarii au fost aleşi în turul doi; a sporit numărul primarilor şi consilierilor independenți din rândul populației de etnie maghiară; mulți primari şi consilieri propuşi pe lista UDMR au fost aleşi cu un număr mic de voturi; pragul de 5% şi lipsa unor alianțe viabile a partidelor româneşti au dus la lipsa consilierilor români într-o serie de localități: Miercurea Ciuc, Tg.Secuiesc, Odorheiu Secuiesc, Cristuru Secuiesc, Baraolt, Zăbala etc.

Să amintim şi faptul că, deşi consilierii judeţeni de etnie română din judeţul Covasna reprezintă aproape o treime (11 din 37), UDMR nu a cedat un post de vicepreşedinte, iar în delegaţia permanentă compusă din 11 membri, românii au doar doi reprezentanţi, iar în municipiul Sfântu Gheorghe, unde populaţia românească reprezintă 25% din totalul populaţiei, românilor li s-a refuzat sistematic un post de vice-primar**.**

Un fapt care îndeamnă la reflecţie este şi participarea primarilor UDMR, noi aleşi în anul 2000, la cea de a treia întâlnire mondială a primarilor maghiari desfăşurată la Facultatea "Szent Istvan" din Godollo, Ungaria, începând cu 28 iunie 2000.

Studierea semnalelor transmise de electoratul maghiar la alegerile locale din primăvara anului 2000, va permite identificarea cauzelor acestor noi aspecte cât şi surprinderea aşteptărilor electoratului de etnie maghiară din partea UDMR-ului, a Uniunii Civice Maghiare şi a celorlalte partide româneşti.

B**. Reprezentarea în Parlamentul României.**

Societatea civilă românească, în numeroase memorii, apeluri, audienţe, scrisori deschise şi alte demersuri asemănătoare, întreprinse în anii de după 1989, a propus, printre altele, modificarea Legii 68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi a Senatului, pentru a se asigura reprezentarea populaţiei româneşti din unităţile administrativ- teritoriale în care aceasta este numeric minoritară, în Parlamentul României. (Buletinul Ligii Cultural-Creştine "Andrei Şaguna" nr.2/2002).

De această dată, în anul 2000, propunerea a fost însuşită de două partide aflate atunci în opoziţie, respectiv P.U.N.R şi A.P.R. Astfel, în Expunerea de motive la proiectul de Lege privind modificarea şi completarea Legii nr. 68/1992, iniţiat de prof. dr. Petre Ţurlea, deputat P.U.N.R. de Covasna, se spune: "Datorită evoluţiei istorice, în două judeţe ale României, Covasna şi Harghita, locuitorii de naţionalitate română sunt mai puţini decât norma de reprezentare în Parlament. În Covasna, din 233.256 locuitori sunt români doar 54.586, iar în Harghita, din 347.637 locuitori sunt români doar 48.669 (datele sunt de la recensământul din 1992 - n.a). Ca urmare a acestui fapt, locuitorii de naţionalitate română din judeţul Harghita nu au reprezentant în Parlament (au avut doar în perioada 1990-1992), iar cei din Covasna au obţinut un mandat de

deputat doar în urma redistribuirii, riscând să-l piardă la alegerile următoare. Întrucât problemele cu care se confruntă acei români sunt foarte grave şi, în multe aspecte, diferă de acelea ale locuitorilor din celelalte judeţe, existenţa a câte unui reprezentant al lor în Parlament este indispensabilă. Numai astfel forul legislativ ar putea fi permanent informat asupra situaţiei reale a românilor din cele două judeţe şi, astfel, s-ar putea adopta măsurile legislative care să împiedice dispariţia lor. Dacă, prin lege, atâtea minorităţi naţionale pot să-şi trimită câte un reprezentant în Parlament, chiar dacă sunt formate doar din câteva mii de cetăţeni, este de neadmis ca în ţara care se numeşte România, locuitorii de naţionalitate română din cele două judeţe să nu aibă, şi ei, câte un reprezentant în Parlament". (Fondul Asociaţii civice, CEDMNC).

Continuând în acelaşi mod argumentaţia, în Expunerea de motive, la proiectul de modificare a aceleeaşi legi, deputata A.P.R. de Dâmboviţa, Daniela Popa menţiona: " …În acord cu principiul respectării drepturilor politice ale tuturor cetăţenilor români, indiferent de etnie, în Parlamentul României există şi reprezentanţi ai etniilor naţionale, desemnaţi indiferent de rezultatul obţinut în urma scrutinului electoral. Din păcate, practica politică pune în evidenţă şi anomalii care trebuie eliminate. Ne referim la situaţia judeţelor în care cetăţenii români de naţionalitate română sunt minoritari. Din cauza faptului că cetăţenii români aparţinând etniilor naţionale deţin majoritatea în judeţele Harghita şi Covasna, posibilitatea ca reprezentanţii cetăţenilor de naţionalitate română din aceste judeţe să câştige alegerile este foarte redusă. Ni se pare anormal ca românii, cetăţeni de naţionalitate română din aceste zone să nu beneficieze de reprezentanţi în Parlamentul României.

Conform Constituţiei României, art. 66 - se precizează în continuare în expunerea de motive la care ne referim - deputaţii şi senatorii sunt în serviciul poporului. Totuşi, reprezentarea parlamentară a cetăţenilor români de naţionalitate română din judeţele respective prin formula generică utilizată de Constituţie se relevă ca deficitară, fiind evident că pe actuala organizare administrativă şi electorală nu se răspunde necesităţii reprezentării directe şi nemijlocite a intereselor lor în Parlamentul României. De aceea considerăm imperios necesar ca legea electorală să prevadă pentru cetăţenii de naţionalitate română din judeţele în care aceştia

sunt minoritari, posibilitatea de a avea reprezentanţi proprii în Camera Deputaţilor şi în Senat." (Fondul Asociaţii civice, CEDMNC).

Preluând propunerea societăţii civile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita, cei doi iniţiatori, au fomulat următoarele modificări ale Legii 68/1992:

La art. 4 după aliniatul 4 se introduc două aliniate noi, 4/1 şi 4/2, care vor avea următorul cuprins:

(4/1): "*În circumscripţiile electorale Harghita şi Covasna, în care cetăţenii români de naţionalitate română sunt minoritari, se acordă pentru aceştia câte un mandat de deputat şi unul de senator*".

(4/2): "*Mandatul de deputat şi cel de senator din circumscripţiile electorale Harghita şi Covasna, în care cetăţenii români de naţionalitate română sunt minoritari, se acordă partidului care a obţinut cel mai mare număr de voturi valabil exprimate, altul decât partidele şi organizaţiile cetăţenilor aparţinând unei minorităţi naţionale, legal constituite*".

După alin.5 se introduce un nou aliniat, 5/1, care va avea următorul cuprins:

(5/1): "*Mandatul de deputat şi cel de senator atribuit potrivit alin. 4/1 şi 4/2 se acordă peste numărul total de deputaţi şi senatori rezultat din norma de reprezentare"*. (Fondul Asociaţii civice, CEDMNC, 2002).

Nu cunoaştem detaliile jocurilor politice, ştim însă că proiectele de modificare a Legii 68/1992, în sensul arătat mai sus, nu au ajuns nici în dezbaterea în plenul Parlamentului.

În martie 2003, cu ocazia Adunării Eparhiale a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei şi Harghitei, reprezentanţii societăţii civile româneşti, prin vocea avocatului Ioan Solomon, preşedintele Ligii Cultural-Creştine "Andrei Şaguna", reiau propunerea de modificare a Legii 68/1992 în următoarea formulare, care evită sintagma de "minoritar" când se referă la românii din cele două judeţe: *"În circumscripţiile electorale în care numărul locuitorilor de naţionalitate română este mai mic decât norma de reprezentare prevăzută la art. 3 alin 1 şi 2, aceştia vor fi reprezentaţi în Camera Deputaţilor, respectiv în Senat de către un deputat şi, respectiv, un senator.*

Aceste mandate vor fi atribuite, peste numărul total de

deputaţi şi senatori rezultat din norma de reprezentare, candidaţilor de pe listele de candidaţi sau candidaţilor independenţi din rândul locuitorilor prevăzuţi la aliniatul de mai sus, care au obţinut cele mai multe voturi".

Această propunere a fost validată prin votul tuturor participanţilor la Adunarea eparhială a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei şi Harghitei, clerici şi laici, inclusiv de prefecţii judeţelor Covasna, Horia Grama, şi Harghita, Mircea Duşa, şi suţinută public de avocatul Adrian Căşunean-Vlad, deputat P.S.D. de Covasna, preşedintele Organizaţiei Judeţene Covasna a P.S.D.

Cu ocazia dezbaterilor Proiectului de modificare a legii pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi Senatului nr.68/1992, deputatul covăsnean Adrian Căşunean-Vlad a popus următorul amendament: "După alineatul 5 al art. 4 al Legii nr. 68/1992 se adaugă un nou alineat (6), cu următorul conţinut: " *În circumscripţiile electorale în care populaţia de etnie română este numeric minoritară, într-un procent de 10% până la 25% din totalul populaţiei, iar candidaţii acesteia pentru Parlamentul României prezenţi pe liste de partide, alianţe politice, alianţe electorale nu au întrunit numărul de voturi necesar pentru a o reprezenta în Parlament, i se va acorda, peste numărul total de deputaţi rezultat din norma de reprezentare, câte un mandat de deputat, ce se va atribui partidului politic, alianţei politice, sau alinaţei electorale pe listele cărora au candidat reprezentanţii populaţiei de etnie română numeric minoritare, şi care au obţinut cel mai mare de voturi valabil exprimate, dacă la nivel naţional au depăşit pragul electoral de 5 %".*

În motivarea amendamentului propus, deputatul Căşunean a prezentat o convingătoare argumentaţie. "În actualul proiect de modificare a legii nr.68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi Senatului, populaţia de etnie română din judeţele Covasna şi Harghita nu va mai putea fi reprezentată nici măcar teoretic în Parlamentul României, întrucât, numărul populaţiei cu drept de vot de etnie română este net inferior normei de reprezentare de un deputat la 73.500 locuitori şi de un senator la 172.000 locuitori. De peste 12 ani, judeţul Harghita este reprezentat în Parlament numai de parlamentari aleşi pe listele U.D.M.R., deci numai de parlamentari de etnie maghiară, fiind cu desăvârşire excluşi, datorită procentajului

redus (14%) al populației de etnie română în această circumscripție electorală, reprezentanții români în Parlamentul României.

Până în prezent, județul Covasna, în care ponderea populației de etnie română este de 25%, a fost reprezentat în Parlament, ca urmare a redistribuirii voturilor, de un deputat român, ceilalți 3 deputați şi 2 senatori fiind de etnie maghiară. În prezent, odată cu diminuarea numărului de deputați de la 4 la 3 şi scăderea ponderii populației româneşti de la 25% la 23,2% în județul Covasna, reprezentarea acesteia în Parlamentul României nu va mai fi practic posibilă, toate cele trei mandate de deputați şi cel de senator urmând a fi distribuite reprezentanților de etnie maghiară, potrivit ponderii acesteia în circumscripția electorală.

Populația de etnie română din cele două circumscripții electorale - Covasna şi Harghita – numeric minoritară, trebuie la fel ca atâtea minorități naționale formate doar din câteva mii de cetățeni să fie reprezentată în parlamentul țării, în condițiile propuse prin amendamentele înaintate comisiei electorale". (Fondul Asociații civice, CEDMNC, 2003).

Pornind de la faptul că 60% din totalul românilor din județul Covasna şi 40% din totalul românilor din județul Harghita trăiesc în localități mixte, în care sunt numeric minoritari, medii de natură să slăbească foarte mult sentimentul de apartenență națională, considerăm că cei aproape 100 000 de români din cele două județe au nevoie de un cadrul legislativ, instituțional şi logistic care să le asigure o reprezentare corespunzătoare în Consiliile locale şi în Parlamentul României.

În acest sens, apreciem că prezentele propuneri pot constitui variante fezabile de lucru pentru comisiile însărcinate cu elaborarea propunerilor de modificare a legislației electorale.

5. Sprijinirea Episcopiei Ortodoxe Române a Covasnei şi Harghitei.

Majoritatea populației de etnie română din județele Covasna şi Harghita este de confesiune ortodoxă. La recensământul din 2002, din totalul celor 51.665 locuitori de etnie română din județul Covasna, 49.774 (96,4%) sunt ortodocşi, iar în județul Harghita, din cei 45.850 de români, 43.275 (94,4%) sunt ortodocşi. Județul Covasna, este singurul județ din Transilvania, unde după 1990 nu s-a

constituit nici o parohie greco-catolică, iar în judeţul Harghita s-au constituit doar câteva parohii cu un număr mic de credincioşi în Subcetate şi Topliţa. Majoritatea credincioşilor din fostele parohii greco-catolice, cu populaţie maghiarizată, în 1948 au trecut la parohiile romano-catolice din zonă.

În aceste condiţii, înfiinţarea în 1994 a Episcopiei Ortodoxe a Covasnei şi Harghitei şi instalarea în scaunul vlădicesc a Prea Sfinţitului Episcop Ioan Selejan a însemnat, pe de o parte, împlinirea unei mai vechi dorinţe a credincioşilor ortodocşi din zonă, iar pe de altă parte, punerea temeliei unei instituţii fundamentale pentru păstrarea şi afirmarea identităţii confesionale, lingvistice şi culturale a românilor de aici.

În anii care au trecut de la înfiinţare eparhiei, viaţa bisericească ortodoxă din tânăra eparhie s-a schimbat în bine. Au fost reparate majoritatea bisericilor aflate în ruină, s-au construit altele noi, inclusiv 9 centre monahale. Aproape toate parohiile au fost încadrate cu preoţi, iar în buna tradiţie şaguniană, P.S. Ioan s-a preocupat de sporirea avutului Eparhiei şi asigurarea surselor aducătoare de venituri, prin achiziţionarea de spaţii comerciale, imobile şi terenuri, în Miercurea-Ciuc şi în alte localităţi din cuprinsul episcopiei. (Lăcătuşu, Lechinţan, Pătrunjel, 2003)

Cu toate aceste realizări, Episcopia Ortodoxă a Covasnei şi Harghitei se confruntă încă cu mai multe probleme ce-şi aşteaptă soluţionarea. Printre priorităţi se află: recuperarea întârzierilor în reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole şi a pădurilor ce au aparţinut parohiilor ortodoxe, redobândirea imobilelor confiscate de statul comunist şi soluţionarea salarizării integrale de la stat a preoţilor din parohiile cu un număr mic de credincioşi. Problema salarizării integrale de la bugetul statului a acestei categorii de preoţi este cu atât mai necesară cu cât majoritatea parohiilor din cuprinsul episcopiei sunt parohii cu un număr mic de credincioşi ortodocşi.

Situaţia parohiilor ortodoxe din Episcopia Ortodoxă a Covasnei şi Harghitei, cu un număr mic de credincioşi:

I. Protopopiatul Ortodox Sfântu Gheorghe: a. Parohii cu până la 50 de credincioşi: Valea Zălanului, Sântionlunca, Poian, Bodoş, Herculian, Bicfalău, Chilieni, Bixad, Lisnău, Vârghiş, Arcuş, Aita Seacă, Căpeni, Micfalău, Cernatul de Jos - total 15 parohii; b. Parohii ortodoxe

care au între 51 şi 100 credincioşi: Malnaş-Băi, Bățanii Mari, Ghelința, Comandău, Aita Mare, Aita Medie - total 6 parohii; c.Parohii ortodoxe care au între 101 şi 500 credincioşi: Doboşeni, Lunca Ozunului, Ojdula, Chichiş, Dobolii de Jos, Ariuşd, Belin, Mărtănuş, Baraolt, Ozun, Iarăş, Valea Dobârlăului, Lunca Mărcuş - total 13 parohii.

II.. Protopopiatul Ortodox Miercurea-Ciuc: a. Parohii ortodoxe cu până la 50 de credincioşi: Porumbenii Mari, Petecu, Crăciunel-Mereşti, Ciucsângeorgiu, Lăzăreşti, Bodogaia, Eliseni, Frumoasa, Uilac, Ciceu, Sândominic, Sâncrăieni, Joseni, Praid – total 14 parohii; b. Parohii ortodoxe care au între 51 şi 100 credincioşi: Făgeţel, Vlăhița, Săcel - total 3 parohii; c. Parohii ortodoxe care au între 101 şi 500 credincioşi: Imper, Băile Tuşnad, Izvoru Mureşului, Barasău (comuna Corbu, Poiana Veche (Tulgheş), Pintic (comuna Tulgheş), Vidacut, Cristuru-Secuiesc, Filipea - total 9 parohii.

Din cele prezentate rezultă că, în Protopopiatul Sf. Gheorghe, 34 din totalul de 60 de parohii, iar în Protopopiatul Miercurea-Ciuc, 26 din cele 52 parohii, sunt parohii cu un număr mic de credincioşi, majoritatea sub 100 de enoriaşi. (Lăcătuşu, Lechinţan, Pătrunjel, 2003)

Salarizarea integrală de bugetul statului a preoților din aceste parohii, reprezintă o condiție esențială pentru rămânerea lor în aceste mici comunități parohiale şi pentru asigurarea unui trai decent unor familii care au, în majoritatea lor, mai mulți copii.

Analiza fiecărei parohii ortodoxe în parte, necesită răspunsuri la întrebări, precum: Ce se întâmplă cu bisericile ortodoxe rămase fără credincioşi? Dar cu cimitirele româneşti din aceste localități? Care sunt perspectivele parohiilor cu un număr mic de credincioşi ortodocşi, majoritatea dintre ei persoane în vârstă? Şi întrebările pot continua.

6. Îmbunătățirea învățământului în limba română.

Una din cele mai sensibile probleme existente în cele două județe este problema învățământului în limba română. Invocând măsurile abuzive din timpul regimului comunist şi frustrările care au luat naştere atunci, după evenimentele din decembrie 1989, liderii populației maghiare au trecut la separarea şcolilor, schimbarea denumirii acestora şi a directorilor, încurajarea plecării profesorilor români ş.a. Este greu de explicat care a fost motivația unor

manifestări înregistrate după 1989, în majoritatea şcolilor din zonă, de maximă adversitate faţă de învăţământul în limba română. S-a ajuns până la considerarea limbii române ca "factor de opresiune pentru naţionalitatea maghiară", sau aşa cum s-a declarat într-un comunicat al Consiliului local din Odorhei, din primăvara anului 1990, în care se precizează textual faptul că "prezenţa claselor româneşti deranjează întregul proces instructiv-educativ în limba maternă". (Lăcătuşu, Lechinţan, Pătrunjel, 2003)

În perioada care a trecut de atunci, o serie de aspecte au fost soluţionate odată cu adoptarea Legii învăţământului şi a altor reglementări în materie. O mare parte însă, aşteaptă încă rezolvarea. Dintre acestea fac parte: menţinerea aceleeaşi atitudini refractare faţă de învăţământul în limba română; indiferenţa faţă de neînsuşirea limbii române de către un număr atât de mare de cetăţeni români locuitori ai unei zone din mijlocul României reprezintă o mare provocare, sau aşa cum spunea publicistul Ioan Ciurea, din Germania, o "adevărată bombă cu explozie întârzâiată" - ce îşi va răsfrânge efectele imediate tocmai asupra necunoscătorilor, care datorită acestui handicap autocreat îşi vor periclita capacitatea de inserţie socială (Info Eurocarpatica nr.5/2002); continuarea politicii de separare a şcolilor pe criterii etnice; lipsa cronică a profesorilor de limbă română din şcolile aflate în mediul rural, din cele două judeţe (anual la concursurile de ocupare a posturilor vacante, pentru mai mult de o sută de locuri, în fiecare judeţ se prezintă doar câţiva candidaţi); diminuarea cifrelor de şcolarizare pentru clasele cu predare în limba română; scoaterea la concurs a unor catedre cu "limba de predare mixtă" care favorizează profesorii de etnie maghiară; neasigurarea reprezentativităţii la nivelul conducerilor şcolilor mixte (conform art. 23 din Legea 127/1997, directorii trebuie să reprezinte ambele etnii care învaţă în şcoală); politizarea învăţământului prin amestecul făţiş în conducerea Inspectoratelor Şcolare şi a principalelor şcoli a reprezentanţilor Uniunii Cadrelor Didactice Maghiare; menţinerea şi adâncirea unor discrepanţe între şcolile cu predare în limba maghiară şi cele cu predare în limba română (printr-un amendament adus Legii 1/2000), împreună cu Bisericile au primit o suprafaţă de pădure (de maxim 30 de ha) şi fostele şcoli confesionale catolice şi reformate - cele ortodoxe neavând pădure în trecut, nu au nici astăzi, discriminare statuată

printr-o lege adoptată în România anului 2000…); există nenumărate discuţii referitoare la repartizarea fondurilor, discriminarea profesorilor români, necunoscători ai limbii maghiare, la ocuparea unor catedre din şcolile mixte, onestitatea la diverse examene, şcolarizarea copiilor români din unele localităţi cu un număr mic de etnici români, participarea cadrelor didactice de etnie maghiară la diferite cursuri de perfecţionare organizate în Ungaria (de multe ori în timpul anului şcolar, fără aprobările necesare); lipsa educaţiei multiculturale ş.a. (Fondul Asociaţii civice, CEDMNC, 2002). Toate aceste aspecte şi multe alte asemănătoare au fost semnalate de nenumărate ori de reprezentanţii societăţii civile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita, şi au făcut obiectul mai multor articole şi reportaje în mass-media, majoritatea fiind constatate şi cu prilejul unor controale efectuate de către Ministerul Educaţiei şi Cercetării. Multe din aceste probleme îşi vor găsi soluţionarea odată cu "educarea educatorilor" şi cu schimbarea atitudinii acestora faţă de limba română. Limba română, ca limbă a populaţiei majoritare, este limbă naţională, iar pentru minorităţile naţionale este limbă de contact şi nu mai puţin limbă de cultură. Însuşirea ei de către orice minoritar nu constituie în nici un fel o ameninţare la identitatea proprie naţională şi etnică, ci dimpotrivă o deschidere spre societate şi cultură ca mediul integrator (Bruno, 1998). Ca să nu mai vorbim de consecinţele negative ale necunoaşterii limbii române pentru tinerii maghiari din zonă care doresc să urmeze cursurile unor şcoli de ofiţeri sau a altor facultăţi în limba română din principalele centre universitare ale ţării.

7. Asigurarea funcţionării instituţiilor culturale româneşti, a căror existenţă este ameninţată odată cu accelerarea procesului de descentralizare.

O problemă majoră pentru cultura românească din cele două judeţe o reprezintă supravieţuirea instituţiilor profesioniste de cultură, în perspectiva descentralizării. Este vorba, în principal, de unele instituţii precum: Muzeul Carpaţilor Răsăriteni, Centrul de Cultură Arcuş, Ansamblurile folclorice profesioniste "Ciobănaşul" din Întorsura Buzăului (aflat pe cale de desfiinţare, din lipsa resurselor financiare) şi "Rapsozii Călimanilor" din Topliţa.

Să ne oprim asupra înființării, existenței şi a perspectivelor Muzeului Carpaților Răsăriteni.

În județele Covasna şi Harghita, la scurt timp după revoluție s-au produs schimbări importante în ceea ce priveşte politica muzeală: muzeele județene şi orăşeneşti din această zonă, conformându-se politicii culturale etnocentriste a UDMR, de fapt, s-au transformat în instituții de propagandă a culturii maghiare, eludându-se istoria şi cultura românească, precum şi caracterul multicultural al acestui areal. În aceste condiții, societatea civilă românească, Episcopia Ortodoxă a Covasnei şi Harghitei, împreună cu reprezentanții de marcă ai culturii şi ştiinței româneşti din principalele centre culturale ale țării, au făcut nenumărate demersuri pentru înființarea Muzeului Carpaților Răsăriteni, instituție menită să pună în valoare, în mod obiectiv, istoria, cultura şi civilizația din sud-estul Transilvaniei, precum şi legăturile dintre această zonă cu spațiile aflate de ambele părți ale Carpaților Răsăriteni (Fondul Asociații civice, CEDMNC, 2002).

Urmare a acestor demersuri, la data de 27 noiembrie anul 1996, Guvernul României a emis H.G. nr. 1635 privind înființarea Muzeului Carpaților Răsăriteni, stipulând că acesta se înființează la data 01 ianuarie 1997. Guvernul instalat după alegerile din 1996, timp de doi ani a făcut abstracție de existența acestei H.G. şi doar sub presiunea partidelor aflate atunci în opoziție, în ianuarie 1999, a înființat Muzeul Carpaților Răsăriteni, instituție aflată în subordinea Ministerului Culturii.

Acest muzeu a reuşit deja să se impună ca o instituție dinamică şi eficientă. În curs de desfăşurare sunt o serie de proiecte ce vizează preistoria, civilizația dacică şi romană, istoria, cultura şi civilizația românească şi interferențele româno-maghiare în sud-estul Transilvaniei. Printre efectele pozitive ale acestor demersuri menționăm atragerea în zonă a specialiştilor din țară şi străinătate, numeroase expoziții şi publicații ştiințifice.

Conducerea instituției este îngrijorată pentru soarta Muzeului Carpaților Răsăriteni, în perspectva descentralizării şi subordonării directe la Consiliului Județean Covasna. Este ştiut faptul că, reprezentanții administrației locale, aflate în principal sub conducerea UDMR, nu agreează existența acestui muzeu, nefiind exclusă posibilitatea ca, după ce muzeul va trece în subordinea

Consiliului Județean Covasna, el să-şi piardă independența necesară promovării politicii culturale naționale (Fondul Asociații civice, CEDMNC, 2002).

În aceste condiții, sunt necesare demersuri, pentru ca procesul de descentralizare să nu pericliteze destinul acestei instituții fundamentale pentru prezervarea şi promovarea culturii româneşti în această zonă, iar muzeul să-şi poată urma calea firească şi să nu depindă de opțiunile politice locale. În acest sens, ar fi extrem de util ca în Legea Muzeelor, al cărei proiect se află în curs de finalizare, să existe prevederi care să permită menținerea Muzeului Carpaților Răsăriteni în subordinea directă a Ministerului Culturii şi Cultelor. Numai în aceste condiții, muzeul va putea să promoveze în continuare politica culturală națională, în interesul României şi a tuturor locuitorilor din județele Harghita şi Covasna.

Reprezentanții societății civile româneşti au mai cerut sprijinul autorităților publice centrale şi locale pentru soluționarea următoarelor probleme din domeniul culturii: implementarea *Proiectului de Reabilitare Ecologică şi Dezvoltare Turistico-Muzeală în zona Covasna-Comandău* care include: organizarea Muzeului Etnografic în aer liber, a Planului înclinat şi a cetății dacice de la Valea Zânelor; alocarea de fonduri pentru construirea de locuințe sociale în vederea mutării chiriaşilor din clădirea Primei Şcoli Româneşti din Sf. Gheorghe, declarată monument istoric şi unde urmează a se înființa un punct muzeal; înființarea funcției de director adjunct la Bibliotecile Județeane Covasna şi Harghita, pentru asigurarea gestionării liniei de carte în limba română; susținerea financiară prin programele coordonate de către Ministerul Culturii şi Cultelor a Ansamblurilor Folclorice "Ciobănaşul" din Întorsura Buzăului şi "Rapsozii Călimanilor" din Toplița; reglementarea prin lege a obligativității inscripționării în limba română a plăcilor comemorative şi a celor de pe monumentele de for public, precum şi a tăbliților cuprinzând denumirea unor instituții ecleziastice, asociații nonguvernamentale aparținând minorităților naționale; interzicerea prin lege a monumentelor cu mesaj revizionist şi antiromânesc, fie el explicit sau simbolic.

8. Formularea unor răspunsuri pragmatice şi ferme la unele proiecte privind: regionalizarea "nostalgică", de reînviere a unor regiuni care erau organizate ca nişte "enclave etnice"; autonomia Ținutului Secuiesc, intitulată "autoguvernare" şi concepută ca un "substitut de statalitate", cu puternice trăsături etnocentriste.

Dezbaterile publice despre regionalizarea României au crescut în amploare şi intensitate, după intervenția pe această temă a premierului Adrian Năstase, de la Sinaia, din primăvara anului 2003, şi au culminat cu cererea formulată de premierul Adrian Năstase, în 27 aprilie 2003, către procurorul general Joița Tănase de a verifica constituirea Consiliului Național al Maghiarilor, al cărui scop declarat este obținerea autonomiei teritoriale şi culturale a acestei minorități.

O conferință a reprezentanților UDMR din administrațiile publice locale ale județelor Mureş, Harghita şi Covasna, care a avut loc la Sf. Gheorghe, la 4 aprilie 2003, a propus formarea regiunii de dezvoltare Ținutul Secuiesc. Sunt cunoscute demersurile întreprinse în acest sens, de-a lungul ultimilor ani, de lideri maghiari « radicali » şi « moderați », de la proiectul de autonomie a Ținutului Secuiesc, elaborat de senatorul Csapo Jozsef, la hotărârile Forumului de la Cernat şi până la Forumul de la Odorhei, din 26 aprilie 2003. Pe parcursul acestor ani, adevăratele obiective ale acestor demersuri au fost doar parțial explicite, de multe ori invocându-se greşeli de traduceri din limba maghiară în limba română. Acum lucrurile sunt spuse mai tranşant, aşa cum a făcut-o recent deputatul Raduly Robert: « părerea mea este fără echivoc: vrem autonomia Ținutului Secuiesc, aşa cum este cea din Tirolul de Sud sau chiar cum este cea mai apropiată şi mai palpabilă: cea din Kosovo ». Ulterior, deputatul Raduly neagă că ar fi făcut o asemenea declarație: « Eu m-am referit doar la delimitarea radicali-moderați şi am spus că, în Kosovo, moderații lui Ibrahim Rugova au realizat autonomia provinciei ». (Adevărul, nr.3992/29.04.2003).

Ceea ce este surprinzător este faptul că toate aceste « proiecte » au fost elaborate de unii lideri maghiari, fără consultarea reprezentanților populației româneşti din zonă. Conducerile asociațiilor culturale şi civice din aceste județe au apreciat că

asemenea « inițiative sunt acte nepermise de aroganță şi sfidare la adresa locuitorilor care nu aparțin etniei maghiare din județele Covasna, Harghita şi Mureş şi un atac la adresa unității naționale. Datele ultimului recensământ pun în evidență faptul că structura etnică a acestei zone este cu mult diferită de imaginea care s-a creat în timp de bloc monoetnic maghiar. Astfel, în județele amintite românii reprezintă 36% din totalul populației, 5% rromii, germanii şi alte naționalități şi doar 59% maghiari. S-a solicitat în mod hotărât factorilor de putere la nivel central şi local ca orice decizie care priveşte soarta comunității românilor din cele trei județe să fie adoptată numai prin consultarea reprezentanților acestora (Fondul Asociații civice, CEDMNC, 2002).

Temerile reprezentanților populației româneşti din estul Transilvaniei, față de perspectiva organizării unei regiuni constituită pe criterii etnice au la bază comportamentul autorităților publice locale controlate de UDMR, față de români, în actualele condiții şi anume: solicitarea cunoaşterii limbii maghiare la ocuparea unor funcții publice, altele decât cele prevăzute de lege; ignorarea intereselor populației româneşti, în localitățile în care aceasta este numeric inferioară; sfidarea simbolică a statului de drept (a se vedea gestul primarului municipiului Sf. Gheorghe, Albert Almos, de a îndepărta drapelul României de pe clădirea primăriei) **(**Fondul Asociații civice, CEDMNC, 2002).

În perspectiva dezbaterilor care vor avea loc pe tema constituirii unor viitoare regiuni sau județe, prezentăm câteva informații statistice referitoare la structura etnică a populației județelor Alba, Sibiu, Braşov, Covasna, Harghita, Mureş şi Bistrița-Năsăud (date preliminare la recensământul din 2002), grupate în cinci variante:

1. Varianta A - Regiunea Centru, formată din județele Alba, Braşov, Covasna, Harghita, Mureş şi Sibiu.

Nr. crt.	Județul	Populație totală	Români	% din total
1.	Alba	382 999	346 109	92,8
2.	Braşov	588 366	512 616	87,1
3.	Covasna	222 274	51 664	23,2
4.	Harghita	326 020	45 850	14,1
5.	Mureş	579 862	308 628	53,2
6.	Sibiu	422 224	381 784	96,1
5.	Total	2 521 745	1 646 651	65,3*

- Structura populației după etnii, la recensământul populației din 2002, în actuala Regiune Centru, este următoarea: români 65,3%, maghiari 30, 0%, rromi (țigani) 4, 0 %, germani 0,1%, alte etnii 0,6%.

2. Varianta B - O propunere de regiune formată din județele Braşov, Covasna, Harghita şi Mureş

Nr. crt.	Județul	Populație totală	Români	% din total
1.	Braşov	588366	512616	87,1
2.	Covasna	222274	51664	23,2
3.	Harghita	326020	45850	14,1
4.	Mureş	579862	308628	53,2
5.	Total	1716522	918758	53,5

3. **Varianta C- O propunere de regiune - formată din județele "secuieşti"- Covasna, Harghita şi Mureş.**

Nr. crt.	Județul	Populație totală	Români	% din total
1.	Covasna	222 274	51 664	23,2
2.	Harghita	326 020	45 850	14,1
3.	Mureş	579 862	308 628	53,2
4.	Total	1 128 156	406 142	36,0

4. **Varianta D- O propunere de regiune formată din județele Braşov, Sibiu şi Covasna:**

Nr. crt.	Județul	Populație totală	Români	% din total
1.	Braşov	588366	512616	87,1
2.	Covasna	222274	51664	23,2
3.	Sibiu	422 224	381 784	96,1
4.	Total	1 232 864	946 064	76,7

5. **Varianta E- O propunere de regiune formată din județele Bistrița-Năsăud, Harghita şi Mureş:**

Nr. crt.	Județul	Populație totală	Români	% din total
1.	Bistrița-Năsăud	312 325	281 773	95,3
2.	Harghita	326 020	45 850	14,1
3.	Mureş	579 862	308 628	53,2
4.	Total	1 218 207	623 625	52,2

Sursa: date calculate după: "*Recensământul Populației şi al Locuințelor. Principalii indicatori pe județe şi categorii de localități. Rezultate preliminare*", Institutul Național de Statistică, Bucureşti 2002

În perspectiva preconizatei reforme administrativ teritoriale a României, clasa politică românească are de gestionat o problemă deosebită, de rezolvarea căreia va depinde liniştea din această zonă din mijlocul României, pentru o perioadă îndelungată. O decizie înțeleptă, adoptată la finalul dezbaterilor privind regionalizarea, va facilita normalizarea relațiilor cu "minoritatea majoritară" maghiară şi va înlesni susținerea unor proiecte care să conducă la eliminarea prejudecăților maghiarilor față de români, a suspiciunilor şi a obsesiilor reciproce, şi nu în ultimul rând la diminuarea şi apoi înlăturarea efectelor perverse ce apar din inversarea raportului majoritate-minoritate, existent în prezent în județele Covasna şi Harghita.

9. Sprijinirea presei de limbă română; modalități de finanțare de la bugetul de stat, dar şi de control din partea reprezentanților comunităților româneşti

Cotidienele "*Adevărul Harghitei*" şi "*Cuvântul Nou*" s-au înregistrat ca persoane juridice, în conformitate cu prevederile Decretului nr. 102/1990 pentru înființarea administrațiilor locale pentru presă. Împreună cu publicațiile de limbă maghiară "*Harghita Nepe*" şi "*Haromszek*" au folosit şi folosesc sediile preluate pe baza Decretului-Lege 30/1990 privind trecerea în patrimoniul statului a patrimoniului fostului P.C.R.

În perioada 1990-1992, cele două publicații au avut statut de unități subvenționate de Ministerul Culturii. Prin H.G. nr. 697/1993, ziarele menționate au fost cuprinse în Lista publicațiilor care se realizează pe bază de comenzi de stat. În 1997, conducerea CDR a Ministerului Culturii a apreciat că cele două ziare, axate pe informație generală şi pe prezentarea situației etnice din județele Covasna şi Harghita nu pot fi incluse în categoria publicațiilor culturale elitiste apte de finanțare. În aceste condiții, în urma intervențiilor societății civile româneşti din cele două județe, sprijinul financiar a fost asigurat prin Departamentul pentru Comunicare al Guvernului, ca urmare a amendamentelor Comisiei de cultură, artă şi mass-media a Camerei Deputaților la legile bugetului de stat. De menționat faptul că, din subvențiile primite,

au fost achitate doar cheltuielile tipografice şi cele cu achiziţionarea hârtiei.

În anul 2001, sprijinul financiar a fost asigurat prin Ministerul Informaţiilor Publice, iar pentru 2002 cele două publicaţii sunt cuprinse în H.G. 160/20 februarie 2002 pentru aprobarea modului de repartizare şi de utilizare a sumelor prevăzute în Anexa 3/33/07 la Legea Bugetului de stat pe 2002 nr. 743/2001- care prevede "*sprijinirea editării ziarelor "Adevărul Harghitei", judeţul Harghita, şi "Cuvântul Nou", judeţul Covasna, prin acordarea de sume în tranşe lunare*".

De menţionat faptul că cele două publicaţii nu au un statut juridic clar, nu sunt nici societăţi comerciale, nici instituţii publice, nici ONG-uri (deşi pe lângă cele două redacţii au fost înfiinţate două fundaţii, care au ca obiectiv sprijinirea redactării şi editării ziarelor respective), şi în consecinţă, nu au Regulamente de organizare şi funcţionare (nefiind statuate normele de ocupare a posturilor de conducere şi a celor redacţionale).

Publicaţia "Adevărul Harghitei" este singura din judeţul Harghita care asigură comunicarea sistematică şi permanentă dintre administraţia publică locală, instituţiile descentralizate şi vorbitorii limbii oficiale din judeţ, singura care oferă posibilităţi de expresie instituţiilor care concură la menţinerea spiritului şi valorilor naţionale şi care nu are pusee de ostilitate faţă de politica statului român - dimpotrivă, a susţinut-o constat şi temeinic în toţi cei 12 ani post-revoluţionari. În pofida eforturilor majore depuse pentru asigurarea unui conţinut adecvat, lipsa mijloacelor financiare necesare modernizării îi conferă un deficit de prestigiu în contextul puternicei prese de expresie maghiară care domină zona.

Cu foarte mici excepţii, în toţi aceşti ani "Cuvântul Nou" a fost singura publicaţie în limba română din judeţul Covasna (au mai apărut, scurte perioade, publicaţiile "Bună Ziua Covasna" şi "Monitorul de Covasna", "Transilvania Jurnal"- ediţia Mureş, Covasna, Harghita - iar în prezent mai apare "Obiectiv"- cotidian pentru judeţele Braşov, Covasna şi Harghita şi "Observatorul de Covasna"- săptămânal de atitudine şi investigaţie), străduindu-se să promoveze limba şi cultura română, şi să răspundă abordărilor etnocentriste ale publicaţiilor de expresie maghiară **(**Fondul Asociaţii civice, CEDMNC, 2002**)**.

Din perspectivă istorică, în cele două județe a existat presă în limba română, doar în perioada 1920-1940 (când au apărut mai multe săptămânale, unele cu o existență efemeră, dar, majoritatea, cu susținere financiară din partea Statului Român) şi între anii 1968-2002, după înființarea celor două județe. Cu toate neajunsurile din activitatea lor, cele două publicații "*Adevărul Harghitei*" şi "*Cuvântul Nou*", au cea mai mare perioadă de apariție neîntreruptă (peste 35 de ani), ziarele intrând în conştiința publică drept instituții de exprimare a românității din zonă.

În această perioadă, cu sprijinul guvernului, este o acută nevoie să se analizeze problema asigurării accesului populației româneşti din județele Covasna şi Harghita, la presa scrisă în limba română, cu finanțare din fonduri bugetare şi extrabugetare, eventual prin intermediul unei (unor) fundații constituite în acest scop.

Aceeaşi analiză trebuie făcută şi pe tema posturilor locale de radio şi televiziune, care emit aproape exclusiv în limba maghiară. Este nevoie de sprijinirea unor programe şi proiecte care să ofere locuitorilor din județele Covasna şi Harghita o alternativă la abordările UDMR-ului. În acest sens se impune înființarea unor posturi locale de radio şi televiziune de stat. Considerăm că a devenit de actualitate problema înființării în zonă a unui post de radio în limbile română şi maghiară pentru echilibarea discursurilor cu tentă etnocentristă prezente în media de expresie maghiară şi asigurarea recceptionării programului TVR 2 pe raza județelor Covasna şi Harghita.

10. Perfecționarea vieții comunitare; finalizarea constituirii Forumului Societății Civile Româneşti din județele Covasna şi Harghita. Înființarea asociațiilor comunitare; capacitatea acestora de a iniția şi implementa proiecte; **finanțarea de la bugetul central al acestora.**

În climatul de libertate şi democrație de după 1989 şi în județele Covasna şi Harghita s-au înființat şi au activat mai multe asociații culturale şi civice româneşti, detaşându-se printr-o prezență activă în spațiul public Liga cultural-creştină "Andrei Şaguna", Fundația "Miron Cristea", Fundația "Mihai Vitezul", Asociația "Justian Teculescu", Despărțământul ASTRA Covasna–Harghita ş.a. În fața noilor provocări, aceste asociații sunt conştiente de

necesitatea redefinirii strategiei, priorităţilor şi modalităţilor de acţiune care să le permită realizarea obiectivului: prezervarea şi afirmarea identităţii lingvistice, culturale şi confesionale, într-un areal multietnic şi pluriconfesional. (Buletinul Ligii Cultural-Creştine "Andrei Şaguna" nr.2/2002)

Preocupaţi de găsirea unei soluţii viabile la această provocare, reprezentanţii unor formaţiuni politice neparlamentare şi ai societăţii civile locale, în ultimii ani, au propus înfiinţarea unei alianţe politice sau electorale denumită Uniunea Democrată a Românilor Minoritari (UDRM) - formulă care în final nu a fost agreată. Pentru a reuşi să se exprime coerent şi a oferi un cadru de dialog cu reprezentanţii autorităţilor publice locale şi ai populaţiei maghiare, cele peste 20 de asociaţii, fundaţii şi ligi din judeţele Covasna şi Harghita, au convenit să-şi unească forţele şi să creeze *Forumul Civic al românilor din Covasna şi Harghita* - iniţiativă aflată în curs de constituire.

Scopul acestui forum, conform proiectului său de statut, este acela de a asigura coordonarea şi unitatea de acţiune a societăţii civile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita, în vederea îndeplinirii unor obiective precum: prezervarea drepturilor, libertăţilor şi a identităţii comunitare a românilor din judeţele Covasna şi Harghita, în condiţiile statutului special conferit în această zonă de ponderea lor numeric scăzută; sprijinirea accesului comunităţilor româneşti la resursele financiare derulate prin programele regionale de dezvoltare promovate şi finanţate de organizaţiile europene; sprijinirea constituirii şi funcţionării unor asociaţii comunitare locale, ca forme legale de organizare a comunităţilor româneşti numeric diminuate; reprezentarea intereselor comunităţilor româneşti din cele două judeţe, în raport cu autorităţile administraţiei publice locale şi centrale; iniţierea, promovarea şi susţinerea unui dialog coerent cu societatea civilă a comunităţilor maghiare din cele două judeţe; sprijinirea principalelor instituţii identitare: biserica, şcolile, instituţiile de cultură şi mass-media în limba română. (Fondul Asociaţii civice, CEDMNC, 2002). Constituirea forumului a fost îngreunată de opoziţia unor lideri politici locali, faţă de o aşa numită ingerinţă a societăţii civile în spaţiul rezervat partidelor politice. În proiectul iniţial, exista o prevedere conform căreia, conducerea Forumului urma să desemneze

persoanele reprezentative pentru societatea civilă românească din cele două județe, propuse să candideze, în condițiile legii, la alegerile locale şi parlamentare, sau pentru alte funcții şi demnități publice. (Observatorul de Covasna nr.8/30.04.2003)

Unul din obiectivele prioritare ale noului Forum este sprijinirea constituirii şi funcționării unor asociații comunitare locale, ca forme legale de organizare a comunităților româneşti numeric diminuate. O asemenea asociație s-a înființat la Odorheiu Secuiesc.

Potrivit statutului, scopul Asociației este păstrarea şi dezvoltarea identității naționale a românilor din localitatea Odorheiu-Secuiesc şi din județul Harghita, precum şi dezvoltarea comunității româneşti din această localitate, din punct de vedere spiritual, cultural, educațional şi economic.

În vederea realizării scopului prevăzut în statut, Asociația îşi propune următoarele obiective prioritare: promovarea şi apărarea prin toate mijloacele legale a identității şi drepturilor cetățenilor români şi în special cetățenilor români de etnie română din localitatea Odorheiu Secuiesc; reprezintă interesele comunității româneşti în raporturile cu Consiliul Local şi celelalte autorități ale administrației publice; desfăşurarea de activități cu caracter spiritual, cultural, educativ, economic şi de mass-media care au ca scop păstrarea şi dezvoltarea identității naționale a românilor din localitate; înființarea de unități economice şi acordarea de asistență în vederea dezvoltării de proiecte în cooperare cu Uniunea Europeană precum şi cu alte instituții din țară şi străinătate, având ca scop prosperitatea economică a românilor din municipiu; înființarea unor edituri, publicații, posturi de radio şi televiziune comunitare sau semnarea de parteneriate cu posturi deja existente; acordarea de asistență şi suport logistic şi moral grădinițelor, şcolilor şi claselor cu predare în limba română din localitate; acordarea de asistență şi suport logistic şi moral cultelor care oficiază în limba română; acordarea de premii, diplome şi alte însemne de merit; promovarea cunoaşterii şi cinstirii memoriei istorice şi culturale a comunității româneşti; dezvoltarea unor parteneriate active cu românii de pretutindeni şi cu organizații ale acestora din țară şi din străinătate; militarea pentru crearea unui climat de armonie interetnică şi împotriva oricărei discriminări pe motiv de rasă, etnie sau credință religioasă; acordarea de asistență şi suport logistic şi moral

orfelinatelor, sanatoriilor şi tuturor instituţiilor cu caracter filantropic; organizarea de activităţi filantropice şi de asistenţă socială; monitorizarea şi elaborarea de rapoarte către instituţiile naţionale şi internaţionale privind respectarea drepturilor cetăţenilor români de etnie română, numeric inferiori, în Odorhei şi judeţul Harghita; asocierea cu alte asociaţii sau organizaţii care au scopuri şi obiective similare ş.a. (Fondul Asociaţii civice, CEDMNC, 2002).

O problemă deosebit de importantă, ce nu şi-a găsit încă rezolvarea, o reprezintă finanţarea proiectelor asociaţiilor culturale româneşti din cele două judeţe. În anii ce au urmat evenimentelor din decembrie 1989, multe proiecte culturale promovate de asociaţiile culturale româneşti din localităţile celor două judeţe nu au putut fi finalizate deoarece nu au fost aprobate de consiliile locale, respectiv Consiliile judeţene Harghita şi Covasna.

În aceste condiţii, s-a considerat necesar ca proiectele promovate de asociaţiile culturale, ştiinţifice şi civice, din cele două judeţe să beneficieze de un suport financiar prevăzut într-o filă cuprinsă distinct în bugetul central de stat. În acest fel, s-ar asigura o minimă egalitate de tratament cu asociaţiile culturale, ştiinţifice şi civice maghiare din zonă, care sunt susţinute financiar din bugetele locale, pe baza votului etnic, din bugetul central al României, în calitate de minoritate naţională şi din bugetul Ungariei, destinat maghiarilor de peste graniţă, cu prioritate celor care au dobândit "legitimaţia de maghiar".

11. Implementarea Proiectului "*Solidaritatea comunitară românească*".

O modalitate eficientă de sprijinire a comunităţilor româneşti din fostele scaune secuieşti a constituit-o solidaritatea, cu aceste comunităţi, a românilor trăitori de o parte şi alta a Carpaţilor. În funcţie de contextul istoric, formele acestei solidarităţii au fost multiple şi diverse. De la vechii ctitori şi binefăcători ai modestelor biserici româneşti, la cunoscuta acţiune din perioada interbelică, de patronare a şcolilor şi parohiilor româneşti din estul Transilvaniei de către şcolile normale şi parohiile mari din întreaga ţară. Încercările de reluare în forme actualizate a acestor iniţiative, după 1989, au fost timide şi ineficiente. După mai multe căutări, proiectul "Solidaritatea comunitară românească", elaborat de către Ministerul

Informaţiilor Publice, la solicitarea societăţii civile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita, a devenit un proiect fezabil, cu o finalitate pragmatică.

În "argumentul" ce prefaţează proiectul se precizează: "Conservarea şi afirmarea identităţii etnice, lingvistice, culturale şi religioase a românilor de pretutindeni şi în special în zonele în care aceştia se confruntă cu pericolul deznaţionalizării, constituie o problemă fundamentală a Statului Român, acest lucru demonstrând locul şi rolul pe care România şi-l alocă în noua structură europeană". (Solidaritatea) Pornind de la faptul că, datorită unor condiţii complexe, comunităţile româneşti din judeţele Covasna şi Harghita, numeric inferioare, îşi desfăşoară cu dificultate activităţile culturale şi sociale, este necesar ca instituţiile publice şi societatea civilă să se implice în păstrarea şi afirmarea identităţii naţionale a cetăţenilor români, atât la nivel central, cât şi la nivel local. În aceste condiţii, rolul programului de parteneriat "Solidaritatea Comunitară Românească", va fi acela de a structura şi dezvolta legăturile dintre comunităţile româneşti, beneficiind în acest sens de sprijinul mai multor ministere, Patriarhiei Române, autorităţilor locale, unor societăţi comerciale, al O.N.G.-urilor, precum şi al altor asociaţii reprezentative ale românilor din ţară şi de peste hotare.

Dintre obiectivele principale ale proiectului menţionăm: păstrarea şi punerea în valoare a tezaurului tradiţiilor şi culturii populare a românilor din judeţele Covasna şi Harghita; încurajarea afirmării identităţii naţionale a românilor din cele două judeţe; întărirea sentimentului de apartenenţă naţională şi înlăturarea stărilor de frustrare şi marginalizare a românilor din localităţile etnic-mixte; eliminarea deficitului de comunicare şi de relaţionare existent la nivelul comunităţilor româneşti şi maghiare din zonă; stimularea dialogului interetnic şi optimizarea climatului de convieţuire interetnică; îmbunătăţirea relaţiilor dintre judeţele Covasna şi Harghita şi celelalte judeţe din ţară, eliminarea unor clişee şi prejudecăţi.

Pe baza acestor obiective, s-au stabilit grupurile ţintă, structura de parteneriat, instituţiile finanţatoare şi activităţile prioritare (realizarea în comun, sau participarea la unele manifestări culturale şi ştiinţifice, unor schimburi între instituţiile de învăţământ din localităţile cuprinse în legăturile de parteneriat, asigurarea unor

dotări specifice activităţilor culturale şi ştiinţifice, transferarea de know-how în domeniul de interes public ş.a). Proiectul lansat la 1 Decembrie 2002, la Sf. Gheorghe, a demarat "cu dreptul", începând cu primul trimestrul al anului 2003, primele rezultate fiind promiţătoare. (Fondul Asociaţii civice, CEDMNC, 2002).

C. Consideraţii asupra câtorva oportunităţi existente în zonă.

Normalizarea climatului de convieţuire interetnică din judeţele Covasna şi Harghita şi asigurarea existenţei comunităţilor româneşti sunt posibile prin valorificarea unor oportunităţi precum: situarea celor două judeţe în centrul ţării; apropierea de Braşov, unul din cele mai mari oraşe ale ţării; existenţa legăturile tradiţionale cu Moldova şi Muntenia şi a unei economii complementare; prezenţa celor două areale cu populaţie de etnie română - depresiunile Întorsurii Buzăului (judeţul Covasna) şi a Topliţei (judeţul Harghita); valorificarea bogatelor resurse turistice şi balneare, inclusiv a celor din domeniul agro-turismului ş.a.

Conceperea dialogului interetnic pe problemele de fond ale convieţuirii cu punerea în evidenţă a interferenţelor stabilite în cursul istoriei şi elaborarea unui program de recâştigare a încrederii ţării, pentru eliminarea definitivă a conceptului de zonă fierbinte cu ridicat potenţial de disensiuni interetnice (zonă cu "deficit de stabilitate"), într-una cu o absorţie geopolitică în care caracterul multietnic şi pluriconfesional va asigura atenuarea asperităţilor de orice fel.

Se solicită din partea tuturor partidelor politice, atât atunci când se află în opoziţie, cât şi atunci când se află la putere, ca problema normalizării climatului de convieţuire interetnică din Covasna şi Harghita, să constituie o prioritate naţională "una şi aceeaşi pentru orice cârmuire din fruntea ţării".

S-ar putea astfel corobora avantajele ce decurg din poziţia geografică, economia complementară şi tradiţia relaţiilor economice şi umane a zonei Covasna-Harghita cu provinciile istorice Moldova şi Muntenia, cu cele ce izvorăsc din realităţile istorice, demografice, lingvistice culturale şi confesionale pe care populaţia din zonă le are cu Ungaria.

Pentru a putea să păstreze şi să afirme identitatea românească, românii numeric minoritari din localităţile etnic mixte din Covasna şi Harghita, au nevoie de un cadrul legislativ,

instituţional şi logistic adecvat, de o viaţă comunitară proprie şi de un sprijin constant şi eficient din partea instituţiilor guvernamentale şi asociaţiilor nonguvernamentale. Astfel se impune profilarea unui model special de gestiune a problemelor ce caracterizează comunitatea românească din Covasna şi Harghita, şi, în acelaşi timp, trecerea de la constatarea cotidiană şi teoretizarea ştiinţifică a acestor probleme la operarea lucidă şi pragmatică a unor soluţii concrete care să se încadreze într-o agendă perenă de management şi gestiune a problematicii Harghita-Covasna, indiferent de efemeritatea unui regim politic sau a altuia. Dacă aceste oportunităţi nu vor fi valorificate, în viitorul apropiat, un număr însemnat de comunităţi româneşti reduse numeric, vor fi în întregime asimilate, iar în celelalte localităţi etnic mixte din zonă, cetăţenii de etnie română vor continua să fie marginalizaţi, supuşi la numeroase discriminări instituţuionale şi de facto.

Evitarea unei asemenea evoluţii nedorite şi instaurea normalităţii în convieţuirea interetnică în sud-estul Transilvaniei, după intrarea României în NATO şi în perspectiva integrării ei în Uniunea Europenă, necesită înfiinţarea unei structuri distincte în cadrul Agenţiei Naţionale pentru Strategii Guvernamentale care să monitorizeze, să evalueze, să elaboreze şi să implementeze strategiile şi programele destinate problematicii specifice judeţelor Covasna şi Harghita, cu luarea în considerare, în activitatea de iniţiere şi adoptare a actelor normative, a impactului specific pe care acestea îl pot avea în localităţile din cele două judeţe.

X. În loc de concluzii

Deşi procesul democratizării din societatea românească a înscris componenta minoritară în ansamblul reglementărilor legislative şi a practicii cotidiene socio-politice, ajungându-se să se vorbească de **modelul românesc al relaţiilor interetnice**, clasa politică românească postdecembristă nu a găsit, încă, **mecanismele de asigurare a unei discriminări pozitive a românilor din judeţele Covasna şi Harghita**, unde aceştia sunt numeric inferiori.

În aceste condiţii, după decembrie 1989, discursul şi comportamentul partidelor politice româneşti faţă de problematica specifică judeţelor Covasna şi Harghita, este într-un fel, atunci când se află în opoziţie, şi cu totul în altfel, atunci când se află la putere. Timiditatea clasei politice, faţă de această problemă este şi consecinţa absenteismului intelectualilor, resimţindu-se lipsa unor dezbateri pe acesată temă, din perspectiva majorităţii. Aşa cum sublinia sociologul Dan Dungaciu, există o mare diferenţă între proiectul maghiar şi cel românesc, mai exact între proiectul lansat de premierul Antal care s-a declarat « premierul celor 15 milioane de unguri » şi lipsa proiectului românesc faţă de românii de pretutindeni, inclusiv faţă de cei din Covasna şi Harghita.

Cercetările efectuate în zonă (Maria Cobianu-Băcanu, Vasile Dâncu, Claudiu Bădescu), au pus în evidenţă o fractură identitară determinată de modul în care se trăieşte efectiv statutul simultan de majoritate-minoritate în acelaşi timp. Populaţia românească majoritară în România, în judeţele Covasna şi Harghita are statut de minoritate şi este supusă unei presiuni puternice de către tendinţa autonomistă manifestată la toate nivelele societăţii maghiare. De fapt aceste judeţe funcţionează autonom, doar formal ele se supun administraţiei centrale.

Existenţa **partidului constituit pe criterii etnice şi a "votului etnic" stimulează separatismul etnic în cele două judeţe din arcul intracarpatic.**

Înţelegând dorinţa firească a maghiarilor din Transilvania, în general, şi al celor din arcul intracarpatic, în special, de a-şi păstra şi

afirma identitatea, cât şi îngrijorările acestora faţă de provocările viitorului (în principal, faţă de scăderea populaţiei de etnie maghiară), apreciem ***că nu lipsa autonomiei este cauza problemelor cu care se confruntă maghiarii din România.*** De fapt, prin proiectul de autonomie a Ţinutului Secuiesc, nu se doreşte obţinerea unor noi drepturi pentru maghiari ci, "***se urmăreşte crearea bazei teritoriale pentru grupul etnic maghiar***".

Naţionalismul lingvistic din Harghita şi Covasna este unul care declară spaţiul respectiv, drept teritoriu etnic. **Primejdia cea mare a acestor "naţionalisme lingvistice" este să rupă din unitatea spaţiului naţional "enclave", "teritorii" pe care să le considere "spaţii ale etniei", "teritorii etnice", ceea ce duce, evident, la utilizarea "politicilor etnice" ca "politici secesioniste".**

În fond, odată cu accelerarea procesului de descentralizare şi sporirea autonomiei locale, principalele obiective ale autonomiei pe criterii etnice, dorite de lideri maghiari se consolidează, în condiţiile specifice ale judeţelor Covasna şi Harghita. Toate acestea, vorbesc convingător despre faptul că în judeţele Covasna şi Harghita, autonomia pe criterii etnice există şi are toate premisele ca, odată cu procesul de descentralizare şi sporire a autonomiei locale, să conducă la formarea unei enclave etnice, dacă statul român nu va găsi modalităţile adecvate de stopare a acestei evoluţii.

Proiectul de obţinere a autonomiei teritoriale a aşa zisului Ţinut Secuiesc, ne arată că ne aflăm în faţa unei **provocări, care depăşeşte cu mult limitele a ceea ce poate oferi rezonabil unei "minorităţi numeric majoritare" care beneficiază şi aşa de majoritatea celor solicitate**.

După lecţia oferită de eşecul formulelor experimentate în fost Iugoslavie, procesul de fragmentare statală nu mai este susţinut de principalele state ale Uniunii Europene.

În legătură cu răspunderile ce revin clasei politice româneşti faţă românii din Covasna şi Harghita, redăm concluziile dezbaterilor ce au avut loc, în luna aprilie 2004, la Centrul de Geopolitică din cadrul Facultăţii de Sociologie şi Asistenţă Socială a Universităţii Bucureşti, sub coordonarea prof. univ. dr. Ilie Bădescu, concluzii care au fost formulate şi de către liderii societăţii civile româneşti şi ai Bisericii Ortodoxe

din cele două județe: problema păstrării identității românilor din Covasna şi Harghita nu este numai problema acestora, ci este o problemă a întregii națiuni române, altfel spus aceasta, nu este o problemă locală. Dacă clasa politică nu înscrie problema normalizării conviețuirii interetnice şi a stopării tendințelor de enclavizare a acestui spațiu românesc, ea trebuie să fie obligată să facă acest lucru de către mediul academic, împreună cu societatea civilă, cu sprijinul mass-media.

XI. BIBLIOGRAFIE

ABRUDAN, Paul, RACOVIȚAN, Mihai, 1991, *Transilvania în documente*, Sibiu

Adrian Năstase pune Parchetul General pe urmele extremiştilor din UDMR, în « Adevărul »nr. 3992, din 29 aprilie 2003

**** Al doilea război mondial. Transilvania şi aranjamentele europene (1940-1944)*, 1991, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca.

ANDERSON, Benedict, 2000, *Comunități imaginate*, Bucureşti

ANDREESCU, G., 1996, *Naționaliști, antinaționaliști*, Editura Polirom, Iaşi

ANDREESCU, G., 1996, *România versus România*, Editura Clavis

ANGVSTIA, (nr. I-VI), 1996-2002, Sf. Gheorghe

**** Anuarul statistic al județului Covasna,* 1994

**** Anuarul statistic al județului Harghita*, 1994

ARHIVELE NAȚIONALE Covasna, *Fondul Primăria Sf. Gheorghe, 1920-1940*

ARHIVELE NAȚIONALE Covasna, *Fond Prefectura Județului Trei Scaune, comitetul Cultural Județean,* doc. 10

ARHIVELE NAȚIONALE Covasna, *Fond ASTRA*, dos. 9

ARHIVELE NAȚIONALE Covasna, *Fond nr. 47 - Tribunalul județului Trei-scaune*, dos. nr. 120/1924

BAICU, Dan, 1996, *Județul Trei Scaune în contextul reinstaurării administrației româneşti în Ardealul de Nord. Mărturii documentare,* în "Angvstia 1/1996", Editura Carpatica, Cluj-Napoca

BĂDESCU, Claudiu, 2002, *Elitele etnice şi negocierea resurselor - o abordare din perspectiva violenței simbolice*, Lucrare de licență, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

BĂDESCU, Ilie, 1999, *Memorie colectivă şi istorie zonală în N-V Transilvaniei*, Institutul de Studii Socio-comportamentale şi Geopolitice ISOGEP (mns.), Bucureşti

BĂDESCU, Ilie; DUNGACIU, Dan, 1995, *Sociologie şi Geopolitica Frontierii*, Editura Floarea Albastră, Vol. I şi II,

Bucureşti

BĂDESCU Ilie, 1997, *Teoria latenţelor,* Editura ISOGEP-EUXIN, Bucureşti

BĂDESCU, Ilie, 2002, *Referat asupra tezei de doctorat Structuri etnice şi confesionale în judeţele Covasna şi Harghita* de Ioan Lăcătuşu, mns, Cluj-Napoca

BĂDESCU, Ilie; MIHĂILESCU, Ioan; SAVA Ionel Nicu, 2003, *Geopolitică, Integrare, Globalizare,* Editura Mica Valahie, Bucureşti

BĂILĂ, Maria, 1999, *Biserică şi comunitate. Discurs eclesiastic ortodox şi viaţă cotidiană în Trei Scaune (1750-1850)*, Lucrare de licenţă, Universitatea "1 Decembrie 1918" Alba Iulia

BĂLAN, Nicolae, 1913, *Episcopia Ortodoxă Maghiară*, în "Revista Teologică", Sibiu, an.VII, nr.11-12/1913

BĂLAN, Ioan; ANCU, Damian, 2000, *Sud-estul Transilvaniei în primul parlament al României Mari: noiembrie 1918 – martie 1920*, Sf. Gheorghe

BERCU, Ioan, 1996, *Breţcu – vatră de istorie şi credinţă strămoşească*, în "Angvstia 1", Editura Carpatica, Cluj-Napoca

BERCU, Ioan, 1976, *Viaţa bisericească a românilor din depresiunea Breţcului (sau a Tîrgului Secuiesc),* Teză de licenţă în Teologie, Sibiu

BERECZ, Gyula, 1983, *Háromszek Vármegye. Nepoktási intézeteinek történet*, (Comitatul Trei Scaune. Istoria instituţiilor de învăţământ), Brasso

BIANU, Ioan, *Acţiunea de reromânizare în regiunile secuizate*, în „Reînvierea", nr. 1/1937, Tg. Mureş

BIRO, Bela, 2001, *Paradoxul maghiar*, în "Sfera Politicii" nr.97-98, an.IX, 2001

BOCŞAN, Nicolae, 1994, *Naţiune şi confesiune în Transilvania în secolul al XIX-lea. Cazul Mitropoliei Române*, în "Etnie şi confesiune în Transilvania (sec.XIII-XIX)", Fundaţia "Cele Trei Crişuri", Oradea

BOCŞAN Nicolae; LUMPERDEAN Ioan; POP Ioan-Aurel, 1994, *Etnie şi confesiune în Transilvania(sec. XIII-XIX)*, Fundaţia Cele Trei Crişuri, Oradea

BOIAN, Ioan, Cronica bisericească, mns, Sighişoara, 2001

BOLOVAN, Ioan, 1994, *Contribuţii privind situaţia demografică a Transilvaniei în anii 1850-1910*, în "Pagini transilvane", Fundaţia Culturală Română, Cluj-Napoca

BOLOVAN, Ioan, 2000, *Rromii din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Aspecte statistice şi demografice*, în "Modele de convieţuire în Europa centrală şi de est", Arad

BOLOVAN, Ioan, 1999, *Structuri demografice în Transilvania în timpul dualismului*, în *Istoria României. Transilvania* Vol. II (1867-1947), Societatea cultural-ştiinţifică "George Barițiu", Cluj-Napoca

BOLOVAN, Ioan; BOLOVAN, Sorina, 1995, *Contribuţii privind structura etnică şi confesională a Transilvaniei în secolul XX,* în "Sabin Mamuilă. Istorie şi demografie", Centrul de Studii al Transilvaniei, Cluj-Napoca

BOLOVAN, Ioan; BOLOVAN, Sorina, 1996, *Problemele demografice ale Transilvaniei între ştiinţă şi politică (1920-1945). Studiu de caz*, în "Transilvania între modern şi medieval", Fundaţia Culturală Română, Cluj- Napoca

BOLOVAN, Ioan, 2000, *Transilvania între Revoluţia de la 1848 şi Unirea din 1918*, Cluj-Napoca

BOLOVAN, Ioan, 2000, *Transilvania la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX. Realităţi etno-confesionale şi politici demografice*, Cluj-Napoca

BOLOVAN, Sorina Paula, 1999, *Familia în satul românesc din Transilvania*, Fundaţia Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca

BOLOVAN, Sorina; BOLOVAN, Ioan, (coord), 1995, *Sabin Manoilă. Istorie şi demografie*, Cluj Napoca

BOURHIS, Richard; LEYENS, Jacques Philippe, 1997, *Stereotipuri, discriminare şi relaţii intergrupuri*, Editura Polirom, Iaşi

BRETON, R., 1981, *Les Ethnies*, Presses Universitairea de France, Paris

BRUNO, Stefan, 1998, *Dimensiunile urii interetnice în Secuime*, Bucureşti, mns

BUCUR, Corneliu, 2001, *Condiţia relaţiei interetnice ca fundament al convieţuirii multietnice în Ardeal*, în "Mari prietenii între oamenii de cultură şi ştiinţă români şi maghiari", Bucureşti

Buletinul Ligii Cultural-Creştine "Andrei Şaguna", vol.I, Sfântu Gheorghe, 1998

Buletinul Ligii Cultural-Creştine Andrei Şaguna, nr. 2, Editura Eurocarpatica, Sf. Gheorghe, 2002

CAMILLIERI , 1990, *Strategies identitaires*, P.U.F., Paris

CAVRUC, Valeriu, 1998, *Repertoriul arheologic al județului Covasna*, Editura Carpații Răsăriteni, Sf. Gheorghe

CAVRUC, Valeriu, 2000, *Repertoriul arheologic al județului Harghita*, Editura Carpații Răsăriteni, Sfântu Gheorghe

CÂMPEAN, Cosmin, 1997, *Problema afirmării sociale şi profesionale la tinerii maghiari din Sfântu Gheorghe (Covasna)*

CÂMPEANU, Alin, 2001, *Episcopia Ortodoxă a Covasnei şi Harghitei agresată în declarațiile şi acțiunile UDMR*, în "Angvstia 6", Sf.Gheorghe

CENTRUL Eclesiastic de Documentare "Mitropolit Nicolae Colan", Fondul *"Afişe şi fotografii"*

CENTRUL Eclesiastic de Documentare "Mitropolit Nicolae Colan", Fondul

" Asociații civice"

CENTRUL Eclesiastic de Documentare "Mitropolit Nicolae Colan", Fondul *" Colecția manuscrise"*

CENTRUL Eclesiastic de Documentare "Mitropolit Nicolae Colan", Fondul *"Achiziții noi"*

CENTRUL Eclesiastic de Documentare "Mitropolit Nicolae Colan", Fondul *" Protopopiatul ortodox Trei Scaune"*

CENTRUL Eclesiastic de Documentare "Mitropolit Nicolae Colan", Fondul *"Protopopiatul greco-catolic Odorhei"*

CHELCEA, Septimiu, 2001, *H.H.Stahl - Să ai o problemă de studiu a ta şi să iubeşti oamenii a căror viață socială o cercetezi,* în "Revista Socială", nr.3-4/2000, Bucureşti

CHINDEA, Teodor, 1995, *Contribuții la istoria românilor din Giurgeul-Ciucului,* Editura Brăduț, Tg.Mureş

CHINDEA, Teodor, 1938, *Legăturile secuilor cu Principatele Române de la 1527 până în zilele noastre,* Tiparul Dacia Traiană, Sibiu

CHIUHANDU, Gheorghe, 1938, *Problema "secuiască" sub raport confesional. Câteva considerații şi remarci statistice*, Sibiu

CIANGA, Nicolae, 1997, *Turismul în Carpații Orientali. Studiu de Geografie Umană*, Editura Presa Universitară Clujană

CIOLAN, Ioan, 1980, *Transilvania, ultima prigoană maghiară*, Editura Europa, Roma

CIOLAN, Ioan, 1972, *Intoleranță şi deznaționalizare în Covasna şi Harghita*, mns., Sibiu

CIOLAN, Ioan, 1997, *Transilvania prigonită de unguri*, Târgu Mureş

CIUBĂCAN, Vasile T., 1996, *Modificările produse în structura demografică a județelor Ciuc, Odorhei şi Trei Scaune, în perioada anilor 1930-1948*, în ANGVSTIA 1/I996

CIUBĂCAN, T. Vasile; GANEA, I. Maria; RANCA, V. Ioan, 1995, *Drumul Holocaustului*, Cluj-Napoca

CIUREA, Ioan, 2000, *Mă doare țara-n sufletu-mi pribeag*, în "Revista română", anul VI, nr 4 (22)

COBIANU-BĂCANU, Maria, 2000, *Drama maghiarizării românilor din Covasna şi Harghita*, Editura Eurocarpatica, Sf. Gheorghe

COBIANU-BĂCANU, Maria, 1996, *Factori de conservare a identității etnice româneşti în județele Covasna şi Harghita*, în "Angvstia 1", Editura Carpatica, Cluj-Napoca

COBIANU-BĂCANU, Maria, 1997, *Subetnicitate şi marginalitate culturală la românii din Covasna şi Harghita,* în "Angvstia 2", Sf.Gheorghe

COBIANU-BĂCANU, Maria, 1998, *SOS – românii din Covasna şi Harghita*, Editura Petru Maior, Târgu Mureş

CONSILIUL Județean Harghita, 1997, *Harghita cu 250 de hărți şi 135 imagini foto*, Miercurea Ciuc

CORNEANU, Nicolae, 1986, *Biserica românească din Nord-Vestul țării în timpul prigoanei horthyste*, Editura Institutului Biblic a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti

COSNEANU Marius, 2001, *Antinostalgie*, în "Sfera Politicii" nr.97-98, an. IX, 2001

COŞA, Anton, *Catolicii din Moldova şi "fenomenul ceangău",* în "Angvstia", nr 6/2002, Sf. Gheorghe

COŞA, Anton, 2001, *Cleja, monografie etnografică*, Editura Semne, Bacău

COTFAS, Petru, 1974, *Aspecte din activitatea revizionist-hortistă oglindite în presa din județul Harghita. Lupta pentru apărarea Statu-Quo-ului şi independenței,* Lucrare de diplomă, mns., Cluj-Napoca

CRISTACHE-PANAIT, Ioana, 1990, *Alte mărturii ale originii etnice româneşti ale aşezărilor din Sud-Estul Transilvaniei*, în *Românii şi secuii* de Ioan I. Russu, Editura Ştiințifică, Bucureşti

CRISTACHE-PANAIT, Ioana, 1993, *Arhitectura de lemn din Transilvani- județele Alba, Mureş şi Harghita*, Editura Museion, Bucureşti

CRISTACHE-PANAIT, Ioana, 1998, *Circulația cărții vechi bucureştene în Transilvania*, Editura Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti

CRISTACHE-PANAIT, Ioana, 1997, *Relații istorice din Sud-Estul Transilvaniei* în ANGVSTIA 2/1997, Sfântu Gheorghe

CSEGEDI, Magdolna; VARGA, Andreea, 2001, *Relațiile româno-maghiare în anii '50 - '60,* în "Sfera Politicii", nr. 97-98, an. IX

CSORTAN, Ferencz, 2001, *Maghiarii*. *Schiță pentru un portret în mozaic,* în "Sfera Politicii", nr.97-98, an. IX

CULIC Irina; HORVATH, Istvan; STAN Cristian, 1999, *Reflecții asupra diferenței*, Editura Limes, Cluj

CULIC, Irina; HORVÁTH, István & RAȚ, Cristina , 2000, *Modelul românesc al relațiilor interetnice reflectat în 'Etnobarometru'*, în "Nastasă L.; Salat L. – Relațiile interetnice în România Postcomunistă", Cluj-Napoca

CULIC, Irina; HORVATH, Istvan; MARIUS, Lazăr şi MAGYARI, Nandor Laszlo, 1998, *Românii şi maghiarii în tranziția postcomunistă. Imagini mentale şi relații interetnice în Transilvania*, Centrul de Cercetări a Relațiilor Interetnice din Transilvania, Cluj-Napoca

DÂNCU, Vasile Sebastian, 2000, *Fracturile identității comunitare şi ideologiile interculturalismului*, în *Avertisment din Nord-Vest*, anul II, nr. 57, din 11 martie 2000

DIACONU, Ion, 1998, *Minoritate. Identitate. Egalitate*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Bucureşti

DOBREAN, Ana; LĂCĂTUȘU, Ioan, 2000, *Marc Aurel-Contribuții la istoria județului Harghita,* Editura Eurocarpatica

DOGARU, Mircea, 2002, *Bătălia pentru "Hungaria*", Editura Regall, Bucureşti.

DRAGOMIR, Silviu, 1920, *Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal în secolul al XVIII-lea, vol.I*, Editura şi Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu

DRAGOŞ, Z., 1995, *Mărturii tragice - Covasna, Harghita, Mureş, decembrie 1989-martie 1990*, Bucureşti

DRĂGAN, Ioan, 2000*, Nobilimea românească din Transilvania. 1440 – 1514*, Bucureşti

DUMBRAVĂ, Daniela, 2001, *Medierea conflictului interetnic. Paradigma creştină.* , Lucrare de masterat, Unversitatea Bucureşti

DUNĂRE, Nicolae, 1974, *Raporturi interetnice în Valea Casinului, judeţul Harghita,* în Anuarul Muzeului Cristuru Secuiesc

EDROIU, Nicolae; PUŞCAŞ, Vasile, 1995, *Maghiarii din România*, Fundaţia Culturală Română, Cluj- Napoca, 1995

EDROIU, Nicolae, 2002, *Estul Transilvaniei în evul mediu timpuriu (secolele VIII-XIII)*, în „Angvstia", VI, 2002, Editura Carpaţii Răsăriteni, Sf. Gheorghe, 2002

EDROIU, Nicolae, 1999, *Formaţiuni statale pe teritoriul României (sec. VIII-XI)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

EDROIU, Nicolae, 2002, *Referat asupra tezei de doctorat Structuri etnice şi confesionale în judeţele Covasna şi Harghita* de Ioan Lăcătuşu, mns., Cluj-Napoca

FĂTU, Mihai, 1985, *Biserica românească din Nord-Vestul ţării sub ocupaţia horthystă 1940-1944*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Timişoara

FĂTU, Mihai; MUŞAT, Mircea, 1985, *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României septembrie 1940-octombrie 1944*, Bucureşti

FENEŞAN, Constantin; ADAM, Iosif; PUŞCAŞ Ioan, 1986, *Izvoare de demografie istorică, Vol. I şi II, DGAS,* Bucureşti

FENEŞAN Constantin, 1994, *Populaţia din Marele Principat al Transilvaniei, într-o statistică din 1772-1773,* în "Pagini Transilvane", Fundaţia Culturală Română, Cluj-Napoca

FERCHIU, Delia-Gabriela, 1999, *O perspectivă asupra relaţiilor interetnice*, Lucrare de licenţă, Universitatea "Transilvania"

Braşov

FEY, Laszlo, 1999, *Rădăcinile şovinismului antimaghiar*, în "22" an X, nr. 502 (40)/1999

FONTA, Ilie, 1994, *Libertatea religioasă în lumea contemporană*, Bucureşti

Forumul Intercultural ediția a X-a cu tema *Minoritate în majoritate-majoritate în minoritate. Relații interetnice în Secuime,* organizat de Fundația Pro Europa, Sf. Gheorghe, 2002

GALL, E., 1978, *Dimensiunile conviețuirii*, Editura Kriterion, Bucureşti

GALLAGER, Tom, 1999, *Democrație şi naționalism în România 1989-1998*, Bucureşti

GALFOLVI, Zsolt, 2002, *Numai o viziune realistă poate preveni conflictele*, în "22", nr.27 / 2-8 iulie 2002, Bucureşti

GARCEA, Ioan, 1945, *Cronica parohiei ortodoxe din Bățanii Mari* (Sfântu Gheorghe – mns.)

GARDA, Dezso, 1997, *Mediul geografic şi evoluția socio-demografică în Bazinul Giurgiului şi Ciucului în secolele XVI-XVII*, Miercurea Ciuc

GELLNER, Ernst, 1997, *Națiuni şi naționalism*, Bucureşti

GHEȚĂU, Vasile, 1997, *Tranziție şi demografie*, Populație & Societate, nr. 1 şi nr. 2, periodic al Centrului de Cercetări Demografice al Academiei Române

GRAMA, Ana, 2000*, La vremea "Zidindelor Biserici", cu "Carul iute" spre Vâlcele, Sfântu Gheorghe şi alte locuri,* în "Angvstia 5" Sf.Gheorghe

GRAMA, Ana, 1991, *Petru Pop, protopop de Brețcu, luptător pentru supraviețuirea românilor din fostul județ Treiscaune,* în "Îndrumător Bisericesc", nr. 139, Mitropolia Ardealului, Sibiu

GRAMA, Ana, 1987, *Preliminarii la ASTRA,* în *ASTRA 1861-1950, 125 de ani de la înființare, sub redacția dr. Victor V. Grecu,* Sibiu

GRAMA, Ana, 1997, *"Protocoale de porunci" din Budila şi Boroşneul Mic şi valoarea "înscrisurilor" în viața satului românesc transilvănean (1740-1840),* în "Angvstia 2", Sf.Gheorghe

GRAMA, Ana, 1998, *Surse eclesiastice ortodoxe din a doua jumătate s secolului XIX-lea pentru cercetarea demografică zonală*, în ANGVSTIA 3/1998, Sfântu Gheorghe

GRECU, Antigona, 2002, *Secuii- maghiarizaţi, care maghiarizează*, în Danubius, nr 2/2002

GRIGORIE, Iulian, 1997, *Geopolitica şi sociologia integrării europene: teorii şi doctrine,* în "Euxin", nr.1-2 / 1997

GROZA, Mihai, 2002 *Deputatul Kelemen Hunor are dreptate*, în „Adevărul Harghitei", anul XIV, nr. 3041/3042, din 11/12 octombrie 2002.

GYÉMÁNT, Ladislau, 1990, *"Cuvânt înainte"* în Ion I. Russu - «Românii şi Secuii», Editura Ştiinţifică, Bucureşti

GYEMANT, Ladislau, 1989, *Proiecte şcolare româneşti din Transilvania în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în "Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie", XXIX, Cluj-Napoca, 1988-1989

HALUS, Radu, 1996, *Caracteristici ale componenţei gospodăriilor şi familiilor după naţionalitate*, în Revista de Statistică, nr.10/1996, Bucureşti

HITCHINS, Keith, 1992, *Conştiinţa naţională şi acţiune politică la românii din Transilvania, 1868-1918*, Editura Dacia, Cluj-Napoca

HITCHINS, Keith, 1997, *Mit şi realitate în istoriografia românească,* Editura Enciclopedică, Bucureşti

HOFSTEDE, G., 1996, *Managementul structurilor multiculturale*, Editura Economică, Bucureşti

HORVATH, Istvan, 2001, *Sociologia relaţiilor etnice*, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

HORVATH, Istvan; LAZĂR, Marius, 1999 *Reînvierea localului şi relaţiile interetnice*, în Irina Culic; Istvan Horvath; Cristian Stan, *Reflecţii asupra diferenţei*, Editura Limes, Cluj-Napoca

HUTCHINSON, J.; SMITH, A.D., 1996, *Ethnicity Oxford and New York*, Oxford University Press

HUTCHINSON, J.; SMITH, A.D., 1994, *Naţionalism*, Oxford University Press

*** *Identité, culture & changement social, L'Harmattan*, Paris, 1991

IMREH, Istvan, 1982, *Viaţa cotidiană la secui 1750-1850*, Editura Kriterion, Bucureşti

IORGA, Nicolae, 1914, *Acte româneşti din Ardeal privitoare în cea mai mare parte la legăturile secuilor cu Moldova,* Bucureşti

IORGA, Nicolae, 1936, *Începuturile şi motivele desnaţionalizării în Săcuime*, în "Academia Română", Seria II, Tom.XVIII, Bucureşti

KOCIS, Karoly; VARGA, Arpad, 1996, *Fizionomia etnică şi confesională fluctuantă a regiunii carpato-balcanice şi a Transilvaniei*, Asociaţia Culturală Ház Rezső, Odorheiu Secuiesc

KOLUMBAN, Gabor, 2000, *Problema autonomiilor şi managementul comunităţilor etnice*, în *Relaţii interetnice în România postcomunistă*, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj-Napoca

KŐNIG, Carol, 1999, *Minorităţile între identitate şi integrare*, în volumul cu acelaşi titlu, Arad

KOVACS, Lorand Cziprian, 1999, *Administraţia publică ca factor de inducţie a stărilor tensionale de tip etnic*, în "Reflecţii asupra diferenţei", Editura Limes, Cluj-Napoca

KOVACS, Piroska, 1999, *Studiu de caz. Satu Mare*, în "Minoritatea majorităţii", Editura Pro Print, Miercurea-Ciuc

LAZĂR, Marius, 2000, *Percepţii identitare şi relaţii interetnice în secuime. Elemente pentru o "deconstrucţie" şi o "reconstrucţie",* în *Relaţii interetnice în România postcomunistă*, Centrul de resurse pentru diversitate etno-culturală, Cluj-Napoca

LAZĂR, Costel Cristian, 2000, *Consideraţii privind relaţiile interetnice din judeţul Ciuc în perioada interbelică*, în „Angvstia" nr.5/2000, Sfântu Gheorghe

LAZĂR, Costel, *Influenţa statului maghiar asupra relaţiilor interetnice din România, cu privire specială asupra spaţiului secuiesc*, în Angvstia nr.6 /2001, Sf. Gheorghe

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1994, *Aportul negustorilor din Târgu Secuiesc şi Breţcu la devoltarea comerţului dintre Transilvania şi Moldova*, în *Arhiva Moldovei*, Iaşi

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1997, *ASTRA şi românii din Covasna şi Harghita*, în „Revista Română", nr. 1 (6), Iaşi

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1999, *Aurel Nistor, o pagină din istoria Bisericii şi a Nemaului*, Editura Carpaţii Răsăriteni, Sfântu Gheorghe

LĂCĂTUŞU, Ioan, 2000, *Dimensiuni ale «Autoguvernării» şi autonomiei locale în viziunea UDMR*, în "Oituzul" nr. 95, pagină în "Cuvântul Nou" nr. 2813 din 27 iunie 2000

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1999, *Evoluția structurii etnice şi confesionale a locuitorilor din județul Covasna între 1850-1992*, Editura Carpatica, Cluj-Napoca

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1999, *Habitat şi populație. Procese şi structuri demografice în județele Covasna şi Harghita*, în "ANGVSTIA", 4/1999, Sfântu-Gheorghe

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1995, *Identitate şi cultură la românii din secuime*, Editura Carpatica, Cluj-Napoca

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1997, *Mărturii documentare privind teatrul românesc din județele Covasna şi Harghita*, în "Teatrul Andrei Mureşanu Sf. Gheorghe-10 ani"

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1996, *Necesitatea reconcilierii cu trecutul şi a bunei conviețuiri în județele Covasna şi Harghita*, în Acta Musei Napocensis, Istorie, 32.II,1996, Cluj- Napoca

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1998, *Patriarhul Miron Cristea şi românii din Covasna şi Harghita*, mns., Sf. Gheorghe

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1994, *Păstoritul în zona Curburii interioare a Carpaților*, în *Al 25-lea simpozion național de istorie şi retrologie agrară*, Bacău

LĂCĂTUŞU, Ioan, 1998, *Personalități din Covasna şi Harghita*, Editura Carpatica, Cluj-Napoca

LĂCĂTUŞU, Ioan, 2001, *Aspecte ale discursului şi comportamentului public față de alteritate a liderilor minorității "majoritare" din Covasna şi Harghita* în *Identitate. Alteritate. Multiculturalitate,* Complexul Muzeal, Arad, 2001

LĂCĂTUŞU, Ioan, 2002, *Raportul majoritate – minoritate în Covasna şi Harghita. Considerații teoretice şi implicații practice în Interetnicitate în Europa Centrală şi de Est,* Complexul Muzeal Arad, 2002

LĂCĂTUŞU, Ioan *2003, Comunități româneşti numeric inferioare din Covasna şi Harghita. Provocări, oportunități şi perspective de supraviețuire*, comunicare pregătită pentru simpozionul internațional interdisciplinar, cu tema „Minoritarul imaginar. Minoritarul real", Muzeul din Arad, 8-9 mai 2003

LĂCĂTUŞU, Ioan, 2002, *Spiritualitate românească şi convieţuire interetnică în Covasna şi Harghita*, Editura Eurocarpatica, Sfântu Gheorghe

LĂCĂTUŞU, Ioan; LECHINŢAN, Vasile; PĂTRUNJEL, Violeta, 2003, *Românii din Covasna şi Harghita. Istorie. Biserică. Şcoală. Cultură*, Editura Grai Românesc, Mirecurea Ciuc, 2003

LECHINŢAN, Vasile, 2000, *Incitarea secuilor prin presa maghiară din Cluj şi Debreţin la 1848-1849,* în "Angvstia 5", Sf.Gheorghe

LECHINŢAN, Vasile, 1998, *Oficiali de stat români în Secuime, până în 1918*, în Buletinul Ligii Cultural Creştine Andrei Şaguna, vol. I, Sf. Gheorghe

LECHINŢAN, Vasile, 1997, *Orbán Balázs despre români în lucrarea A szekelyföld leirasa…(Descrierea ţinutului secuiesc),* în „Angvstia 2", Sf.Gheorghe

LECHINŢAN, Vasile, 1999, *Presa Românească din Covasna şi Harghita în perioada interbelică*, în "Grai Românesc" nr.2/1999, Miercurea-Ciuc

LECHINŢAN, Vasile, 1996, *Românii din scaunele secuieşti la 1614*, în ANGVSTIA 1/1996, Sfântu Gheorghe, Cluj-Napoca

LECHINŢAN, Vasile, 2002, *„Stabilirea" românilor în sud-estul Transilvaniei-Noile „opţiuni" ale istoriografiei maghiare*, în „Angvstia 6", Sf.Gheorghe

LECHINŢAN, Vasile; ZEGREANU, Octavian Gr., 1997, *Corespondenţă de la românii din secuime în "Gazeta Transilvaniei" din 1889*, în "Angvstia" nr. 2/1997, Sfântu Gheorghe

LECHINŢAN, Vasile; ZEGREANU, Octavian Gr., 1998, *Corespondenţă de la românii din secuime în "Gazeta Transilvaniei" din 1899*, în "Angvstia", nr. 3/1998, Sfântu Gheorghe

LECHINŢAN, Vasile; ZEGREANU, Octavian Gr., 1999, *Corespondenţă de la românii din secuime în "Gazeta Transilvaniei" din 1909*, în "Angvstia", nr.4/1999, Sfântu Gheorghe

LECHINŢAN, Vasile; ZEGREANU, Octavian Gr., 2000, *Corespondenţă de la românii din secuime în "Gazeta Transilvaniei" din 1894*, în "Angvstia", 5/2000, Istorie, Sfântu Gheorghe

LEMNY, Ştefan, *Sensibilitate şi istorie în secolul XVIII românesc*, Editura Meridiane, Bucureşti

LENDVAI, Paul, 2001, *Ungurii,* Editura Humanitas

LISSEANU-POPA, Gheorghe, 2003, *Originea secuilor şi secuizarea românilor*, Editura România Pur şi Simplu, Bucureşti (reeditarea volumului apărut în 1941)

MARICA, George Em., 1997, *Studii sociologice*, Fundaţia Culturală Română, Cluj-Napoca

MAIOR, Liviu, 2001, *Andrei Şaguna între confesiune şi naţiune, în "Perenitatea vlahilor în Balcani",* Fundaţia Andrei Şaguna, Constanţa

MANOLĂCHESCU, Dumitru, 2003, *Forumul civic dezbină societatea românească, în* „Observatorul de Covasna"nr.8/30 aprilie 2003

MARC, Dorel, 2000, Evoluţia etnodemografică a zonei Toplița (1785-1992), în "Angvstia 5", Sf.Gheorghe

MARGER, M. N., 1991, *Race and Ethnic Relation,* Wadsworth Publisling Company, Belmont, California

MARINA, Viorel – Lucian, 1996, *Aspecte ale consacrării social-culturale a etnicităţii,* Lucrare de diplomă, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

MARINESCU, S. Aurel, 2000, *Înainte şi după Dictatul de la Viena (septembrie 1940)*, Editura Vremea, Bucureşti

MARK, Szidonia, 1999, *Căsătoriile mixte maghiaro-române din Zăbala*, în "Modele de convieţuire în Ardeal. Zăbala", Cluj-Napoca

MARTIN NAGY, Emilia, 2000*, Identităţi pierdute. Comunitatea românească din Crâstar (Ungaria),* în "Modele de convieţuire în Europa centrală şi de est", Arad

MATEI, Pamfil, 1986, *ASTRA – Asociaţiunea transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român, 1861-1950,* Cluj-Napoca

MĂRTINAŞ, Dumitru, 1998, *Originea ceangăilor din Moldova*, ed. II, Bacău, Editura Symbol

MELINTE, Constantin; ZĂBAVĂ, Octavian, 1940, *Şcoala primară din Treiscaune*, Sfântu Gheorghe

METEŞ, Ştefan, 1935, *Istoria bisericii româneşti din Transilvania*, *vol. I.,* Editura Librăriei Arhidiecane, Sibiu

METEŞ, Ştefan, 1971, *Emigrări româneşti din Transilvania în secolele XIII – XX*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti

METEŞ, Ştefan, 1979, *Românii din Ţara Bârsei, a Făgăraşului şi din Trei-Scaune-Secuime şi unirea cu Roma (Declaraţiile lor din 1699),* în "Mitropolia Ardealului" nr 4-6, aprilie-iunie, 1979

MICU, Emil, 1996, *Din trecutul bisericesc, cultural şi economic al românilor din secuime*, Editura Bravox, Braşov

MIHĂILESCU, Vintilă, 1998, *Complexul strămoşului*, în Dilema, anul V, nr.211/1998

MIHU, Achim, 2002, *Antropologie culturală*, Editura Dacia, Cluj-Napoca

MITU, Sorin, 1997, *Geneza identităţii naţionale la românii ardeleni*, Editura Humanitas, Bucureşti

MOILEY, DAVID & ROBINS, 1995, *Spaces of Identity*, Rontledge, Londra

MOISĂ, Gabriela, 1997, *Forme ale identităţii şi strategii identitare la tinerii din Sfântu Gheorghe (Covasna)*, Lucrare de diplomă, Universitatea "Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca

MOLDOVAN, Ilie, 1999, *Prea Curata Fecioara Maria,"Născătoare de Dumnezeu", a graiului şi a sufletului românesc,* în „Grai Românesc, Foaie de spiritualitate ortodoxă a Episcopiei Covasnei şi Harghitei", Anul I, nr. 3 / 1999

MOLDOVAN, Nicolae, 2002, *Colonia greco-macedoneană de la Vâlcele (1953-1968),* mns., Sf.Gheorghe

MOLDOVAN, Nicolae, 1996, *Staţiunea Vâlcele şi personalităţile româneşti de seamă care au poposit aici în secolele XIX-XX*, în "Angvstia", nr. 1, Sf. Gheorghe

MORARU, Alexandru, 1989, *La răscruce de vremi*, *o viaţă de om*: *Nicolae Colan*, *episcopul Vadului*, *Feleacului şi Clujului* (*1936-1957*), Cluj- Napoca

MUCCHIELLI, A., 1986, *L'identité*, P.U.F., Paris

MUNGIU-PIPPIDI, Alina, 2001, *De la identitate naţională la naţionalism*, în "Sfera Politicii" nr.97-98, an. IX, 2001, Bucureşti

MUNGIU-PIPPIDI, Alina, 1999, *Transilvania subiectivă*, Editura Humanitas, Bucureşti

MUNTEAN, Ovidiu, 1996, *Despre situaţia învăţământului românesc în comitatul Trei-Scaune la sfârşitul secolului al XIX-lea*, în "Angvstia 1", Editura Carpatica, Cluj-Napoca

MUREŞAN, Camil, 1995, *Interpretări ale conceptelor de naţiune, naţionalitate şi minoritate naţională,* în "D.Prodan, Puterea modelului", Cluj-Napoca

MUREŞAN, Camil, 1996, *Naţiune, naţionalism. Evoluţia naţionalităţilor*, Centrul de Studii Transilvane, Fundaţia Culturală Română, Cluj-Napoca

MUREŞAN, Camil (coordonator)*, 1996, Transilvania între medieval şi modern*, Centrul de Studii Transilvane, Fundaţia Culturală Română, Cluj-Napoca

MUREŞAN, Cornelia, 1999, *Evoluţia demografică a României. Tendinţe şi proiectări până în 2040*, Teză de doctorat, Univ. Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

NASTASĂ, L.; SALAT, L., 2000, *Relaţii interetnice în România postcomunistă*, Cluj-Napoca

NEAMŢU, Gelu, 1996 *Revoluţia românilor din Transilvania 1848-1849*, Cluj-Napoca

NECULAU, Adrian; FERROL, Gilles, 1998, *Minoritari, marginali, excluşi*, Editura Polirom, Iaşi

NEGREANU, I. Maria, 1943, *Românii din Târgu Secuiesc şi satele învecinate (1781-1898). După condica bisericii ortodoxe din Târgu Secuiesc*, Institutul de Istorie Naţională, Bucureşti

NICOARĂ, Toader, 1994, *Introducere în istoria mentalităţilor colective* (antologie), Cluj-Napoca

NICOARĂ, Todor, 1997, *Transilvania la începutul timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală şi mentalităţi colective*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

NICOARĂ, Simona; NICOARĂ, Toader, 1995, *Mentalităţi colective şi imaginar social*, Presa Universitară Clujeană/ Mesagerul, Cluj-Napoca

NICOLESCU, Costin, 1998, *Covasna şi Harghita, aceste preafrumoase şi preaplânse surori, ale unei familii pe numele ei România*, în „Legea Românească" 1/1998, Sf. Gheorghe

NISTOR, Aurel, 1939, *Problema românească din ţinuturile secuizate şi Biserica Ortodoxă,* în "Revista Teologică", Tiparul Tipografiei Arhidiecane, Sibiu, 1939

NIŢU, Ştefan, 1976, *Viaţa bisericească a românilor din N-V judeţului Covasna,* Teză de licenţă, Sibiu

OLAH, Sandor, 1999, *Asimilarea Românilor în Ţara Secuilor*,

în Altera, nr.11/1999, Târgu Mureş

OLTEANU, Gheorghe, 2000, *Scrisoare deschisă adresată redactorului Petre Finn de la «The Washington Post»*, mns., Baden Baden

OLTEANU, Gheorghe, 2002, *Adevăr şi manipulare despre Covasna şi Harghita* în "Buletinul Ligii Cultural Creştine Andrei Şaguna II", Editura Eurocarpatica, Sfântu Gheorghe

1918 la români, Vol. I-X, Editura Enciclopedică, Bucureşti

*** 1970, *Recensământul populației din 15 martie 1966. Populația după locul naşterii, vol.IV,* Bucureşti, D.C.S.

*** 1974*, Anuarul demografic al R.S.România*, Bucureşti, D.C.S.

*** 1980, Recensământul populației şi al locuințelor din 5 ianuarie 1977, Bucureşti, D.C.S.

*** 1993, *Recensământul populației şi al locuințelor din 7 ianuarie 1992, vol.1. Populația-Structura demografică,* Comisia Națională pentru Statistică, Bucureşti

*** 1994, Monitorul Oficial cu Recensământul populației şi locuințelor din 7 ianuarie 1992 în județul Covasna, Consiliul Județean Covasna, Sf. Gheorghe, 1996

*** 1995, *Recensământul populației şi locuințelor din 7 ianuarie 1992. Structura etnică şi confesională a populației*, Comisia Națională pentru Statistică, Bucureşti

*** 1995, *Sabin Manuilă. Istorie şi demografie*. Centrul de Studii Transilvane. Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca

*** 1996, *Anuarul demografic al României,* Bucureşti, C.N.S.

*** 1997, *Istoria României. Transilvania, vol.1*, Editura "George Barițiu", Cluj-Napoca

*** 1997, *Plan de amenajare a teritoriului județului Covasna*, Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului URBAN PROIECT, Bucureşti

*** 1998, *Plan de amenajare a teritoriului județului Harghita*, Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului URBAN PROIECT, Bucureşti

OPREANU, Sabin, 1927, *Ținutul Săcuilor. Contribuții de geografie umană şi de etnografie,* Tiparul "Ardealul", Cluj

OPRESCU, Dan, 2000, *Politici publice față de minoritățile naționale din România (1996-1998),* în " Nastasă L.; Salat L. – Relații interetnice în România postcomunistă", Cluj-Napoca

PAL, Antal Alexandru, *Scaunul Mureş, Istoricul instituțiilor scăunale, (sec. XIV- 1849),* în Revista Arhivelor, nr. 2/1967

PAL, Judit, 1999, *Câteva probleme legate de aşezarea românilor în Trei Scaune*, în "*A tobbseg kisebbsege*", Editura Pro Print, Miercurea-Ciuc

PÁL, Judith, 1996, *Cunoştință de carte şi învățământ în scaunele secuieşti în secolul al XVIII-lea*, în "Anuarul Institutului de Istorie", Cluj, XXXV, Cluj-Napoca

PALADA, Mirel, 1999, *Competiție pentru resurse*, în *Modele de conviețuire în Ardeal. Zăbala*, Cluj-Napoca

PALMAY, Jozsef, 2000, *Székely Nemesi Családok*, Vol. I-II, Sf. Gheorghe

PAPACOSTEA, Şerban, 1993, *Românii în secolul al XIII-lea*, Bucureşti, Editura Enciclopedică

PASCU, Ştefan, *Populație şi societate, Studii de demografie istorică*

PATRAŞ, EUGEN, 1999, *Minoritățile naționale din Ucraina şi Republica Moldova. Statutul Juridic*, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți

PAVEL, Dan, 1998, *Balcanizarea Transilvaniei (II)*, în "22", anul IX, nr.32 (442), 1996

PĂCURARIU, Mircea, 1996, *Dicționarul teologilor români,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti

PĂCURARIU, Mircea, 1996 *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Episcopiei Dunărea de Jos, Galați

PĂCURARIU, Mircea, 1986*, Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918*, Sibiu

PĂCURARIU, Mircea, 1995, *Revoluția românească din Transilvania şi Banat în anii 1848. Contribuția bisericii*, Sibiu

PĂCURARU, Francisc, 1998, *Românii şi maghiarii de-a lungul veacurilor*, Bucureşti

PĂRINTELE Patriarh Teoctist, *Cuvânt la sfințirea Mânăstirii Izvoru Mureşului,* în „Grai Românesc, Foaie de spiritualitate

ortodoxă a Episcopiei Covasnei şi Harghitei", Anul II, nr. 3 (7) / 2000

PĂTRUNJEL, Violeta, 1999, *Biserica Ortodoxă şi viaţa românească din Covasna în anii 1944-1945*, Lucrare de licenţă, Universitatea "Lucian Blaga" Sibiu

PÂRVU, Sebastian Lucian, 2002, *Preoţi din Sud-Estul Transilvaniei în secolul al XIX-lea,* Lucrare de licenţă, Universitatea Bucureşti

PECICAN, E., 1973, *Probleme ale migraţiei interjudeţene, în "*Revista de Statistică*"* nr.5/1973, Bucureşti

PLĂMĂDEALĂ, Antonie, 1986, *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867-1918),* Tiparul Tipografiei Eparhiale

PLĂMĂDEALĂ, Antonie, 1988, *Românitate, continuitate, unitate*, Sibiu

PLĂMĂDEALĂ, Antonie,1983, *Spiritualitate şi Istorie la Întorsura Carpaţilor,* vol.I şi II, Buzău

POLEDNA, Rudolf-Ioan, 1998, *Transformări sociale la saşii ardeleni după 1945*, Teză de doctorat, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

POLENDA, Rudolf; RUEGG, Francois; RUS, Călin, 2002, *Interculturalitate, cercetări şi perspective româneşti,* 2002, Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca

POLVERJAN, Ştefan, 1968, *Contribuţii statistice privind şcolile româneşti din Transilvania, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea,* în "Cumidava", Braşov

POP, Ioan Aurel*, 1996, Românii şi maghiarii în secolele IX-XIV.Geneza statului medieval în Transilvania,* Cluj-Napoca

POP, Ioan Aurel, 1998, *Naţiunea română medievală. Solidarităţi etnice româneşti în secolele XII-XIV***,** Bucureşti

POPA-LISSEANU, George, 1932*, Secuii şi secuizarea românilor*, Tipografia ziarului "Universul", Bucureşti

POPA-LISSEANU, George, 1937, *Date privitoare la maghiarizarea românilor,* Ed. ziarului Universul, Bucureşti

POPA-LISEANU, George, 1941, *Originea secuilor şi secuizarea românilor*, Bucureşti

POPESCU LONGIN, Ioan, 2003, *Spectator. Interviu cu Filip Olah* în „Formula AS", Anul XIII, nr. 562, aprilie 2003

POZSONY, Ferenc, 2000*, Modele de convieţuire în satele transilvane*, în "Modele de convieţuire în Europa centrală şi de est", Arad

POZSONY, Ferenc, 2001, *Viaţa socială a rromilor din Transilvania*, în "Identitate. Alteritate. Multiculturalitate.", Arad

POZSONY, Ferenc; ANGHEL, Remus Gabriel, 1999*, Modele de convieţuire* în Ardeal-Zăbala, Cluj-Napoca

Problematica Covasna-Harghita. *Stare evolutivă*, în „Info Eurocarpatica", an I, nr. 2/2001

PRODAN, David, 1944, *Teoria imigraţiei românilor din Principatele Române în Transilvania în veacul al XVIII-lea*. *Studiu critic*, Sibiu

PRODAN, David, 1991, *Transilvania şi iar Transilvania*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti

RACOLŢA, Elvira, 1998, *Situaţia demografică a judeţului Covasna în perioada 1990-1996*, lucrare prezentată la Simpozionul "Evoluţia proceselor demografice în judeşul Covasna", 22 mai 1998, Sfântu Gheorghe

RACOVIŢAN Mihai, 1999, *Maghiarizarea românilor din arcul intracarpatic*, în Istoria României, Transilavania, vol. II, p. 116, Ed. George Barițiu, Cluj-Napoca

RACOVIŢAN, Mihai, 1999, *Evoluţia secuizării românilor din arcul carpatic (judeţele Covasna, Harghita, parţial Mureş)*, în Istoria României. Transilvania Vol. II(1867-1947), Societatea cultural-ştiinţifică "George Barițiu", Cluj-Napoca

RACOVIŢAN, Mihai, 2000, *Despre evoluţia secuizării românilor din Arcul Carpatic,* în "Angvstia VI", Editura Carpaţii Răsăriteni, Sfântu Gheorghe

RADU, Gheorghe, 1976, *Istoricul vieţii bisericeşti a românilor din ţinutul Buzaelor Transilvane şi împrejurimi*, Teză de licenţă în Teologie, Sibiu

RAIN, Lily, 1998, *Căsătoria etnic mixtă şi dilemele ei culturale*, în ANGVSTIA 3, Sfântu Gheorghe

RAIN, LILY, 1997, *Căsătoria etnică mixtă şi dilemele ei*, în "Revista Română de Sociologie", an VIII, nr. 5-6/1997

RAIN, Lily, 2001, *Familia etnic mixtă. Judeţul Covasna*, Editura Arcuş, Sfântu Gheorghe

RAIN, Lily, 1997, *Ipoteze privind căsătoria mixtă în județul Covasna*, în "Angvstia 2", Editura Carpatica, Sf.Gheorghe

RANCA, Ioan, 1995, *Românii din scaunele secuieşti în antroponimele din conscripții. Scaunul Mureş. Vol. I 1699-1821*, Editura Ciubăncan, Cluj-Napoca

RANCA, Ioan, 1997, *Românii din scaunele secuieşti în antroponimele din conscripții. Scaunul Ciuc, Giurgeu, Caşin. Vol. II 1567-1850*, Editura Pax Historica, Tg. Mureş

RANCA, Ioan, 2000, *Românii din Secuime şi răscoala lui Horea*, Editura Pax Historia, Tg. Mureş

Raportul Comisiei parlamentare de audiere a persoanelor care, după 22 decembrie 1989, au fost nevoite să părăsească locul de muncă şi domiciliul din județele Covasna şi Harghita, Bucureşti, 1991

RĂDULESCU-MOTRU, C., 1996, *Etnicul român. Naționalismul,* Editura Albatros, Bucureşti

RĂDUȚIU, Aurel; GYEMANT, Ladislau, 1981, *Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania. Tipărite în limba română (1701-1847).* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti

RĂDUȚIU, Aurel, 1994, *Biserica greco-catolică în jurisdicțiile secuieşti la 1755,* în *Istoria ca lectură a lumii. Omagiu profesorului Alexandru Zub la împlinirea vârstei de 60 de ani*, Iaşi

RÂMNEANȚU, P.; DAVID, P., 1935 *Cercetări asupra originii etnice a populației din sud-estul Transilvaniei, pe baza compoziției serologice a sângelui,* în *"Buletinul eugenic şi biopolitic",* editat de Secția eugenică şi biopolitică a Astrei şi de Institutul de Igienă Socială, vol. 6, 1935, Cluj

RETEGAN, Simion, 1983, *Conştiința națională în satul românesc din Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea (1860-1867),* Cluj-Napoca, Ed. Dacia

RETEGAN, Simion, 1992, *Clerul rural românesc din Transilvania la mijlocul secolului XIX, modalități de instruire,* în "Anuarul Institutului de Istorie Cluj", XXVI, Cluj-Napoca

RETEGAN, Simion, 1995, *Prestigiu social şi edificiu de cult. Construcții de biserici în satele româneşti ale Transilvaniei la mijlocul secolului al XIX-lea (1850-1880),* în "D.Prodan. Puterea modelului", Cluj-Napoca

REX, John, 1998, *Rasă şi etnie*, Editura Du Style, Bucureşti

RIVIERE, Claude, 2000, Soc*io-antropologia religiilor*, Polirom

ROMAN, Ioan, *Majoritate şi minoritate – experienţă europeană şi particularităţi ale zonei Covasna-Harghita,* în "Angvstia 6", Sf.Gheorghe, 2001

România Liberă, 1956

RONCEA, George, 1997, *Provocarea autonomiei – frontiera internă*, *Războiul logistic şi << armele sale>> în Europa Centrală*, în „Euxin", nr. 1-2 /1997, Bucureşti

ROŞCA, Simona Teodora, 2001, *Comunitate în comunitate. Majoritari în minoritate şi minoritate majoritară. Imaginea promovată prin intermediul mass-mediei de limbă maghiară asupra activităţii Bisericii Ortodoxe în judeţele Covasna, Harghita şi Mureş*, mns., Bucureşti.

ROTARIU, Traian, 1993, *Aspecte demografice în Transilvania, la începutul secolului al XX-lea*, Sociologie românească, Serie nouă, an IV, nr.2.

ROTARIU, Traian, 1995, *Evoluţia populaţiei Munţilor Apuseni,* în *"Sabin Manuilă. Istorie şi demografie",* Centrul de Studii al Transilvaniei, Cluj-Napoca

ROTARIU, Traian, 2002, *Referat asupra tezei de doctorat Structuri etnice şi confesionale în judeţele Covasna şi Harghita* de Ioan Lăcătuşu, mns., Cluj-Napoca

ROTARIU, T.; ILUŢ, P., 1996, *Sociologie*, Editura Mesagerul,Cluj-Napoca

ROTARIU, Traian; MEZEI, Elemer, 1996, *Îmbătrânirea demografică a ruralului, Satul românesc contemporan,* Editura Academiei Române

ROTARIU, Traian; MEZEI, Elemer, 1998, *O privire generală asupra migraţiei interne din România (1948-1996)*, Lucrare prezentată la Simpozionul "Evoluţia proceselor demografice în judeţul Covasna", la 22 mai 1998, Sfântu Gheorghe

ROTARIU, Traian; SEMENIUC, Maria; MEZEI, Elemer, 1996, *Recensământul din 1850. Transilvania*, Seria Studia Censualia Transsilvanica, Editura Staff

ROTARIU, Traian; SEMENIUC, Maria; PAH, Iulian, 1996, *Recensământul din 1857. Transilvania*, Seria Studia Censualia Transsivanica, Editura Staff

ROTARIU, Traian; SEMENIUC, Maria; PAH, Iulian; MEZEI, Elemer, 1997, *Recensământul din 1857. Transilvania*, Ediția a II-a revăzută şi adăugită, Seria Studia Censualia Transsilvania, Editura Staff

ROTARIU, Traian; SEMENIUC, Maria; MUREŞAN, Cornelia, 1997, *Recensământul din 1880. Transilvania*, Studia Censualia Transsilvania Editura Staff

ROTARIU, Traian; SEMENIUC, Maria; MEZEI, Elemer, 2000, *Recensământul din 1910. Transilvania,* Seria Studia Censualia Transilvanica, Universitatea "Babeş- Bolyai", Cluj-Napoca

ROTARIU, Traian; SEMENIUC, Maria; MEZEI, Elemer, 1999, *Recensământul din 1990. Transilvania*, Seria Studia Censualia Transsilvanica, Editura Staff

ROTARIU Traian; SEMENIUC Maria; MEZEI Elemer, *Evoluția structurii etnice şi confesionale a populației județului Covasna, între1850-1992*, în ANGVSTIA 1/1996, Cluj-Napoca, Sfântu Gheorghe

RUSSU, Ion I., 1990, *Românii şi secuii*, Editura Ştiințifică, Bucureşti

SANDU, Dumitru, 1987, *Dezvoltarea socioteritorială în România,* Bucureşti, Editura Academiei

SANDU, Dumitru, 1984, *Fluxurile de migrație în România,* Bucureşti, Editura Academiei

SANDU, Dumitru, 1992, *Statistică în ştiințele sociale. Probleme teoretice şi aplicații pentru învățământul universitar*, Universitatea Bucureşti

SELEJAN, Ioan, 2001, *Țara cu Carpați şi multe cruci,* în „Grai Românesc, Foaie de spiritualitate ortodoxă a Episcopiei Covasnei şi Harghitei", Anul III, nr. 4 (12) / 2001

SFÂRLEA, Mircea, 1995, *Românii din Sfânta Episcopie a Covasnei şi Harghitei*, Colecția *"Spiritualitate românească"*, nr. 2, Editat de Departamentul Informațiilor Publice, Bucureşti

SFÂRLEA, Mircea; LĂCĂTUŞU Ioan, 1995, *Muzeul Spiritualității Româneşti de la Catedrala Ortodoxă din Sf. Gheorghe*, în "Revista Muzeelor", nr 1/ 1995

STAHL, H.H., 1934, *Tehnica monografiei sociologice*, Editura Imstitutului Social Român, Bucureşti

STĂNILOAE, Dumitru, 1938, *Ortodoxie şi românism,* Bucureşti

SZŐCS, János, 1998, *Románok megtelepedése*, în Szekélyföld, nr.4/1998, Miercurea Ciuc

Şematismul veneratului cler al arhidiecesei Metropolitane Greco-Catolice Române de Alba Iulia şi Făgăraş pre Anul Domnului 1900 de la Sfânta Unire 200, Blaj, Tip. Sem. Arhidicezan

SUDITU, Anca; NIŢESCU, Diana, 1998, *Biserica ortodoxă în Secuime,* în "Dimensiunile urii interetnice în Secuime", coordonator Ştefan Bruno, mns., Bucureşti

SURDU, Alexandru, 2001, *Andrei Şaguna-Simbolul unității culturale a românilor de pretutindeni*, în "Perenitatea vlahilor în Balcani", Fundația "Andrei Şaguna", Constanța

ŞANDRU, Ilie, 1995, *Sub cumpăna veacului*, Târgu Mureş

ŞIŞEŞTEAN, Gheorghe, 1999, *Forme tradiționale de viață țărănească*, Centrul Județean de Conservare şi Valorificare a Tradiției şi Creației Populare Sălaj, Zalău

ŞIŞEŞTEAN, Gheorghe, 1999, *Pierderi etnice româneşti în Transilvania şi Partium, la începutul secolului al XX-lea*, în "Limes", an II, Zalău

ŞIŞEŞTEAN, Gheorghe, 2002, *Etnie, confesiune şi căsătorie în nord-vestul Transilvaniei,* Editura Caiete Silvane, Zalău

ŞORBAN, Raul, *Chestiunea maghiară*, 2001, Editura Valahia, Bucureşti

ŞTEFĂNESCU, Ştefan, 1974, *Demografia, dimensiune a istoriei,* Timişoara

TATU, Gheorghe, 1998, *Împreună români şi maghiari să ne construim viitorul*, în „Buletinul Ligii cultural-creştine "Andrei Şaguna" nr.1/1998, Sfântu Gheorghe

THEODORESCU, Virgil; THEODORESCU, Elisabeta, 1996, *Documente inedite despre suferințele românilor în anii Diktatului de la Viena*, în "Angvstia 1", Editura Carpatica, Cluj-Napoca

TOMESCU, Anca, 1998, *Dimensiuni şi distribuții ale căsătoriilor etnic mixte pe teritoriul României*, în "Familia interetnică în societatea civilă din România", Bucureşti

TOTH, Zoltan, *Nicolae Iorga şi învățătura despre originea românească a secuilor*, în „Erdely Muzeum", nr. 1-4/1991 şi nr. 3/1992, Cluj-Napoca

TÖRÖK, Arpad, 2002, *Sfântu Gheorghe – Ghid turistic*, Sf.Gheorghe

TREBICI, Vladimir, 1996, *Demografie. Excepta et selecta. Academicianul la vârsta de 80 de ani*, Editura Enciclopedică

TREBICI, Vladimir, 1994*, Geopolitica şi demografia în România: Anton Golopenţia (1909-1951),* Editura Academiei Române

TREBICI, Vladimir, 1995, *Pierderile teritorile ale României în vara anului 1940. Bilanţ demografic*. Publicat în revista Probleme economice nr. 32, editat de Academia Română

TUCICOV-BOGDAN, Ana, 1998, *Despre statutul real al familiilor mixte,* în "Familia interetnică în societatea civilă din România", Bucureşti

TUCICOV-BOGDAN, Ana, 1996, *Vocaţia familiei în dezvoltarea comunicării interetnice în România*, Fundaţia "Armonia pentru familiile etnic mixte din România", Bucureşti

TZIGARA-SAMURCAŞ, Al., 1973, *"Emlékkönyv 1929"*, în A. László, *Date privind viaţa şi activitatea ştiinţifică a lui László Ferenc în anii 1923-1925. Corespondenţe cu V. Gordon Childe. Colaborarea cu Vasile Pârvan*, în "Muzeul Sf. Gheorghe. Studii şi comunicări"

ŢURLEA, Petre, 1999, *Din corespondenţa românilor din Secuime cu Nicolae Iorga – anul 1919*, în Angvstia , nr. 4, Editura Carpaţii Răsăriteni, Sf. Gheorghe

ŢURLEA, Petre, 1996, *Ip şi Trăznea. Atrocităţi maghiare şi acţiune diplomatică, studii şi documente,* Editura Enciclopedică, Bucureşti

Universitatea de Vară Izvorul Mureşului ediţia a V-a, în „Info Eurocarpatica", an II, nr.5/2002

VARGA, E. Arpad, 1996, *Despre numărul maghiarilor din Transilvania,* în "Fizionomia etnică şi confesională fluctuantă a regiunii carpato-balcanice şi a Transilvaniei", Odorheiu Secuiesc

VARGA, E. Árpád, 1998, *Erdély etnikai és feletkezeti statisztikája*, (Statistica etnică şi confesională a Ardealului) Pro-Print, Budapesta, Miercurea-Ciuc

VEREŞ, Valer, 1997, *Evoluţia migraţiei interne din România – efecte globale şi locale pentru Transilvania*, Disertaţie de Masterat, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

*** *Viaţa religioasă în România, Ministerul Culturii şi Cultelor,* mns., Bucureşti, 2002

WIEVIORKA, Michelss, 1994, *Spaţiul rasismului*, Editura Humanitas, Bucureşti

ZAMFIR, Cătălin, 2001, *Naţiunea şi grupurile etnice*, în "Revista socială" nr.2/2001, Bucureşti

Anexa nr. 1

Raportul
Comisiei parlamentare de audiere a persoanelor care, după 22 Decembrie 1989, au fost nevoite să-şi părăsească locul de muncă şi domiciliul din judeţele Covasna şi Harghita, Bucureşti 1991
(fragmente)

Justificare asupra necesităţii înfiinţării Comisiei

După declanşarea Revoluţiei din Decembrie 1989, în judeţele Harghita şi Covasna a avut loc o serie de fenomene cu caracter extremist, care au determinat plecarea din zonă a unui număr însemnat de cetăţeni de naţionalitate română. Aceştia s-au adresat în nenumărate rânduri Guvernului României şi Parlamentului, în speranţa soluţionării situaţiei disperate în care se aflau.

Parlamentul României, luând act de această stare de lucruri, care viza încălcarea drepturilor omului, a hotărât la 31 decembrie 1990 înfiinţarea Comisiei de audiere a persoanelor care au fost nevoite să-şi părăsească locurile de muncă şi domiciliile din judeţele Harghita şi Covasna, aceasta invitându-i pe cei implicaţi să facă depoziţii asupra modului în care au decurs evenimentele.

Prin Hotărârea Senatului nr.28/31.X.1990 şi Hotărârea Adunării Deputaţilor nr.29/3.XI.1990 s-a stabilit componenţa nominală a Comisiei de audieri, respectându-se configuraţia politică a celor două Camere ale Parlamentului.

Pe baza acestor hotărâri, Comisia parlamentară a avut următoarea componenţă:

1. Ardelean Ioan – deputat – Grupul parlamentar al FSN
2. Bărbat Vasile – deputat – Grupul parlamentar democrat agrar şi socialist democratic
3. Băteanu Nicolae – deputat – Grupul parlamentar al FSN
4. Bivolaru Marin – deputat – Grupul parlamentar al PNL
5. Boştinaru Victor – deputat – Grupul parlamentar al FSN
6. Cheţan Mihai – senator – Grupul parlamentar al FSN
7. Chiricescu Marcel – deputat – Grupul parlamentar al FSN

8. Csaba Takacs Albert – deputat – Grupul parlamentar al UDMR

9. Csiha Toma Ernestin – senator – Grupul parlamentar al UDMR

10. Diacon Vasile – deputat – Grupul parlamentar al FSN

11. Drugă Alin Mihai – deputat – Grupul parlamentar al PUNR

12. Jurcan Petru – senator – Grupul parlamentar al PNL

13. Krausz Septimiu – deputat – Grupul parlamentar al FSN

14. Lăpuşan Alexandru – deputat – Grupul parlamentar al FSN

15. Lupău Gheorghiță – deputat – Grupul parlamentar al FSN

16. Lupuțiu Teodor – deputat – Grupul parlamentar al FSN

17. Morcovescu Stelian – senator – Grupul parlamentar al FSN

18. Moțiu Adrian Ovidiu – senator – Grupul parlamentar al PUNR

19.Nicoară Adrian – deputat – Grupul parlamentar al PNȚ cd

20. Nicolau Anton – deputat – Grupul parlamentar Uniunea Elenă

21. Rahău Nicolae – senator – Grupul parlamentar al FSN

22. Teodorescu Mihai – senator – Grupul parlamentar al FSN

23. Țurlea Petre – deputat – Grupul parlamentar al FSN

24. Weber Otto – deputat – Grupul parlamentar al P.E.R.

25. Zaharia Gheorghe – deputat – Grupul parlamentar al FSN

Materialele Comisiei sunt îndosariate în 26 mape, cuprinzând 85 dosare – acestea totalizând peste 4.000 pagini, o videocasetă E-120 şi 61 casete Lucky D.60.

Dezbaterile Comisiei în plen au fost stenografiate, ca şi o bună parte din audierile făcute în Bucureşti şi în unele județe. Pentru redactarea raportului s-a format o subcomisie de redactare, dar au lucrat şi alți membri ai comisiei care şi-au depus referatele.

Activitatea de audieri a început la data de 7 ianuarie 1991 şi s-a încheiat la 30 mai 1991. În lunile iunie-iulie 1991 s-au studiat materialele şi s-a trecut la redactarea proiectului de raport, pe baza unui plan aprobat de întreaga comisie. La data de 11 septembrie 1991, Comisia a început dezbaterea Proiectului de raport şi votarea nominală pe capitole, iar în octombrie 1991 s-a votat, prin vot nominal, Raportul în întregime.

Raportul conține un număr de 137 pagini, repartizate astfel:

Justificare asupra necesității înființării Comisiei.

- Capitolul I – Premise istorice. Raporturi interumane şi interetnice înainte de 22 decembrie 1989.
- Capitolul II – Revoluția din Decembrie şi evenimentele legate de aceasta în județele Harghita şi Covasna.
- Capitolul III – Caracterul manifestațiilor stradale care au avut loc după 22 decembrie 1989.
- Capitolul IV – Acțiuni separatiste realizate în domeniul învățământului.
- Capitolul V – Îndepărtarea românilor din conducerile primăriilor, prefecturilor, unităților social-economice şi instituțiilor (învățământ, artă-cultură, presă, justiție, sănătate). Amenințările şi calomniile la care aceştia au fost supuşi.
- Capitolul VI – Conflictele de natură interetnică provocate de elemente naționalist-şovine.
- Capitolul VII – Factori externi care au încurajat şi stimulat acțiunile antiromâneşti din zonă.
- Capitolul VIII – Aspecte ale solidarității umane în perioada postrevoluționară în județele Harghita şi Covasna.
- C O N C L U Z I I.

De asemenea, Raportul conține un număr de 91 pagini Anexe.

La întocmirea Raportului s-au folosit documente primite de la: Ministerul de Interne, Serviciul Român de Informații, Procuratura Generală a României, Ministerul de Externe, Ministerul Apărării Naționale, Prefecturile județelor Harghita şi Covasna şi Inspectoratele de poliție din aceste județe.

În urma supunerii votului nominal al membrilor Comisiei, Raportul a fost votat de reprezentanții grupurilor parlamentare, după cum urmează:

Grupul parlamentar al F.S.N.	voturi pentru 15 voturi contra – abțineri –
Grupul parlamentar al P.N.L.	voturi pentru 2 voturi contra – abțineri –
Grupul parlamentar al U.D.M.R.	voturi pentru – voturi contra 2

	abţineri –
Grupul parlamentar al P.U.N.R.	voturi pentru 2
	voturi contra –
	abţineri –
Grupul parlamentar al P.N.Ţ.c.d.	voturi pentru 1
	voturi contra –
	abţineri –
Grupul parlamentar ecologist şi social-democrat	voturi pentru 1
	voturi contra –
	abţineri –
Grupul parlamentar al minorităţilor, altele decât maghiară	voturi pentru 1
	voturi contra –
	abţineri –
Grupul parlamentar democrat-agrar şi socialist democrat	voturi pentru 1
	voturi contra –
	abţineri –

Încă de la începutul prezentării Raportului, Comisia a ţinut să declare că "scopul activităţii ei a fost acela de a promova dialogul şi concilierea între persoanele aparţinând populaţiei majoritare şi cele ale minorităţilor naţionale încurajând eforturile formaţiunilor politice din ţara noastră pentru a explora căile de respectare şi exercitare deplină a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale de către toţi cetăţenii României, aşa cum au fost ele stabilite în instrumentele internaţionale la care ţara noastră este parte".

C O N C L U Z I I LE
COMISIEI PARLAMENTARE DE AUDIERE A PERSOANELOR CARE, DUPĂ 22 DECEMBRIE 1989, AU FOST NEVOITE SĂ-ŞI PĂRĂSEASCĂ LOCUL DE MUNCĂ ŞI DOMICILIUL DIN JUDEŢELE COVASNA ŞI HARGHITA

În urma activităţii desfăşurate de membrii Comisiei parlamentare instituită pentru studierea cauzelor care au determinat fenomenul Harghita-Covasna, s-a adunat un vast material documentar, pe baza căruia pot fi trase o serie de concluzii cu caracter general.

Imediat după declanşarea Revoluţiei din Decembrie 1989, în judeţele Harghita şi Covasna s-au înregistrat mai multe acţiuni cu caracter deschis antiromânesc. În cadrul unor adunări, la care au participat zeci de mii de oameni, s-au strigat lozinci cu caracter naţionalist-şovin şi iredentist.

Au fost distruse parţial sau total 35 de posturi de poliţie, deşi reacţia organelor de ordine a fost pasivă şi s-a declarat în mod deschis că acestea sunt de partea revoluţiei. Peste 200 de domicilii ale miliţienilor au fost distruse, bunurile materiale de care dispuneau aceştia fiind distruse sau furate. Acţiunile violente au dus la omorârea în mod bestial a şapte persoane, şase fiind cadre active şi de rezervă din fostele organe de miliţie şi securitate – doi dintre cei trei maghiari omorâţi au încercat să-şi ajute colegii români şi din această cauză au fost consideraţi trădători ai secuilor şi maghiarilor.

Revoluţia a fost interpretată într-o manieră total antiromânească, considerându-se că a sosit momentul să se revină la vechea Regiune Autonomă Maghiară, instituită, după cum se ştie, la ordinul lui Stalin. În primele zile după revoluţie în majoritatea localităţilor din cele două judeţe a fost arborat steagul statului ungar, steagurile româneşti fiind distruse sau călcate în picioare.

S-a cântat cu diverse prilejuri, în mod provocator, "Imnul secuiesc" şi "Imnul Ungariei", o mare parte din secui şi maghiari manifestând pentru alipirea Ardealului la Ungaria. Românii au fost etichetaţi cu tot felul de epitete jignitoare – "români împuţiţi", "ţigani" etc. – cerându-li-se să părăsească într-un timp cât mai scurt zona deoarece "acolo nu este ţara lor".

Au fost devastate şi profanate biserici ortodoxe şi monumente cu semnificaţii istorice, acestea reprezentând acte de vandalism cu caracter antiromânesc. Acelaşi caracter antiromânesc, naţionalist-şovin şi iredentist, l-au avut lozincile strigate la marile manifestaţii stradale "moarte valahilor", "Horthy, Horthy", "Trăiască Ungaria", "Ardealul la Ungaria", "Acum ori niciodată".

Manifestările de amploare din martie 1990 – prilejuite de sărbătorirea începutului revoluţiei burghezo-democratice de la 1848 – au fost însoţite de arborarea la toate instituţiile, în parcuri şi pe monumente a drapelelor aparţinând statului ungar. Participanţii secui şi maghiari purtau cocarde, eşarfe şi steguleţe în culorile roşu, alb şi verde, confecţionate în întreprinderile de aici din zonă.

După evenimentele de la Târgu Mureş, presiunea împotriva românilor a crescut, foarte mulţi părăsind cele două judeţe de teama represaliilor.

În domeniul învăţământului a avut loc un amplu proces de separare, crescând mult cel în limba minorităţii maghiare, în urma căruia sute de profesori români au rămas fără posturi şi au fost siliţi în miezul iernii să-şi părăsească domiciliile în căutarea unui loc de muncă. Lozinca utilizată de colegii lor secui şi maghiari a fost "Aici şi acum". S-a instituit în mod forţat şi fără nici o acoperire legală o separare a şcolilor maghiare de cele româneşti, acestea din urmă mult diminuate ca număr de clase şi elevi, trebuind să-şi desfăşoare activitatea în condiţii improprii. Mulţi dintre elevii români rămaşi în zonă au fost puşi în situaţia de a alege între a învăţa în şcolile cu limba de predare maghiară sau de a părăsi judeţele respective. În noile organe de conducere a şcolilor – mai ales directorii şi directorii adjuncţi – au fost aleşi într-o proporţie covârşitoare dintre secui şi maghiari, românii fiind consideraţi "compromişi în regimul comunist". În schimb maghiarii şi secuii care au avut funcţii de răspundere pe linie de partid în regimul comunist au fost menţinuţi sau chiar avansaţi.

Se poate uşor remarca realizarea unui proces în mai multe etape: 1. alungarea profesorilor, 2. părăsirea forţată a şcolilor de către elevii români şi, în final, 3. maghiarizarea puternică a zonelor respective. Acest proces ar fi trebuit să ducă la realizarea unei enclave maghiare, ca un prim pas către o separare teritorială.

Şi la nivel de primării, prefecturi, unităţi social-economice şi instituţii, artă-cultură, în presă, justiţie, sănătate, în posturile cheie au fost numiţi tot secui şi maghiari. Sub masca epurării fostei nomenclaturi comuniste, au fost îndepărtaţi din funcţiile de conducere toţi românii, fără a se mai face vreo distincţie de la caz la caz. S-a făcut în acest sens o intensă propagandă, prin mijloacele diverse de comunicare, prin care se încerca să se demonstreze că în regimul comunist secuii şi maghiarii nu au avut funcţii de conducere, ceea ce nu corespunde adevărului. Din documentaţia Comisiei rezultă că şi în anii trecuţi secuii şi maghiarii au fost majoritari în ocuparea unor funcţii de conducere la diverse nivele.

Mulţi români – ingineri, tehnicieni, muncitori – au fost alungaţi de la locurile de muncă sub pretextul că sunt "vătraşi", "fascişti" sau "legionari".

S-a încercat la nivelul celor două judeţe o sincronizare – din punct de vedere economic – cu modelul maghiar, având loc foarte multe vizite şi schimburi de experienţă cu participarea unor specialişti din Ungaria.

S-au constituit organizaţii obşteşti şi de tineret după modelul şi chiar participarea ungară, acestea încercând să înlăture prin activitatea lor orice urmă de element românesc.

În multe magazine, farmacii, locuri de deservire publică, românii nu au mai fost serviţi deoarece se adresau în limba română, fiind supuşi unui tratament diferenţiat de conaţionalii lor. În diferite localităţi au fost întocmite liste cu numele unor români, ce au fost afişate în locuri publice, aceştia fiind ameninţaţi cu tot felul de represalii în cazul în care nu vor pleca.

S-a organizat o vastă acţiune de înlocuire a numelor de instituţii, străzi şi unităţi de învăţământ, aspectul localităţilor, din punct de vedere toponimic, schimbându-se aproape peste noapte. În scurt timp – în toate localităţile unde secuii şi maghiarii erau majoritari – inscripţiile româneşti, chiar şi cele de pe bornele de kilometraj, au fost înlocuite cu altele scrise numai în limba maghiară.

Din păcate, punerea în aplicare a acestor măsuri a fost însoţită de o mare zarvă diplomatică întreprinsă de oficialităţi ale Ungariei şi ale diasporei maghiare "care au culminat cu apelul adresat de preşedintele interimar Matyas Szuros, la 10 martie 1990, maghiarilor din România, prin intermediul presei, cerându-le să-şi intensifice activitatea, să se organizeze potrivit ideii că Transilvania ar fi "pământ strămoşesc maghiar". Comisia a constatat că aceste instigări au provocat violenţe împotriva populaţiei româneşti soldate cu infracţiuni grave ca cele împotriva vieţii şi integrităţii corporale, împotriva avutului public şi particular, împotriva siguranţei naţionale a statului, care au subminat ordinea socială, încălcându-se principiile care consfinţesc reciprocitatea sentimentelor umane.

În toată perioada care a urmat revoluţiei pe raza celor două judeţe au avut loc mai multe acţiuni cu caracter extremist şi şovinist, prin care românii au fost jigniţi, umiliţi, maltrataţi. Pe trenurile de călători asemenea acte au dus la rănirea mai multor români – atacaţi

de grupuri de secui şi maghiari. La accentuarea stărilor conflictuale în diverse localităţi a contribuit şi afluenţa masivă a cetăţenilor maghiari, veniţi din Ungaria cu prilejul unor momente aniversare, care în foarte multe situaţii au arborat însemnele maghiare, jignind sentimentele naţionale ale românilor. Se poate vorbi fără nici o exagerare de un adevărat exod al românilor din cele două judeţe, în urma evenimentelor care au avut loc, părăsind zona aproximativ 4 mii de cetăţeni de naţionalitate română.

Presa maghiară, prin numeroasele sale publicaţii, a menţinut permanent o stare de încordare între secui şi maghiari, pe de o parte, şi români, pe de altă parte, prin publicarea unor articole jignitoare la adresa românilor şi a statului român.

S-au desfăşurat ample acţiuni de dezinformare a organelor centrale şi opiniei publice de către U.D.M.R. şi alte grupuri sau organizaţii aparţinând secuilor şi maghiarilor, spunându-se că plecarea românilor din Harghita şi Covasna este o "falsă problemă" iniţiată de foştii securişti.

Neizbucnirea unor conflicte interetnice de amploare s-a datorat faptului că românii nu au reacţionat la jignirile şi umilirile la care au fost supuşi, singura soluţie viabilă pe care au găsit-o fiind plecarea în alte judeţe.

La tensionarea situaţiei din judeţele Harghita şi Covasna un rol important l-au avut factorii externi: s-au introdus în ţară manuale şcolare şi cărţi cu caracter calomniator la adresa suveranităţii şi unităţii statului român, s-au constituit în Ungaria foarte multe organizaţii a căror activitate a fost strâns legată cu ceea ce s-a petrecut în Transilvania, s-au organizat mai multe "manifestări culturale" cu caracter internaţional în care s-a pus în mod deschis problema revizuirii graniţelor României, s-au emis idei false de genul "maghiarimea din România se află actualmente într-un pericol de moarte" (L.Tokes), s-a publicat un vast material propagandistic denigrator şi incitant. În cele două judeţe s-au înregistrat şi aspecte ale solidarităţii umane, când secui şi maghiari – raportându-se la valori morale general-umane – au ajutat conaţionalii lor români punându-şi viaţa în pericol şi salvându-i din situaţii dramatice. În mod oficial nu a fost recunoscută nici o acţiune cu caracter extremist, şovinist, antiromânesc, totul ascunzându-se sub formula "acestea au fost urmările revoluţiei./".

În multe acţiuni cu caracter antiromânesc au fost implicate direct partidele politice, grupările sau diversele organizaţii ale secuilor şi maghiarilor care, sub masca apărării intereselor celor pe care-i reprezentau, au susţinut efectiv înlăturarea oricărui element românesc din zonă. La nivelul prefecturilor celor două judeţe nici nu s-a pus în discuţie în cadrul şedinţelor care au avut loc fenomenele grave cu caracter antiromânesc care aveau loc, raportându-se permanent la Bucureşti că totul este în ordine şi liniştea domneşte peste tot. În acele momente dramatice cetăţenii români s-au simţit părăsiţi, fiind lăsaţi la voia întâmplării de toţi factorii de decizie pe plan local şi naţional. Şi, în aceste condiţii, au devenit "pribegi" în propria lor ţară, alergând dintr-un judeţ în altul pentru a găsi servicii şi locuinţe.

Ceea ce s-a întâmplat în judeţele Harghita şi Covasna este în totală contradicţie cu actele internaţionale încheiate în legătură cu soarta minorităţilor din diferitele state. Astfel, în Anexa privind ansamblul principiilor relativ la minorităţile naţionale elaborată de Comisia Europeană a Democraţiei prin Drept se spunea: "Orice persoană care aparţine unei minorităţi se achită fidel de obligaţiile ce le impune calitatea sa de cetăţean al unui stat. În exercitarea drepturilor sale orice persoană care aparţine unei minorităţi respectă drepturile celuilalt, în particular, ale altor membri ai majorităţii şi ai altor minorităţi. Statele iau toate măsurile necesare în sensul de a veghea ca în întreaga regiune în care membrii unei minorităţi reprezintă majoritatea populaţiei unei regiuni, persoanele care nu aparţin minorităţii să nu fie supuse nici unei discriminări."

În "Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale" adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. la 18 decembrie 1966, în articolul 12 se spunea: "Ele (părţile) sunt de acord că educaţia trebuie să favorizeze înţelegerea, toleranţa şi prietenia între toate naţiunile şi toate grupurile rasiale, etnice sau religioase..." Iar în articolul 20 se preciza: "Orice îndemn la ura naţională, rasială sau religioasă care constituie incitare la discriminare este interzis de lege". Într-unul din numeroasele acte adoptate de O.N.U. în legătură cu educaţia se spune: "Învăţământul trebuie să promoveze înţelegerea, toleranţa, prietenia între toate popoarele şi toate grupurile rasiale sau religioase".

În "Convenţia pentru lupta împotriva discriminării în domeniul învăţământului" se subliniază, de asemenea: "Este necesar ca să se recunoască membrilor minorităţilor naţionale dreptul de a exercita activităţii educative proprii, inclusiv de a deschide şcoli şi conform cu politica fiecărui stat în materie de educaţie de a utiliza sau preda în propria lor limbă, cu condiţia ca acest drept să nu fie exercitat într-un mod în care să împiedice pe membrii minorităţilor de a înţelege limba şi cultura întregii colectivităţi şi de a lua parte la activităţile ei, sau care ar compromite suveranitatea naţională".

Preocupându-se de drepturile lor în zonă, maghiari au trecut cu vederea drepturile românilor în aceeaşi zonă, au înlocuit calea soluţionării problemelor prin dialog cu cea a unor acţiuni abominabile, prin încălcarea celor mai elementare drepturi ale omului. Chiar şi sub regimul comunist, secuii şi maghiarii din România, au putut să folosească limba maternă, au avut un număr însemnat de instituţii de învăţământ unde se preda numai în maghiară, au fost aleşi în organele de conducere. Spre exemplu: în judeţul Covasna, în 1980, la 57 de întreprinderi din 8 localităţi făceau parte din personalul de conducere 106 maghiari şi secui şi 66 români, iar în cadrele de conducere ale instituţiilor de cultură la nivel judeţean 12 secui şi maghiari şi 3 români.

În paralel referitor la situaţia românilor din Ungaria, un cercetător american James Patterson în studiul intitulat "Minoritatea română în curs de dispariţie în Ungaria", sublinia: "În Ungaria există 20.000 de români, recensămintele oficiale înregistrează numai 12.000, iar în actele oficiale ale bisericii ortodoxe 25.000-30.000. Românii au 13 şcoli elementare în care se predă – în multe din ele – numai în maghiară, câteva sunt bilingve. Există un liceu în Gyula în care se predă în maghiară – cu toate că sunt şi cursuri în limba română". De asemenea, pentru a fi cât mai convingători dăm în anexă documentele cele mai revelatoare, referitoare la cele întâmplate în judeţele Harghita şi Covasna după decembrie 1989.

Am încercat să surprindem elementele esenţiale ale celor petrecute, având permanent conştiinţa, că numai prin cunoaşterea adevărului de către opinia publică românească se vor evita pe viitor reiterarea unor fenomene cu caracter naţionalist, şovin şi iredentist. Ţinând seama de fatul că minorităţile naţionale sunt parte integrantă a societăţii noastre, că ele constituie un factor de îmbogăţire a

statului şi societăţii, apreciem că în elaborarea legislaţiei pentru instaurarea statului de drept – România – este necesară respectarea şi aplicarea pe deplin şi echitabil a angajamentelor în domeniul drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale, aşa cum au fost ele stabilite în instrumentele internaţionale, atât pentru minorităţi – la nivel naţional – cât şi pentru populaţia românească din aceste două judeţe cu majoritate secuiască.

În consecinţă, considerăm că cetăţenii români din judeţele Harghita şi Covasna, care au fost nevoiţi să-şi părăsească locul de muncă şi domiciliul ca urmare a manifestărilor naţionalist-şovine şi să-şi piardă agoniseala muncii – uneori de o viaţă – să fie despăgubiţi de cei care sunt vinovaţi de provocarea acestor nenorociri. O dată cu aceasta să li se respecte dreptul de a locui unde doresc pe teritoriul patriei lor şi să beneficieze, ca orice cetăţean, indiferent de naţionalitate, de dreptul de a-şi dezvolta cultura, limba, tradiţiile şi obiceiurile, într-un cuvânt identitatea, fără nici o piedică din partea nimănui.

Încheiem acest raport parafrazându-l pe marele istoric Nicolae Bălcescu, care în lucrarea "Românii subt Mihai Voievod-Viteazul" spunea: "Problema de dezlegat în Ardeal era şi este nu cum vor face românii, ungurii, saşii şi secuii ca să rămână numai ei singuri într-aceea ţară şi să gonească pe celelalte popoare, ci proclamând dreptul comun sau egalitatea pentru indivizi şi naţionalităţi să comite mijlocul de a armoniza împreună".

Notă: Cu excepţia deputaţilor UDMR, toţi ceilalţi membri ai Comisiei, au votat pentru adoptarea raportului.

Anexa nr. 2

Informare
privind concluziile delegaţiei parlamentare care a vizitat judeţele COVASNA şi HARGHITA,
în perioada 24-26 octombrie 1997
(fragmente)

Delegaţia parlamentară-compusă din 14 deputaţi şi un senator PDSR, 5 deputaţi PRM şi 3 deputaţi PUNR, a efectuat o vizită, în perioada 24-26 octombrie 1997, în judeţele Covasna şi Harghita.

Vizita a fost iniţiată de grupul parlamentar al PDSR din Camera Deputaţilor, care a invitat grupurile parlamentare ale PNŢ-CD - Civic-Ecologist, USD-PD, PNL, PRM, PUNR, USD-PSDR, Minorităţilor Naţionale. Iniţial, au răspuns invitaţiei şi 3 deputaţi din Grupul parlamentar al PNŢ-CD (Mihai Dorin, Eugen Hilote şi Ana Maria Biriş), dar s-au retras în ultimul moment, motivând prin neacceptarea de către conducerea partidului lor a ideii de a participa la o acţiune parlamentară împreună cu reprezentanţi ai opoziţiei.

Vizita în judeţele Covasna şi Harghita a delegaţiei partidelor politice, atât din opoziţie cât şi din partea guvernamentală, se impunea în această perioadă când se reconstruieşte sistemul de învăţământ pentru aceste zone ale României, în condiţiile în care au apărut anumite nemulţumiri ale populaţiei româneşti din cele două judeţe.

Delegaţia parlamentară a fost însoţită de 20 reprezentanţi ai mass media (a se vedea lista cu publicaţiile, anexată)**,** care au transmis ştiri pe tot parcursul vizitei.

Programul vizitei a cuprins printe altele:

24 octombrie 1997:

Oraşul Covasna: discuţii cu reprezentanţii partidelor politice şi ai comunităţii româneşti.

25 octombrie 1997:

Sfântu Gheorghe, jud. Covasna: Monumentul ostaşului român; Catedrala ortodoxă română "Sf.Nicolae şi Sf.Gheorghe Mucenic"; Muzeul Spiritualităţii Româneşti: Centrul Eclesiastic "Nicolae Colan" (discuţii cu reprezentanţii comunităţii româneşti, pe probleme de învăţământ şi păstrarea identităţii naţionale a românilor din judeţ)

Miercurea Ciuc, jud. Harghita: Episcopia Ortodoxă Română a Harghitei şi Covasnei (întâlnire cu reprezentanţii societăţii civile şi oamenii de afaceri români)

26 octombrie 1997:

Topliţa, jud. Harghita: Primăria (întâlnire cu reprezentanţii oraşului, cu reprezentanţii comunităţii româneşti)

În urma vizitei s-a întocmit un material care conţine:

- O sinteză a tuturor constatărilor delegaţiei parlamentare,
- propuneri în urma luării la cunoştintă a adâncirii problemelor deja existente – specifice acestor două judeţe – în urma recentelor ordonanţe de urgenţă privind modificarea Legii Învăţământului şi a Legii Administraţiei Publice, însoţite de memorii, note, scrisori, cereri, informări etc. ale comunităţii româneşti din judeţele Covasna şi Harghita. Înregistrările video şi audio efectuate în această vizită le punem, de asemenea, la dispoziţia celor interesaţi pentru o mai bună documentare şi informare asupra situaţiei din zonă.

Obiectivul acestei vizite a fost nepolitic, neelectoral, strict informativ. Vizita s-a efectuat din dorinţa de informare cât mai corectă, la faţa locului, asupra problemelor existente de mult timp. În acest caz aparte, este necesară o atitudine unită a tuturor forţelor politice pentru a impune Guvernului o atitudine responsabilă şi disponibilitatea de a se implica în rezolvarea problemelor din aceste zone în care se impune respectarea standardelor europene.

În funcţie de fiecare caz constatat în parte, se vor pune la dispoziţia membrilor Comisiilor permanente de specialitate din Camera Deputaţilor informări complete şi documentate asupra problemelor ridicate.

Constatările delegației parlamentare

în timpul vizitei în județele Covasna și Harghita

(24-26 octombrie 1997)

1. lipsa de informare în zonă şi chiar denaturarea informației referitoare la ceea ce se întâmplă în prezent în România şi lipsa dialogului, coroborate cu dorința de restaurație;
2. se încearcă rescrierea istoriei prin ignorarea sau chiar distrugerea vestigiilor civilizației românești din zonă (bisericile ortodoxe române afectate de indiferență sau uitare etc.); scăderea numerică a populației de naționalitate română prin migrari, îmbătrânire etc; restructurări abuzive în învățământ; transformarea muzeelor şi clădirilor-românești în lăcaşuri de cultură secuiască; necunoaşterea limbii de stat a României; ignorarea prevederilor Constituției şi ale legilor în vigoare; nerespectarea însemnelor statului român de către autoritățile locale; refuzul de a sărbători, în şcolile şi secțiile cu predare în limba maghiară, a Zilei Naționale a României; diplomele şcolare şi diplomele la concursuri județene scrise doar în limba maghiară; în laboratoarele de istorie se denaturează istoria României prin folosirea în mod deliberat doar a unor hărți din perioada 1878-1918, în mod vădit cu scopul de a ignora istoria contemporană a României:
3. ignorarea limbii române legiferată în fond prin funcționarea ordonanțelor de urgență, privind modificarea Legii învățământului şi a Legii administrației publice, are grave consecințe în ceea ce priveşte cunoaşterea limbii oficiale de stat şi conviețuirea generațiilor viitoare;
4. lipsa profesorilor de naționalitate română, lipsa predării calificate a limbii române, istoriei, geografiei; presiuni exercitate asupra celor care au rămas în zonă; lipsa reprezentării profesorilor de naționalitate română măcar la nivel de director adjunct în şcoli, de asemenea lipsa de reprezentare în inspectoratele şcolare; existența unor suplinitori necalificați care predau disciplinele: limba română, istoria, geografia, la secțiile şi şcoliile de limbă maghiară; predarea disciplinei "Limba română" de către profesori de naționalitate maghiară care au cunoştințe

aproximative despre limba şi literatura română; ocuparea unor posturi de profesori la secţiile cu predare în limba română de către profesori de naţionalitate maghiară, fără susţinerea testului de cunoaştere a limbii române, aşa cum prevede legea în vigoare;

5. lipsa manualelor în limba română; lipsa dotării cu materiale didactice a claselor cu predare în limba română; lipsa bibliotecilor şcolare corespunzătoare pentru însuşirea limbii române;
6. preponderenţa în şcoli doar a inscripţiilor în limba maghiară; existenţa unor plăcuţe bilingve în cazul instituţiilor oficiale de stat (!) (ex. POLIŢIE) sau în cazul unor comune în care primarii au fost obligaţi prin adrese oficiale să le accepte, chiar dacă nu se îndeplineau condiţiile prevăzute în Ordonanţa de urgenţă nr. 22 pentru modificarea şi completarea Legii 69/1991; traducerea eronată în limba maghiară a denumirilor unor localităţi pe motiv că se respectă istoria localităţii respective;
7. predarea la clasele de limbă maghiară a unor discipline care nu sunt în programa de învaţământ în vigoare şi nepredarea altor discipline înscrise în programă;
8. începând cu anul 1993, în peste 27 de localităţi din judeţul Covasna, au fost reînfiinţate şcoli şi secţii cu predare în limba română, dar care în ultimul timp au fost desfiinţate; în prezent, există mai mult de 90 de localităţi în judeţ unde nu există clase cu predare în limba română;
9. credinciosul ortodox român este izolat şi asimilat de celelalte culte din zona; în multe localităţi, bisericile ortodoxe româneşti sunt izolate şi chiar dacă există preoţi, parohiile vor rămâne fără enoriaşi în următorii 10 ani, datorită populaţiei îmbătrânite; singurul sprijin pentru credinţa ortodoxă în aceste judeţe este Episcopia Ortodoxă Română a Harghitei şi Covasnei, care trebuie susţinută;
10. grave discriminări între cetăţenii de naţionalitate maghiară (favorizaţi) şi cei de naţionalitate română (defavorizaţi) în domenii ca: folosirea limbii materne, accesul la orice funcţie publică (condiţionarea ocupării unor funcţii publice de cunoaşterea limbii maghiare), organizarea şi funcţionarea şcolilor, încălcări flagrante ale drepturilor omului şi epurare etnică în ceea ce priveşte românii, repartizarea fondurilor de la

bugetele locale şi de la Bugetul de stat, distribuirea ajutoarelor primite din străinătate, plata ajutorului social pentru familiile cele mai sărace, asistența sanitară, grija față de monumentele istorice, inclusiv biserici, conservarea patrimoniului cultural (muzee, lucrări de artă etc.): mai mult, cetățenii de naționalitate română nici nu sunt reprezentați în administrația locală;

11. blocarea şi boicotarea proiectului guvernamental de construire a cazărmii Batalionului de jandarmi din Sfântu Gheorghe; elaborarea şi editarea, sub egida Consiliului Județean Covasna, a monografiei județului Covasna, fără consultarea şi implicarea specialiştilor de etnie română şi fără reflectarea corespunzătoare a elementului românesc din zonă: blocarea fondurilor alocate, prin H.G. 1365/27.11.1996 publicată în M.O. al României nr. 333/10.12.1996, de la bugetul statului pentru înființarea – Muzeul Carpaților Răsăriteni (un miliard opt sute de mii lei) – banii nu au fost deblocați până în prezent şi se vor pierde la sfârşitul anului acesta; ignorarea totală de către Consiliul Județean Covasna, a demersurilor privind amenajarea, ca punct muzeistic, a clădirii primei şcoli româneşti din Sf.Gheorghe din 1790 şi a Casei memoriale "Romulus Cioflec" din Araci; nu există un cadru legislativ pentru păstrarea/conservarea mai multor zone din aceste două judete;
12. implicarea insuficientă a instituțiilor județene de stat în ceea ce priveşte învațământul şi cultura românească (Bibliotecile județene, Centrele Creației Populare. Casele de cultură municipale şi orăşeneşti unele cămine culturale comunale, fostele muzee județene, devenite prin voință **unilaterală** Muzeul Național Secuiesc din Sf.Gheorghe şi respectiv, Muzeul Secuiesc al Ciucului din Miercurea Ciuc etc);
13. atitudinea ostilă şi lipsa minimă de respect necesar în exercitarea unei funcții publice, a unor reprezentanți cu funcții înalte din administrația locală aleasă, nu numai față de manifestările culturale româneşti din zonă, ci şi față de simbolurile naționale (la depunerea de coroane la Monumentul ostaşului român din Sf.Gheorghe, cu ocazia Zilei Armatei române în 1997, autoritățile locale au încălcat prevederile legale şi au manifestat o atitudine de ignorare ostilă, față de vicepreşedintele Camerei Deputaților şi față de delegația parlamentară: primarul nu purta

eşarfa tricoloră, autoritățile locale au ignorat delegația parlamentară, nu a fost invitată populația la ceremonie, au participat câțiva reprezentanți ai autorităților locale şi soldații);

14. transferarea propietății de stat către societăți private. Creşterea dirijată a ponderii agenților economici din Ungaria în activitățile economice din cele două județe (în producție, comerț, servicii, turism etc.) după 1989 până în prezent;

Propuneri pentru păstrarea identității românilor
(propunerile membrilor grupurilor parlamentare ale PDSR, PRM si PUNR)
Respectarea Constituției şi a legilor în vigoare. Garantarea şi respectarea drepturilor omului
Acțiuni parlamentare generale:

1. monitorizarea de către Parlament a celor două județe, cu scopul de a împiedica agravarea situației, poate fi impusă printr-o moțiune simplă, inițiată de PDSR, PRM si PUNR;
2. deputații din comisiile permanente şi din grupurile parlamentare, cu delegație din partea Biroului Permanent al Camerei Deputaților, să efectueze periodic vizite neanunțate, seminarii, întâlniri pe probleme diverse, în județele Harghita, Covasna şi Mureş;
3. constituirea unei comisii complexe (administrație, învățământ, cultură, relații între minorități), care să supravegheze evoluția situației din cele două județe;
4. Comisia pentru cercetarea abuzurilor, corupție şi pentru petiții să propună măsuri de eliminare a abuzurilor, prin acțiuni directe de reparare, sesizare a organelor puterii centrale şi locale şi prin promovarea de inițiative legislative care să contribuie la rezolvarea problemelor. In acest sens, comisia va stabili o subcomisie care va elabora un sistem de lucru privind modalitățile de informare, acțiune şi rezolvare a problemelor apărute, asigurarea respectării legilor şi a hotărârilor judecătoreşti definitive (ex. cazul Odorhei; cazul consilierului Ioan Mastan etc.). Periodic se va prezenta Biroului Permanent un raport cu constatările şi măsurile propuse, pentru a fi supus

dezbaterii în Camera Deputaților, în comisii şi în plen, cu invitarea celor implicați în problemele respective;
5. intrarea în funcție cât mai repede a instituției Avocatului Poporului;
6. informarea sintetica a Consiliului Europei.

Păstrarea identității naționale:

7. program special guvernamental de protecție şi constituirea unei structuri centrale consultative, cu reprezentare în județele Covasna, Harghita şi Mureş, care să urmărească aplicarea şi garantarea drepturilor cetățenilor de naționalitate română din zonele respective;
8. evaluarea aplicării Hotărârii Parlamentului din 12 februarie 1992, luată în urma raportului Harghita-Covasna (măsuri pentru impiedicarea alungării românilor din cele două județe; despăgubirea celor care au fost alungați etc.-ancheta) şi discutarea în Parlament a raportului efectuat în urma evaluării;
9. conform aprobării Biroului Permanent al Camerei Deputaților, în primavara anului 1998, România va gazdui lucrările Subcomisiei pentru demografie a Consiliului Europei. Fenomenul exclusivismului etnic maghiar evidențiat prin diminuarea prezenței demografice româneşti în zonă, ar putea constitui un important punct al dezbaterilor;
10. **având în vedere că în satele de munte din județele Buzău, Vrancea şi Bacău există încă descendenți ai familiilor refugiate din Ardeal după 1848 sau 1867, care au reprezentați şi în Harghita-Covasna (Balea, Oslobanu, Olteanu etc.), organizațiile locale ale partidelor parlamentare să inițieze reînfrățirea localităților de peste munți şi modalități specifice de ajutoare**;
11. monitorizarea de către Subcomisia stabilită de Comisia pentru cercetarea abuzurilor, acțiunilor antiromâneşti şi revizioniste maghiare din cele două județe (refuzul cetățenilor de naționalitate maghiară de a sărbători Ziua Națională a României, interpretarea istoriei în detrimentul României şi în folosul Ungariei etc.) şi discutarea în Parlament a constatărilor făcute în urma acțiunii de monitorizare, pentru a găsi soluții adecvate;

- **In domeniul administraţiei publice locale**

Reprezentarea la nivel central şi local:

1. asigurarea prin lege a dreptului de reprezentare a populaţiei româneşti din Harghita şi Covasna în structurile decizionale administrative: vicepreşedinte de consiliu judetean, viceprimar de municipiu reşedinţă de judeţ, viceprimari de oraşe, directori (respectiv directori adjuncţi ş.a.) în conducerea instituţiilor descentralizate în teritoriu;
2. sistemul prefectural a fost conceput la vremea sa, în Franţa de exemplu, tocmai pentru a tempera tendinţele autonomiste locale. In situaţia judeţelor Harghita şi Covasna unde majoritatea etnică îşi impune reprezentanţii în toate organismele alese, prefecţii şi unii conducători ai instituţiilor descentralizate ale statului (neaparat Inspectoratul Şcolar) ar trebui numiţi numai din rândul populaţiei româneşti;
3. înfiinţarea unui organism central (departament, consiliu etc.) pentru prevenirea discriminărilor pe criterii etnice în domeniul administraţiei publice, învăţământului şi culturii, în subordinea Guvernului.

Autorităţile locale:

1. evaluarea la nivel central a compartimentului autorităţilor locale;
2. impunerea respectării însemnelor statului român de către autorităţile locale din zonă (eşarfa tricoloră a primarului);

Anchete ale Comisiilor de cercetare a abuzurilor:

1. privind condiţionarea ocupării unor funcţii publice de cunoaşterea limbii maghiare;
2. privind grave discriminări între naţionalitatea maghiară (favorizată) şi română (defavorizată) în domenii ca: folosirea limbii materne, accesul la orice funcţie publică, organizarea şi funcţionarea şcolilor, repartizarea fondurilor de la bugetele locale şi de la bugetul de stat, distribuirea ajutoarelor venite din străinătate, plata ajutorului social pentru familiile cele mai sărace, asistenţa sanitară, grija faţă de monumentele istorice,

inclusiv biserici, conservarea patrimoniului cultural (muzee, lucrări de artă etc.);

3. privind inscripţiile în limba maghiară.

Protocol politic:

1. realizarea unui protocol al partidelor politice româneşti din Parlament cu UDMR pentru respectarea drepturilor politice şi administrative ale etniei româneşti din zonă;

- **Dezvoltarea economică a judeţelor**

Investiţii:

1. realizarea parteneriatului egal al celor două etnii şi a unei adevărate reconcilieri, pe baza creerii unui echilibru patrimonial;
2. elaborarea, de către instituţiile specializate ale statului, a unui program special pentru direcţionarea investiţiilor străine şi româneşti directe în zona celor două judeţe (şi altele decât cele din Ungaria);
3. la întocmirea Bugetului de stat anual, Ministerul Finanţelor să prevadă fonduri corespunzătoare pentru continuarea/încheierea lucrărilor începute în zonele respective, inclusiv în sate, privind reparaţiile (şcoli şi biserici, în primul rând), reţelele edilitare, drumurile, lucrările pentru transportul gazelor naturale (în zona Topliţa), valorificarea/prelucrarea lemnului copacilor căzuţi în păduri (se irosesc anual mari cantităţi de lemn).

Privatizare – restructurare:

1. evaluarea măsurii în care au fost respectate interesele statului român unitar în această zonă, în ceea ce priveşte privatizarea întreprinderilor, a zonelor turistice, a izvoarelor de ape minerale etc;
2. susţinerea întreprinderilor din zonă de către stat, pentru ca românii din aceste judeţe să nu mai fie obligaţi să plece în alte zone ale ţării.

Stabilirea unei strategii naţionale pentru această zonă:

1. partidele politice parlamentare, prin organizaţiile lor şi prin reprezentanţii lor în Administraţia locală, să faciliteze înfrăţirea localităţilor din Harghita şi Covasna cu alte localităţi din ţară pentru sprijin cultural şi economic;

2. crearea sau definirea din actualele instituţii ale statului a unui organism pentru elaborarea unui studiu multidisciplinar privind situaţiile concrete din toate localităţile din Covasna şi Harghita, din care să rezulte acţiunile ce se impun – acţiuni pe durată scurtă, medie şi lungă;
3. adoptarea imediată (înaintea elaborării studiului multidisciplinar) a unor acţiuni de impunere a aplicării prevederilor Constituţiei şi legilor statului – un organism (cel de la paragraful anterior) de control şi impunere a aplicării legii;

Notă: Pe baza acestui material, PUNR, prin deputatul Petre Ţurlea, a întocmit "Moţiunea Harghita –Covasna".

Anexa nr. 3

Memoriul
Asociaţiilor culturale româneşti din judeţele Covasna şi Harghita, adresat Preşedenţiei, Parlamentului şi Guvernului României, în data de 31 mai 1999

Liga Cultural-Creştină "Andrei Şaguna" ***Sf. Gheorghe***

Despărţământul "A**STRA"** ***Covasna-Harghita***

Fundaţia Naţională pentru Românii de Pretutindeni ***Gheorghe***
Filialele Harghita şi Covasna

Liga Tineretului Ortodox ***Filiala Sf****.*

- Către

PREŞEDINŢIA ROMÂNIEI
Domnului Emil Constantinescu, Preşedintele României

SENATUL ROMÂNIEI
Domnului Petre Roman,
Preşedintele Senatului
CAMERA DEPUTAŢILOR
Domnului Ion Diaconescu,
Preşedintele Camerei Deputaţilor

- GUVERNUL ROMÂNIEI
Domnului Radu Vasile,
Prim Ministru al Guvernului României

Liga Cultural-Creştină «Andrei Şaguna» din Sf. Gheorghe, Despărţământul ASTRA Covasna-Harghita, Fundaţia Naţională pentru Românii de Pretutindeni - Filiala Miercurea Ciuc şi Liga Tineretului Ortodox - Filiala Sf.Gheorghe, luând cunoştinţă despre conceptele, ideile şi demersurile cu caracter anticonstituţional, iredentist, revizionist şi secesionist, vehiculate de personalităţi marcante ale UDMR cu prilejul Congresului din luna mai a.c. de la

Miercurea-Ciuc, privind: autonomia *în trepte,* vizând în final autonomia teritorială maghiară a *"Ţinutului Secuiesc", "autoguvernarea comunitară",* instituirea "*parteneriatului strategic cu românii ardeleni",* acuzele privind *"purificarea etnică, desnaţionalizarea şi asimilarea maghiarilor de către români", "expansiunea panortodoxă", "politica naţională criminală", "politica de colonizare a românilor în Ardeal", "opresori majoritari", "forţe de ocupaţie" - cu* referire la instituţiile armatei, poliţiei şi jandarmeriei din judeţele Covasna şi Harghita, *"diaspora maghiară"* - prin care s-ar înţelege populaţia de naţionalitate maghiară din celelalte zone ale României din afara judeţelor Covasna şi Harghita, *"comunitate naţională fondatoare de stat", "popor", "naţiune"* - în loc de minoritate naţională, *"România - stat multinaţional", "elita politică regăţeană", "politicianism regăţean majoritar", "politică românească de vitrină privind minorităţile" etc.;*

Constatând cu îngrijorare:

- radicalizarea discursului şi demersurilor elitei politice conducătoare a minorităţii maghiare, prin imprimarea făţişă a unor accente şi tendinţe cu finalitate iredentistă disimulate sub masca drepturilor minorităţilor naţionale; trecerea de la enunţarea şi revendicarea în plan teoretic a unor privilegii tot mai largi prin discriminare pozitivă, în cel al acţiunii concrete, incisive;
- promovarea unei politici identitare agresive, care excede cadrului drepturilor legitime juridic acceptate de normele de drept internaţional, prin invocarea cu obstinaţie a *"nedreptăţii Tratatului de la Trianon"* şi a *"binefacerilor Arbitrajului de la Viena"*, prin inducerea în rândul minorităţii maghíare şi alimentarea unui sentiment de autovictimizare, exacerbându-se cu persuasiune ideea *"apăsătorului destin minoritar"*;
- intensificarea, pe fondul războiului din Iugoslavia, a campaniei de prezentare denaturată a situaţiei minorităţii maghiare din România în atenţia forurilor şi a mass-mediei internaţionale, în scopul internaţionalizării acesteia prin insinuarea unei similitudini între situaţia albanezilor din Kosovo şi cea a maghiarilor din Transilvania, în numele cărora se deplânge pericolul pierderii identităţii naţionale, pe care, de fapt, şi-o consolidează cu fiecare zi;
- practicarea unui discurs naţionalist centrat pe exacerbarea

trecutului maghiar al Transilvaniei, cu deosebire a «*Ţinutului Secuiesc»*, prin invadarea internetului cu lucrări ce popularizează cunoscutele teze revizioniste ale istoriografiei maghiare despre Transilvania, editarea unor lucrări monografice, albume, hărţi cu aceeaşi orientare, etc.;

- accentuarea discrepanţei dintre discursul cu tentă europeană al liderilor UDMR şi atitudinea practică, etnocentristă, discriminatorie faţă de populaţia românească din comunităţile în care aceasta este numeric minoritară;
- lansarea deschisă a unei strategii politice speciale pentru "Ţinutul Secuiesc" şi, mai recent, «Partium», menită a asigura puritatea etnică şi enclavizarea prin autonomizare a zonelor în care UDMR râvneşte a-i fi recunoscută calitatea de autoritate statală autonomă;

Ne exprimăm temerea că lipsa unei atitudini şi reacţii ferme din partea autorităţilor centrale de stat faţă de toate aceste proiecte şi acţiuni anticonstituţionale, periculoase pentru climatul de siguranţă, pace social-politică şi naţională pe care, firesc, ni-l dorim cu toţii, nu face decât să favorizeze şi să încurajeze escaladarea acestui proces destabilizator, practicat de o formaţiune specializată deja în testarea reacţiei partenerilor politici la pretenţiile sale lansate gradual, dar cu finalitate precisă, prin jocul tactic al tandemului radicali-moderaţi. Aceeaşi atitudine inexplicabilă de expectativă a autorităţilor şi opiniei publice o constatăm şi faţă de amplifcarea discursului hiperetnicizant al elitei maghiare, faţă de îndoctrinarea practicată în mass-media de expresie maghiară din România, care ajunge să îmbrace uneori forma unui adevărat *"delir iredentist"*.

Suntem datori să semnalăm că în această zonă, în care un electorat stabil şi disciplinat prin motivare etnică determină perpetuarea inexorabilă la putere pe plan local a partidului etnic maghiar, indiferent de alternanţele la putere la nivel naţional, nu se mai poate vorbi de democraţie ci de etnocraţie, care nestingherită, îşi desăvârşeşte pas cu pas opera de realizare a unei autonomii deturnate de la menirea ei constituţională spre *autoguvernarea locală*, care presupune şi vizează preluarea progresivă a prerogativelor statului român.

În aceste condiţii, nu sunt, din păcate, semne că se percepe la nivelul factorilor responsabili importanţa vitală pentru interesele,

stabilitatea şi destinul statului român şi al tuturor cetăţenilor săi; a asigurării şi funcţionării neîntârziate a cadrului legislativ, instituţional şi logistic necesar în vederea exercitării fireşti a autorităţii sale «pe fiecare centimetru pătrat din teritoriul naţional», ca modalitate normală şi eficientă de prevenire şi stopare la timp a oricăror tendinţe şi acţiuni de factură separatistă şi secesionistă ce atentează la interesul general şi naţional. Totodată, considerăm că în acelaşi sens se impune promovarea şi încurajarea acelor demersuri şi proiecte locale ce vizează păstrarea valorilor şi identităţii culturale, lingvistice şi confesionale în aceste medii plurietnice prin accentuarea *diferenţei de includere"* şi nu a *"diferenţei de excludere"*.

Considerăm nedreaptă şi nefirească discrepanţa dintre prioritatea, atenţia şi timpul acordate de autorităţile publice centrale ale statului, dezbaterii şi soluţionării problemelor ridicate în mod exclusivist din punctul de vedere al intereselor minorităţii maghiare de reprezentanţii acesteia şi dezinteresul faţă de problematica complexă şi dramatică a păstrării identităţii naţionale a populaţiei de naţionalitate română din judeţele Covasna şi Harghita, aici minoritară în dublu sens: ca pondere numerică şi ca grup dezavantajat asupra căruia se exercită presiuni şi discriminări.

Românii din această parte de ţară nu dispun de instrumente legale şi pârghii eficiente pentru a contracara prin forţe proprii efectele nocive ale acestei politici etnocentriste şi exclusiviste ale autorităţilor administraţiei locale aflate sub autoritatea perpetuă a UDMR.

Ei nu au asigurată nici posibilitatea de a-şi spune cuvântul şi de a contribui cu folos, asemeni conjudeţenilor de naţionalitate maghiară, la luarea hotărârilor în ceea ce îi priveşte la nivelul autorităţilor centrale. În parlamentul României, spre exemplu, românii din judeţul Covasna sunt reprezentaţi de un singur deputat, cei din Harghita neavând nici măcar acest "privilegiu". Această stare de fapt duce la desăvârşirea procesului de asimilare şi în final, de dispariţie a micilor, dar numeroaselor comunităţi româneşti din localităţile cu populaţie maghiară majoritară, de care rămân să amintească doar bisericile şi cimitirele ortodoxe, ceea ce reprezintă o mare tragedie naţională ce se petrece în tăcere sub ochii noştri, un etnocid real, nu ca cel inventat în repetatele discursuri ale

preşedintelui de onoare al UDMR. Pe acest fond, sporesc insatisfacţiile, dezamăgirile şi lipsa de orizont a populaţiei româneşti privind condiţia şi destinul ei într-o zonă în care monoculturalitatea maghiară se impune tot mai mult. Practica impunerii obligativităţii cunoaşterii limbii maghiare pentru ocuparea unor funcţii, generalizată în zonă, îndeosebi în ultimii ani, în pofida legii, împiedică accederea tinerilor şi intelectualilor români la posturi de specialitate, amplificându-se, astfel, golul lăsat de exodul masiv din zonă al specialiştilor de naţionalitate română de după decembrie 1989. În acest context, atragem în modul cel mai serios atenţia că legiferarea prevederilor din actele normative vizând administraţia publică locală, statutul funcţionarului public şi învăţământul, care urmăresc conferirea statutului legal de limbă oficială unei alte limbi decât limba română, respectiv limbii maghiare în zonele în care minoritatea maghiară este numeric majoritară, aflate în dezbaterea parlamentului, va avea ca efect amplificarea separatismului şi enclavizării zonei vizate de aceste prevederi, oferindu-se astfel un instrument legal redutabil pentru purificarea etnică a acestei zone şi va duce la instaurarea, de facto, a unei frontiere maghiare interne cu implicaţii geopolitice şi geostrategice nefaste pe termen lung. Suntem conştienţi că pe acest tărâm din inima ţării, destinul nostru este legat neîndoielnic de cel al maghiarilor şi secuilor şi că singura soluţie rezonabilă este convieţuirea paşnică, bazată pe respectul reciproc al valorilor specifice şi întărirea punţilor legate de-a lungul secolelor de convieţuire, şi credem că statul român este dator să asigure respectarea drepturilor fireşti la identitate culturală, lingvistică şi confesională ale tuturor cetăţenilor săi, în cadrul constituţional, conform standardelor şi uzanţelor internaţionale, fără discriminări. În acest spirit, vă solicităm a chibzui cu înţelepciune şi maximă responsabilitate, potrivit interesului naţional de perspectivă şi nu celui conjunctural politic, când veţi adopta aceste legi cu implicaţii majore asupra destinului tuturor celor ce trăim în această parte de ţară, dar şi al României, într-un moment când asupra ei se abat atâtea încercări.

Sf. Gheorghe - Miercurea Ciuc, 31. 05.1999

Anexa nr. 4

MEMORANDUMUL
adresat de reprezentanţii societăţii civile şi filialele locale ale partidelor politice româneşti, primarului şi Consiliului Local al municipiului Sf. Gheorghe, la mitingul de protest din 13 aprilie 2000

D-lui Albert Almos - primar al municipiului
Sfântu Gheorghe - jud. Covasna
Consiliului Local al municipiului Sf.Gheorghe

Participanţii la adunarea publică organizată de societatea civilă românească astăzi, joi 13 aprilie 2000, în municipiul Sfântu Gheorghe constatând lipsa de disponibilitate la dialog, disprețul şi şantajul practicat în mod sistematic față de unele aspecte fundamentale care vizează păstrarea şi afirmarea identității şi spiritualității proprii, vă înaintează următorul

MEMORANDUM

Comunitatea românească din municipiul Sfântu Gheorghe şi județul Covasna luând act de acțiunile abuzive, ilegale şi cu tentă antiromânească manifestate la nivelul conducerii Primăriei, a Consiliului Local Sf.Gheorghe cât şi a Consiliului Județean Covasna, de lipsa totală de interes pentru găsirea unor soluții menite să promoveze un climat de convieţuire paşnică şi nedescriminatoriu, de intoleranță la problemele ridicate de comunitatea noastră în domeniul culturii, învățământului, spiritualității cât şi în cel economic şi social,

consideră că aceste manifestări au ca finalitate marginalizarea şi eliminarea elementului românesc din zonă.

Această stare de fapt de netolerat ne determină să protestăm împotriva:

1. Tendinţelor de eliminare a limbii române ca limbă oficială în administraţia publică şi impunerea limbii maghiare;
2. Sfidarea şi disprețuirea simbolurilor naţionale (refuzul primarului de a purta eşarfa în culorile drapelului naţional în condiţiile prevăzute de lege, lipsa stemei României în sala de şedinţe a Consiliului Local şi în alte spaţii destinate unor ceremonii oficiale);
3. Desconsiderarea contribuabilului român prin editarea publicaţiei oficiale a Primăriei numai în limba maghiară, lipsindu-l de informaţii privind activitatea curentă a autorităţilor administraţiei publice locale;
4. Încurajarea răspândirii unor publicaţii cu conţinut antiromânesc, tipărite în Ungaria, care promovează mesaje revizioniste şi iredentiste, precum şi difuzarea unor astfel de materiale prin INTERNET;
5. Utilizării oficiale de concepte, termeni şi denumiri neconstituţionale cum ar fi: "autoguvernare locală" în loc de Consiliu Local; "autonomie comunitară" în loc de "autonomie locală", judeţul Haromszek în loc de judeţul Covasna, şi altele;
6. Promovării de microregiuni ca substitut al unităţilor administrativ teritoriale stabilite prin lege;
7. Contestării autorităţii Statului Român mergându-se până la şantajarea Guvernului României, prin refuzul aplicării

HG nr. 965/1999 privind transferul "Casei cu Arcade" din Sfântu Gheorghe din administrarea Ministerului de Interne în cea a Ministerului Culturii, ca sediu al Muzeului Carpaților Răsăriteni şi exercitarea de presiuni pentru abrogarea acesteia;

8. Blocării concursului pentru ocuparea postului de director la Teatrul "Andrei Mureşanu", ca şantaj declarat în scopul revocării Hotărârii de Guvern nr. 965/1999, demers având ca finalitate desfiinţarea celor două instituții culturale fundamentale din zonă;
9. Acțiunilor de sfidare a comunității ortodoxe române din Sfântu Gheorghe prin revendicarea în justiție a terenului pe care este amplasată Catedrala Ortodoxă, dobândit legal de această parohie înaintea Diktatului de la Viena;
10. Dispreţului față de solicitarea Protopopiatului Ortodox Sfântu Gheorghe şi a Ligii Cultural Creştine "Andrei Şaguna" vizând sistematizarea urbanistică în vederea protejării şi punerii în valoare, asemeni celorlalte lăcaşuri de cult din municipiu, a Catedralei Ortodoxe Române din Sf.Gheorghe, monument simbol al românității din zonă;
11. Refuzului de amplasare în parcul din centrul municipiului a unei troițe ortodoxe închinată eroilor Revoluției din decembrie 1989 şi foştilor deținuți politici, alături de celelalte două însemne de expresie maghiară existente;
12. Lipsei de interes pentru adoptarea unor măsuri în scopul limitării procesului de degradare a pieței în care este amplasat Mihai Viteazul, monument reprezentativ pentru istoria României;

13. Campaniei înverşunate de atribuire a unor denumiri maghiare străzilor, pieţelor, cartierelor şi instituţiilor, demarată de Consiliul Local şi încurajată de Consiliul Judeţean cu implicaţii păgubitoare majore asupra tuturor cetăţenilor municipiului şi a climatului de convieţuire interetnică;
14. Îngrădirii accesului persoanelor de naţionalitate română în administraţia publică locală, instituţii descentralizate, conducerea şcolilor, unităţilor de cultură, societăţilor economice, prin condiţionarea cunoaşterii limbii maghiare;
15. Dezinteresului autorităţilor locale pentru asigurarea condiţiilor de locuit necesare atragerii specialiştilor în domeniul culturii, învăţământului, sănătăţii, administraţiei, justiţiei şi economic;
16. Eliminării reprezentanţilor românilor din conducerea Fundaţiei "Pro Giorgio Sancto" şi dintre organizatorii manifestării "Zilele Sfântu Gheorghe", ignorându-se faptul că iniţiativa constituirii fundaţiei şi organizării acestor manifestări a aparţinut consilierilor români şi Fundaţiei "Mihai Viteazul", ca modalităţi de exprimare în comun a tradiţiilor şi valorilor cultural-artistice specifice fiecărei etnii, precum şi ale acelora care ne apropie;
17. Acordării discriminatorii a titlului de cetăţean de onoare a municipiului Sfântu Gheorghe fără consultarea reprezentanţilor comunităţii româneşti;
18. Intoleranţei şi discriminării manifestate de consilierii locali UDMR, refuzului sistematic de a accepta ideea ca

românii din municipiul Sf. Gheorghe să fie reprezentaţi în conducerea Primăriei de un viceprimar român.

Dat fiind cele de mai sus, solicităm analizarea urgentă a revendicărilor din prezentul MEMORANDUM şi elaborarea unui răspuns cu măsurile punctuale ce se impun pentru rezolvarea problemelor noastre, care să fie publicat în presă în termen de 30 zile.

Ne rezervăm dreptul ca în cazul unui răspuns care nu satisface comunitatea noastră să continuăm protestul nostru în formele pe care situaţia le impune.

Liga Cultural-Creştină „Andrei Şaguna"
Despărţământul ASTRA Covasna-Harghita
Uniunea Culturală „Vatra Românească", Filiala Covasna
Fundaţia Culturală „Mihai Viteazul"
Fundaţia Naţională pentru Românii de Pretutindeni, Filiala Covasna
Asociaţia Cultural-Creştină „Justinian Teculescu"
Fundaţia Naţională „Neamul Românesc", Filiala Covasna
Societatea Cultural-Patriotică „Avram Iancu", Filiala Covasna
Asociaţia Naţională „Cultul Eroilor", Filiala Covasna
Liga Tineretului Creştin Ortodox Român, Filiala Sfântu Gheorghe

În stilul său caracteristic şi cu tonul folosit în mod curent în relaţiile cu reprezentanţii comunităţii româneşti- arogant, obtuz, nesincer şi sfidător- în 9 mai 2000, primarul Albert Almos a comunicat asociaţiilor care au organizat mitingul răspunsul său. De menţionat că nici unul din cele 18 puncte ale memorandumului nu a primit un răspuns pozitiv. Câteva exemple sunt edificatoare: "*Prin*

revendicarea în justiție a terenului pe care este amplasată Catedrala ortodoxă se doreşte să se corecteze o ilegalitate făcută înainte de 1940 prin falsificarea unor înscrisuri" (de fapt "falsul" este "odiseea" acestui monument pricinuită de ocupația horthystă*), "La Primăria Sf. Gheorghe nu s-a înregistrat solicitarea Protopopiatului Ortodox Sf. Gheorghe şi a Ligii Cultural Creştine Andrei Şaguna vizând sistematizarea urbanistică a centrului oraşului"; "Nu se aprobă amplasarea unei troițe ortodoxe închinate eroilor revoluției din decembrie 1989 şi a foştilor deținuți politici în parcul central deoarece acest lucru nici nu s-a solicitat"* (în ambele cazuri solicitările repetate au fost publicate şi în presa locală*).*

Anexa nr. 5

Moţiune privind incapacitatea Guvernului de a asigura exercitarea autorităţii Statului pe întreg teritoriul ţării

(Moţiunea Harghita-Covasna, prezentată de grupurile parlamentare a PNL, PD, PRM, moţiune dezbătută în plenul Senatului în 17 decembrie 2001).

-Extrase-

1. În faţa unor afirmaţii de o gravitate cu totul ieşită din comun, făcute şi susţinute de înalţi demnitari ai statului, am considerat ca fiind absolut firească invitarea primului ministru în faţa Camerelor Reunite al Parlamentului, în temeiul art. 108, alin. 1, din Constituţia României- care stipulează „răspunderea politică a Guvernului în faţa Parlamentului pentru întreaga sa activitate"- pentru a ne informa asupra stării de fapt atât în judeţele Harghita şi Covasna, cât şi asupra unor eventuale alte zone ale ţării în care guvernul Năstase se dovedeşte incapabil să-şi mai exercite autoritatea.
2. Demersul nostru a fost motivat de convingerea, indusă de valul de informaţii aduse fără nici o reţinere în spaţiul public, că ne aflăm în faţa unei situaţii de o gravitate fără precedent. În fapt, este pentru prima dată în istoria modernă a Ţării când, în timp de pace, prin neputinţa guvernului s-a ajuns să fie pusă în discuţie condiţia de stat unitar şi indivizibil a României.
3. Astfel, am aflat cu stupoare din declaraţiile înalţilor demnitari ai statului pe care i-am invocat mai sus, legat de situaţia din cele două judeţe, că:
    - „În Harghita şi Covasna, românii sunt discriminaţi pentru simplu motiv că nu aparţin etniei maghiare";

- se urmăreşte „ atenuarea discursului naţionalist din Ardeal şi substituirea acestuia cu un discurs separatist”;
- „s-a renunţat la contestarea făţişă” a caracterului naţional unitar al statului român şi se preferă obţinerea unor drepturi care „să satisfacă obiectivele politicii UDMR şi ale Budapestei în problema maghiarilor din România”;
- „se vehiculează conceptul de patrie interioară realizată pe teritoriul Harghitei, Covasnei şi Mureşului, care să-şi asume, împreună cu Ungaria un rol major în dezvoltarea şi controlul economic al Transilvaniei”;
- „Legea statutului maghiarilor de peste hotare nu face altceva decât să producă o maghiarizare prin efecte”.

4. Raportul Comisiei SRI amplifică sensibil profunda noastră îngrijorare din momentul în care afirmă că:

- „există riscul ca secţiuni ale vieţii sociale din arealul respectiv să fie deconectate de la fluxul economic şi de decizie naţional, realizându-se o separaţie de facto a regiunii”;
- „factori de decizie de etnie maghiară din zonă participă la construirea unui sistem care să faciliteze realizarea obiectivelor autonomist-separatiste şi să ducă la crearea unor zone maghiare autoguvernabile”;
- „s-a ajuns la incitarea conaţionalilor, la nesupunere civică prin organizarea unor acţiuni de protest, contestarea autorităţii prin refuzul executării unor hotărâri judecătoreşti”;
- „dacă Executivul nu va stopa desfăşurarea unor astfel de activităţi, există riscul instalării unei frontiere maghiare în interiorul ţării şi a recunoaşterii României drept stat multinaţional”.

Enumerarea, fie şi sumară, a acestor declaraţii prefigurează imaginea unui grav pericol care planează asupra siguranţei

naţionale şi care pun sub un acut semn de întrebare credibilitatea pe plan extern a României ca factor de stabilitate regională. Problemele pe care le aduce astăzi în discuţie, ignorate şi prost gestionate de guvernanţi, nu vor întârzia să diminueze substanţial şansele României, monitorizată extrem de exigent, în perspectiva aderării la structurile euroatlantice.

Prin declaraţii politice, prin întrebări şi interpelări adresate Executivului şi, direct, primului ministru, am dat măsura exactă a gravităţii situaţiei cu care se confruntă Ţara şi am aşteptat o reacţie responsabilă din partea acestora. Nu numai că au ignorat, din nou, obligaţiile ce le revin din litera Constituţiei de a răspunde politic în faţa Parlamentului, dar am fost puşi în situaţia să asistăm la o serie întreagă de manevre care nu au ilustrat altceva decât incapacitatea totală a Guvernului de a aborda cu discernământ aceste probleme grave şi de a dispune imediat măsurile ce se cuvin pentru reinstaurarea urgentă a autorităţii statului pe întreg teritoriu Ţării.

*
* *

În concluzie, semnatarii prezentei Moţiuni constată încălcarea de către premierul Adrian Năstase a art. 108 din Constituţia României, care prevede răspunderea politică a Guvernului în faţa Parlamentului, şi solicită acestuia să prezinte în plenul Senatului tabloul real al situaţiei invocate, cauzele care au determinat-o şi măsurile pe care Guvernul le va întreprinde pentru a asigura exercitarea deplină a autorităţii şi suveranităţii Statului român pe întreg teritoriu Ţării.

Anexa nr. 6

POZIȚIA GUVERNULUI ROMÂNIEI

la şedința Senatului, cu ocazia dezbaterii Moțiunii privind incapacitatea Guvernului de a asigura exercitarea autorității Statului pe întreg teritoriul țării

- rostită de Vasile Sebastian Dâncu – Ministrul Informațiilor Publice

Domnule preşedinte,

Doamnelor si domnilor senatori,

Stimați invitați,

Este o deosebită onoare pentru mine ca, în calitate de ministru în Guvernul României, ce are în responsabilitate şi problema relațiilor interetnice, să vă prezint punctul de vedere al executivului cu privire la ceea ce face obiectul acestei motiuni: ”*o presupusă incapacitate a Guvernului de a asigura exercitarea autorității Statului pe întreg teritoriul țării”*.

1. Dacă acesta este obiectul moțiunii, atunci avem de-a face cu o falsă problemă pentru că inițiatorii acestei moțiuni au pornit de la o premisă eronată, bazată pe câteva declarații care se refereau la un risc privind pierderea autorității şi nu la o stare de fapt. În sensul precizat de autorii moțiunii nu există o pierdere a autorității statului român iar amenințarea la care se referă de fapt este vizibilă doar in interiorul unei încercări de speculații logice. Credem că ar fi fost normal ca autorii moțiunii să-şi spună propria opinie asupra situației din județele Harghita şi Covasna. Să nu ştie oare distinşii senatori ai PNL ce se întâmplă în țară? Incercarea de a plasa moțiunea doar în limitele unei aşa-zise contradicții între declarațiile unor membri PSD sau prin juxtapunerea unor declarații cărora li s-a deturnat semnificația contextuală *nu-i absolvă pe inițiatori în a prezenta un punct de vedere propriu, ceea ce ar însemna o poziție politică*.

O primă concluzie ar putea fi că avem de-a face cu o atitudine de neangajare şi cu o încercare de retorică politică pentru a câştiga la bursa popularității. Iată deci erori majore care fac din obiectul acestei moțiuni o pseudo-problemă ce nu are nici o legătură cu prioritățile actuale ale României şi care demonstrează că în jocul

politic, unii colegi din Opoziție, în lipsa unor alternative credibile la politica actuală a Guvernului, sunt gata să speculeze orice, numai şi numai pentru vizibilitate în spațiul public.

2. Nu se poate vorbi de o pierdere a autorității statului nici "pe întreg teritoriul țării" (cum apare în titlu), nici în județele Harghita şi Covasna – cum exclusiv apare în argumentare.

Şi dacă tot discutăm despre autoritatea statului, trebuie să spunem, de la bun început, că autoritatea presupune o relație în care cei care sunt guvernați recunosc dreptul guvernanților de a lua decizii şi de a gestiona treburile obşteşti. Autoritatea este legată de legitimitate iar în decembrie 1989 nu am asistat la pierderea autorității instituțiilor statului, pentru că ele erau demult ilegitime în fața cetățenilor, ci la o pierdere a puterii acestora de a se impune şi de a constrânge, fără a avea nici o legătură cu acceptarea acestei puteri.

După 1989, alegerile sunt cele care au legitimat noile instituții ale statului şi, pas cu pas, a fost consolidată încrederea cetățeanului în principiile şi regulile democrației iar autoritatea instituțiilor statului a fost reclădită pe principii democratice. După 12 ani de la acele momente, România este considerată a fi o țară democratică şi a acuza acum Guvernul de "pierderea totală a autorității statului pe întreg teritoriul țării" nu poate semnifica altceva decât fie stăpânire sumară a unor concepte politice fundamentale, fie o negare irațională a progreselor pe care România le-a făcut pentru a asigura o funcționare democratică a instituțiilor statului, prin efortul tuturor partidelor politice. Cea mai importantă contribuție a tuturor politicienilor de la toate nivelele, din toate partidele, este construcția instituțiilor democratice.

Negăm aceasta realizare deosebită a poporului român tocmai acum când Europa recunoaşte că instituțiile fundamentale ale statului asigură democrația şi viața socială liberă? Noi toți, putere şi opoziție, împreună am creat în cei 12 ani de democrație autoritatea instituțiilor statului, domnia regulilor şi legislația aferentă. Nu e cel puțin bizar să veniți acum şi să negați într-un fel chiar şi propria contribuție la construcția democratică a României ?

3. Țara noastră respectă normele internaționale în ceea ce priveşte protecția drepturilor pentru cetățenii care aparțin minorităților naționale. Actualul Guvern a considerat că este necesar

să aibă un capitol separat în Programul de Guvernare dedicat relaţiilor inter-etnice. În opinia noastră, semnarea şi ratificarea documentelor europene în problema minorităţilor, utilizarea limbii materne în administraţie şi adoptarea Legii administraţiei publice locale, înfiinţarea Consiliului Naţional al Minorităţilor Naţionale, adoptarea Ordonanţei Guvernului privind prevenirea şi combaterea discriminării, adoptarea Hotărârii de Guvern privind crearea Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării, precum şi posibilitatea utilizării limbii materne pe toate treptele de învăţământ sunt câteva dintre acţiunile pe care România le-a întreprins pentru instituţionalizarea dialogului inter-etnic şi rezolvarea pe cale paşnică a problemelor dintre majoritari şi minoritari.

Am făcut progrese semnificative iar ţara noastră este considerată un model de gestionare a relaţiilor interetnice. Apreciem că actualul cadru legislativ românesc asigură respectarea drepturilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale, pornind de la administraţia locală şi mergând până la educaţie, organizare civică şi politică.

4. Din acest motiv nu vom accepta existenţa vreunei tendinţe de enclavizare. Nu este corect ca în timp ce majoritatea militează pentru dialog inter-etnic şi toleranţă, în timp ce Guvernul României, clasa politică şi chiar reprezentanţii etniei maghiare caută să instituţionalizeze dialogul şi toleranţa, să asistăm la un refuz al dialogului şi la o încurajare a izolării.

Nu vom fi de acord, de pildă, cu propunerea de modificare a Constituţiei în spiritul autodeterminării comunităţii maghiare din România, promovată de către Iniţiativa Maghiară Ardeleană, fără a se preciza foarte clar ce înţelege grupul respectiv prin autodeterminare. Nu vom fi de acord, de asemenea, cu acuzaţiile nejustificate ale aceluiaşi grup, care apreciază că prin prezenţa cetăţenilor de naţionalitate română în Harghita şi Covasna, Guvernul României intenţionează modificarea structurii etnice din această zonă. Credem, în schimb, că orice cetăţean indiferent de etnie are dreptul la libera circulaţie şi vom descuraja din start orice tendinţă de a limita acest drept. Nu vom accepta nici un compromis care are ca obiect caracterul de stat naţional şi unitar al statului român.

Vreau să spun foarte clar că nu vom accepta ca în timp ce Guvernul României încurajează toleranţa inter-etnică şi aplică

transparent normele asumate în vederea protejării minorităților naționale, reprezentanți ai autorităților locale să neglijeze respectarea aceloraşi drepturi şi pentru românii care sunt minoritari pe teritoriul României.

5. Discursul organizației PSD Cluj reprezintă un manifest politic şi a fost asumat de către domnul Ioan Rus nu ca ministru de interne, ci în calitate de preşedinte al organizației PSD Cluj. Este foarte important să se înțeleagă acest lucru pentru că afirmațiile cuprinse în acel manifest nu se referă la o stare de fapt, ci la un pericol potențial şi nu se referă la toate formele de autoritate, ci la dimesiunea simbolică a autorității.

Există două dimensiuni ale autorității statului: dimensiunea legislativă, a respectării legilor României în această zonă, şi o dimensiune simbolică, a modului în care este respectat statul român (prin însemnele şi prerogativele sale), modul în care este interiorizată cetățenia română de către etnia maghiară.

Legislația este repectată în România pe tot teritoriul ei, inclusiv în Harghita şi Covasna. Sugerăm în acest context celor care dețin dovezi de încălcare a legalității să le pună la dispoziția parchetului.

In ceea ce priveşte dimensiunea simbolică a autorității statului român, există, sigur, unele probleme, dar cele mai multe sunt urme ale relației dintre populația maghiară şi statul totalitar. Este un domeniu în care se fac progrese dar aici este vorba de procese mentalitare cu o inerție destul de mare. Cea mai mare parte a celor care vorbesc de deficiențe ale autorității statului român, se referă, de fapt, la această dimensiune simbolică.

Ceea ce a vrut să semnaleze manifestul de la Cluj se referă la statutul fragil al autorității simbolice a statului român, a modului în care este perceput raportul dintre cetățenie şi identitate etnică în zonele în care românii nu sunt majoritari. Şi o să vă dau acum un citat dintr-un articol apărut acum două săptămâni al unui jurnalist de limbă maghiară pentru a înțelege exact, numai şi numai în aceste limite, îngrijorarea noastră:

"Nu prea urmăresc posturi de televiziune româneşti. (...) Nu citesc nici presa românească. (...) în mine nu clocoteşte nici un fel de loialitate față de patria mea forțată. Plătesc impozite, respect legile ei, trăiesc în cadrul ei: dar nu o iubesc. Pentru mine, acest stat

este ca o durere de cap sau, mai bine spus, ca o cocoaşă în spate: sunt nevoit să o port, să trăiesc cu ea, dar tare mi-ar place să scap de ea odată. Şi, dacă tot nu mă pot debarasa, măcar să uit de ea. (...)" . Nici numele autorului şi nici cel al cotidianului nu sunt importante, ci faptul că unii cetăţeni români de etnie maghiară resimt autoritatea simbolică a statului român în acest mod**.**

Este o mostră a modului în care cetăţenia este asumată de unii minoritari. Din asemenea opinii aflăm însă un lucru important: unii cetăţeni nu se simt mândri, nu sunt bucuroşi că trăiesc în România. Cauza poate să fie complexă: *pot fi traume ale regimului trecut, poate fi o dramă personală la mijloc, poate este influenţa unui stat vecin, poate este ecoul unor identităţi locale puternice.*

Dar, putem cere cuiva să iubească dacă acest lucru nu-i vine din interior? Când un cetăţean îşi plăteşte impozitele corect şi respectă legile, putem să-l forţăm să iubească ţara? Pentru noi, ţara în care trăim nu este un vagon de dormit, dar dacă pentru unii România are această semnificaţie, atunci drama este a lor.

A nu putea să iubeşti patria care te are ca fiu este o dramă personală, individul respectiv nu este un om fericit. De aceea noi ceilalţi, care iubim România firesc, aşa cum respirăm, trebuie să facem ceva pentru el, să încercăm a-l ajuta să-şi refacă legătură care s-a rupt, să-l ajutăm să nu se mai simtă străin în ţara noastră.

Această atitudine ne întristează, pe unii îi înfurie, pe alţii îi face să se gândească repede la represalii. Ioan Rus, Organizaţia PSD Cluj asta a încercat să semnaleze: trebuie să găsim noi pârghii de comunicare între stat şi comunităţile respective din Harghita şi Covasna**.** România trebuie să fie o mamă bună pentru toţi cetăţenii ei, indiferent dacă unii insistă să-i fie fii vitregi.

Nu mai merită să facem sofisme politice şi retorică pe marginea acestor situaţii complexe. Mentalităţile nu se schimbă uşor, câştigarea încrederii sociale este un proces lung şi tot ceea ce facem noi ca politică faţă de minorităţi şi faţă de zona Harghita-Covasna, merge în ideea aceasta.

Ştiaţi că în perioada 1996-2000 treceau câţiva ani până să treacă un ministru în acestă zonă? Am fost personal în zonă de multe ori, alături de colegi din Guvern şi alături de Preşedintele României. Am constatat că însemnele naţionale sunt respectate, legile ţării de asemenea, şi nici una din cererile zonei nu au fost diferite de altele,

decât la Constanța, Prahova sau Botoşani. Oamenii se confruntă pe plan local cu aceleaşi probleme, se luptă pentru resurse şi pentru producerea unor zone de eficiență socială. Nici un județ, nici o administrație locală nu are alte scopuri sau priorități. Guvernul actual este primul guvern postdecembrist care a instituit practica prezenței săptămânale în cele două județe a membrilor cabinetului şi a altor demnitari. In perioada 1996 – 2000, guvernele care s-au perindat au dat senzatia că nu pot institui complet legalitatea în această zonă. Ne aducem aminte cu tristețe că secretarul general al Guvernului din acea perioadă, Remus Opriş, a dormit în maşină la Odorheiul Secuiesc. De fapt, cei care astăzi se prefac îngrijorați nu au fost interesați deloc în perioada în care au fost la guvernare nici de soarta românilor, nici de cea a maghiarilor din Harghita şi Covasna. Câți miniştri au vizitat, între 1996-2000, cele două județe dacă îi exceptăm pe cei de la UDMR?

6. Această dimensiune simbolică a autorității statului este un motiv de îngrijorare pentru că vrem ca România să fie o țară a tuturor celor care s-au născut şi trăiesc aici de secole şi pentru că ceea ce istoria ne-a dat nu poate fi pur şi simplu ignorat. În Harghita şi Covasna etnicii maghiari sunt majoritari iar românii sunt minoritari. Aceasta este situația, nu am creat-o noi şi nu înțeleg de ce se impută actualului Guvern ceea ce nu îi poate fi imputat, pentru că se ştie foarte bine că sensibilitățile din Harghita şi Covasna țin mai degrabă de istorie decât de o guvernare sau alta.

Există unele semnale care să susțină o fragilitate a autorității simbolice a statului român. Noi nu suntem de acord cu inițiativa grupului intelectualilor de la Cluj privind transformarea statului național unitar într-un stat regional, dar apreciem că această inițiativă exprimă un anumit punct de vedere pe care îl respingem, dar nu trebuie să-l ignorăm. *Despre acest gen de acțiuni încerca preşedintele organizației PSD Cluj să avertizeze opinia publică cu ceva timp în urmă*. Nu putem interzice o dezbatere publică pe această temă, dar avertizăm că orice acțiune neconstituțională va fi foarte ferm sancționată.

Atunci când însemnele naționale sau alte simboluri comune nu sunt respectate sau sunt profanate, aceste fapte contravin legilor şi reacția instituțiilor abilitate va fi fermă iar pedepsirea celor vinovați un act de justiție necesar. Vă anunț că Parchetul s-a sesizat deja în

privința intonării ostentative a imnului Ungariei la sedința ultimului Consiliu al Reprezentanților din UDMR.

Un alt argument în sprijinul celor amintite este şi îndemnul unor extremişti unguri cu ocazia zilei naționale a României de a purta banderole pentru a protesta față de manifestările organizate de autorități. Câți dintre cei chemați i-au ascultat îndemnul ? Cel care promovat aceasta idee a fost sancționat politic, gestul altora este cercetat în aceste zile şi dacă se va constata o încălcare a legii, vinovații vor trebui să plătească.

Nu este normal, aşa cum s-a întâmplat în zilele trecute, ca unii primari sau lideri politici de etnie maghiară să refuze prezența simbolurilor statului român în zonele în care maghairii sunt majoritari.

Astfel de manifestări izolate au existat şi vor exista poate încă multă vreme în Harghita şi Covasna, dar nu putem şi nu avem dreptul să generalizăm unele concluzii pornind de la cazuri particulare şi extrapolând la nivelul întregii etnii maghiare sau a UDMR-ului, la fel cum nu acceptăm ca noi, românii, să fim catalogați drept extremişti sau xenofobi, pornind de la declarațiile nefericite ale unor politicieni care şi-au arogat dreptul exclusiv de proprietate asupra discursului național.

7. Referitor la Raportul prezentat de Comisia SRI, considerăm că nu Guvernul este abilitat să dea un verdict asupra veridictății celor afirmate. Comisia SRI este compusă şi din membri ai partidelor care au semnat moțiunea de față, ceea ce înseamnă că, implicit, responsabilitatea pentru raportul Comisiei SRI vă aparține şi dumneavoastră domnilor, membri ai coaliției PRM-PD-PNL. Căci despre ce altceva poate fi vorba decât despre o coaliție atunci când acest amalgam politic contradictoriu şi structural recesiv dintre PRM-PNL-PD funcționează pentru a se solidariza împotriva guvernului?

Apreciez că modul în care semnatarii moțiunii au speculat prezentarea Raportului de către Comisia SRI este neelegant şi greşit interpretat. Raportul SRI, la fel ca şi manifestul PSD Cluj, nu susține că statul român a pierdut autoritatea în Harghita şi Covasna, ci vorbeşte despre existența unui risc care ar putea duce la o astfel de stare de fapt.

8. Noi am sesizat o problemă pe care vrem să o gestionăm şi să o rezolvăm prin toleranţă şi dialog interetnic, în limitele respectării Constituţiei statului român şi a normelor internaţionale**.**

Faptul că s-a declanşat o dezbatere publică pe tema Harghita-Covasna este chiar benefic, dar ceea ce propunem Parlamentului şi colegilor din Opoziţie este să avem o abordare raţională a acestei situaţii şi nu una emoţională, care ar putea aduce pentru unii beneficii electorale, dar care ar afecta major întreaga societate românească.

Orice abatere de la o linie moderată în abordarea problemei interetnice ar însemna o subminare a obiectivelor fundamentale ale politicii actuale a României. De aceea, insistăm să se abordeze această problemă de pe o poziţie care îşi asumă principiile toleranţei şi dialogului, fără nici un exces naţionalist.

Ceea ce mă surprinde în unele abordări politice ale acestei probleme (mai nou discursul liberal promovând aceasta) este nostalgia după existenţa unui stat omnipotent, supercentralizat, care să aibă un control absolut asupra cetăţenilor şi a comunităţilor. Dacă aşa se pune problema, vă spun că nu suntem de acord cu o astfel de perspectivă. *Guvernul consideră că într-o societate democratică, descentralizarea administrativă şi fiscală şi încurajarea modelelor de dezvoltare comunitară sunt opţiuni care sunt în beneficul cetăţeanului*. Încurajăm descentralizarea, dar în acelaşi timp afirm că statul român trebuie să îşi păstreze autoritatea asupra oricăror instanţe regionale. Teama unora că prin descentralizare statul îşi pierde autoritatea este poate de înţeles, dar nu se justifică. Avem convingerea că pe măsură ce vom putea delega din ce în ce mai mult din funcţiile statului către administraţia locală, vom reuşi să aducem şi democraţia mult mai aproape de cetăţean.

Nu vreau însă să se înţeleagă că încurajarea principiului autonomiei şi descentralizării ne dă dreptul să acceptăm vreo tendinţă de autonomie etnică sau de segregare. Statul român trebuie să îşi păstreze capacitatea de aplicare a suveranităţii conform Constituţiei, pe întreg teritoriul naţional. De aceea vreau să fie foarte clar, nu vom accepta situaţii de refuz al executării unor hotărâri judecătoreşti, de nesupunere civică, de segregare economică sau discriminare a cetăţenilor pe bază de criterii etnice. De altfel, reprezentanţii Guvernului în teritoriu au luat deja o serie de măsuri,

dispunând atacarea în justiție a acelor actelor normative ce sunt elaborate de către administrațiile locale şi care nu respectă legislația în vigoare sau ar putea aduce atingere ordinii constituționale, creând discriminare între cetățenii români. Astfel, Prefectura Harghita a contestat peste 307 Hotărâri şi Dispoziţii dintre care 8 au ajuns în justiție, iar Prefectura Covasna a contestat 112 Hotărâri şi Dispoziţii din care 32 au ajuns în justiție**.**

Problema interetnică este o problemă mult prea sensibilă şi nu avem dreptul ca, în numele unor interese politice meschine, să o utilizăm pentru a câştiga capital politic. Când lansezi public anumite afirmații despre un aspect atât de sensibil în politică, cum este cel al relațiilor interetnice, chiar dacă lucrurile nu sunt reale, ele pot deveni reale tocmai prin consecințele definirii sau etichetării lor publice dintr-o anumită perspectivă sau alta.

Cred că este cazul să nu mai exacerbăm evenimente care, de altfel, ar fi trecut neobservate dacă nu ar fi fost supralicitate şi deformate prin reacțiile care au apărut ulterior din partea unor oameni politici care sperau să obțină un capital politic.

Iată de ce, Guvernul României consideră inutilă şi inoportună moțiunea de față, pe o problemă care putea să facă obiectul unor dezbateri la nivelul grupurilor parlamentare din Senat, cu invitarea conducerii SRI, care -potrivit regimului juridic- funcționează sub controlul Parlamentului, precum şi a membrilor Comisiei comune permanente a Camerei Deputaților şi a Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității SRI. Această modalitate de lucru ar fi dat posibilitatea de exprimare a tuturor punctelor de vedere ale formațiunilor politice reprezentate în Senat.

Vă rog, doamnelor şi domnilor senatori, să vă exprimați votul negativ de respingere a moțiunii simple promovată de cei 56 de senatori semnatari aparținând grupurilor parlamentare ale PNL, PRM şi PD.

NOTA: Moțiunea a fost respinsă prin votul senatorilor PSD şi UDMR

Sursa: „Info Eurocarpatica" nr. 2/2001

Anexa nr. 7

Stenograma Şedinţa Camerei Deputaţilor din 29 martie 2004, privind dezbaterea Propunerii legislative privind Statutul de Autonomie al Ţinutului Secuiesc.

Domnul Valer Dorneanu
La punctul 8: Propunerea legislativă privind Statutul de Autonomie al Ţinutului Secuiesc.
Rog pe unul dintre reprezentanţi să prezinte această propunere legislativă. *(Comentarii în Grupurile PRM şi PNL)*
Domnule deputat Chiliman, o să vă dau cuvântul în numele Grupului parlamentar al PNL-ului. V-am notat.
Domnul Szilágyi Zsolt:
Vă mulţumesc, domnule preşedinte.
Dragi colegi,

Sper ca, şi în această zi, această dezbatere va fi la fel de civilizată cum a fost în Comisia pentru administraţie publică.

Iniţiatorii sunt conştienţi de faptul că prezintă o noutate şi, într-o oarecare măsură, ideea autonomiei regionalismului, care este o practică, o uzanţă, o realitate în Europa, în ţările Uniunii Europene, reprezintă, într-o oarecare măsură, un tabu, dar asta reprezintă un tabu numai pentru o societate deschisă. Deci începerea acestui dialog despre autonomie, despre diferite proiecte de modernizare a României poate dovedi tocmai... poate fi tocmai un exerciţiu democratic.

Precum bine ştiţi, stimaţi colegi, statul modern din Europa nu mai este unul centralizat. Subsidiaritatea, principiul şi practica subsidiarităţii au ajutat Europa, ţările Europei, regiunile, comunităţile Europei să ajungă la o prosperitate care a creat o comunitate, o unitate la care dorim şi noi să aderăm. Statul modern european nu mai este unul centralizat.

Principiul şi practica regionalismului le conferă comunităţilor locale prosperitate şi eficienţă în administraţie. Această descentralizare este şi trebuie să fie un proces cât mai rapid şi în România, nu trebuie să se întâmple numai pe plan vertical, dar şi pe plan orizontal.

Inițiatorii acestui proiect, deci, vă propun, cu tot respectul, stimați colegi, un proiect de modernizare a României, un proiect ce poate preveni eventuale conflicte. Suntem conştienți de faptul că orice formă de aranjament dintr-o țară nu se poate realiza numai şi numai prin folosirea dialogului, a căilor democratice. Am ales, deci, în spiritul constituționalismului european, această cale, v-am depus acest proiect de lege, fiind conştienți de faptul că inițierea acestui dialog poate consolida stabilitatea în România şi poate ajuta România să devină, într-adevăr, o țară europeană, fiindcă trebuie să fim conştienți de faptul că noi, dacă reuşim consolidarea stabilității interne, România poate să devină un furnizor de securitate, şi nu un consumator de securitate.

Inițiatorii acestei legi, deci, doresc demararea, pornirea acestui dialog şi fiind conştienți de faptul că nici un proiect de lege nu poate fi perfect, deoarece este creat de om, suntem parteneri ca, împreună cu dumneavoastră, să perfectăm această lege. Proiectul respectă şi porneşte din suvernaitatea şi statalitatea României, cu toate atributele ei. În concepția noastră, nu există un act mai puternic, o declarație mai puternică de loialitate față de stat, decât actul prezent, inițierea unei cereri de autonomie, fiindcă tocmai prin acest lucru se recunoaşte şi se întăreşte statalitatea României.

V-am spus, numai pentru a preîntâmpina unele critici sau întrebări ce pot fi puse în legătură cu acest proiect. Proiectul se bazează pe o muncă de atelier şi acest proiect a fost adoptat, în data de 17 ianuarie 2004, de Consiliul Național al Secuilor. Proiectul se bazează pe experiența pozitivă acumulată de-a lungul anilor de statele membre ale Uniunii Europene. Exemple, practici concrete, cum ar fi, de exemplu, regiunea Tirolului de Sud din Italia, unde s-a ajuns la o convieţuire paşnică şi eficientă între trei etnii, printr-un aranjament regional, aranjament la care au participat Guvernele Italiei şi Austriei, dar şi comunitățile care sunt vizate în această autonomie, şi anume comunitatea germană, italiană şi labini? Practici concrete, cum ar fi situația suedezilor din Finlanda care, la fel cum dorim noi, încă din 1990, beneficiază de mai multe tipuri de autonomii, în funcție de procentul în care trăiesc în diferitele regiuni ale Finlandei. Insulele Uhland, pentru acei 26.000 de suedezi care trăiesc în Finlanda, ne poate servi un exemplu. Regionalismul asimetric din Spania, la fel, poate fi un exemplu pozitiv pentru

România şi situaţia catalanilor din Spania, la fel, ne oferă un model demn de luat în considerare, când vorbim despre modernizarea României.

Aş putea să vă pomenesc şi situaţia germanilor din Belgia. După cum bine ştiţi, Belgia, după lungi discuţii şi repetate revizuiri constituţionale, a ajuns la o situaţie în care acei câţiva mii de germani ce trăiesc în Belgia, printr-un aranjament cu Guvernul central, a ajuns la o autonomie exemplară. Rezoluţia nr.1334/2003 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei trece în revistă, de fapt, exemple pozitive, dar şi exemple negative conflictuale a diferitelor forme de autonomii. Acest raport, hotărâre şi rezoluţie, de fapt pregătit de deputatul socialist Andreas Gross din Elveţia, care recomandă, prin această rezoluţie, de fapt, adoptarea şi adaptarea diferitelor forme de autonomii, tocmai în ideea de a preîntâmpina posibilele conflicte dintre comunităţile etnice şi majoritate.

Atunci când am început dezbaterile constituţionale, am depus mai multe amendamente ce au fost argumentate tocmai de acele dezbateri din Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei care, dat fiind faptul că România este membru deplin în Consiliul Europei, ne poate oferi o busolă - ce se întâmplă în Europa, în ce direcţie se îndreaptă Europa, în această privinţă.

În această ordine de idei, acest raport 1334/2003, raportul lui Andreas Gross, aplicarea principiului subsidiarităţii, descentralizarea şi aplicarea regionalismului în România poate grăbi şansele de integrare a României. Aşa cum v-am spus, acest proiect a fost adoptat şi legitimat de voinţa Consiliului Naţional al Secuilor, ce reprezintă voinţa comunităţii locale a secuilor ce trăiesc acolo, în acea regiune şi, la fel ca şi în alte părţi ale României, şi aici, în cazul adoptării, bineînţeles, minoritatea română are nevoie de o protecţie specială.

Aşa cum v-am spus, această lege ţine cont de busola europeană, de practicile europene, deci, fără doar şi poate, art.74, 77, 90, 98, 100, 102, 104 şi 105 din proiectul aflat în dezbatere se referă tocmai la protecţia minorităţii române, la protecţia culturii comunităţii române din secuime, care, fiind principial, necesită aceeaşi protecţie ce necesită şi maghiarii ce trăiesc în diferite zone ale Ardealului. Această egalitate deplină şi efectivă ce a existat de-a lungul istoriei în acel spaţiu complementar ce se numeşte

Transilvania se poate realiza prin adoptarea acestei legi şi sper, domnilor colegi, că tradiţia progresivă a şi maghiarii ce trăiesc în diferite zone ale Ardealului. Această egalitate deplină şi efectivă ce a existat de-a lungul istoriei în acel spaţiu complementar ce se numeşte Transilvania se poate realiza prin adoptarea acestei legi şi sper, domnilor colegi, că tradiţia progresivă a Transilvaniei, faptul că întotdeauna acest spaţiu, această regiune istorică a Europei a fost un model de coexistenţă de-a lungul secolelor. Chiar dacă am avut momente mai tragice, acea toleranţă, acele instituţii proprii ale diferitelor comunităţi etnice, religioase sau regionale, microregionale care trăiesc şi au trăit în Transilvania ne pot oferi un exemplu bun de urmat.

Să închei: iniţiativa, expunerea, iniţiativa, aşa cum aţi văzut în expunerea de motive, face trimitere şi doreşte o aplicare eficientă a documentelor internaţionale în materie de protecţie a minorităţilor, documente internaţionale semnate şi ratificate de România. Probabil că nu există spaţiu să le înşirui pe toate, dar le găsiţi în expunerea de motive, dar poate este important să vă amintesc că este vorba despre documentele OSCE-ului, Consiliului Europei şi ale Uniunii Europene.

Cu tot respectul, vă cer sprijinirea acestui proiect. Ştiu că raportul comisiei este unul nefavorabil, vă cer, dragi colegi, ca prin respingerea raportului comisiei, să ne daţi posibilitatea să începem dezbaterea pe articole.

Vă mulţumesc pentru atenţie.

Domnul Valer Dorneanu:

Domnule preşedinte Ioan Oltean, doresc să prezentaţi raportul Comisiei pentru administraţie publică.

Domnul Ioan Oltean:

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor colegi,

Comisia pentru administraţie publică, amenajarea teritoriului şi echilibru ecologic a fost sesizată, spre analiză în fond şi întocmire de raport cu Propunerea legislativă privind Statutul de autonomie al Ţinutului Secuiesc, o propunere legislativă iniţiată de către 6 deputaţi membri ai UDMR-ului.

La prezentarea şi pregătirea raportului şi a dezbaterilor, membrii Comisiei de administraţie publică au avut în vedere punctul

de vedere al Consiliului Legislativ şi punctul de vedere al Guvernului, care nu au susţinut această propunere legislativă. S-a apreciat, în urma analizei în prezenţa iniţiatorilor şi a unor invitaţi ai acestora, că nu există elemente care să determine adoptarea unei asemenea hotărâri care vine în conflict flagrant cu prevederile constituţionale. S-a apreciat că o asemenea iniţiativă ar duce la crearea unei enclave în interiorul ţării şi ar pune în pericol unitatea poporului român şi unitatea statului român. Din aceste considerente, comisia, cu un singur vot împotrivă, a apreciat că această propunere legislativă nu poate fi acceptată şi a întocmit un raport de respingere pe care vă rugăm foarte mult să-l susţineţi şi dumneavoastră.
Vă mulţumesc.
Domnul Valer Dorneanu:
Mulţumesc.
Stimaţi colegi,
Din partea Grupului PSD, are cuvântul domnul deputat Alexandru Lăpuşan.
Domnul Alexandru Lăpuşan:
Domnule preşedinte,
Doamnelor şi domnilor,

Înainte de a prezenta punctul de vedere al Partidului Social Democrat, aş vrea să mă refer, într-o scurtă frază, la afirmaţiile prietenului şi colegului meu, şi anume eu nu cred că această iniţiativă legislativă va evita conflicte despre care toţi ştim că ele nu există. De asemenea, cel puţin începând de astăzi, dacă nu cu foarte mult timp în urmă, România a demonstrat că este deja un furnizor de securitate.
Doamnelor şi domnilor,

Potrivit art.74 din Constituţia României, iniţiativa legislativă aparţine, după caz, Guvernului, deputaţilor, senatorilor sau unui număr de cel puţin 100.000 de cetăţeni cu drept de vot. Din acest punct de vedere, iniţiatorii Propunerii legislative privind Statutul de autonomie al Ţinutului Secuiesc au uzat de un drept conferit de Legea fundamentală.

Examinând conţinutul propunerii legislative, care are 130 de articole, rezultă că, în esenţă, acesta conţine următoarele: 1) stabilirea unor prerogative de ordin statal unei formaţiuni, în cazul nostru Ţinutul Secuiesc, determinate geografic în interiorul statului şi bazată exclusiv pe criterii etnice - art.1, alin.4; 2) înfiinţarea unor

organe de autoadministrare care reprezintă, în esenţă, puterea legislativă, respectiv consiliul de autoadministrare şi puterea executivă, respectiv comisia de autoadministrare şi un preşedinte al ţinutului - art.5; 3) stabilirea limbii maghiare ca limbă oficială - art.10; 4) stabilirea unor simboluri proprii ţinutului, şi anume drapel, stemă - art.11; 5) stabilirea unor atribuţiuni care nu pot fi exercitate decât de către autorităţile publice ale statului, cum sunt: exproprierea de interes public, administrarea cărţii funciare, crearea poliţiei comunitare, protecţia socială şi asigurările sociale şi mai sunt şi alte exemple.

Putem afirma, pe această bază, dar lista exemplelor poate continua,

că acest proiect privind autonomia Ţinutului Secuiesc contravine Constituţiei României, care consacră următoarele principii: România este stat naţional, suveran, independent, unitar şi indivizibil - asta înseamnă o singură formaţiune statală, o singură ordine juridică, un singur sistem de organizare prin care se exercită cele trei puteri fundamentale - legislativă, executivă şi judecătorească, pentru întreg teritoriul României. În alin.2 din art.2, cu privire la suveranitate, al Constituţiei se prevede că "Nici un grup şi nici o persoană nu pot exercita suveranitatea în nume propriu". De altfel, în textul propunerii legislative, se prevede expres, în art.1, alin.4, că autoritatea Ţinutului Secuiesc dispune de unele prerogative de ordin statal.

Domnul Valer Dorneanu:

Numai puţin distinse coleg.

O mică pauză pentru a saluta prezenţa în sală a unei delegaţii din Republica Populară Chineză, condusă de doamna Gu Xiulian, vicepreşedinte a Adunării Naţionale a Reprezentanţilor Populari a R.P. Chineze şi preşedinta Federaţiei Naţionale a Femeilor din întreaga Chină. Delegaţia e de femei. *(Aplauze.)*

Vă mulţumesc.

Puteţi continua.

Domnul Alexandru Lăpuşan:

Teritoriul României, conform Constituţiei, este organizat, sub aspect administrativ, în comune, oraşe şi judeţe, alte forme sau nivele de organizare administrativ-teritoriale nefiind prevăzute în Constituţie. De altfel, motivarea juridică a constituirii regiunii

autonome, respectiv art.117, alin.3 din Constituție, nu poate fi luată în considerare deoarece acest articol se referă la administrația publică centrală. Însăşi referirea în textul proiectului la acest articol din Constituție vorbeşte despre intenția de a concura cu statul român, prin crearea unor structuri de factură statală. La nivel local, Constituția prevede ca autorități ale administrației publice locale doar consiliile locale şi primăriile.

Cu privire la simbolurile naționale, Constituția stabileşte care sunt simbolurile naționale: drapelul, ziua națională şi imnul național. Cu privire la stema şi sigiliul statului, se prevede că acestea se stabilesc prin lege organică. În consecință, prevederile din proiect cu privire la folosirea liberă a simbolurilor națiunii maghiare, art.11, alin.3, a drapelului şi a simbolurilor fiecărui Scaun secuiesc şi stabilirea simbolurilor Ținutului Secuiesc, contravin Constituției. Cu privire la limbă, Constituția prevede că, pe teritoriul României, limba oficială este limba română. Şi alte prevederi ale Propunerii legislative privind Ținutul Secuiesc sunt anticonstituționale.

La art.14 alin.2, se prevede că Parlamentul României nu se poate pronunța cu privire la oportunitatea adoptării Statutului de autonomie a Ținutului Secuiesc, iar legile adoptate de Parlament sau ordonanțele Guvernului României vor fi adaptate de către Consiliul de autoadministrare, care poate solicita şi rediscutarea acestora de către emitent.

La art.27 alin. 2 din propunerea legislativă se prevede că legile statului sunt aplicabile în acele domenii în care Consiliul de autoadministrare nu are competențe. Sigur, sunt multe alte curiozități. De altfel, avizul Consiliului Legislativ referitor la Propunerea legislativă privind statutul de autonomie al Ținutului Secuiesc constată fără echivoc faptul că proiectul vizează practic crearea unei entități statale distincte, paralelă cu statul național unitar român.

De asemenea, aşa cum se constată în avizul negativ al Consiliului Legislativ, propunerea excede limitele prevederilor europene în materie, încălcând principiile Cartei Europene a Autonomiei Locale, Recomandarea 1201 din 1993 a Adunării Parlameantare a Consiliului Europei, precum şi Rezoluția 1334 din 2003 a aceluiaşi for european.

Cei 6 deputaţi UDMR care au iniţiat această propunere legislativă au uzat de un drept constituţional, dar, în acelaşi timp, este de datoria Parlamentului României să asigure respectarea literei şi a spiritului Constituţiei, legea supremă în stat.

Nu orice fantezie a unor persoane cu interese electorale trebuie să se transforme într-o lege, chiar dacă teoretic, cel puţin, orice asemenea fantezie poate să fie adusă în dezbaterea Parlamentului.

De altfel, studiile sociologice demonstrează că priorităţile minorităţii maghiare din România sunt cu totul altele decât autonomia teritorială şi alte abstracţiuni similare. Preocupările cetăţeanului român sunt aceleaşi, indiferent că este de naţionalitate română sau maghiară: creştere economică, venituri mai mari, standarde de viaţă mai bune.

Autonomia teritorială reclamată de această propunere legislativă apare astfel ca o miză puţin importantă, inclusiv în interes electoral, întrucât ea se regăseşte mai mult în preocupările unor politicieni decât în preocupările populaţiei pe care respectivii se presupune că o reprezintă.

În concluzie, stimaţi colegi, Propunerea legislativă privind autonomia Ţinutului Secuiesc contravine Constituţiei României şi propun respingerea ei. Având în vedere că cei 6 semnatari ai proiectului de lege în cauză au votat, unul a lipsit, deci, au votat Constituţia României în Parlament, fac un apel la consecvenţa lor politică şi îi îndemn, inclusiv pe ei, să voteze respingerea proiectului.

Domnul Valer Dorneanu:

Mulţumesc, domnule coleg. Din partea Grupului parlamentar al Partidului România Mare, domnul Lucian Bolcaş.

Domnul Lucian Augustin Bolcaş:

Domnule preşedinte,

Stimaţi colegi deputaţi în Parlamentul României,

Va trebui să memorăm această zi ca fiind una dintre cele mai triste pentru noi. Nu s-a întâmplat vreodată ca parlamentari români în plenul Parlamentului să fie nevoiţi să suporte o jignire şi o insultă mai mare decât acest proiect de lege. Suntem vinovaţi cu toţii că am lăsat ca lucrurile să ajungă până aici. Nu aş vrea să analizez această infamie ce este numită proiect de lege care urmăreşte sfârtecarea teritorială a României, făcut în numele acelor 124 de secui

nominalizaţi în ultimul recensământ. Aberaţia ascunde o ticăloşie, şi această ticăloşie se înscrie într-un lanţ de provocări pe care nu trebuie astăzi, în momentul şi în ziua consfinţirii aderării noastre la NATO, să-l trecem cu vederea, pentru că, în calitate de ţară membră NATO, nu avem voie să tratăm cu teroriştii. Este terorism şi este provocare atunci când nu este admisibil să ceri revizuirea Constituţiei în ceea ce priveşte caracterul de stat naţional şi unitar al României. Este o provocare!

Este o provocare şi acest proiect care se înscrie pe aceeaşi linie, pentru că tot ce se urmăreşte nu este autonomia pentru cei 200 şi ceva de secui existenţi, se urmăreşte tulburarea climatului politic necesar realizării integrării noastre liniştite, normale în Uniunea Europeană. Este piedica directă, şi scopul urmărit direct este această piedică a integrării.

Resping apelativul folosit de unul dintre iniţiatorii acestei infamii de "dragi colegi" şi afirm aici, în faţa dumneavoastră,

Domnul Valer Dorneanu:

Stimate coleg, stimate coleg, "..

Domnul Lucian Augustin Bolcaş:

Domnule preşedinte, vă rog să nu mă întrerupeţi! Este dreptul meu.

Domnul Valer Dorneanu:

Nu vă întrerup decât să vă rog ceva, să nu transformăm sala de şedinţe în altceva, pentru a da posibilitatea continuării cu replici, cu contrareplici. Este un proiect de lege, aveţi dreptul să-l contestaţi, în termeni regulamentari.

Domnul Lucian Augustin Bolcaş:

Domnule preşedinte, totdeauna sunt receptiv la observaţiile dumneavoastră, dar sunt momente când lucrurilor trebuie să li se spună pe nume, iar termenii folosiţi sunt cei mai civilizaţi ce se pot adresa în asemenea situaţii.

Deci, reiau, resping apelativul de "dragi colegi", folosit de către autorul acestei iniţiative sau propuneri legislative, pentru că eu nu sunt coleg cu infractori.

Este vorba de o infracţiune care este îndreptată împotriva ordinii constituţionale şi vă rog să o trataţi ca atare.

Este vorba, în al doilea rând, de încălcarea jurământului de fidelitate faţă de România, depus în calitate de deputat, iar încălcarea

acestui jurământ atrage, fără nici un fel de discuție, încetarea acestei calități.

V-aş ruga ca, prin votul dumneavoastră, în lipsa oricăror alte discuții cu privire la ceea ce am numit şi voi continua să numesc atentat împotriva caracterului național şi unitar al statului român, atentat infam şi provocare împotriva aderării României la structurile europene, independent de poleiala fals europeană în care este îmbrăcată această bomboană otrăvită, pentru că nu există momentan altă soluție, să votăm respingerea, repet, domnule preşedinte, şi îmi asum răspunderea, acestei infamii. *(Aplauze din partea Grupului parlamentar al PRM.)*

Domnul Valer Dorneanu:

Domnul deputat Boc şi apoi domnul deputat Dobre.

Domnul Emil Boc:

Domnule preşedinte,

Doamnelor şi domnilor,

Inițiatorii proiectului de lege ne propun ceea ce nu poate fi permis nici din punct de vedere politic, nici din punct de vedere juridic. Din punct de vedere politic voi spune doar o singură frază, noi ne propunem să unim, şi nu să dezbinăm. Din punct de vedere constituțional, propunerea legislativă nu poate fi acceptată, întrucât ea contravine flagrant art.152 din Constituția României, care menționează explicit dispozițiile prezentei Constituții privind caracterul național, independent, unitar şi indivizibil al statului român, forma republicană de guvernământ, integritatea teritoriului, independența justiției, pluralismul politic şi limba oficială, care nu pot forma obiectul revizuirii Constituției.

În concluzie, dacă nu este posibil să depui un proiect de Lege cu privire la revizuirea Constituției, cu atât mai puțin este posibil să depui o inițiativă legislativă care îşi propune să revizuiască ceea ce nu poate fi revizuit. De ce? Pentru că, prin conținutul lui, proiectul de lege realizează un atentat la caracterul unitar al statului român, ne propune o altă limbă oficială în afară de limba română, ceea ce nu este permis, conform art.13 din Constituția României, de asemenea, potrivit Constituției, procedura judiciară se desfăşoară numai în limba română, iar autorii propunerii legislative ne propun şi o altă soluție.

Francezii se coordonează după Constituţia Franţei, belgienii după Constituţia belgiană, finlandezii după Constituţia finlandeză, spaniolii după Constituţia spaniolă, românii legiferează după Constituţia României.
Având în vedere aceste considerente, propunerea legislativă trebuie să fie respinsă. Vă mulţumesc. *(Aplauze din partea Grupului parlamentar al PRM ")*
Domnul Valer Dorneanu:
Domnul deputat Dobre.
Domnul Victor Paul Dobre:
Domnule preşedinte,
Doamnelor şi domnilor deputaţi,

În numele Grupului parlamentar al Partidului Naţional Liberal, vreau să precizez încă de la început că prezentul proiect de lege este în contradicţie cu prevederile Constituţiei României, respectiv împărţirea administrativ-teritorială a ţării, şi propune substituirea autorităţilor publice locale şi judeţene cu structuri constituite pe principii etnice.

Referirea la raportul lui Andreas Gross nu are relevanţă, întrucât nu reprezintă o obligativitate pentru noi şi suntem convinşi că ţări importante ale Europei, de exemplu Germania sau Franţa, nu vor admite aplicarea pe teritoriul lor naţional a unor astfel de experimente.

Probabil că pe parcursul integrării în Uniunea Europeană sau în perioada imediat următoare va fi necesar să dezvoltăm conceptul regionalizării, pentru susţinerea dezvoltării durabile.

Partidul Naţional Liberal însă nu admite şi nu va admite niciodată autonomia pe criterii etnice, inclusiv în crearea de unităţi administrative de tip regional.

În concluzie, Grupul parlamentar al PNL va vota împotriva acestui proiect de lege. Vă mulţumesc. *(Aplauze.)*
Domnul Valer Dorneanu:
Domnul deputat Kovacs din partea Grupul parlamentar al UDMR
Domnul Kovacs Csaba-Tiberiu:
Vă mulţumesc.
Domnule preşedinte,
Doamnelor şi domnilor deputaţi,

Fiecare minoritar este preocupat de această problematică a autonomiei, pentru că, în diversele forme de autonomie, în esență, vede măsuri de protecție a identității sale etnice, culturale, religioase. Uniunea Democrată Maghiară susține diversele forme de autonomie. Avem în programul nostru asemenea prevederi şi este firesc, paleta largă a acestor forme diverse existente în lumea contemporană, sigur că ne îndreptățește la acest lucru.

Vizavi de acest proiect, proiectul de față nu este proiectul Uniunii Democrate Maghiare din România. Un grup de deputați aparținând acestei formațiuni au depus acest proiect, vizavi de acest proiect noi avem rezerve, l-am fi conceput sub o altă formă şi cu altă esență, însă, din păcate, se repetă ceea ce s-a întâmplat în comisie. În comisie, mi-am exprimat exact aceste gânduri şi mi-am exprimat intenția inițială de a mă abține la vot în ceea ce priveşte acest proiect, dar faptul că astăzi, aici, au apărut catalogări care vizează în esență întreaga comunitate maghiară, cu nişte injurii de genul: ticăloşie, terorişti, infractori.

Domnilor parlamentari, ar fi fost aşa dacă un asemenea proiect de lege nu se depunea la Parlamentul României. Unde să se depună? Am văzut săptămâna trecută chiar încercări de modificare a Codului penal, de a se viza numai acțiuni, nu acțiuni violente, exact pe această temă.

Haideți, dacă vrem să recunoaştem necesitatea dialogului, atunci să recunoaştem că dacă dorim să folosim mijloace parlamentare, aceste mijloace parlamentare nu pot fi uzitate decât în Parlament.

Pe de altă parte, față de acest atac împotriva noastră, care depăşeşte noțiunea de legitimă apărare, ea este foarte bine definită, legitima apărare trebuie să respingă într-o măsură proporțională un eventual atac. Nu a fost cazul de față. A fost un abuz al unui anumit partid care s-a declarat antisemit şi acuma vrea probabil să compenseze prin antimaghiarism această lipsă. Din această cauză, Grupul parlamentar al Uniunii Democrate Maghiare consideră că ar fi fost totuşi necesară o dezbatere a acestui proiect, chiar dacă ar fi fost respins în Parlament şi, de aceea, Grupul nostru parlamentar va vota împotriva respingerii acestui proiect. Vă mulțumesc.

Domnul Dan Brudaşcu *(din bancă)*:

V-ați dat arama pe față!

Domnul Valer Dorneanu:
Domnul deputat Tudor are o intervenție de făcut.
Domnul Marcu Tudor:
Vă mulțumesc, domnule preşedinte.

Domnul deputat a spus că nu este inițiativa UDMR-ului şi că este inițiativa unor persoane particulare, individuale, care nu fac decât parte din UDMR, dar nu este inițiativa UDMR-ului şi de aceea au şi dânşii rezerve.
Domnul Valer Dorneanu:
Stimate coleg, era vorba de o intervenție de procedură.
Domnul Marcu Tudor:
Procedură, păi, asta vreau să vă zic. Numai o secundă.

Pe de altă parte, atunci când domnul Bolcaş a spus că, încălcându-se Constituția, exact cum a spus membrul PDSR, colegul nostru, noi socotim că cel care încalcă Constituția face o infracțiune şi, ca atare, a fost numită infracțiune, dar infracțiunea celui care a făcut proiectul,nu a UDMR-ului, aşa că domnia sa, când a spus că suntem jigniți cu toții, înseamnă că şi-a asumat responsabilitatea, în pofida a ce neagă acum, a acestui proiect de lege şi, ca atare, l-aş ruga pe domnul deputat să se hotărască, ori este proiectul UDMR-ului, că atunci a socotit că este în grup apelativul, sau cum să-l numesc, de infracțiune, încălcarea Constituției, pe care toți au recunoscut-o într-un fel sau altul, ori este inițiativa unui particular, şi atunci unde este jignirea noastră, a tuturor. Or, lămureşte domnia sa şi îşi retrage cuvintele... Asta am vrut eu să spun ca procedură înainte de a porni la vot. Vă mulțumesc.
O voce din partea UDMR:
Este o jignire a democrației, domnule!
Domnul Valer Dorneanu:
Stimați colegi,

Dezbaterile parlamentare se fac de la tribună. Îi rog pe cei doi inițiatori să se hotărască unul din ei care are dreptul la o replică în legătură cu calificativul care s-a folosit.
Domnule Tóro, poftiți.
Domnul Dan Brudaşcu *(din bancă)*:

Nu s-a nominalizat nici o persoană, de dreptul la replică?!
Domnul Valer Dorneanu:

Dacă partidul dumneavoastră ar fi numit cum aţi numit dumneavoastră pe celălalt, nu aţi fi sărit în apărarea onoarei dumneavoastră de partid politic şi democratic?

Domnul Nicolae Leonăchescu *(din bancă)*:

Kovacs trebuie să răspundă.

Domnul Lucian Augustin Bolcaş *(din bancă)*:

Noi avem onoare, nu ca alţii...

Domnul Valer Dorneanu:

Domnul Tóro, aveţi cuvântul şi v-aş ruga să nu mai interveniţi din sală, pentru a nu prelungi dezbaterea.

Domnul Tóro Tiberiu:

Mulţumesc, domnule preşedinte.

Stimaţi colegi deputaţi,

Cred că este, până acum, fără precedent în istoria modernă a parlamentarismului român de a folosi asemenea limbaj într-o dezbatere civilizată parlamentară. Fără a pierde vremea cu replici, vreau să resping foarte hotărât, în numele iniţiatorilor, dar cred că şi în numele colegilor din Grupul parlamentar al UDMR, asemenea invective folosite de reprezentanţii unui partid parlamentar. Termenii de "ticăloşie", de "terorism", de "provocare", de "infracţiune" cred că nu-şi au locul într-o dezbatere parlamentară pe marginea unei iniţiative legislative care a fost înaintată de membri ai Parlamentului, conform Constituţiei.

Dacă se spune că stilul este omul, stilul unui reprezentant al unui partid parlamentar cred că reprezintă şi caracterizează partidul. Cu aceasta aş încheia această reflecţie şi aş dori să mai fac câteva precizări pe marginea celor expuse de colegii mei, din partea grupurilor parlamentare.

În primul rând, legat de ceea ce se referă la art.1 al Constituţiei, caracterul de stat naţional şi unitar. Eu aş dori să vă reamintesc că grupul nostru parlamentar a fost împotriva acestui articol, considerând că într-o Europă modernă nu-şi mai are locul în constituţia unei ţări asemenea caracterizare şi, prin amendamentele noastre, am fost împotriva acestui articol tocmai din considerente că nu poate fi o sursă juridică împotriva unei comunităţi naţionale acest statut de stat naţional şi unitar. Atunci am primit răspunsul din partea unor colegi, respectiv a grupurilor parlamentare că acesta este mai mult o caracteristică simbolică şi nu va avea consecinţe juridice.

Raportul comisiei, avizul Consiliului Legislativ, respectiv punctul de vedere al Guvernului ne arată tocmai că se doreşte a se folosi acest articol 1 al Constituţiei împotriva unor iniţiative absolut democratice şi legitime din punctul de vedere al comunităţilor naţionale. Aceasta este prima remarcă.

A doua remarcă, această iniţiativă legislativă se bazează pe art.117 alin.3 al Constituţiei, care spune că "Autorităţi administrative autonome..."

Domnul Dan Brudaşcu *(din bancă)*:

Domnule preşedinte, 3 minute!

Domnul Tóro Tiberiu:

"...se pot înfiinţa prin lege organică". Noi, tocmai din acest motiv, şi bazându-ne pe acest articol al Constituţiei, am depus această iniţiativă.

Stimaţi colegi, eu vă rog încă o dată, în numele iniţiatorilor, să reflectaţi asupra celor spuse de colegul meu şi să respingeţi raportul comisiei şi eventual să îmbunătăţim proiectul, pe baza discuţiilor, dezbaterilor pe articole, pentru că practic nu am auzit argumente viabile în această dezbatere generală. S-ar putea, dacă trecem la dezbaterea pe articole, putem să găsim numitor comun în multe probleme. Vă mulţumesc pentru atenţie.

Domnul Valer Dorneanu:

Stimaţi colegi,

Vom supune votului final în cursul zilei de mâine, propunerea cuprinsă în raportul Comisiei pentru administraţie publică, amenajarea teritoriului şi echilibru ecologic.

Trecem la următorul punct înscris pe ordinea de zi de astăzi…

Şedinţa Camerei Deputaţilor din 30 martie 2004

Propunerea legislativă privind Statutul de Autonomie al Ţinutului Secuiesc (*adoptată propunerea de respingere*);

Propunerea legislativă privind statutul de autonomie al Ţinutului Secuiesc.

Comisia a propus respingerea acesteia.

Cine este pentru respingere? - 218 voturi pentru respingere.

Domnul Tudor Marcu *(din bancă)*:

UdMR-iştii spun că se disociază...

Domnul Valer Dorneanu:
La dumneavoastră, la Comisia pentru apărare se vorbeşte în front?

Domnul Tudor Marcu *(din bancă)*:
Nu le dau voie!

Sursa: www. c.d. ro. Pagina WEB a Camerei Depuraților

Anexa nr. 8

Rețeaua şi populația şcolară , din județele Covasna şi Harghita, pe tipuri de şcoli şi după limba de predare

1. JUDEȚUL COVASNA , anul şcolar 2003-2004
A. REȚEAUA ŞCOLARĂ

Tipul de unitate	Tot	Mediu		Limba de predare		
		Urb	Rur	Română	Maghiară	Mixtă
Grădinița cu program normal	153	21	131	28	103	21
Grădinița cu program prelungit	18	16	2	1	4	13
Şcoală cu clasele I-IV	69	6	63	14	49	6
Şcoală cu clasele I-VIII	83	12	71	13	44	26
Şcoală specială	2	1	1	-	-	2
Şcoală prevento rială	1	1	-	-	-	1
Liceu de artă	1	1	-	-	-	1
Liceu teoretic	4	4	-	1	3	-
Liceu teologic	2	2	-	-	2	-
Liceu pedagogic	1	1	-	-	1	-
Grupul şcolar	10	10	-	2	1	7
Şcoală postlicea lă sanitară	1	1	-	-	1	-
Total gen.	**345**	**76**	**268**	**59**	**208**	**77**

B. POPULAȚIA ŞCOLARĂ

Ciclu de învățământ	Nr. total elevi	Limba de predare			Mediu	
		română	maghiară	germană	urban	rural
Învățământul preşcolar	**8723**	**2327**	**6381**	**15**	**3988**	**4735**
Învățământul primar	**10598**	**3515**	**7083**	**-**	**4514**	**6084**
Învățământul gimnazial	**11231**	**3540**	**7691**	**-**	**6106**	**5125**
Învățământul complementar				**-**		
Învățământul profesional	**2845**	**983**	**1862**	**-**	**2775**	**70**
Învățământul liceal zi	**6699**	**1980**	**4719**	**-**	**6699**	**-**
Învățământul liceal seral	**882**	**292**	**590**	**-**	**882**	**-**
Învățământul postliceal	**422**	**223**	**199**	**-**	**422**	**-**
Total general	**41400**	**12860**	**28525**	**15**	**25386**	**16014**

2. JUDEȚUL HARGHITA, ANUL ŞCOLAR 2002-2003

A. REȚEAUA ŞCOLARĂ

Rețeaua şcolară		Mediu		Limba de predare		
		urban	rural	română	maghiară	mixtă
Total unități	601	147	454	63	489	49
Grădinițe din care	293	69	224	28	240	25
GPN	252	37	215	25	211	16
GPP	41	32	9	3	29	9
Şcoli cu clasele I-IV	141	11	130	16	117	8
Şcoli cu clasele I-VIII	118	26	92	11	102	5
Licee, şcoli profesio-nale	38	30	8	7	26	5
Cluburi ale elevilor	7	7	-	1	4	2
Cluburi sportive şcolare	4	4	-	-	-	4

B. POPULAȚIA ŞCOLARĂ

Populaţie şcolară	Total clase	Total elevi	Limba de predare				Mediu			
			Română		Maghiară		Urban		Rural	
			Nr. clase	Nr. elevi	Nr. clase	Nr. elevi	Nr. clase	Nr. elevi	Nr. clase	Nr. elevi
Total copii şi elevi	3281	62941	620	11989	2661	50952	1653	35836	1628	27105
Învăţământ preşcolar	708	13677	113	2113	595	11564	272	5639	436	8038
Învăţământ primar	938	15095	159	2532	779	12563	346	6471	592	8624
Învăţământ gimnazial	915	17492	166	3295	749	14197	390	8799	525	8693
Învăţământ liceal	492	11728	133	3021	359	8707	435	10362	57	1366
Învăţământ profesional	170	3760	37	786	133	2974	157	3469	13	291
Învăţământ complementar (de ucenici)	3	65	-	-	3	65	-	-	3	65
Învăţământ postliceal şi de maiştri	55	1124	12	242	43	882	53	1096	2	28

Sursa: Inspectoratele Generale Şcolare ale judeţelor Covasna şi Harghita

Anexa nr.9

Rețeaua muzeală şi a instuțiilor de cultură maghiare din județele Covasna şi Harghita

A. JUDEȚUL COVASNA

1. Muzeul Național Secuiesc – Sf. Gheorghe
2. Muzeul de Istorie a Breslelor – Tg. Secuiesc
3. Muzeul "Haszman Pal"- Cernat
4. Casa Memorială "Benedek Elek"- Bățanii Mici

B. JUDEȚUL HARGHITA

1. Muzeul "Molnar Istvan" – Cristuru Secuiesc
2. Muzeul "Haaz Rezso" – Odorheiu Secuiesc
3. Muzeul "Tarisznyas Marton" – Gheorgheni
4. Muzeul Secuiesc al Ciucului – Miercurea Ciuc
5. Casa Memorială "Sukos Ferencz" – Ocna de Jos
6. Casa Memorială "Nagy Imre" – Miercurea Ciuc
7. Casa Memorială "Tampa Laszlo " – Odorheiu Secuiesc
8. Casa Memorială "Orban Balazs" – Odorheiu Secuiesc
9. Casa Memorială "Tamasi Aron " – Odorheiu Secuiesc

Case şi centre de cultură maghiare, din județele Covasna şi Harghita

A. Județul Covasna

1. Casa de Cultură Municipală - Sf. Gheorghe
2. Casa de Cultură "Vidago" - Tg. Secuiesc
3. Casa de Cultură - Baraolt
4. Casa de Cultură – Covasna (deserveşte ambele comunități din oraş)
5. Centrul Cultural "Mikes Kelemen"- Zagon

6. Teatrul “Tamasi Aron “ – Sf.Gheorghe

B. Județul Harghita

1.Casa de Cultură Municipală - Miercurea Ciuc
2. Casa de Cultură Municipală - Odorheiu Secuiesc
3. Casa de Cultură- Cristuru Secuiesc
4. Casa de Cultură – Vlăhița
5. Centrul de Creație - Lăzarea
6. Teatrul “Figura” - Gheorghieni

Notă: Toate casele municipale şi orăşeneşti de cultură menționate nu au angajați români şi nici nu promovează proiecte culturale românești (cu excepția Casei Orăşeneşti de cultură din oraşul Covasna)

Anexa nr.10

Situaţie statistică privind monumentele comemorative maghiare din judeţele Covasna şi Harghita

A. Judeţul Covasna

1. Monumente comemorative - 72
2. Plăci comemorative - 29

B. Judeţul Harghita

1. Monumente comemorative - 104
2. Plăci comemorative - 73*

* Datele prezentate prezintă situaţia existentă în anul 1988

După 1989, în majoritatea localităţilor urbane şi în multe localităţi rurale au fost ridicate monumente ce marchează 1000 de ani de statalitate maghiară (de la încreştinarea maghiarilor), 1100 de ani de la aşezarea maghiarilor în Europa, revoluţia de la 1848/1849 ş.a.

Au fost ridicate monumente unor personalităţi maghiare, precum: Regele Ştefan, Gheorghe Doja, Kosuth Lajos, Petofi Sandor, Orban Balazs, Marton Aron, Miko Imre, Gal Sandor, Tamaşi Aron, Domokos Pal Peter ş.a.

Anexa nr.11

Mass-media maghiară, scrisă şi electronică, din judeţele Covasna şi Harghita

A. JUDEŢUL COVASNA

1. Presa în limba maghiară

HAROMSZEK – cotidian (în limba maghiară)
Sf.Gheorghe, str.Presei, nr.8/A; tel/fax 0267-351505;
tel.0267-351135
E-mail: szekeres@3szek.ro; hpress@3szek.ro
Redactor şef – Attila Szekeres

SZEKELY HIRMONDO– săptămânal (în limba maghiară)
Tg.Secuiesc, str.Wesselenyi, nr.2; tel/fax 0267-364980
E-mail: szh@szekelyhirmondo ro
Redactor şef – Valter Wilman

EUROPAI IDO – bilunar (în limba maghiară)
Sf.Gheorghe, C.P.15; tel/fax 0267-318895
E-mail:http@eurid.planet.ro; europai-ido@eurid.planet.ro
Redactor şef – Horvath Alpar

ERDOVIDEK – săptămânal (în limba maghiară)
Baraolt, str.Trandafirilor, nr.40; tel.0267-306640;
fax.0267-306641;
E-mail: evidek@artelecom.net
Redactor şef – Benedek Istvan

HAROMSZEKI HIRLOP- săptămânal (limba maghiară)
Târgu Secuiesc-

2. RADIO

MIX FM Sf.Gheorghe, limba maghiară
Sf.Gheorghe, P-ța Mihai Viteazul, nr.15
Tel. 0267-351147; 0267-311111; Fax 0745-896723
E-mail: editi@hotmail.com
Edit Kiss

IMPULS Sf.Gheorghe, limba română şi maghiară
Sf.Gheorghe, str.Oltului, nr.2
Tel/fax 0267-317676

SICULUS RADIO Tg.Secuiesc, limba română şi maghiară
Tg.Secuiesc, str.Gabor Aron, nr.2
Tel/fax o267-362757
E-mail: radio@radiosic.ro
Geza Szocs

3. TELEVIZIUNI

STV Sf.Gheorghe
Sf.Gheorghe, str.Martinovici, nr.2
Tel. 0267-313040; fax. 0744-278548
E-mail: stv@cosys.ro

4. Corespondenți locali

Kiss Edit

Agenția de ştiri Mediafax – 0745-896723
E-mail: edit.kiss@propress.ro

Domokos Peter

Erdely Riport – 0723-757055

E-mail: domokosp@yahoo.com

Farkas Reka

Kronica – telefon 315344, 0744-778684
E-mail: kronika@planet.ro

Nagy Zsuzsa

Radio Târgu Mureş, redacţia maghiară
Telefon 311940; 0740-106629

Flora Gabor

Romaniai Magyar Szo, telefon 311076

B. JUDEŢUL HARGHITA

1. Presa în limba maghiară

HARGITA NEPE (cotidian în limba maghiară)
Miercurea Ciuc, str. Leliceni, nr. 45, tel/ fax: 0266/ 372 633
E-mail: hargitanepe@topnet.ro
Editor sef- Hecser Zoltan, Redactor şef- Borbely Laszlo

KRONIKA (cotidian în limba maghiară- redacţia centrală în Cluj Napoca)
-redacţia judeţeană- Odorheiu Secuiesc, str. Kossuth Lajos, nr. 43 tel 0266/ 213 888
redactor- Odorheiu Secuiesc- Zilahi Imre, redactor- Miercurea Ciuc- Balazs Ildiko

ROMANIAI MAGYAR SZO- cotidian în limba maghiară- redacţia centrală –Bucureşti
redacţia judeţeană- Miercurea Ciuc, str. Florilor 11/2
tel: 0745-868139
e-mail: csikrmsz@nextra.ro

redactor Miercurea Ciuc- Daczo Denes, redactor
Gheorgheni- Gal Eva Emese
redactor Odorheiu Secuiesc- Olah Istvan

UDVARHELY HIRADO-(cotidian în limba maghiară)
Odorheiu Secuiesc, str. Beclean Gabor, nr. 2, tel: 0266/ 218.361, 210.036, fax: 0266: 218 340
Director- Albert Andras
Redactor şef- Iacob Arpad

UJKELET- săptămânal în limba maghiară
Gheorgheni, B-dul Frăţiei, Bl. 44, tel: 0266-364.680
E-mail: ujkelet@kabelkon.ro
Redactor şef- Peter Csaba

KISUJSAG- săptămânal în limba maghiară
Gheorgheni, P-ta Libertăţii/ 22, tel : 0266-364.941
E-mail: kisujsag@server.ro
Redactor şef- Abraham Imre

Alte publicaţii în limba maghiară difuzate în zonă:
TRANSZILVAN FIGYELO - săptămânal în limba maghiară
HETI HIRDETO- săptămânal în limba maghiară
SZEKELYFOLD KOZELET- săptămânal în limba maghiară
POLGARI VALASZ- săptămânal în limba maghiară
SZEKELYFOLD – lunar în limba maghiară
MOLDVAI MAGYARSAG- lunar bilingv
COMITATUS- lunar bilingv
KEDD – lunar limba maghiară
CSIKSZEREDA - lunar limba maghiară
DELHEGYALYA- periodic în limba maghiară
FORRASOK- publicaţie lunară în limba maghiară
ATTEKINTO- publicaţie bilunară în limba maghiară
INFOFLUX- publicaţie săptămânală în limba maghiară
KOZOKTATAS- publicaţie lunară a pedagogilor
UI KOZESEGHAZA- periodic ce apare în comuna Leliceni

2. RADIO

RADIO DEEA Miercurea Ciuc- limbile română şi maghiară
Miercurea Ciuc, str. Mihai Eminescu, nr. 4, et. 8, ap. 24
Tel. 0266/316 406
E- mail: fuleki@mail.nextra.ro
Director stație- Fuleki Zoltan

STAR RADIO Miercurea Ciuc –limba maghiară
Str. Petofi, nr. 38
Tel: 0266/ 313 909, 310.909
mail: office@starradiofm.ro
Director- Mircea Colceriu
Director de Program- Csibi Zoltan

RADIO MIX FM- Miercurea Ciuc- limba maghiară
Str. Majlath Gusztav Karoly, nr. 6
Tel. 0266/ 317182
E-mail: media@mexradio.ro
Director de Program- Szasz Csaba

RADIO MIX Gheorgheni- limba maghiară
Str. Florilor, nr. 41/ E
Tel. 0266/ 374.680
E-mail: keletinfo@kabelkon.ro
Redactor şef- Laczko Lajos

RADIO STAR Odorheiu Secuiesc - limba maghiară
Str. Rakoczi, nr. 5
Tel: 0266/ 218.115, 215.167
E-mail: office@starradio.ro
Redactor şef- Baloga Tamas Sandor

RADIO PRIMA Odorheiu Secuiesc - limba maghiară
Str. Victoriei, nr. 11
Tel: 0266. 218. 112
E-mail: adas@prima-radio.ro
office@prima-radio.ro

4. Televiziuni:

1. ASTRAL TELECOM - Miercurea Ciuc
2. ASTRAL TELECOM - Odorheiu Secuiesc
3. TV-HOLDING - Gheorghieni
4. HARGHITA LINE- Cristuru Secuiesc

Anexa nr. 12

ONG-urile din județele Harghita şi Covasna

A. Județul Harghita

Nr. crt.	**Localitatea**	**Nr. total ONG**	**din care**			
			Cu specific identitar maghiar	Cu specific identitar românesc	Care promovează multicultu- ralitatea	Economice, turistice, sportive, sociale
0	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
1	**Armăşeni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
2	**Atid**	**6**	**1**	**-**	**-**	**5**
3	**Avrămeşti**	**8**	**3**	**-**	**-**	**5**
4	**Bădeni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
5	**Băile Tuşnad**	**14**	**2**	**-**	**1**	**11**
6	**Bălan**	**11**	**1**	**1**	**2**	**7**
7	**Bârzava**	**2**	**-**	**-**	**-**	**2**
8	**Bilbor**	**3**	**-**	**-**	**-**	**3**
9	**Bisericani**	**1**	**1**	**-**	**-**	**-**
10	**Bodogaia**	**2**	**1**	**-**	**-**	**1**
11	**Borsec**	**13**	**1**	**-**	**1**	**11**
12	**Borzont**	**1**	**1**	**-**	**-**	**-**
13	**Brădeşti**	**5**	**1**	**-**	**-**	**4**
14	**Călugăreni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
15	**Căpâlnița**	**6**	**1**	**-**	**-**	**5**
16	**Cârța**	**6**	**2**	**-**	**-**	**4**
17	**Casinu Nou**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
18	**Cecheşti**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**

19	**Cehețel**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
20	**Cetățuia**	**2**	**1**	**-**	**-**	**1**
21	**Chileni**	**1**	**1**	**-**	**-**	**-**
22	**Ciceu**	**3**	**-**	**-**	**-**	**3**
23	**Ciucsângeorgiu**	**3**	**1**	**-**	**-**	**2**
24	**Ciumani**	**8**	**5**	**-**	**-**	**3**
25	**Cobătești**	**2**	**-**	**-**	**-**	**2**
26	**Comănești**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
27	**Corbu**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
28	**Corund**	**18**	**3**	**-**	**-**	**15**
29	**Cozmeni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
30	**Cristuru Secuiesc**	**33**	**10**	**-**	**-**	**23**
31	**Dănești**	**8**	**3**	**-**	**-**	**5**
32	**Dârjiu**	**3**	**1**	**-**	**-**	**2**
33	**Dealu**	**9**	**4**	**-**	**-**	**5**
34	**Ditrău**	**11**	**5**	**-**	**-**	**6**
35	**Eliseni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
36	**Feliceni**	**12**	**4**	**-**	**-**	**8**
37	**Frumoasa**	**6**	**1**	**-**	**-**	**5**
38	**Gălăuțaș**	**7**	**-**	**-**	**-**	**7**
39	**Gheorgheni**	**130**	**31**	**1**	**3**	**95**
40	**Ghipeș**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
41	**Goagiu**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
42	**Harghita Băi**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
43	**Hogia**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
44	**Izvorul Mureșului**	**2**	**1**	**-**	**-**	**1**
45	**Joseni**	**15**	**6**	**-**	**-**	**9**
46	**Lacu-Roșu**	**2**	**1**	**-**	**1**	**-**
47	**Lăzarea**	**9**	**4**	**-**	**1**	**4**
48	**Locodeni**	**2**	**-**	**-**	**-**	**2**
49	**Lueta**	**9**	**5**	**-**	**-**	**4**
50	**Lunca de**	**6**	**2**	**-**	**-**	**4**

	Jos					
51	**Lunca de Sus**	**5**	**2**	**-**	**-**	**3**
52	**Lupeni**	**13**	**6**	**-**	**-**	**7**
53	**Lutița**	**1**	**1**	**-**	**-**	**-**
54	**Mădăraș**	**3**	**1**	**-**	**-**	**2**
55	**Mărtiniș**	**8**	**3**	**-**	**-**	**5**
56	**Mătiseni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
57	**Mereşti**	**2**	**1**	**-**	**-**	**1**
58	**Miercurea Ciuc**	**536**	**112**	**6**	**8**	**410**
59	**Mihăileni**	**7**	**2**	**-**	**-**	**5**
60	**Misentea**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
61	**Mugeni**	**23**	**6**	**-**	**-**	**17**
62	**Mujna**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
63	**Nădejdea**	**2**	**-**	**-**	**-**	**2**
64	**Ocland**	**4**	**1**	**-**	**-**	**3**
65	**Ocna de Sus**	**1**	**1**	**-**	**-**	**-**
66	**Odorheiu Secuiesc**	**232**	**82**	**-**	**3**	**147**
67	**Orăşeni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
68	**Păuleni**	**1**	**1**	**-**	**-**	**-**
69	**Păuleni-Ciuc**	**5**	**-**	**-**	**-**	**5**
70	**Petreni**	**1**	**1**	**-**	**-**	**-**
71	**Plăieşii de Jos**	**9**	**3**	**-**	**-**	**6**
72	**Porumbenii Mari**	**3**	**1**	**-**	**-**	**2**
73	**Praid**	**15**	**4**	**-**	**2**	**9**
74	**Rareş**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
75	**Remetea**	**8**	**2**	**-**	**-**	**6**
76	**Săcel**	**4**	**2**	**-**	**-**	**2**
77	**Sâncrăieni**	**15**	**3**	**-**	**-**	**12**
78	**Sândominic**	**17**	**4**	**-**	**-**	**13**
79	**Sânmartin**	**11**	**4**	**-**	**-**	**7**

80	**Sânpaul**	**9**	**4**	**-**	**-**	**5**
81	**Siklod**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
82	**Simoneşti**	**5**	**2**	**-**	**-**	**3**
83	**Subcetate**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
84	**Suseni**	**3**	**2**	**-**	**-**	**1**
85	**Tomeşti**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
86	**Toplița**	**34**	**2**	**4**	**2**	**26**
87	**Tulgheş**	**5**	**-**	**-**	**1**	**4**
88	**Tuşnad Sat**	**7**	**5**	**-**	**-**	**2**
89	**Ulieş**	**7**	**3**	**-**	**-**	**4**
90	**Văcăreşti**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
91	**Valea Strâmbă**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
92	**Văleni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
93	**Vărşag**	**5**	**-**	**-**	**-**	**5**
94	**Vlăhița**	**20**	**11**	**-**	**-**	**9**
95	**Voşlobeni**	**1**	**-**	**-**	**-**	**1**
96	**Zetea**	**17**	**5**	**-**	**-**	**12**
	TOTAL	**1443**	**381**	**12**	**25**	**1025**

Filiale ale unor ONG-uri organizate la nivel național şi regional, existente în Județul Harghita

Asociația ziariştilor maghiari din România
Uniunea liceenilor maghiari din România
Uniunea cercetaşilor maghiari din România
Asociația coregrafilor maghiari din România
Asociația juriştilor maghiari din România
Asociația agricultorilor maghiari din România
Pro literatura maghiară a Transilvaniei
Asociația artiştilor populari maghiari din România
Forumul întreprinzătorilor din Transilvania
Asociația comunității maghiare din Ținutul Secuiesc
Uniunea asociațiilor femeilor maghiare din Transilvania

B. Județul Covasna

I. Filiale județene ale unor ONG-uri maghiare, naționale şi regionale

1. Asociația Agricultorilor Maghiari din România, Sf. Gheorghe
2. Asociația Bibliotecarilor Maghiari din România, Sf. Gheorghe
3. Uniunea Pedagogilor Maghiari din România, Sf. Gheorghe
4. Asociația Corală Maghiară din România, Sf. Gheorghe
5. Asociația Coregrafilor Maghiari din România, Sf. Gheorghe
6. Asociația Formațiilor Teatrale Maghiare Neprofesioniste din România, Sf. Gheorghe
7. Uniunea Formațiilor Muzicale Maghiare din România, Sf. Gheorghe
8. Uniunea Cercetaşilor Maghiari din România, Sf. Gheorghe
9. Societatea Maghiară Tehnico-Ştiințifică din Transilvania, Sf. Gheorghe
10. Asociația pentru Cultivarea Limbii Maghiare din Transilvania, Sf. Gheorghe
11. Asociația Maghiarilor Ceangăi din Moldova, Sf. Gheorghe

II. ONG-uri maghiare care au ca obiect de activitate dezvoltarea urbană şi rurală

1. Asociația Ardeleană de Dezvoltare, Sf. Gheorghe
2. Asociația Întreprinderilor Mici şi Mijlocii Covasna (ASIMCOV), Sf. Gheorghe, cu filiale în oraşele: Baraolt, Covasna, Întorsura Buzăului şi Tg. Secuiesc
3. Asociația Întreprinderilor Mici şi Mijlocii Siculorum, Sf. Gheorghe
4. Asociația Mercurius pentru Dezvoltare Economică, Sf. Gheorghe
5. Asociația pentru Sprijin şi Dezvoltare Locală Târgu-Secuiesc
6. Consorțiul Județean pentru Dezvoltare Economică şi Socială Chichiş
7. Asociația Ardeleană de Dezvoltare Rurală, Sf. Gheorghe
8. Asociația Cercul Gospodarilor „Gazdakor", Covasna
9. Cercul Gospodarilor Hegyes, Malnaş

10. Cercul Gospodarilor Miko Imre, Zăbala
11. Cercul Gospodarilor Zagon
12. Centrala Cercurilor de Gospodari a Scaunelor Târgu-Secuiesc
13. Fundația pentru Promovarea Agriculturii Private şi a Economiei Locale LAM, Ilieni
14. Asociația Umanitară şi Ajutorare Rurală Agro-Suisse, Pava-Zăbala
15. Asociația Covasna-Olanda, Covasna
16. Asociația Teritorială a Cooperativelor Meşteşugăreşti, Sf. Gheorghe
17. Asociația Pro Regio, Sfântu Gheorghe
18. Institutul de Cercetare pentru Dezvoltarea Ținutului Secuiesc, Sf. Gheorghe

III. ONG-uri maghiare cu specific cultural

1. Uniunea Artiştilor Plastici, filiala Covasna, Sf. Gheorghe
2. Asociația Cultural-Ştiințifică PSITRON, Sf. Gheorghe
3. Asociația Culturală Atalntisz, Ozun
4. Asociația Culturală Benedek Elek, Bățanii Mari
5. Asociația Culturală Bodor Gyorgy, Ghelința
6. Asociația Culturală Eufonia, Sf. Gheorghe
7. Asociația Culturală Gaal Mozes, Baraolt
8. Asociația Culturală Gabor Aron, Brețcu
9. Asociația Culturală Jokai Mor, Ozun
10. Asociația Culturală Korosi Csomo Sandor, Covasna
11. Asociația Culturală Mikes, Sf. Gheorghe
12. Asociația Culturală Molnar Jozsias, Tg. Secuiesc
13. Asociația Culturală Nagy Mozes, Tg. Secuiesc
14. Asociația Culturală Szekely Gergely, Chilieni
15. Asociația Culturală Vox Humana, Sf. Gheorghe
16. Asociația Social-Culturală Dahlstrom Kalman, Arcuş
17. Asociația Fanfara Kovacs Andras, Reci
18. Asociația Fotografilor din Județul Covasna, Sf. Gheorghe
19. Asociația Prietenii Muzeului, Tg. Secuiesc
20. Asociația Pastorala, Covasna

21. Asociaţia pentru Protecţia Monumentelor Istorice Keopeczi Sebestyen Jozsef, Sf. Gheorghe
22. Asociaţia Ştiinţifică Berde Aron, Sf. Gheorghe
23. Comitetul Memorial şi Fundaţia Kriza Janos, Aita Mare
24. Cristus Spes Mea, Sf. Gheorghe
25. Fundaţia Baroti Szabo David, Baraolt
26. Fundaţia Berde Mozsa, Santionlunca
27. Fundaţia Boloni Farkas Sandor, Belin
28. Fundaţia Credinţă şi Lumină, Sf. Gheorghe
29. Fundaţia Csango Ujsag, Sf. Gheorghe
30. Fundaţia Culturală Sfântu Gheorghe
31. Fundaţia Culturală Juventus Sfântu Gheorghe
32. Fundaţia Culturală Tatrangi Sandor, Ozun
33. Fundaţia de Artă Baasz, Sfantu Gheorghe
34. Fundaţia Diaconică şi a Tineretului Creştin Kida, Ilieni
35. Fundaţia Eben-Ezer Alapitvany, Sf. Gheorghe
36. Fundaţia Etelkoz, Sf. Gheorghe
37. Fundaţia Etna, Sf. Gheorghe
38. Fundaţia Europai Ido, Sf. Gheorghe
39. Fundaţia Jokaine Laborfalvi Roza, Sf. Gheorghe
40. Fundaţia Kalaka, Tg. Secuiesc
41. Fundaţia Kiss Arpad, Sf. Gheorghe
42. Fundaţia Lajtha Laszlo, Sf. Gheorghe
43. Fundaţia Mikes, Zagon
44. Fundaţia Muzicală Pro-muzica,. Reci
45. Fundaţia pentru Presa Maghiară Harmas, Sf. Gheorghe
46. Fundaţia Pro-Georgio Sancto, Sf. Gheorghe
47. Fundaţia Pro Scientia Transzilvaniae, Sf. Gheorghe
48. Fundaţia Radio-TV Trei Scaune, Sf. Gheorghe
49. Fundaţia Sculpturală Secuiască, Sf. Gheorghe
50. Fundaţia Shakespeare Kingdom House, Sf. Gheorghe
51. Fundaţia Szacsvay Janos, Estelnic
52. Fundaţia Szekely Faluert, Sf. Gheorghe
53. Fundaţia Szekely Nemzeti Muzeum, Sf. Gheorghe
54. Fundaţia Tulip, Sf. Gheorghe
55. Fundaţia Măceşul, Sf. Gheorghe
56. Fundaţia Varadi-Bartalis, Sf. Gheorghe
57. Uniunea Culturală Bod Peter, Cernat

58. -Fundația Kit, Sf. Gheorghe
59. -Fundația Culturală Live-Art, Sf. Gheorghe
60. -Fundația Pro Cultura, Sf. Gheorghe
61. -Fundația Sankta Maria, Sf. Gheorghe
62. -Fundația Transilvania, Sf. Gheorghe
63. -Asociația Artiştilor Plastici Amatori Gyarfas Jeno, Sf. Gheorghe
64. Fundația Jakabffy Elemer Alapitvany, Tg. Secuiesc

IV. ONG-uri maghiare cu specific pedagogic şi de tineret

1. Asociația de Pedagogie Curativă Help, Sf. Gheorghe
2. Atelier de Creație Pedagogică – Societatea Pedagogus Muhely, Sf. Gheorghe
3. Cosiliul Elevilor din Szekely Miko Kollegium, Sf. Gheorghe
4. Fundația Bod Peter Pedagogicum, Tg. Secuiesc
5. Fundația Colegiului Szekely Miko, Sf. Gheorghe
6. Fundația Liceului Mikes Kelemen, Sf. Gheorghe
7. Fundația Perspektiva, Sf. Gheorghe

V. ONG-uri româneşti şi maghiare cu profil turistic şi sportiv

1. Asociația Cercul de Turism Nemira, Sf. Gheorghe
2. Asociația Sportivă Hockey Club, Sf. Gheorghe
3. Asociația Transilvană Disputa, Sf. Gheorghe
4. Clubul de Şah Cavalerul, Sfantu Gheorghe
5. Clubul de Turism Montan Myotis, Sf. Gheorghe
6. Covaer-Aeroclub, Sf. Gheorghe
7. Fundația Pro-Natura Covasna, Boroşneul Mic
8. Fundația Spartacus, Sf. Gheorghe
9. Fundația Start, Sf. Gheorghe
10. Societatea Carpatină Ardeleană Covasna, Sf. Gheorghe
11. Asociația Speo-turistică şi de Protecția Naturii „Lumea Pierdută”, Baraolt
12. Asociația Fotbal Club ’98, Sf. Gheorghe
13. Asociația Sportivă Eurotaek, Sf. Gheorghe

14. Fundația Aeronave Ultrauşoare, Sf. Gheorghe
15. Fundația Club Sportiv Samurai, Sf. Gheorghe
16. Fundația Tineretului şi Sportului, Sf. Gheorghe
17. Fundația Citius Altius Fortius, Sf. Gheorghe
18. Asociația Sportivă Baraolt
19. Asociația Cultural-Sportivă Dolores, Covasna
20. Asociația Județeană a Vânătorilor şi Pescarilor Sportivi, Sf. Gheorghe
21. Asociația Județeană de Fotbal, Sf. Gheorghe

VI. ONG-uri româneşti şi maghiare cu activitate medicală şi de asistență socială

1. Asociația Diabeticilor din Județul Covasna, Sf. Gheorghe
2. Crucea Roşie, filiala Covasna, Sf. Gheorghe
3. Lions Club „Decan", Sf. Gheorghe
4. Asociația Bolnavilor de Cancer şi Leucemie, Sf. Gheorghe
5. Asociația Nevăzătorilor, Sf. Gheorghe
6. Colegiul Medicilor, filiala Covasna, Sf. Gheorghe
7. Asociația Distroficilor Musculari din România, Vâlcele
8. Asociația Familia Kolping Sf. Elisabeta, Tg. Secuiesc
9. Fundația Amoba, Sf. Gheorghe
10. Fundația Casa de Copii, Olteni
11. Fundația de Ajutorare Umanitară Karitas; Tg. Secuiesc
12. Fundația Spitalicească Szentkereszty Stephanie, Tg. Secuiesc
13. Fundatia pentru o Populatie Sănătoasă Dr. Simonffy Samuel, Baraolt.
14. Fundatia Spitalicească Szent Gyorgy, Sf. Gheorghe
15. Fundația Umanitar-Cultural-Sportivă Transilvania, Sf. Gheorghe
16. Casa Misionarilor de Caritate, Sf. Gheorghe
17. Caritas, Sf. Gheorghe
18. Asociația Rromii Împreună, Vâlcele
19. Serviciul de Ajutor Maltez, Sf. Gheorghe
20. Societatea de Micologie Kalman Laszlo, Sf. Gheorghe
21. Talita Kumi – Asociație pentru Ajutorarea Copiilor Orfani şi Abandonați, Sf. Gheorghe
22. Fundația Lazarus din România, Sf. Gheorghe

23. Fundația Medaid, Sf. Gheorghe
24. Asociația Pro Vita Hominis, Sf. Gheorghe
25. Asociația Pro Nobis, Sf. Gheorghe
26. Centrul de zi pentru persoane vârstnice, Sf. Gheorghe
27. Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor, Sf. Gheorghe
28. Casa de Ajutor Reciproc ISAMA, Sf. Gheorghe
29. Casa de Ajutor Reciproc STATER, Sf. Gheorghe
30. Uniunea Județeană CAR, Sf. Gheorghe
31. Asociația Sfânta Justina, Mănăstirea Mărcuş
32. Fundația Izabela, Sf. Gheorghe

VII. ONG-uri româneşti şi maghiare cu profil divers

1. Asociația de Prietenie Româno-Ungară Pecs, Tg. Secuiesc
2. Asociația Horizont, Sf. Gheorghe
3. Fundația Humaret, Sf. Gheorghe
4. Asociația pentru Protecția Cosumatorilor, Tg. Secuiesc
5. Asociația Chinologică, Sf. Gheorghe
6. Asociația Crescătorilor de Albine, Sf. Gheorghe
7. Asociația Salariaților Consic
8. Fundația Cimbora, Sf. Gheorghe
9. Fundația Clepsidra, Tg. Secuiesc
10. Fundația Pro Fagus, Chichiş
11. Fundația StrawberryNet, Sf. Gheorghe
12. Asociația Revoluționarilor 16-21 Decembrie, Sf. Gheorghe
13. Fundația de Cooperare Culturală şi Socială Junior, Sf. Gheorghe
14. Asociația Foştilor Deținuți Politici, Sf. Gheorghe
15. Fundația Prieteni fără Frontiere, Sf. Gheorghe
16. Asociația Răniților şi Urmaşilor Eroilor Martiri, Sf. Gheorghe
17. Fundația Națională de Călătorii şi Expediții, Sf. Gheorghe
18. Uniunea Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere din MAN, Sf. Gheorghe
19. Uniunea Cadrelor Militare în Rezervă şi Retragere din MI, Sf. Gheorghe
20. Asociația Filateliştilor din România, Sf. Gheorghe
21. Asociația Pensionarilor din România, Sf. Gheorghe
22. Asociația Generală a Medicilor Veterinari, Sf. Gheorghe
23. – Fundația Famterra, Sf. Gheorghe

24. Fundația Malom, Sf. Gheorghe
25. Fundația Orizontul, Sf. Gheorghe
26. Fundația „Agape”, Sfântu Gheorghe
27. Asociația Pro-Democrația, Sf. Gheorghe
28. Asociația Pentru Apărarea Drepturilor Omului din România – Comitetul Helsinki, Sf. Gheorghe

VIII. ONG-uri româneşti cu obiect de activitate cultural, civic şi economic

1. Liga Cultural-Creştină Andrei Şaguna, Sf. Gheorghe
2. Fundația Culturală Mihai Viteazul, Sf. Gheorghe
3. Despărțământul ASTRA Covasna-Harghita, Sf. Gheorghe
4. Fundația Eremia Grigorescu, Breţcu
5. Uniunea Vatra Românească, Covasna
6. Asociația Cultural Patriotică Avram Iancu, Covasna
7. Asociația Culturală Justinian Teculescu, Covasna
8. Centrul European de Studii Covasna-Harghita, Sf. Gheorghe
9. Asociația Ştiințifică Carpații Răsăriteni, Sf. Gheorghe
10. Asociația de Tineret Ecou, Sf. Gheorghe
11. Liga Tineretului Creştin Ortodox, Sf. Gheorghe
12. Fundația Cuvântul Nou, Sf. Gheorghe
13. Fundația Națională Neamul Românesc, Sf.Gheorghe
14. Fundația Națională pentru Românii de Pretutindeni, Sf. Gheorghe
15. Asociația Culturală Arcuş, Sf. Gheorghe
16. Asociația Pedagogilor Români din Județul Covasna
17. Asociația Veteranilor de Război, Sf. Gheorghe
18. Asociația Cultul Eroilor, Sf. Gheorghe
19. Asociația Arhiviştilor, Sf. Gheorghe
20. Asociația Teatrul Andrei Mureşanu, Sf. Gheorghe
21. Fundația Universitară „Alma Mater”, Sibiu, Tg. Secuiesc
22. Asociația Întreprinderilor Mici şi Mijlocii, Sf. Gheorghe

CENTRALIZATOR

I. Filiale județene ale ONG-urilor maghiare, zonale şi naționale – 11

II. ONG-uri maghiare care au ca obiect de activitate dezvoltarea urbană şi rurală – 18
III. ONG-uri maghiare cu specific cultural – 64
IV. ONG-uri maghiare cu specific pedagogic şi de tineret – 7
V. ONG-uri româneşti şi maghiare cu profil turistic şi sportiv – 21
VI. ONG-uri româneşti şi maghiare cu activitate medicală şi de asistenţă socială – 32
VII. ONG-uri româneşti şi maghiare cu profil divers – 28
VIII. ONG-uri româneşti cu obiect de activitate culturală, civică şi economică – 22

Notă:

1 Anexa prezentată nu cuprinde informaţii despre fundaţiile maghiare din Ungaria şi filialele lor din zonă, fundaţii prin care se realizează finanţarea proiectelor identitare din bugetul Ungariei.

2. Se poate observa că din cele 1443 de ONG-uri care funcţionează în judeţul Harghita, doar 25 au în statutul lor promovarea multiculturalităţii.

3. În paralel cu „finalizarea şi încheierea amplului proces de soluţionare a problemelor proprietăţii", liderii UDMR acţionează pentru favorizarea (la nivel local) a penetrării capitalului ungar (sau a unor firme din alte ţări europene aparţinând unor etnici maghiari) în sectoare economice de interes din Transilvania şi sprijinirea unor organizaţii profesionale constituite pe criteriul etnic în vederea dezvoltării economice a zonelor compact maghiare. Asociaţii precum, ASIMCOV din judeţul Covasna, sau Asociaţia Micilor Întreprinzători Maghiari din judeţul Harghita, sunt asociaţii cu un caracter etnic maghiar, unde românii nu sunt acceptaţi, fiind astfel „eligibile" pentru diverse facilităţi acordate de Budapesta.

Sursa: Prefecturile judeţelor Covasna şi Harghita

Anexa nr.13

Autoritățile publice locale şi judeţene din Harghita şi Covasna, pe naționalități, după alegerile din anul 2000.

A. JUDEȚUL HARGHITA

	Funcția	Total	Din care		
			Români	Maghiari	Romi
Municipii	primari	2	-	2	-
	viceprimari	2	-	2	-
	consilieri	42	-	42	-
Oraşe	primari	7	1	6	-
	viceprimari	7	1	6	-
	consilieri	117	19	98	-
Comune	primari	49	7	42	-
	viceprimari	44	5	39	-
	consilieri	627	74	546	7
Consiliul Județean	preşedinte	1	-	1	-
	vicepreşedinți	2	-	2	-
	consilieri	37	6	31	-

B. JUDEȚUL COVASNA

	Funcția	Total	Din care		
			Români	Maghiari	Romi
Municipii	primari	2	-	2	-
	viceprimari	3	-	3	-
	consilieri	41	3	38	-
Oraşe	primari	3	1	2	-
	viceprimari	3	1	2	-
	consilieri	55	26	29	-
Comune	primari	34	7	27	-
	viceprimari	33	6	27	-
	consilieri	414	89	320	5
Consiliul Județean	preşedinte	1	-	1	-
	vicepreşedinți	2	-	2	-
	consilieri	34	11	23	-

Sursa: Prefecturile județelor Covasna şi Harghita

Anexa nr. 14

Situația înfrățirii localităților din județele Covasna şi Harghita cu localități din alte țări

A. Județul Harghita

Nr.crt.	Municipii înfrățite şi partenerii acestora
1.	**Miercurea Ciuc:** - Gyula (Ungaria); - Budakerszi (Ungaria); - Tiszaujvaros (Ungaria); - Cegled (Ungaria); - Kaposvar (Ungaria); - Godollo (Ungaria); - Mako (Ungaria); - Obuda (Ungaria); - Heves (Ungaria); - Bălți (Republica Moldova); - Beregovo (Ucraina); - Becej (Iugoslavia) - Zeliezovce (Slovacia); - Riehen (Elveția).
2. Odorheiu Secuiesc: - Budapesta, sector 1 (Ungaria); - Budapesta, sector 23 (Ungaria); - Bekescsaba (Ungaria); - Barcs (Ungaria); - Cegled (Ungaria); - Vac (Ungaria); - Tatabanya (Ungaria); - Tihany (Ungaria); - Torokbalint (Ungaria); - Sabotica – Stabadka (Serbia); - Dunajska – Streda – Dunaszerdarhely (Slovacia).	

3. Toplița: - Marcali (Ungaria); - Budapesta, sectorul 15 (Ungaria).
TOTAL municipii înfrățite: 3 **TOTAL parteneri: 26**
Oraşe înfrățite şi partenerii acestora
1. Gheorgheni: - Budapesta, sector 5 (Ungaria); - Budapesta, sector 17 (Ungaria); - Kiskunmajsa (Ungaria); - Siofok (Ungaria); - Eger (Ungaria); - Cegled (Ungaria); - Szigetszentmiklos (Ungaria); - Topolya (Serbia); - Kamesn (Olanda).
2. Bălan: - Budapesta (Ungaria).
3. Cristuru Secuiesc: - Karcag (Ungaria); - Ajka (Ungaria); - Csurgo (Ungaria); - Devavanya (Ungaria); - Dunakeszi (Ungaria); - Zenta (Iugoslavia); - Albertville (Franța).
TOTAL oraşe înfrățite: 3 **TOTAL parteneri: 17**
Comune înfrățite şi partenerii acestora
1. Brădeşti: - Magyaregregy (Ungaria); - Maza (Ungaria) - Mocsolad (Ungaria);

- Meinier (Elveția).
2. Căpâlnița: - Gyogyosolymos (Ungaria); - Kapolna (Ungaria).
3. Corund: - Kiskunfelegyhaza (Ungaria); - Nagyrabe (Ungaria); - Veresegyhaza (Ungaria); - Paloznak (Ungaria); - Zsolad (Ungaria); - Arlo (Ungaria); - Javos Halma (Ungaria).
4. Cârța: - Mernye (Ungaria); - Helveea (Ungaria).
5. Ditrău: - Bataszek (Ungaria); - Budajeno (Ungaria); - Kamut (Ungaria); - Aesch (Elveția); - Hungen (Germania).
6. Feliceni: - Szenna (Ungaria); - Szalkszentmarton (Ungaria); - Kaposszerdahely (Ungaria); - Ohey (Belgia).
7. Lăzarea: - Trois Points (Belgia); - Vecses (Ungaria); - Nagybajom (Ungaria); - Jaszszentlaszlo (Ungaria); - Moricgat (Ungaria); - Matraderecske (Ungaria); - Dombovar (Ungaria); - Kemecse (Ungaria).
8. Lueta:

- Domaszek (Ungaria); - Budakalasz (Ungaria).	
9. Lunca de Jos: - Vaskut (Ungaria); - Neuchatelle (Elveția).	
10. Lunca de Sus: - Tiszakecske (Ungaria).	
11. Lupeni: - Lengyeltoti (Ungaria); - Kemence (Ungaria); - Gyorsag (Ungaria); - Egerbocs (Ungaria); - Felsozsolca (Ungaria); - Letkes (Ungaria); - Couroux (Elveția).	
12. Mărtiniş: - Dunavecse (Ungaria).	
13. Mereşti: - Sacal (Ungaria); - Nadlag (Ungaria).	
14. Mihăileni: - Enese (Ungaria); - Bos (Slovacia).	
15. Plăieşii de Jos: - Abasar (Ungaria); - Asotthalom (Ungaria).	
16. Praid: - Somagyoad (Ungaria); - Kornye (Ungaria); - Bodorry (Ungaria).	
17.	**Sândominic:** - Berezence (Ungaria); - Jakabszalas (Ungaria); - Boldog (Ungaria(; - Szentdomokos (Ungaria).

18.	**Sânsimion:** - Jaszdozsa Ungaria); - Iklad (Ungaria).
19.	**Vărsag:** - Homokmegy Ungaria).
	TOTAL comune înfrățite: 19 **TOTAL parteneri: 62**

B. Județul Covasna

Nr. crt.	**Localitatea**	Localitățile aparținătoa re	Localitățile înfrățite
	Municipii		
1.	**Sfântu Gheorghe**	Sfântu Gheorghe	Veszprem - Ungaria (1990) Novosibirsk – Rusia (1992) Kiskunszalas – Ungaria (1997) Givatayim –Israel (1997) Kralovsky Chlmec- Slovacia (1994) Ferencvaros – Ungaria (1995) Balatonszentgyorgy – Ungaria (1991) Kanjiza – Serbia (1994) Cegled şi Kecskemet – Ungaria St. Georges sur Cher – Franța Rettenberg - Germania
		Chilieni	Sarpilis – Ungaria (2000)
		Coşeni	Alsonana – Ungaria (2000)
2.	**Târgu Secuiesc**	Târgu Secuiesc	Gyongyos – Ungaria (1995) Szentendre – Ungaria (1990) Hatvan – Ungaria Mezokovesd – Ungaria (1997) Mezohegyes – Ungaria (1990) Kisvarda – Ungaria (1992) Nagyatad – Ungaria

			Maassluis - Olanda
	Total municipii: 2		
	Total parteneri: 21		
	Oraşe		
1.	**Baraolt**	Baraolt	Zirc – Ungaria (1990) Szarvas – Ungaria
2.	**Covasna**	Covasna	Nagykanizsa – Ungaria (1994) Papa – Ungaria Csenger – Ungaria Balatonfured – Ungaria Yalta – Ucraina (fază de iniţiere) Soci – Ucraina (fază de iniţiere)
		Brădet	Kerta – Ungaria (2000)
	Total oraşe: 2		
	Total parteneri: 9		
	Comune		
1.	**Aita Mare**	Aita Mare	Fresnes – Franţa Alsonemedi – Ungaria Csakanydoroszlo – Ungaria
		Aita Medie	Majoshaza – Ungaria
2.	**Bățani**	Bățanii Mari	Marcalto – Ungaria (1993) Szolnok – Ungaria (1990) Paks –Ungaria (1995) Riddekerek – Olanda (1995) Assen – Olanda (1999)
		Aita Seacă	Okany – Ungaria (1990)
		Bățanii Mici	Mezogyan –Ungaria (1990)
		Herculian	Mezogyan- Ungaria (1990)
3.	**Belin**	Belin	Erzsebetvaros – Ungaria –

			(2001)
4.	**Bodoc**	Bodoc	Detk –Ungaria (1991)
		Olteni	Bakonypoloske – Ungaria (1999)
		Zălan	Pecsely –Ungaria (1999)
5.	**Brateş**	Brateş	Belezna – Ungaria (1997)
6.	**Brăduț**	Brăduț	Prilly – Elveția Geszt – Ungaria
		Doboşeni	Enschede – Olanda Veszto – Ungaria
		Filia	Zsadany – Ungaria
		Tălişoara	Acs – Ungaria Papakovacsi - Ungaria
7.	**Brețcu**	Brețcu	Totkomlos – Ungaria
		Oituz	Yvonnand – Elveția
8.	**Catalina**	Catalina	Buellas – Franța Tardona – Ungaria Bukkosd - Ungaria
9.	**Cernat**	Cernat	Boly – Ungaria Bogyiszlo – Ungaria Sarmellek – Ungaria Kleinwalsertall - Austria
10.	**Chichiş**	Chichiş	Bucsa – Ungaria (1997) Olaszfalu – Ungaria (1999) Kondoros – Ungaria (1999) Stellendam – Olanda (1999)
11.	**Comandău**	Comandău	Ecsegfalva – Ungaria (1996)
12.	**Ghelința**	Ghelința	Dunaszentgyorgy – Ungaria (1995)
13.	**Ghidfalău**	Ghidfalău	Nagyvazsony – Ungaria (1994)
		Zoltan	Pula – Ungaria (2001)
14.	**Hăghig**	Hăghig	Sammeron – Franța (nu au parcurs toate etapele de avizare)
15.	**Ilieni**	Ilieni	Chiche – Franța Nagyszenas – Ungaria (1995)

			Magyarszentmiklos – Ungaria
16.	**Lemnia**	Lemnia	Csabacsud – Ungaria (1997)
17	**Malnaş**	Micfalău	Mikofalva – Ungaria (1997) Berhida – Ungaria (1995)
18.	**Moacşa**	Moacşa	Harkotany – Ungaria (1997)
19.	**Ojdula**	Ojdula	Doboz – Ungaria (1997) Fuzesgyarmat – Ungaria
		Hilib	Lecsenfalu – Ungaria (1999)
20.	**Ozun**	Ozun	Csorvas – Ungaria (1996)
21	**Poian**	Poian	Szabadkigyos – Ungaria (1994)
22	**Sînzieni**	Sînzieni	Szentgal – Ungaria (1997) Alsonyek – Ungaria (2001)
23	**Turia**	Turia	Gadoros – Ungaria (1990)
24	**Valea Crişului**	Valea Crişului	Mezotur – Ungaria (1992)
25	**Vîrghiş**	Vîrghiş	Veszto – Ungaria Papakovacsi – Ungaria
26.	**Zagon**	Zagon	Kocser – Ungaria (2000) Udvard – Slovacia (2000)
27	**Zăbala**	Zăbala	Tapolca – Ungaria
	Total comune: 26		
	Total parteneri: 63		

Sursa: Prefecturile județelor Covasna şi Harghita

Anexa nr.15

Evoluția populației județelor Covasna şi Harghita, între anii 1850 şi 2002, pe principalele naționalități

A. Județul Covasna

Populația totală	**Total**	**Români**	**Maghiari**	Țigani (rromi)	Germani (saşi)	Alte naț.
1850	114.390	16.139	94.697	3.038	152	363
1880	127264	11541	110446	-	464	4813
1890	132049	12953	117323	-	517	1256
1900	139316	15037	123227	-	351	701
1910	148933	17091	130244	-	616	982
1930	152563	30405	116961	3080	813	1304
1941	168761	21799	143398	-	513	3051
1956	172509	31416	136388	3450	444	811
1966	176858	34099	140472	1465	277	545
1977	199017	38948	156120	3522	276	151
1992	233.256	54.586	175.502	2.641	252	275
2002	222274	51664	164055	6022	191	342
Creştere relativă	95,3	94,6	93,5	228,2	75,8	124,2

Sursă: Rotariu 1996; Varga 1998; Direcția de Statistică Covasna, 2003

B. Județul Harghita

Populația totală	**Total**	**Români**	**Maghiari**	Țigani (rromi)	Germani (saşi)	Alte nat.
1850	163.027	13.648	143.969	2634	612	2164
1880	192.725	12.291	177.277	-	917	2.240
1890	199.193	13.013	183.912	-	-	2.268
1900	218.894	13.634	203.555	-	1259	446
1910	240.085	14.582	222.609	-	1955	939
1930	250.194	24.996	216.615	2702	1024	4.857
1941	276.381	17.016	255.458	-	557	3.350
1956	273.964	25.694	245.300	1.514	368	1.088
1966	282.392	31.272	248.886	1.390	237	607
1977	326.310	44.794	277.587	3.228	281	420
1992	348.335	48.948	295.104	3.827	199	257
2002	326 020	45850	275841	3840	139	350
Creştere relativă	93,6	93,7	93,5	100,3	69,8	136,2

- localități care au statutul actual de oraş.

Sursă: Rotariu 1996; Varga 1998; Direcția de Statistică Harghita, 2003

Anexa nr. 16

Imnul Secuiesc
(traducere în limba română)

Cine ştie: încotro, încotro ne duce soarta
Pe drumuri aspre (denivelate), în întunericul nopţii?
Mai condu o dată poporul tău spre victorie
Prinţule Csaba, pe cărări de stele ./

Un pumn de secui ce se macină ca stânca
Pe marea luptelor dintre popoare …
Valurile ei ne acoperă de sute de ori,
Nu lăsa Transilvania să piară, Doamne ./

Atâta timp cât vom trăi, popoare de limbă maghiară,
Sufletul nostru nu va putea fi înfrânt niciodată ./
Putem să ne naştem oriunde, în orice punct al globului,
Fie soarta noastră bună sau vitregă ./

Trecutul nostru plin de amărăciune - o milenară soartă crudă
Cu tătari şi turci ce dau iama, cu lobonţi* ce ne înrobesc
Să ajungem în această patrie, pe străvechiul pământ secuiesc:
Să trăim fericiţi într-o patrie liberă **./**

***** Militari din oastea imperială austriacă în luptă cu oastea ……. lui Francisc Rakoczi.

Anexa nr.17

Structura pe etnii a populației județului Covasna şi a numărului de consilieri locali, pe localități

JUDEȚUL COVANA

A. Județul Covasna – total

	Populația stabilă – total	Români	Maghiari	% români
2002	222 449	51 790	164 158	23,28

B. Municipii şi orașe – total

	Populația stabilă – total	Români	Maghiari	% români
2002	111 996	28 605	81 613	25,54

	Populația stabilă – total	Români	Maghiari	% % români	Total consilieri	Din care români
Sf. Gheorghe	61 543	14 134	46 113	22,97	23	3
Tg. Secuiesc	20 465	1 595	18 633	7,79	21	0
Baraolt	9 614	298	9 271	3,09	19	0
Covasna	11 204	3 586	7539	32,0	19	6
Întorsura Buzăului	8 905	8 829	57	99,14	17	17

C.Comune – total

	Populația stabilă - total	Români	Maghiari	% români
2002	110 453	23 185	82 545	20,99

	Populația stabilă - total	Români	Maghiari	% români	Total consilieri	Din care români
Aita Mare	1 771	168	1598	9,48	11	1
Barcani	3 836	3 822	14	99,63	13	13
Bățani	4 501	112	3962	2,48	13	0
Belin	2 643	1 043	1094	39,46	11	5
Bodoc	2 513	86	2420	3,42	11	0
Boroşneul Mare	3 086	144	2758	4,66	13	0
Brăduț	4 688	195	3921	4,15	13	0
Brateş	1 548	16	1 533	1,03	11	0
Breţcu	3 908	996	2 900	25,48	13	6
Catalina	3 541	38	3 511	1,o7	13	0
Cernat	4 025	52	3 967	1,29	13	0
Chichiş	1 697	812	867	47,84	11	5
Comandău	1 042	66	983	6,33	11	0
Dobârlău	2 330	2 322	7	99,57	11	11
Ghelința	4 774	64	4 703	1,34	13	0
Ghidfalău	2 614	43	2 540	1,64	11	0
Hăghig	2 223	871	689	39,18	11	7
Ilieni	1 853	237	1 595	12,79	11	2
Lemnia	3 454	40	3 416	1,15	13	0
Malnaş	4 877	135	4 696	2,76	13	0
Moacşa	2 306	44	2 263	1,90	11	0

Ojdula	3 520	183	3 250	5,19	13	1
Ozun	4 575	529	4 013	11,56	13	2
Poian	2 937	28	2 896	0,95	11	0
Reci	2 234	23	2 213	1,02	11	0
Sânzieni	4 682	27	4 667	0,57	13	0
Sita Buzăului	4 814	4 805	8	99,81	13	13
Turia	3 918	44	3 852	1,12	13	0
Vâlcele	3 698	1 357	550	36,39	13	11
Valea Crişului	3 463	72	3 359	2,07	13	1
Valea Mare	1 177	1 147	13	97,45	11	11
Vârghiş	1 902	36	1 869	1,89	11	0
Zăbala	4 814	906	3 656	18,82	15	0
Zagon	5489	2 722	2 736	49,59	15	5

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Covasna, 2002.

Notă: La alegerile din anul 2000, din totalul celor 416 consilieri locali validați, distribuția lor pe formațiuni politice se prezintă astfel: UDMR – 273 (65% din totalul consilierilor), PSD – 39 (9% din totalul consilierilor), independenți – 35% (8% din totalul consilierilor), PD – 15 (4% din totalul consilierilor), APR – 11 (3% din totalul consilierilor), PUNR – 8 (2% din totalul consilierilor) şi altele.

Anexa nr.18

Situația, pe județe, a localităților în care trăiesc comunități etnice numărând până în 500 de locuitori

Județul	Nr. de localități administrative	Nr. de loc. în care trăieşte populație de alte etnii, între 10-50 locuitori	Nr. de loc. în care trăieşte populație de alte etnii, între 51-100 locuitori	Nr. de loc. în care trăieşte populație de alte etnii, între 101-500 locuitori
Alba	76	17	5	18
Arad	75	14	6	19
Argeş	99	20	11	12
Bacău	87	26	6	13
Bihor	95	9	4	25
Bistrița-Nasăud	57	10	4	18
Botoşani	72	10	3	6
Braşov	52	2	3	14
Brăila	43	7	6	12
Buzău	85	18	20	17
Caraş-Severin	77	18	13	21
Călăraşi	53	14	6	12
Cluj	80	6	3	24
Constanța	65	8	8	11
Covasna	39	3	1	0
Dâmbovița	82	19	8	18
Dolj	99	13	5	24
Galați	60	10	0	10
Giurgiu	49	14	6	17
Gorj	70	12	2	8
Harghita	58	1	0	2

Hunedoara	69	17	8	14
Ialomița	53	14	6	5
Iaşi	89	11	3	10
Ilfov	39	9	5	11
Maramureş	70	20	5	8
Mehedinți	64	10	1	11
Mureş	97	4	2	18
Neamț	74	17	5	11
Olt	101	16	12	4
Prahova	100	24	8	18
Satu Mare	60	2	5	4
Sălaj	59	4	6	17
Sibiu	62	8	9	22
Suceava	98	25	6	25
Teleorman	88	18	10	27
Timiş	82	3	2	31
Tulcea	48	16	1	6
Vaslui	75	4	4	4
Vâlcea	85	15	9	9
Vrancea	64	14	2	9
TOTAL	2950	502	229	565
Procentual		17%	7,8%	19,5%

Sursa: *Recensământul Populației şi al Locuințelor 2002, Principalii indicatori pe județe şi categorii de localități. Rezultate preliminare*, Institutul de Statistică, Bucureşti, 2002.

Anexa nr.19

O importantă şi necesară lucrare de istorie contemporană:
UDMR şi societatea contemporană românească, de Petre Ţurlea,
Editura "România Pur şi Simplu", Bucureşti, 2003.

În toamna anului 2003, la Editura "România Pur şi Simplu" din Bucureşti a apărut volumul semnat de prof. univ. dr. Petre Ţurlea, intitulat *UDMR şi societatea contemporană românească*. Aşa cum ţine să precizeze autorul încă din prefaţă, lucrarea este o carte de istorie şi nu una de propagandă. Este drept, că ne aflăm în faţa unei lucrări de istorie contemporană, cu unele accente memorialistice, deoarece Petre Ţurlea este şi unul din personajele cărţii, în calitatea sa de om politic, respectiv deputat în Parlamentul României în trei legislaturi, din care, în perioada 1996-2000, deputat PUNR de Covasna.

În mediile ştiinţifice, istoricul Petre Ţurlea este cunoscut şi recunoscut pentru lucrările sale referitoare la: Nicolae Iorga, Şcoala română din Franţa, românii din afara graniţelor actuale ale ţării, relaţiile româno-maghiare din perioada 1940-1968, redate în volumele referitoare la atrocităţile săvârşite asupra românilor în timpul perioadei ocupaţiei horthyisto-fasciste şi suferinţele acestora din anii premegători înfiinţării Regiunii Autonome Maghiare şi cele din timpul acestui nefericit experiment stalinist, precum şi din volumele intitulate "Din culisele Parlamentului" şi altele.

Dincolo de diversitatea tematică, o caracteristică a tuturor lucrărilor semnate de dr. Petre Ţurlea o constituie recursul riguros şi constatnt la izvoarele istorice, la documentele arhivistice, majoritatea inedite. Cu acribia specifică cercetătorului pasionat de cunoaşterea istoriei naţionale, Petre Ţurlea a introdus în circuitul ştiinţific de specialitate o mare cantitate de documente valoroase din unele fonduri arhivistice necercetate până în prezent, cum sunt cele din Arhiva S.R.I., cea a Ministerului de Externe şi, bineînţeles, din depozitele Arhivelor Naţionale. De remarcat apoi, preocuparea consecventă a profesorului Petre Ţurlea pentru abordarea curajoasă a unor teme "sensibile" ale istoriei naţionale româneşti, tocmai de aceea evitate de mulţi istorici români contemporani.

Nici omul politic Petre Ţurlea nu a ocolit problematica naţională, implicându-se cu metodele specifice discursului şi acţiunii politice, în toate marile "bătălii" parlamentare din perioada 1990-2000, susţinute de forţele politice grupate în "Partida Naţională". Apropierea de problemele specifice judeţelor Covasna şi Harghita a început din perioada când a făcut parte din Comisia Parlamentară de audiere a persoanelor care, după 22 decembrie 1989, au fost nevoite să-şi părăsească locul de muncă şi domiciliu din judeţele Covasna şi Harghita (fiind cel care a întocmit proiectul raportului "HARCOV"), apropiere care s-a amplificat şi întărit în timpul mandatului de deputat de Covasna, continuând în diferite forme şi astăzi.

La fel ca şi ceilalţi lideri români implicaţi nemijlocit în promovarea românismului şi combaterea acelor forţe politice care prin activitatea lor aveau tendinţe "centrifuge", dr. Petre Ţurlea s-a bucurat de un "tratament" special din partea liderilor maghiari, care au ţinut să-i formeze în mass-media maghiară o imagine de naţionalist român cu activitate antimaghiară, imagine contrazisă de poziţia omului Petre Ţurlea faţă de marea masă a maghiarilor din România şi, de ce nu, chiar şi de componenţa etnică a familiei sale.

Pentru cunoscătorii vieţii publice româneşti postdecembriste şi a mentalităţii existente la majoritatea liderilor politici răspunzători de destinele ţării, conform căreia încă "nu este momentul" rostirii unor adevăruri, de multe ori dureroase, se pune firesc întrebarea dacă apariţia acestei cărţi este necesară acum. Din punctul nostru de vedere răspunsul este da, şi încă cu prisosinţă. Da, cartea este necesară, pentru o multitudine de argumente, dintre care menţionăm:

Cu excepţia câtorva cercetări sociologice referitoare la existenţa partidelor politice constituite pe criterii etnice şi la conviețuirea interetnică, majoritatea conţinând concluzii "liniştitoare", pentru a răsplăti astfel sumele mari cu care au fost finanţate de către Fundaţia Soros şi de alţi comanditari asemănători, şi a unor lucrări în care se spun lucrurilor pe nume, purtând semnătura sociologilor Ilie Bădescu, Vasile Dâncu şi Maria Cobianu-Băcanu, cartea domnului Petre Ţurlea este printre puţinele - dacă nu chiar prima lucrare - care abordează din perspectivă istorică, sistematic, detaliat, cu rigoare şi minuţiozitate, raporturile UDMR cu societatea românească contemporană, în perioada 1989- 2003.

Vorbind despre valoarea ştiinţifică a lucrării, despre obiectivitatea cu care a fost redactată şi despre folosirea unui vast şi divers material documentar, doamna Maria Peligrad - cu ocazia prezentării volumului la Primăria din Întorsura Buzăului, din octombrie 2003 – reliefa faptul că, prin întreg conţinutul său, "cartea se vrea a fi o oglindă a acţiunilor distructive duse de UDMR împotriva statului român", apreciind că "scopul explicit al publicării ei este acela al conştientizării mai ales a clasei politice româneşti asupra pericolului major pe care acest partid îl reprezintă".

Acest punct de vedere reprezintă de fapt şi una din concluziile cărţii. După Petre Ţurlea, "anii scurşi de la evenimentul numit Revoluţie au demonstrat pe deplin că UDMR este un pericol major pentru însăşi existenţa României ca stat". Dintre argumentele care au condus la formularea acestei concluzii, autorul enumeră: conducerea acţiunii de maghiarizare forţată a judeţelor Covasna şi Harghita, separarea şcolilor pe criterii etnice, maghiarizarea numelor de străzi şi de localităţi, eliminarea românilor din administraţia publică locală, ridicarea unor monumente cu mesaj revizionist şi antiromânesc, susţinerea acaparării economice a Transilvaniei de către capitalul maghiar, întreţinerea unei permanente stări de nelinişte în societatea românească, educarea etnocentristă a tineretului maghiar din România, campania de discreditare a României pe plan internaţional ş.a.

După cum este cunoscut, în societatea românească actuală există şi puncte de vedere ale unor partide politice, asociaţii civice şi personalităţi publice care apreciază rolul pozitiv al UDMR pentru stabilitatea internă şi imaginea externă a României postdecembriste, subliniind recurgerea doar la metode paşnice, legale, pentru obţinerea dezideratelor sale. Odată cu normalizarea vieţii democratice româneşti actuale, există însă tot mai multe voci care apreciază caracterul istoric perimat şi totodată nociv al partidelor costituite pe criterii etnice, poziţie în întregime împărtăşită şi de noi.

Cartea profesorului Petre Ţurlea pune în evidenţă, cu claritate, diferenţa dintre existenţa unei strategii clare referitoare la obiectivele UDMR pentru "autonomizarea, federalizarea, controlul economic şi în final obţinerea unei co-suveranităţi asupra Transilvaniei" - strategie elaborată şi aplicată cu sprijinul substanţial şi constant al Budapestei - şi lipsa unei strategii româneşti adecvate,

care să permită contracararea acțiunilor distructive îndreptate împotriva statului român şi consolidarea acestuia în interesul tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de naționalitate.

Lucrarea arată încă odată, dacă mai era nevoie, importanța geostrategică a județelor Covasna, Harghita şi Mureş, înglobate de UDMR şi mentorii săi în conceptul de "patrie interioară maghiară ", având un rol major în controlul întregii Transilvanii şi a "pământului ceangăiesc" din Moldova. Atât analiştii cât şi cititorii avizați, pot urmări cronologic, toate etapele parcurse şi demersurile întreprinse, de "moderați" şi "radicali", pentru înființarea actualului Consiliu Național Secuiesc şi elaborarea Statutului de autonomie teritorială a Ținutului Secuiesc.

Ne reamintim, astfel, de perioada când erau invocate greşelile de traducere din limba naghiară în limba română, de cunoscutele "delimitări" ale moderaților față de radicali, de ascunderea adevăratelor obiective autonomiste în cuprinsul unor formulări ambigue, de folosirea unor concepte străine realităților româneşti (a se vedea "clasica autoguvernare"), ajungându-se la formulările clare de astăzi, exprimate fără echivoc, referitoare la autonomia pe criterii etnice a "obsedantului" şi "nostalgicului" Ținut Secuiesc, de fapt simple unități administrative, scaunele desființate practic în 1867 de către Imperiul Austro-Ungar şi nu de Regatul României Mari.

Diversiunea "radicali – moderați" este prezentată în carte din două perspective, şi anume: moderații din UDMR şi radicalii din afara partidului-uniune şi apoi relațiile dintre moderații şi radicalii din conducerea UDMR. Astfel, UDMR scoate din când în când la vedere bătălia dintre moderați şi radicali din afara uniunii. Radicalii – aşa cum subliniază publicistul Bogdan Pădure - au rolul, bine definit, de a ridica pretenții menite să îngrozească prin extremismul lor iresponsabil. Moderații îi contrazic, polemizează cu ei în public şi, în final, demonstrează românilor "cât de bucuroşi" trebuie să fim că politica maghiară este reprezentată de conducerea actuală a UDMR, formată din politicieni cu veleități europene ce țin piept lui Laszlo Tokes şi Csapo Josef şi este "musai" să ne grăbim să îndeplinim pretențiile moderaților. Pretenții, aparent mult mai blânde decât cele ale radicalilor. Ajungem astfel la a doua perspectivă. În condițiile victoriei "moderaților" în conducerea

UDMR…"se lasă impresia unei suprasolicitări, unei concurenţe acerbe pentru imaginea unei tabere sau alteia în ochii minorităţii maghiare din România: fiecare tabără voia să iasă cu ceva în evidenţă pentru a-şi lărgi simpatiile, fiecare tabăra voia să demonstreze că face mai multe decât cealaltă în lupta împotriva inamicului" (p.110).

Aşadar, programele şi obiectivele finale sunt aceleaşi, diferă doar mijloacele de realizare, respectiv: politica "paşilor mărunţi", politica de forţă, politica presiunilor asupra Bucureştilor, prin mijloace internaţionale ş.a. Referitor la cel din urmă aspect, din lucrare rezultă diferenţa dintre modalităţile de acţiune ale UDMR de "realizare a intereselor proprii prin politica externă". Astfel, dacă în perioada de până în 1996 se foloseau intervenţiile directe în plenul Consiliului Europei, ale liderilor UDMR, sau prezentarea unor documente oficiale ori pirat, în care era incriminat sistemul politic românesc şi se solicita sancţionarea României pentru modul cum sunt tratate minorităţile naţionale, în speţă cetăţenii români de etnie maghiară, după 1996, intervenţiile, sub forma unor recomandări, sunt făcute "dezinteresat" de unii deputaţi finlandezi, germani, elveţieni etc.

Volumul despre care facem vorbire prezintă slăbiciunile unei însemnate părţi a clasei politice româneşti actuale, modul deficitar în care au fost gestionate de către Parlamentul, Preşedinţia şi Guvernul României, principalele revendicări ale UDMR în detrimentul interesului naţional. Sunt redate unele practici politicianiste, precum: "întregul complex de presiuni, interese, oportunisme, inconsecvenţe, care au caracterizat votul parlamentarilor români" (p.49); "politicianismul lipsit de scrupule al unora dintre liderii politici români, dezinteresul faţă de soarta Ţării, dorinţa de a conserva relaţiile de alianţă cu UDMR" (p.77-78); faptul că "la masa verde a interesului de partid, totul este posibil" (p.33); "acceptarea ambiguităţii statutului UDMR- şi partid politic şi asociaţie culturală"(p.37); "teama de a nu supăra cercurile revizioniste din Ungaria" (p.104); "ocolirea oricăror situaţii care i-ar fi putut supăra pe maghiari" (p.105); "reacţii blânde pentru a nu-i supăra pe atât de sensibilii interlocutori maghiari"(116); precum şi uzitatele formule şantajiste, devenite adevărate sperietori, de genul

“vom rata intrarea în NATO şi UE”, sau “ce vor spune ţările Europei sau SUA”.

Cuprinzând o cantitate impresionantă de informaţii, volumul *UDMR şi societatea contemporană românească* cuprinde un larg spectru de probleme referitoare la diversitatea şi complexitatea raporturile UDMR cu societatea românească. Într-o succintă enumerare, în lucrare sunt abordate teme precum: susţinerea legiferării drepturilor colective; şantajul cu voturile maghiare în alegerile prezidenţiale sau şantajul cu imaginea României în lume; aplicarea principiilor conform cărora: ce nu se interzice este permis, cine este stăpânul pământului este şi stăpânul ţării, lupta pentru Ardeal se dă în primul rând pe plan economic; invocarea experienţei europene şi acolo unde nu este cazul; dezgroparea vechii teorii a “atrocităţilor reciproce româno-maghiare”; reactualizarea mentalităţii de stăpân pe care liderii din partea maghiară şi-au format-o de-a lungul veacurilor; denaturarea realităţii româneşti prin folosirea unor expresii dure precum: “progrom antimaghiar”, “genocid”, “ofensivă antimaghiară”, “purificare etnică şi asimilare forţată”; organizarea manifestărilor pentru aniversarea a 1100 de ani de la descălecatul ungurilor, fără a ţine cont de sensibilităţile populaţiei majoritare; amplasarea pe tot teritoriul Transilvaniei a unor însemne maghiare: plăci comemorative, cruci, monumente, majoritatea cu mesaj nostalgic, revizionist, antiromânesc; omniprezenţa Budapestei, amestecul Ungariei în treburile interne ale României, încurajarea permanentă a liderilor UDMR în lărgirea pretenţiilor lor faţă de Statul Român de către forţe politice din Ungaria şi autorităţi de acolo ş.a.

Românilor din judeţele Covasna şi Harghita, cartea le reaminteşte faptul că, în toată această perioadă, UDMR şi-a formulat şi urmărit realizarea obiectivelor specifice din zonă, într-un dispreţ total faţă de problemele lor identitare. Astfel, conform regulilor jocului cu sumă nulă, orice câştig obţinut de UDMR a însemnat o pierdere pentru români şi invers. Din această perspectivă, cartea ne readuce în memorie marile eşecuri şi nenumăratele decepţii ale românilor din judeţele Covasna şi Harghita, care au început cu lipsa de finalitate a raportului “HARCOV”, au continuat cu respingerea celor două moţiuni “Covasna-Harghita” şi cu lipsa unor răspunsuri pozitive la nenumăratele demersuri întreprinse la autorităţile Statului

Român - Preşedinţie, Parlament, Guvern. Se poate observa diferenţa enormă dintre discursurile partidelor politice aflate în opoziţie - referitoare la problematica românilor din cele două judeţe - şi discursurile şi acţiunile aceloraşi partide atunci când sunt la guvernare, dar şi practica nefirească a negocierii politice cu UDMR, la nivel central, a unor probleme care afectează direct condiţia românilor din cele două judeţe, în absenţa reprezntanţilor acestor români şi a altor lideri politici ardeleni, buni cunoscători a problemelor negociate şi a consecinţelor pe termen mediu şi lung, ce decurg din unele decizii adoptate cu aceste ocazii.

În lucrare este prezentată poziţia UDMR, exprimată public prin demersuri şi discursuri ale conducerii sale, faţă de comunitatea românească din judeţele Covasna şi Harghita, respectiv faţă de: Biserica Ortodoxă, şcolile în limba română, instituţiile culturale româneşti, asociaţiile culturale şi civice şi partidele politice româneşti din cele două judeţe. Vom reda câteva pasaje referitoare la poziţia UDMR exprimată în documente adoptate la congresele uniunii, la forumurile civice sau la alte reuniuni culturale şi ştiinţifice organizate de aceasta, programe politice ale unor organizaţii locale ale UDMR, alte documente oficiale sau oficioase semnate de unii lideri marcanţi ai UDMR, fără a prezenta discursurile publicistice, apărute în presa de limbă maghiară, referitoare la aceste probleme şi cele ale politicienilor şi intelectualilor din Ungaria sau din diaspora maghiară.

Poziţia UDMR faţă de Episcopia Ortodoxă a Covasnei şi Harghitei şi faţă de parohiile ortodoxe din cele două judeţe: "Biserica Ortodoxă Română a fost în permanenţă atacată, în ansamblu, şi mai ales cea din zona Covasna şi Harghita, reprezentată prin Episcopia întemeiată în 1994 (p.148). Sunt prezentate toate acţiunile "prieteneşti" şi "creştine" faţă de înfiinţarea şi funcţionarea Episcopiei Ortodoxe a Covasnei şi Harghitei şi activitatea ziditoare a P.S. Ioan Selejan.

Poziţia UDMR faţă de Muzeul Carpaţilor Răsăriteni: "Într-un oraş mic cum este Sf. Gheorghe nu este nevoie de mai multe muzee… Îmfiinţarea unui astfel de muzeu este un lucru forţat" (Marko Bela, preşedintele UDMR, p.215). "În ceea ce priveşte instituţiile culturale din judeţul Covasna, aş dori să intervin personal

în împiedicarea îndeplinirii Hotărârii de Guvern privind Muzeul. Împreună cu deputatul Marton Aron intenţionăm să întocmim o propunere în care să solicităm abrogarea Hotărârii de Guvern de anul trecut (1996-n.n.) privitoare la Muzeu- este vorba desigur de Muzeul Carpaţilor Răsăriteni. (Kelemen Hunor, secretar de stat la Ministerul Culturii, p. 145).

Poziţia UDMR faţă de Teatrul Andrei Mureşanu din Sf. Gheorghe: "…este necesară regândirea (transformarea) statutului Teatrului Andrei Mureşanu. S-ar recomanda transformarea lui în teatru de găzduire - în teatru acceptat". (Programul autoguvernării UDMR Sf. Gheorghe pentru perioada 2000-2004).

Poziţia UDMR faţă de învăţământul în limba română din judeţele Covasna şi Harghita: Petre Ţurlea evidenţiază "responsabilitatea ce revine UDMR pentru faptul că a iniţiat şi coordonat acţiunea de reorganizare a învăţământului în judeţele Mureş, Harghita şi Covasna, pe principiu segregaţionist… Separarea şcolilor a fost o acţiune devastatoare pentru elevii şi personalul didactic de naţionalitate română, dar şi pentru elevii maghiari. Au fost concediaţi atunci câteva sute de profesori români, care au trebuit să plece în alte judeţe" (p.12). Cartea prezintă pe larg demersurile referitoare la obstrucţionarea învăţământului în limba română, împiedicarea unor profesori români "indezirabili" pentru UDMR de a ocupa funcţii de conducere ş.a.

Dintre toate acţiunile întreprinse împotriva unităţilor Ministerului de Interne, cele care vizau împiedicarea construcţiei unei cazărmi pentru jandarmi la Sf. Gheorghe au fost cele mai multe, intense şi de durată (p. 147). Sunt trecute în revistă, de asemenea, discursul şi acţiunile liderilor UDMR faţă de Poliţie, Armată, precum şi faţă de numirea prefecţilor români în cele două judeţe, construirea Orfelinatului de la Odorheiu Secuiesc, neacordarea autorizaţiilor pentru ridicarea unor troiţe pe locul bisericilor ortodoxe dărâmate samavolnic în toamna anului 1940, schimbarea denumirilor de străzi şi instituţii, schimbarea funcţionarilor români din aparatul propriu al primăriilor, finanţarea proiectelor culturale româneşti, atitudinea faţă de simbolurile naţionale ş.a.

Scrisă cu profesionalism şi sobrietate, într-un stil atractiv şi cu o frumoasă limbă românească, lucrarea are merite incontestabile pentru memoria colectivă românească, contribuind la o mai bună

înţelegere a vieţii politice naţionale din ultimii ani, obligând cititorii la formularea unor reflecţii profunde şi a unor întrebări grave despre ceea ce a fost, ce este şi ce va fi în viitor singura formaţiune politică din România costituită pe criterii etnice şi care are un statut dual şi incert (partid sau uniune cultural-civică?). Şirul întrebărilor continuă cu altele precum: odată satisfăcute obiectivele actuale ale UDMR, care vor fi cele viitoare, care vor justifica existenţa sa ca partid în faţa propriului electorat? Cât de departe vor fi aceste obiective faţă de cele ale României şi cât de aproape faţă de cele ale Ungariei? Poate obţine o minoritate drepturile dorite, împotriva intereselor şi voinţei populaţiei majoritare? De ce toate celelalte minorităţi din România sunt mulţumite cu drepturile obţinute şi numai maghiarii nu? De ce pe plan internaţional este apreciat "modelul românesc al relaţiilor interetnice" şi doar UDMR îl contestă? Câtă înţelegere pot dovedi românii faţă de unele vorbe şi fapte ale unor lideri maghiari, de-a dreptul ofensatoare, jignitoare, arogante şi lipsite de respect la adresa istoriei, culturii şi civilizaţiei româneşti?

Dintre nenumăratele exemple să amintim doar câteva: propunerea de înlăturare din Constituţie a formulei "România este stat naţional unitar", contestarea permanentă a "Dictatului" de la Trianon, raportarea negativă la Ziua Naţională a României şi la alte sărbători cu rezonanţă istorică românească, ideile nostalgice, cu mesaj revizionist, prezente în cuvântările rostite cu ocazia sărbătoririi zilei de 15 martie şi nu numai, ocuparea spaţiului public cu o simbolistică maghiară "arţăgoasă"- sunt căutate, etalate şi evocate, cu tot dinadinsul, acele personalităţi şi momente istorice care despart pe maghiari de români şi nu acelea care îi aproprie ş.a

Foarte atenţi la propriile interese, valori şi simboluri, majoritatea liderilor UDMR dovedesc o lipsă totală de respect faţă de interesele, valorile şi simbolurile populaţiei româneşti (emblematică este în acest sens poziţia faţă de folosirea limbii române, aprobarea configuraţiei stemelor celor două judeţe şi ale principalelor localităţi etnic mixte, schimbarea denumirii străzii 1 Decembrie 1918 şi acordarea altor denumiri româneşti şi multe altele).

Buni cunoscători ai "dedesubturilor" vieţii politice româneşti, folosind magistral tactica ameninţării permanente reprezentată de pericolul cererilor maximale ale "radicalilor" din propria etnie, benefeciind de sprijinul "dezinteresat" al unor prieteni

europeni de genul Otto de Habsburg şi Andreas Gross şi de puternica susţinere financiară a patriei mamă-Ungaria, liderii UDMR şi-au dovedit capacitatea de a obţine rezolvarea dezideratelor proprii prin negocieri la nivel central, de cele mai multe ori, în defavoarea populaţiei româneşti (a se vedea doar cazurile retrocedării pădurilor din composesorate şi cele privind "restitutio in integrum" a unor bunuri bisericeşti -ceea ce însemnă întoarcerea roţii istoriei cu 85 de ani în urmă, când românii ardeleni erau robii ??? şi compilatelor şi iobagi ai nobililor maghiari.

Fără a li se solicita imperativ să aplice principiul reciprocităţii, în raporturile cu populaţia românească din judeţele Covasna şi Harghita, aceiaşi lideri UDMR dovedesc rigiditate şi o lipsă totală de voinţă în rezolvarea problemelor specifice ale acesteia şi în adoptarea unui comportament faţă de românii din cele două judeţe asemănător celui solicitat şi dorit de maghiari din partea românilor trăitori în localităţile transilvane unde aceştia sunt majoritari.

Dorind să-l contrazicem pe istoricul Petre Ţurlea, care a enumerat în lucrarea sa doar lungul şir al nedreptăţilor, umilinţelor şi discriminărilor de care s-au "bucurat" românii din Covasna şi Harghita, în ultimii 13 ani am parcurs articolele şi studiile referitoare la convieţuirea interetnică din zonă, aşa cum este aceasta reflectată în presa locală. Din păcate, cu foarte mici excepţii, nu am găsit aspecte concrete ale unei raportări pozitive faţă de români din partea liderilor maghiari locali. Nu am găsit exprimate public recunoaşterea unor greşeli săvârşite de-a lungul vremii din partea maghiară faţă de români, regretul pentru unele suferinţe şi momente dramatice trăite de români din cauza maghiarilor, în unele perioade de maximă intoleranţă din ultimele două secole, sau prezentarea de scuze pentru daunele materiale şi morale cauzate românilor, aşa cum au procedat alte popoare, în situaţii asemănătoare.

Nu am găsit nici o nuanţare a poziţiilor faţă interpretarea unor evenimente istorice, nici o atitudine de înţelegere şi sprijin faţă de salvarea de la dispariţie a micilor comunităţi româneşti din unele localităţi ale celor două judeţe, nici o grijă sau atitudine de respect pentru vechile cimitire româneşti aflate în paragină, pentru retrocedarea pământurilor şi pădurilor care au aparţinut comunităţilor ortodoxe cu un număr mic de credincioşi. Am încercat să găsesc, din

partea liderilor maghiari, atât de buni cunoscători ai practicilor europene, inițiative pentru îmbunătățirea climatului de conviețuire interetnică, dar încercarea mi-a fost zadarnică.

Am constatat cu regret, că toate micile izbânzi ale românilor din zonă au fost de-a dreptul "smulse" în urma a numeroase demersuri şi drumuri făcute la Bucureşti… Şi atunci stai şi te întrebi: dacă toate acestea s-au întâmplat în actuala împărțire administrativ-teritorială, care va fi viața românilor în mult trâmbițatul "rai" din preconizata autonomie a Ținutului Secuiesc? Răspunsul este unul singur. Pentru românii din fostele scaune secuieşti, perioadele istorice în care a funcționat pretinsa autonomie secuiască a însemnat deznaționalizare, intoleranță, lipsa totală a celor mai elementare drepturi civice şi culturale. De aceea, prin voința întregii societăți româneşti, noile structuri autonomiste, de genul Consiliului Național al Secuilor, trebuie respinse categoric şi trimise acolo unde le este locul: la lada de gunoi a istoriei. Apreciind modelul interetnic românesc şi învățând din experiența rezolvărilor nefericite ale unor situații asemănătoare din unele țări vecine, Europa este alături de noi, nefiind dispusă să încurajeze autonomiile pe criterii etnice, bazate pe separatism şi intoleranță.

De remarcat cuvintele de apreciere ale autorului față de prestația prefecților români din județele Covasna şi Harghita şi a altor lideri români locali, îndeosebi a P.S. Ioan Selejan, precum şi față de activitatea asociațiilor culturale ale românilor din cele două județe, care, "pe lângă multe memorii şi proteste înaintate conducerii României, au reuşit să inițieze periodic diverse manifestări cultural-ştiințifice, cu participare de prestigiu din întreaga Țară şi chiar din străinătate, permanent în centrul dezbaterii fiind problema dăinuirii românilor din regiunile în care maghiarizarea, face paşi tot mai vizibili". Din acest punct de vedere, cartea constituie o invitație adresată liderilor politici şi civici ai populației româneşti din cele două județe pentru a conştientiza marea responsabilitate ce le revine în tot ceea ce întreprind în numele şi pentru dăinuirea şi prosperitatea comunității româneşti.

Felicitând, încă odată autorul şi pe toți cei care au contribuit la apariția aceastei noi reuşite editoriale, cu deplin temei putem afirma: *Carte necesară, cinste cui te-a scris.* Deoarece prima ediție a fost tipărită într-un tiraj mic, sugerăm editurii "România Pur şi

Simplu" să scoată o nouă ediție, astfel încât cartea să poată fi procurată de toți cei interesați de un subiect atât de actual, iar autorul să purceadă grabnic (dacă nu a şi făcut-o) la începerea redactării volumului II.

Totodată, credem că ar fi deosebit de important pentru generațiile prezente şi mai ales pentru cele viitoare, dacă şi alți intelectuali români cunoscători ai problematicii abordate în lucrarea domnului Petre Țurlea s-ar hotărî să scrie lucrări de istorie, memorialistică, publicistică ş.a., toate însemnând tot atâtea contribuții la cunoaşterea unor noi pagini ale conviețuirii româno-maghiare, în devenirea ei spre normalitatea atât de mult aşteptată, odată cu accederea României în Uniunea Europeană.

Anexa nr. 20

Lista martirilor români din judeţele Covasna şi Harghita, căzuţi pradă intoleranţei, în perioada 1848 – 1989

Cu ocazia documentării pentru redactarea lucrării "***Românii din Covasna şi Harghita. Istorie. Biserică. Şcoală. Cultură***." au fost identificaţi peste 100 de martiri români căzuţi pradă intoleranţei în momente de puternice tensiuni interetnice, altele decât războaie, evenimente care au avut loc în ultimul secol şi jumătate (1848 – 1989), în localităţi din judeţele Covasna şi Harghita.

Principala cauză a morţii acestor martiri a fost activitatea lor în calitate de lideri ai populaţiei româneşti, sau pur si simplu "vina" de a fi români. O bună parte din ei au murit în condiţii deosebit de tragice fără a fi înmormântaţi după datina creştină. Doar la câţiva dintre ei familiile au reuşit să le ridice o sfântă cruce în cimitirele parohiale.

Anexăm alăturat lista provizorie a martirilor români din localităţile judeţelor Covasna şi Harghita, identificaţi până în prezent.

Anul 1848

- Ioan Popovici, **învăţător din Sfântu Gheorghe, în octombrie 1848 a murit, în condiţii neelucidate. Cei care cunosteau împrejurările morţii sale "*înfricoşati, terorizaţi, răspundeau: n-am vazut, n-am auzit*".**
- **Ioan Ciucăşel**, ofiţer român din Araci, împuşcat în bătalia de la Cornăţel din vara anului 1848, la vârsta de 46 de ani, "*fiind primul martir cunoscut pe care l-a dat comuna Araci pentru idea de libertate"*.
- **Ţăran Gavril Ioan**, a murit în timpul retragerii trupelor pe muntele Harghita, după lupta de la Albeşti, Sighişoara.

- **Nicolae Muscă**, căpitan din Subcetate, pe a cărei piatră funerară este menţionat că a fost "*participant la rezbelul pentru libertate din 1848",*
- **Iacob Gafton**, din Subcetate, rănit în luptele din zona Chichişului, mort în 1848 în spitalul din Braşov; 21 bărbaţi români, ucişi în munţii Ciucului; 6 bărbaţi români din Vidacut, jud. Harghita; 5 bărbaţi români în Tăureni, jud. Harghita; 3 bărbaţi români în Chichiş, jud. Covasna; 2 bărbaţi români din Zagon, jud. Covasna; 2 preoţi români din Giurgeu-Bicazul Ardelean, fostul jud. Giurgeu, azi jud. Neamţ; 1 bărbat român din Întorsura Buzăului, jud. Covasna, ucis de *"revoluţionarii*" unguri în mod "*tirăneşte*"; 1 bărbat român din Ozun, jud. Covasna "*ucis de insurgenţi în mod barbar*".

Anul 1849

- pr.l **Iacob Popovici** din Poian, jud. Covasna, "*omorât de oameni necunoscuţi*"

Anul 1867

- pr. **Petru Pop**, protopop din Breţcu, liderul românilor din Treiscaune în timpul Revoluţiei din 1848/1849 – decedat în 1867-"*lovitu de cătăni".*

Anul 1918

- pr. **Ioan Coman** din Sita Buzăului - condamnat la moarte prin spânzurătoare, pentru trădădare de "patrie", după trei ani de temniţă în Ungaria, este eliberat sub forţa evenimentelor, dar mizeriile şi tratamentul la care a fost supus în timpul detenţiei a condus la moarte sa la 6 noiembrie 1918, la vârsta de doar 47 de ani.

Anul 1921

- plutonier de jandarmi **Ioan Tatu** din Aita Mare, sergent jandarm **Ioan Grindeanu** din Aita Mare, "căzuți la datorie pe altarul patrie", în confrutări armate cu localnicii.

Anul 1940

- **Dumitru Rusan** din Zăbala, omorât cu violență de concetățenii maghiari
- **Nicolae Braşoveanu** din Zăbala , -"-
- **Ioan Braşoveanu** din Zăbala, -"-
- **Ioan Sandu** din Zăbala, -"-
- **David Păcurar** din Belin, -"-
- **Gheorghe Roman** din Zagon, -"-
- **Simion Gavrilă** din Zagon, -"-
- **Gheorghe Anton** din Zagon, -"-
- **Alexandru Bobina** din Covasna, -"-
- **Bogdan Stefan** din Aita Seacă, -"-
- **Avram Baicu** din Păpăuți, -"-
- **Nicolae Boldea**, epitropul bisericii din Brețcu, **Ioan Boldea** şi **Nicolae Boldea** jr. fii lui Nicolae Boldea – după ce bătrânul Boldea şi fii săi au fost bătuți, schingiuiți şi torturați îngrozitor, în ziua de 16 septembrie 1940, o grupă de soldați maghiari, cu concursul unor localnici de etnie maghiară, i-au condus în vârful muntelui Măghieruş unde i-au legat de câte un brad şi i-au împuşcat.
- **Ioan Popescu**, consilier bisericesc din Mărtănuş – în zilele de 15-20 septembrie 1940, a fost bătut şi schingiuit şi apoi omorât cu topoarele şi aruncat pe o grămadă de gunoi, de unde după mai multe zile a fost luat şi înmormântat.
- **Ilie Țepeş**, român din Tulgheş (Hagota). Pe data de 1 octombrie 1940, în Ditrău s-a petrecut una din crimele cele mai abominabile din cei 4 ani de dominatie maghiară. Pădurarul român, în trecere prin Ditrău, a fost maltratat de

un grup de 22 persoane, civili şi militari maghiari,care l-au tăiat şi apoi l-au aruncat de la etaj pe pavajul pieții.

Anul 1944

- **Ioan Pop** din Corbu, mort înainte de 20 aprilie 1944, într-un lagăr de muncă fortată din Ungaria, unde au mai fost deportați 80 de români din Corbu începând cu anul 1940.
- **Gheorghe Stoica** din Corbu, mort înainte de 20 aprilie 1944, într-un lagăr de muncă fortată din Ungaria, unde au mai fost deportați 80 de români din Corbu începând cu anul 1940.
- **Ioan Ciomaciu,** oier din Covasna
- **Dumitru Gavrilă,** oier din Covasna, (tinerii ciobani români au fost linşați în mod sălbatic de mai mulți locuitori din Pachia în frunte cu primarul localitații la data de 28 august 1944)
- **13 ostaşi români** uciși în ziua de 13 septembrie 1944, de către localnici de etnie maghiară din Aita Seacă şi aruncați într-o groapă comună în vechiul cimitir al satului.
- **Ioan Ardelean**, notar, în toamna anului 1944 a fost împuşcat în apropierea satului Imper. Soția sa, însărcinată în luna a 7-a, a fost siluită şi apoi îngropată sub o stivă de lemne.
- **Dinu Dumitru**, militar grănicer în Filiaş, județul Odorhei, l-au împuşcat pe la spate şi apoi i-au scos dinții.
- **2 grăniceri români** din Comandău, uciși de localnici.

Anul 1947

- pr. **Alexandru Coşocariu** din Corbu; la 21 aprilie 1941 a fost crunt bătut şi lasat în agonie, fiind condamnat la 8 ani de închisoare pentru o pretinsa conspirație împotriva siguranței statului; ca urmare a suferințelor din detenție, moare în anul 1947

Anul 1948

- pr. **Ioan Rafiroiu**, protopop din Târgu Secuiesc, după martirajul suferit în detenția din închisoarea de la Sfantu Gheorghe unde a fost intemnițat în perioada ianuarie - martie 1945, loc în care s-a "bucurat" de un regim special…. "ca şi cel mai mare criminal", s-a îmbolnăvit grav psihic suferind cumplit până la obştescul sfârşit al vieții, în vara anului 1948.

Anul 1951

- ieromonahul **Dionisie Şova** de la mănăstirea Făgeţel, la 3 august 1951 a fost gasit spânzurat în uşa mănăstirii, în urm alui gasindu-se un testament la unul din localnici. Ulterior s-a descoperit ca testamentul era fals.

Anul 1952

- Pr. **Nicanor Filip** din Barcani, mort în închisorile comuniste.
- Pr. **Aurel Negoiescu** din Întorsura Buzăului (a construit biserica din Gheorgheni), mort la canalul Dunăre – Marea Neagră.

Anul 1989

- **Aurel Agaghe**, maior de miliție din Târgu Secuiesc. Pe data de 22 decembrie 1989, în centru oraşului, s-a produs una din cele mai oribile crime. Trupul profanat al maiorului Aurel Agaghe a rămas pe caldarâmul străzii 3 zile;
- Col. **Dumitru Coman,** şeful securității din Odorheiul Secuiesc, a fost maltratat apoi spânzurat în centrul oraşului după care a fost călcat în picioare şi bombardat cu pietre;
- **Gabi Dănilă**, subofițer de miliție din Zetea, în 22 decembri 1989 a fost maltratat şi ucis;
- **Liviu Cheuchişan**, şeful postului de miliție din comuna Dealu, în 22 decembrie 1989 a fost ucis prin linşaş de

localnici maghiari în condiții de nedescris (i s-a tăiat capul iar trupului i s-a dat foc). În aceleaşi împrejurări, pe lîngă cei 4 ofițeri şi subofişeri romîni, au fost omorâți şi 3 polițişti maghiari.

În Revoluția din Decembrie 1989, din județele Covasna şi Harghita şi-au dat jertfa supremă pentru libertate eroii:

- **Constantin Brânză**, erou martir, militar în termen din Vâlcele.
- **Gheorghe Şuiu**, erou martir din Sf. Gheorghe;
- **Marinel Constantin Cotfas**, erou martir din județul Harghita;
- **Sorin Stan**, erou martir din județul Harghita;
- **Ion Simion**, erou martir din județul Harghita;
- **Eugen Antal,** erou martir din județul Harghita;
- **Vasile Nedelcu**, erou martir din județul Harghita;

Rezumat
(de introdus varianta în limba engleză)

Tendințe de enclavizare
a unui spațiu românesc
- Covasna- Harghita-

Specialiştii în geopolitică au pus în evidență faptul că, „odată cu fenomenul globalizării, se manifestă şi fenomenul complementar şi contradictoriu al „proliferării etnopolitice", adică resuscitarea „politicilor etnice", care împing spre „segregări", enclave, etnocratism, legiferări etnopolitice precum „legea statutului maghiarilor". Sociologul Ilie Bădescu, se întreabă, împreună cu A.D. Smith, de ce sunt reiterate cu atâta forță procese precum „fragmentarea etnică" şi „redeşteptarea naționalismului separatist". Ce semnificații au ele în pragul acestui timp şi din ce cauză, s-au reaprins flăcările naționalismului acum când au trecut 60 de ani de la „izbucnirea lor în Gotterdammerung-ul" celui de-al treilea Reich"? La aceste întrebări comune, respectiv la una şi aceeaşi „provocare", răspunsurile celor doi savanți, sunt parțial comune, dar cuprind şi direcții diferite de interpretare. În timp ce A.D.Smith rezumă „*marea deconstrucție globalistă*" prin cele trei sub-procese :"*redeşteptarea etnicistă"*, „*criza statului național*" şi curentul „*super sau supra național"*, Ilie Bădescu şi coloboratorii săi, în volumul „Geopolitică, Integrare, Globalizare", analizează întregul complex de factori favorizanți, dintre care amintim: proliferarea *mişcărilor federaliste şi a celor regionaliste*-rezumate în sloganuri precum "Europa regiunilor", sau "Europa etniilor"; compromisuri în aplicarea principiului național al *egalității socio-politice a tuturor cetățenilor în fața unei legi*, şi înlocuirea acestuia cu principiul etnocratic al *distincției etnopolitice a unui grup*

etnic în faţa legii; atenţia acordată "minorităţilor" şi nu "majorităţilor"; dezbaterile referitoare la naţiune şi naţionalism ("*naţiunea civică*" şi "*naţiunea etnică*", la naţionalismul "bun", de tip occidental şi la naţionalismul "rău" de tip estic); reactivarea panideilor, cu prioritate a Mitteleuropei.

În acest context, o "fantomă" bântuie viaţa publică românească, la începutul secolului XXI şi a mileniului III, *autonomia aşa zisului Ţinut Secuiesc*.

Într-o perioadă când eforturile majorităţii românilor sunt canalizate spre realizarea parametrilor stabiliţi pentru intrarea, respectiv integrarea în Uniunea Europeană, opinia publică a luat cunoştinţă de noua iniţiativă a aripii radicale a maghiarilor din România - constituită în Uniunea Civică Maghiară şi Consiliul Naţional Secuiesc - de elaborare şi supunere spre dezbaterea şi aprobarea Parlamentului României a Statutului Autonomiei Ţinutului Secuiesc.

Deoarece mulţi dintre participanţii la dezbaterile publice ce au şi vor avea loc pe tema autonomiei Ţinutului Secuiesc, inclusiv dintre cei chemaţi să se pronunţe asupra acestui proiect, nu au informaţiile necesare despre un subiect delicat şi, totodată, foarte important, prin implicaţiile sale pe termen lung, pentru destinul locuitorilor din arealul vizat, dar şi pentru cel al tuturor românilor, încercăm să suplinim această lipsă, fie şi parţial, prin apariţia volumului de faţă.

Lucrarea „*Tendinţe de enclavizare a unui spaţiu românesc- Covasna-Harghita*" este formată din câteva studii referitoare la aspecte specifice ale relaţiilor intercomunitare în Covasna şi Harghita, din perspectiva societăţii civile româneşti, discursul şi comportamentul public faţă de alteritate a liderilor "minorităţii majoritare" din Covasna şi Harghita, influenţa mass-media asupra integrării, dominării sau segregării culturale, comunicarea, reconcilierea şi buna convieţuire în viziunea societăţii civile româneşti din zonă, comunităţile româneşti numeric inferioare din Covasna şi

Harghita - provocări, oportunități şi perspective de supraviețuire ale acestora, cât şi la proiectul statutului autonomiei Ținutului Secuiesc. În final, sunt redate multe anexe cuprinzând documente privind realitatea socio-etnică şi demografică din Covasna şi Harghita, şi recenzia volumului "*UDMR şi societatea contemporană românească"* de Petre Țurlea, apărut la Editura România Pur şi Simplu, Bucureşti, 2003. Deoarece, pe parcursul finalizării lucrării, a avut loc şi dezbaterea în Camera Deputaților asupra proiectului Statutului autonomiei Ținutului Secuiesc, sunt redate în anexa, conținutul acestor dezbateri şi rezultatul votului pe marginea documentului respectiv.

Principalele concluzii formulate în studiile amintite, sunt rezultatul cercetărilor întreprinse pentru finalizarea lucrării de doctorat cu tema "*Structuri etnice şi confesionale în județele Covasna şi Harghita*", susținută la Facultatea de Sociologie şi Asistență Socială a Universității Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, în decembrie 2002, sub coordonarea ştiințifică a prof. univ. dr. Traian Rotariu, lucrare care urmează să fie editată în perioada următoare.

S-a pornit de la convingerea că numai o bună cunoaştere a problematicii specifice din județele Covasna şi Harghita, în devenirea sa istorică şi în întreaga sa complexitate, va permite eliminarea unor clişee şi prejudecăți care mai circulă în literatura de specialitate şi în mass-media şi va putea constitui baza unor decizii chibzuite, adoptate în binele tuturor locuitorilor zonei şi ai României.

Cartea îşi propune să prezinte diferența dintre *autonomia pe criterii etnice de jure,* pe care doresc să o înfăptuiască liderii populației maghiare din România, şi *autonomia realizată deja în județele Covasna şi Harghita, în cele mai importante componente ale sale* (administrativ, cultural, economic ş.a.).

Se va putea astfel forma o imagine cât mai apropiată de realitate, despre condiția şi starea efectivă a comunităților româneşti şi maghiare, din singurele județe ale României, unde românii sunt numeric minoritari şi maghiarii numeric majoritari, observându-se care din cetățenii acestor comunități sunt în prezent lipsiți de anumite drepturi, şi care dintre ei au nevoie de discriminare pozitivă, pentru a-şi păstra şi afirma identitatea.

Lucrarea nu pune în discuție drepturile câştigate de populația maghiară din România, după decembrie 1989, ci îşi propune să reliefeze, din nou, ***efectele perverse ce decurg din raportul inversat existent în județele Covasna şi Harghita, între majoritate şi minoritate, şi care, în final, conduce, la faptul nefiresc al asimilării majoritarilor țării de către minoritari, într-o zonă din inima României.***

Înțelegând dorința firească a maghiarilor din Transilvania, în general, şi al celor din arcul intracarpatic, în special, de a-şi păstra şi afirma identitatea, cât şi îngrijorările acestora față de provocările viitorului (în principal, față de scăderea populației de etnie maghiară), vom arăta ***că nu lipsa autonomiei este cauza problemelor cu care se confruntă maghiarii din România.*** De fapt, prin proiectul de autonomie a Ținutului Secuies, nu se doreşte obținerea unor noi drepturi pentru maghiari ci, "***se urmăreşte crearea bazei teritoriale pentru grupul etnic maghiar***"..

Față de naționalismul "construcției naționale" şi cel al "emancipării coloniale"- în cazul de față ne aflăm în fața naționalismului "politicilor etnice şi ligvistice", care este negativ şi dizolvant... Naționalismul lingvistic din Harghita şi Covasna este unul care declară spațiul respectiv, drept teritoriu etnic. **Primejdia cea mare a acestor "naționalisme lingvistice" este să rupă din unitatea spațiului național "enclave", "teritorii" pe care să le considere "spații ale**

etniei", "teritorii etnice", ceea ce duce, evident, la utilizarea "politicilor etnice" ca "politici secesioniste".

Informațiile cuprinse în lucrare, vorbesc convingător despre faptul că în județele Covasna şi Harghita, **autonomia pe criterii etnice există şi are toate premisele ca, odată cu procesul de descentralizare şi sporire a autonomiei locale, să conducă la formarea unei enclave etnice, dacă statul român nu va găsi modalitățile adecvate de stopare a acestei evoluții**.

Toate cele prezentate în lucrare, demonstrează fără tăgadă faptul că, în situația în care ***minoritatea maghiară din zonă domină politic, dar şi economic şi cultural, necesitatea de a beneficia de o protecție juridică dispare. În aceste condiții, cei care au nevoie de protecție pentru a-şi conserva şi afirma identitatea etnică sunt românii şi nu maghiarii din județele unde aceştia sunt numeric majoritari.***

Deoarece în toate guvernările post-decembriste, fie că s-a aflat sau nu la guvernare, UDMR a reuşit să-şi îndeplinească pas cu pas obiectivele de realizare a "Țării Secuilor" concepută în forma de dinainte de 1decembrie 1918, este timpul ca ***statul român să-şi exercite autoritatea şi în acest spațiu din inima României şi să asigure cadrul legislativ, instituțional şi logistic pentru înlăturarea acestor practici anacronice şi asigurarea unui climat de conviețuire interetnică în consens cu legislația şi practica europeană***.

O viitoare strategie, în acest sens, va trebui să cuprindă măsuri precum: sporirea rolului statului în noile condiții; redescoperirea şi revigorarea sentimentului identității comunitare; direcționarea acțiunilor spre prezent şi viitor; formarea capitalului de încredere în forțele proprii; asigurarea cadrului de realizare profesională şi materială a tinerilor români la ei în țară; punerea în valoare a valențelor solidarității

naționale a românilor din toate regiunile istorice ale României, a celor din românitatea apropiată şi din diasporă.